

Freiberg

A. Lange

Ķristīgas tīzības mācība.

Pehz Dr. Mahtina Lutera katķisma.

Skolām un pašmācībai sarakstījis

J. Ehrmann,

Lasdones mācītājs.

J. Ehrmann

Rīgā,

Druktājs A. fon Grothūfs, Rīgā, Balnu eelā Nr. 5.

Лифляндская Евангелическо-Лютеранская Консисторія симъ удостовѣряетъ, что къ печатанію этой книги со стороны сей Консисторіи препятствій не имѣется.

Рига-Замокъ, 20-го Апрѣля 1896 г.

Перонъ Бологне.
Президентъ.

Секретарь: **Вильбоа.**

Дозволено цензурою. Рига, 2 Августа 1896 г.

Preeſchwahrds.

No dascheem amata brahseem pastubinats, esmu „Kristigo tizibas mahzibu“ šarakstijis, gribedams ar to ispildit robu muhsu katkismu literaturā. Grahmata ir plaschaka šatura, nekā wisi lihds šchim isnahkufšee un preeſch tautas školam šarakstitee katkisma isskaidrojumi; tadeht ta wispirms nodomata widejam školam, kurās tagad latweeschu behrneem tizibas mahzibas pasneeds tehwa walodā. Tomehr ari eeswehtišchanas mahzibā un tautas školās grahmatu warēs leetot kā wadoni, kas atweeglinās mahzibas weelas eedalīšchanu un apšrahdaschanu. Bibeles perščas pilnigi ušrakstītas un derigo dšeesmu pantinu numuri pehz jaunās pahrlabotās Widšemes dšeesmu grahmatas apšihmeti.

Šan apšinos, ka grahmatai, kā pirmai, preeſch augšcham minetā mehrka buhs daschi truhkumi; tomehr zeru, ka ari ta palihdsēs muhsu jaunās paaudses firdis modinat un štiprinat Deewa bijaschanu un ihstenu tizibu. Uš to lai Deews šwehti un pašchir grahmatas gaitu!

Širšnigu pateizibu issaku Šmiltenes mahžitajam Kundšnam un Rīgas Jehkaba basnīzas wiršmahžitajam Širgenšonam par winu padomeem un laipneem ašrahdijumeem pee grahmatas šarakstīšchanas.

E w a d s.

§ 1.

Ratra zilweka firdi ir eedsimuši ilgošchanās pehz Deewa, kura parahdās eefš ta, ka zilweks, atsihdams fawu atkaribu no augstakas waras un newaredams apmeerinat fawu ilgošchanos, ar wifu fawu firdi, prahtu un gribu Deewu meklē.

Ratrâ laitmetâ un pee wiseem zilwekeem ir atrodama atsihščana, ta ir kaħda augstaka wara, kas stahw pār pašauli un zilwekeem. Šči atsihščana nenahł no ta, ka zilweks ar fawu prahtu un šapraščanu faħł pahrdomat pašaules faħtumu un pašča išzefščanos, bet ta ir eedsimuši firdi. Sirds wispirms fajuhł ščo augstako waru un škubina tad prahtu, meklet winas peħdas dabâ, dabas špeħtôs, zilweku dšihwē un likteni. Tadeħł ari šlawenais profesors Maksš Mšllers šaka: „Tikliħdš kâ zilweks ir nahzis pee paščšamanas, tikliħdš kâ winšč mahzâš šewi iščširt no žitâm leetam un ziteem zilwekeem, winšč fajuhł kaħdu augstaku buħtni, kaħdu augstaku waru, beš kuras, kâ winšč juħt, ne winšč, nedš ari žits kas naw zehlees. Meħš ešam tâ raditi — un tas naw muħsu nopelns — ka tuhlin, tikliħdš kâ faħtam fajehgt, juħtam uš wišâm pušem fawu atkaribu no kaut ka aħrupuš mums, un wišas tautas, kaut ari daščadâ weidâ, peekriħt Dahwida dšeesmas wahrdeem: „winšč ir muħš radijis, newis meħš pašči.“ Šilosofs Epiktets šaka: „Tadeħł kâ zilweks ir šapraščiga buħtne, wina ušdewums ir, Deewu šlawet; tas ir mans amats, to es gribu išpildit.“ Kristiģâš tizibas aištahwetaji (apoloģeti), šewiščški Tertullians, aišrahda šawdš rakštôs uš to, ka ari pagani atsiħłt un biħstas Deewu, ka ari winu firdiš mahjo ilgošchanâš pehz Deewa. Ne pašaules mantas, ne mahłšla ne šinibas (šal. Goethes Faustu) nešpeħi ščo ilgošchanos apmeerinat. Tikai Deewa miħlestibâ un šadraudšibâ firdš atrod meeru un laimibu. Bašnizas tehws Augustins šaka: „Muħš tu eš radijis preešč šewis, un muħsu firdš ir ne-meeriga, liħdš kameħr ta atrod meeru eefš tewis.“ Kâ šahdi

djenas pehz gaifmas, tà zilwefa firds pehz Deewa un wina mihlestibas. Pat ta zilwefa dwehfelê, kas ir padewufees pasaules pree-teem un fahribam, atmostas fewifchkôs brihchôs fchi ilgoſchanâs.

§ 2.

Tahdu firds ilgoſchanos pehz Deewa un mekleſchanu ar winu fatiktees fauzam par religiju jeb tizibu.

Wahrds religija waretu buht zehlees no relegere = eewehrot, pahrdomat waj attal pehz Laktanzija no religare = faistit, faweenot.

Wiſâm tautam ir religija. „Neweena tauta naw til nemahzita un meſchoniga, ka wina netizetu, ka Deews ir, kaut gan wina ta nepasihst.“ (Bizerons). Mahziti un apſinigi tautu pehtitaji un paſineji ir apleezinajuſchi, ka pee wiſâm tautam atrod Deewa pe-luhgſchanu. Agrat gan domaja, ka eſot daſchas tautas beſ religijas, bet wehlat ir peerahdits, ka tahdas domas bijuſchas aplamas. Tahdôs atgadijumôs bija tautu eeraſchas tikai pawirſchi iſpehtijuſchi, waj ari nebija pratuſchi, winu tizibas noſlehpumus iſdibinat. Tautu wehſture mums mahza, ziſ leels fwars ir religijai ari paganu ſtarpâ. Wezee greeki un romeefchi nefa nedarija un ne-eefahka beſ luhgſchanam un upureem. Mahjâ un laukâ, meera un kara laikôs, pee teeſam un tautas ſapulzês: wiſur godaja deewus zaur upureem un luhgſchanam. Ta ir ſihme, ziſ dſiki ilgoſchanâs pehz Deewa ir eefaknojufees zilwefu firdis.

§ 3.

Mekleto dwehfeles meeru un iſteno laimi zilweks war atraſt tikai kriſtigâ tizibâ, kurâ ſadraudſiba ar Deewu mums ir dota eekſch muſhu Peſtitaja Jeſus Kristus, kas mums atneſis debefu walſtibu un muhs darijis par Deewa behrneem. Zaur to mehſ atſiſhtam, ka Deews ir ta mihleſtiba, un kas eekſch mihleſtibas paleef, tas paleef eekſch Deewa un Deews eekſch wina. 1. Jahna gr. 4, 16.

§ 4.

Mahziba, kas mums rahda, kâ Jeſus Kristus muhs no grehſteem atpeſtijis un ar Deewu ſalihdſinajis, un kâ zaur winu waram panahſt debefu-walſtibu un winas taiſnibu, ir kriſtigâs tizibas mahziba.

§ 5.

Pirnee zilweki grehtôs frisdami, bija atrituschi no Deewa un wina mihlestibas. Behznahzeji schinôs grehtôs dšimufchi, toš lihds mantojuschi, Rom. 5, 12. Sirdšapsima leelakâ waj masakâ mehrâ leezina, ka grehti fškir zilweku no Deewa. Tadeht zilweki wišôs laikôs raudšijufchi wakâ tift no grehteem un šaweentees ar Deewu.

§ 6.

Tahdu mehginafšanu, wakâ tift no grehteem un šalihdsinatees ar Deewu, redšam wišās paganu tizibās. Bet tām naw isdeweš to panahkt, tadeht ka Deewu mellejot tās noklihdufšas pašgudribâ un raditu leetu peeluhgšchanâ. Šuhdu tizibâ wežâ deribâ ihštaiš zefšch gan ir rahdits, bet gala mehrkis wehl naw panahkts, tadeht ka Beštitašs šche tīkai apšolits un gaidits. Kristigâ tiziba ir šchās apšolifšanas un gaidifšanas peepildifšana.

§ 7.

Romaldifšanâš no ihštenâš tizibas uš dšihwo un pateeso Deewu parahdas dašchadâš formâš: Raugotees uš to, žif augštaku buhtau peeluhds, iŃškir monoteišmu, dualiŃmu un politeiŃmu.

MonoteiŃms muhamedanu tizibâ nošauž Deewu par Allah un mahza, ka Abrams, Mošus un Ješus ešot Deewa Ńhštiti praweefšchi; wišleelakais no wineem ešot Muhameds. Wišs ešot jau ešpreekšch no Deewa nolemts (fataliŃms). Luhgšchanam, gawefšchanai, nabagu dahwanam un zetofšchanai uš Ńwehtâm weetam peefškir leelu Ńwaru.

DualiŃms iŃškir diwas pirmuhtnes, Ńauno un labo, Ńuras abas Ńtahw muhšchigâ cenaidâ. Beidšot tomehr ušwahr labâ buhtne. BeŃŃeeŃchu deewi Ormužs un Ahrimans. 3. gadu Ńimtena beigâš manicheiŃms, Ńur Deews ar Ńaweem 12 gareem (aioneem) Ńaro pret Ńahšanu un wina gareem (daimoneem).

PoliteiŃms parahdâš tahdâš religijâš, Ńuras uŃŃata par deewibam dašchodus dabâš Ńpehtus, raditas leetas, waj ari zilweku taiŃŃitus tehlus un toš peeluhds.

Peē tahdâm religijam peeder:

1) ŃetiŃchiŃms, Ńura peekriteji, it ihpaŃchi Afrikas nehgeri, neween atminus, Ńofus un ŃuŃonus peeluhds, bet ari zilweku taiŃŃitas leetas.

2) Sabeifms jeb swaigſchnu peeluhgſchana pee wežam Babilonijas, Sirijas, Meſopotamijas un Afrijas tautam.

3) Kuſtonu peeluhgſchana jeb zoolatrija pee wežeem egipteefcheem.

4) Dabas ſpehtu peeluhgſchana pee wežeem greekeem, romeefcheem, germaneem, latweefcheem, ſlahweem u. z. Sewiſchkas deewibas preekſch pehrkona, wehtras, ſemes auglibas, juhras u. t. pr.

Sihmejotees uſ to, kaħdā ſakarā ſahw deewiba ar paſauli, iſſchkir panteifmu, deifmu un teifmu.

Panteifms ne-iſſchkir Deewu no paſaules; winam wiſa paſaule kopā ſanemta ir deewiba. Deifms atſihst weenu weenigu Deewu, kurſch gan paſauli radijis, bet to nepahrwalda un ne-uſtur; paſaule paſtahwoot pate no ſewis pehz negroſameem dabas likumeem. Teifms uſſkata Deewu kā paſaules raditaju, uſturetaju un walđitaju.

Panteiſtu Deews naw perſonigš, winſch ir tikai deewiſchkiġs ſpehts, iſ ka iželas wiſas leetas, kaš paſaulē wiſu ſaweeno un kopā tur. Tadeht greeku filoſofi winu noſauza par paſaules dwehfeli, filoſofs Spinoza par ſubſtanzi, Fichte par moralifko paſaules kaħritibu, Hegels par abſoluto ſapraſchanas ſpehtu (Bernunſt).

Deifms jeb naturalifms iželās Anglijā 17. gadu ſimteni. Gewehrojamee angļu deifsti ir: Cherbury † 1648 un Thomas Hobbes † 1679. Wini atſihst tikai Deewu, zilweka prahta brihwibu, un dwehſeles nemirſtibu. Trihšweenibu, eedſimtus grehtus, papreekſchſludinaſchanas, brihnumus, meeſas augſchamzelschanoš u. t. pr. wini noleeds. Tizams eſot tikai taš, ko zilweka prahts warot ſapraſt.

§ 8.

Deewu atſihſtam dabā¹⁾, paſaules notikumōš, zilweku un tautu liktenoš²⁾. Beſ tam katram zilwekam ſirds apſina leezina, ka Deews ir³⁾. Zaur grehtōš kriſchānu ſchi Deewa atſihſchana tapa aptumſchota; zilweki raditaja weetā ſahka peeluhgt radibu, Deewa weetā dabu un dabas ſpehtus. To redſam pee wiſām paganu tautam, kuras ſinat gan ſin, ka Deews ir un winu mekiet meklē, bet grehki winu gara azis aptumſchojuſchi un toš noweduſchi no dſihwā Deewa uſ paſaules un meeſas kaħribam Rom. 1, 18—32. X

1) Dahw. dſ. 19, 2—5: Debeſis iſteiz ta ſtiprā Deewa godu un iſplatijums paſludina wina roſas darbu. Deena deenai neſs walodu un nahts nahtij dara ſinamu. Naw walodas, naw wahrdu, kaš

winu balſi nedſirdetu. Winu ſkana iſeet pa wiſu ſemi un winu waloda lihdi paſaules galam, winſch faulei telti tur darijis. — Ap. d. 14, 17. Winſch ſewi naw pametis neapleezinatu, labu dari-dams, no debeſs leetu un augligus laikus dodams, muhſu ſrdis ar baribu un ar preeku pildidams. ✠ Rom. 1, 19. 20. Jo Deewa atſihſchana teem ir ſinama, jo Deews teem ir darijis ſinamu. Jo wina neredſama buhſchana no paſaules radifchanas top nomanita un eeraudſita pee darbeem, ari wina muhſchigais ſpehſs, ari wina deewiba; tà ka tee newar aiſbildinatees.

²⁾ Ap. d. 17, 26—28. Un winſch ir darijis, ka no weenàm aſnim wiſas zilweku tautas dſihwo pa wiſu ſemes wirſu, un ir nolizis papreeſch noſpreeſtus laikus un robeschas, kur teem buhſ dſihwot, ka tee to Kungu mekletu, waj tee winu waretu juſt un atraſt, — jebſchu winſch naw tahtu no neweena no mums. Jo eekſch wina mehſ dſihwojam un kuſtam un eſam; it tà ari tahti no juhſu dſeefmineekeem fazijuſchi: mehſ ari eſam wina rada.

³⁾ Rom. 2, 14. 15. Dabu waram faukt par leelu grahmatu, kura ſelta burteem ir eerakſtitas Deewa ihpaſchibas, wina wiſſpehziſa, mihleſtiba un gudriba. Bet ſchi dabas waloda ir neſtaidra un daſchadi iſtulkojama. Kur daba wiſwarenaſ runà, wehtrà, ſemes trihzeſchana, tur wina zilwekam paſludina tikai bahrgo Deewu. Ka Deews ir mihleſtiba, ka winſch ir muhſu Tehws un mehſ wina behrni, zaur Jeſu Kriſtu taiſnoti un atpeſtiti, to daba mums newar mahzit. — Ari tautu wehſture un latra zilweka dſihwè Deewa zeki ir daudſreij neiſdibinajami un pilni uoſlehpumu, tà ka zilweks ſche ween Deewu mekle dams nomaldas no ihſtà zeta.

§ 9.

Tomehr Deews ſawà mihleſtibà noſpreedis paſauli atpeſtit no grehku waras un zilwekus weſt pee ihſtenàs Deewa atſihſchanas. Tadeht winſch darija ſewi ihpaſchi ſinamu zaur brihnumeem un apſolijumeem. Wezà deribà ſchee brihnumi un apſolijumi bija tikai preeſchſihme. Tee peepildijàs jaunà deribà eekſch Jeſus Kriſtus, eekſch kura mahjoja deewibas pilniba zilweka meefàs (kolof. 2, 9.) un kas zaur ſawu peſtiſchanas darbu zilwekus ſalihſinajis ar Deewu. Swehti rakſti mums mahza, tà Deews pehz ſawa ſchehliga prahta ſcho peſtiſchanas-darbu apſolijis un ſataiſjis un zaur Jeſu Kriſtu lizis galà weſt.

Ihſtenà Deewa atſihſchana naw ſafneedsama zaur zilweka neezigo prahtu; tas newar iſpraſt muhſchigo, augſto Deewu. Jo tas ir ma-

jums, to mehs sinam, un tas ir masums to mahzam, 1. Korint. 13, 9. Ar firdi mums ir jamellè Deews un jaluhko winu atsiht. Deewu mihledami, winam no wiſas firds palaudamees un wina bauſchlus peepildidami mehs winu atsihtim. Tadeht ari Bernhards no Klerwo (Clairveaur) ſaka: Deewu war tahdà mehrà atsiht, tahdà winu mihlo un atkal: luhdsot Deewu drihsati un labaki war meklet un atrast, nekà prahtojot. Tikai tad, kad muhsu tizeſchana buhs pahrwehrtuſees ſkatiſchanà, un muhsu zereſchana buhs peepildijusees, mehs wareſim Deewu ſkatit waigu waigà un winu pilnigi atsiht (1 Kor. 13, 12.)

§ 10.

Sw. raksti daschadds laikds ir uſrakſtiti no zilwekeem un preekſch zilwekeem. Tadeht katrai grahmatai walodas un ſatura ſinà ir ſawa ſaraktitaja daba. Tomehr ſw. raksti iſſchſiras no zitàm grahmatam zaur ſawu deewiſchſigo karakteri, rahdidami, ziſ loti Deews paſauli mihlejis un tai dewis ſawu Dehlu par Peſtitaju. Tadeht Deews pats zaur ſawu ſw. Garu ir apgaifmojis un ſwehtijis (inſpirejis) toſ wihrus, kurus wiſch iſredſejis par ſawu darbu un wahrdu ſludinatajeem. Tahdà ſinà ſw. raksti ir Deewa wahrdi. Tee ir wiſas Deewa atſiſchanas awots un muhsu tizibas un kriſtigàs dſihwoſchanas mehraukla.

2 Petr. 1, 21. Jo praweeſchu mahziba nekad naw notikuſt zaur zilweka gribeſchanu, bet tee ſwehtee Deewa zilweki ir runajuſchi dſihtti no ſwehtà Gara. — 2 Tim. 3, 16. Wiſs rakſtis no Deewa eedots ir ari derigs pee mahziſchanas, pee pahrleezinaſchanas, pee norahſchanas, pee pamahziſchanas eekſch taiſnibas. — Mat. 10, 20. Jo juhs ne-eſat tee runataji, bet juhsu Tehwa Gars ir tas runatajs eekſch jums. — Gal. 1, 11. 12. Bet es jums daru ſinamu, brahti, ka tas ewangelijums, to eſmu paſludinajis, naw pehz zilweka prahta. Jo es to ari ne-eſmu dabujis nedſ mahzijees no zilweka, bet zaur Jeſus Kriſtus parahdiſchanu. — 1. Kor. 2, 10—13. Jah#. 14, 26.

Kas ſwehtus rakſtus grib ſapraſt un winu deewiſchſigo ſpehtu ſajuſt, tam janogremdejas winu dſitumds un jaukumds ar wiſu firdi un diwehſeli. Rà allajs newar krahfàs redſet un ſurlajs neſpehji ſtanàs ſadſirdet, tà zilweks bej mihleſtibas un tizibas newarès ſapraſt, ka ſwehtee raksti ir Deewa wahrdi, pilni iſhtenas, pateeſas gaiſmas un dſihwibas. — Arndts iſteizas par ſw. rakſtu jaukumu un dſitumu ſchità: „Waj tu azim wari faredeſet miljonus ſwaigſchxu putniu zekà? Tu wiſu to turi par plahnu miglu, par garam ejoſcheem mahſtoniſcheem,

tikai ar kibkeri tu redsi swaigschmu pulkus. Apbruno fawas azis ar Deewa luhgſchanu un tad ſtatees eefſchâ ſwehtôs rakstôs: tad tu redſeſi, kâ tur ſpihd, kâ Deewa ſwaigſnes ſtaro muhſchigâs godibas debefu ſpihdumâ. Un jo ilgaki tu ſtatees eefſchâ, jo wairaf ſwaigſchmu uſlez. Weena pahſpehji oturu ar ſawu ſpoſchumu. Azis ſtatâs dſitak un dſitak, ſtateeni ſneedsâs augſtak un augſtak debefſchigâs gaiſmas mahjoklôs; tur kur ſahkumâ tikai kâ migla mirdſeja, tur atrod pehbigi gaiſmu un ſaules-zetus, un dſiki kuſtinatâ, luhgſchanu pilnâ dwehſele ſajuh, kâ atklahſees wehl leelakas leetas.“

§ 11.

Swehtus rakstus jeb bibeli (biblos noſihmè greeku walodâ grahmatu) eedala diwâs dakâs: wežâ deribâ un jaunâ. Bibeles ſakrahtâs grahmatas ſauz ari par kanonu, t. i. needre, mehrs, litums.

Luters ſalihdſina wežâs deribas hauſlibu ar mehneſi, jaunâs deribas ewangelijumu turpretim ar ſauli. Par abu deribu mehrki un ſaturu wiſſch iſſakâs tâ: „Wežâ deriba ir likumu grahmata, kura mahza, ko buhs darit, ko ne; ta dod turklaht peemehrus un ſtahſtus, kuri rahda, kâ zilweki tahdus hauſchlus turejuſchi un pahſrahpuſchi. Jaunâ deriba ir preezas mahziba jeb ſchehlaſtibas grahmata un mahza, kâ war hauſlibu peepildit. Bet tâpat kâ jaunâ deribâ ſchehlaſtibas mahzibai blatus atrodas ari zitas mahzibas, kuras kâ hauſliba un likumi meefu walda, tadeht kâ ſchini dſihwè garš naw pilnigs un ſchehlaſtiba ween newar waldit, tâpat ari wežâ deribâ blatus likumeem ir dakſchas apſoliſchanas un ſchehlaſtibas wahrdi, lai ari ſwehtee tehwi un praweeſchi ſem hauſlibas taptu uſtureti tijibâ uſ Kriſtu, tâpat kâ mehš. Bet kâ jaunâs deribas galwenakâ mahziba ihſteni ir ta, paſfludinat ſchehlaſtibu un meeru zaur grehku peedoſchanu eefſch Kriſtus, tâ ihſteni wežâs deribas galwenakâ mahziba ir ta, mahzit hauſlibu un uſrahdit grehku.“

Wežâ deribâ atrodamas ſchahdas grahmatas:

I. 5 M o ſ u ſ g r a h m a t a ſ, ebrejiſki torâ (litums, mahziba). Winu wahrdi ir ſchee: 1. Genesis (eefahkums). 2. Exodus (iſeefſchana). 3. Leviticus (preeſteru-grahm.). 4. Numeri (ſkaiſchana). 5. Deuteronomium (hauſlibas atjaunoſchana).

II. S t a h ſ t u g r a h m a t a ſ: 1. Joſuiſ grahmata. 2. Sogu grahmata. 3. Rutes grahm. 4. 2 Samuela grahmatas. 5. 2 Reh-ninu grahmatas. 6. 2 laiku grahmatas. 7. Eſras grahmata. 8. Rehe-mijas grahmata. 9. Eſteres grahmata.

III. Mahzibas grahmatas: 1. Zjaba grahmata. 2. Dawida dseefmas. 3. Salamana fatamee wahrdi (Proverbia). 4. Salamana mahzitajs (Ecclesiastes). 5. Salamana augstā dseefma (Canticum canticorum).

IV. Praweefchu grahmatas.

a) Leelee praweefchi: 1. Esajas. 2. Jeremijas; turklaht Jeremijasa raudu-dseefmas. 3. Ezeiels. 4. Daniels.

b) Masee praweefchi: 1. Dseja. 2. Joēls. 3. Amofs. 4. Obadija. 5. Jonas. 6. Mikus. 7. Natums. 8. Abakufs. 9. Zewanijas. 10. Agajus. 11. Zakarijas. 12. Malakijus.

Zaunās deribas grahmatas ir šchās:

I. 4. Ewangelijumi: 1. Mateūsa ew. 2. Markus ew. 3. Luhtasa ew. 4. Jahnā ew.

II. 1 stahstū gr.: Apustulu darbi (Acta apostolorum).

III. Mahzibas grahmatas.

a) 13 Pawila grahmatas: 1. Romeefchu gr. 2. 2 Korinteeschu grahmatas. 3. Galateefchu gr. 4. Ewefeefchu gr. 5. Wihlipeefchu gr. 6. Koloseefchu gr. 7. 2 Tesalonikeefchu gr. 8. 2 grahm. Timotejam. 9. grahm. Titum. 10. grahm. Wihlemonam.

b) Katoku jeb wispahrigas grahmatas, rakstītas newis sinamai draudsei, bet wiseem kristīgeem kopā: 1. 2 Petera gr. 2. 3 Jahnā grahm. 3. Ebreju grahm. 4. Jehkaba gr. 5. Zuhdasa grahmata.

IV. Weena praweefchu gr.: Jahnā parahdischanas grahm.

Wezās decibas peelikumā atrodam daschās bibelēs tā fauzamās apokrifu grahmatas (tas ir paflehptas grahmatas). Schām grahmatam naw tahda fwara, kā kanonam, tomehr¹ tās ir pehž kanona fastahdischanas wežā deribā usnemtās kā deewbijiga prahta un stipras tizibas leeziba.

Peesf. Londonas bibeles-beedriba šawās bibelēs neusnem apokrifu grahmatas.

Apokrifu grahmatas ir šchahdas:

1. Zuhdites gr. 2. Salamana gudribas gr. 3. Tobijas gr. 4. Sihrafa gudribas gr. 5. Baruka gr. 6. 2 Makabeju grahm. 7. Gabali no Esteres grahm. 8. Stahsti par Susanu un Danijelu. 9. No Bela Bahbelē. 10. No puhka Bahbelē. 11. Afrijas luhgščhana. 12. Treju wihru dseefma degofchā jepli. 13. Manases luhgščhana.

Bezà deriba ir farakstiita ebreju walodà un jaunà deriba greeku walodà. Latweefchu walodà bibeli pahrtulkoja Alufnes mahzitajs, prahwests Ernsts Glücks 1689. gadà.

§ 12.

Bes bibeles kristigai draudsei ir ari tizibas apleezibas raksti, ko fauzam par simboleem. Schee raksti leezina, tà kristiga draudse fw. rakstu mahzibas fapratufi un fewi usnehmufi.

Tizibas apleezibas rakstus eedala divàs fchkiràs: wièpahrigòs (ekumenifòs) un fewifchtòs (partikularòs). Wièpahrigòs simbolòs atrodamas tàs mahzibas, kuras peenemtas no wièfam kristigàm draudsem un par pareifàm atfihatas. Sewifchkee simboli katrai basnijai fawi.

Pee ekumenifkeem simboleem peeder:

1. Apustuļu simbols jeb tizibas lozekti, kas ièzehlufchees no Pestitaja wahrdeem Mat. ew. 28, 18. Tee bija ilgatu laiku Romas draudfè kristibas apleeziba.

2. Nikejas simbols; plaschaki istahstits apustuļu simbols un ièzehlees apkarojot Arija mahzibu Nikejas un Konstantinopeles konzikòs, mahza, ka Dehls un fw. Gars tahdas pafchas deewifchfigas perfonas, tà Deews ta Tehws.

3. Atanajija simbols, laikam 5. gadu fimteni Seemela-Afrikà ièzehlees. Schè mahza trihsweenibu un Kristus deewifchfigo dabu.

Peesihme: No fcheem trim simboleem greeku-katolu basniza peenehmufi tikai Nikejas simbolu. Bes tam wina mahza, ka fw. Gars ièfjot tikai no ta Tehwa, pehz Jahna ew. 15, 26.

Partikularee simboli ir fchahdi:

A. Ewangelijuma tizigàs Luteru draudfès:

1. Augsburgas tizibas apleeziba jeb konfessija (Confessio Augustana), ew. lut. basnizas galwenatais tizibas-apelezibas raksts. Scho apleezibu, ko Melanchtons fastahdija wahzu un latinu walodàs, lafija preekfchà Augsburgas walsts-faeimà 25. junijà 1530. g., lai peerahditu, ka protestantu mahzibas fakriht kopà ar fw. raksteem un ar pirmàs kristigàs draudfes mahzibam.

Tai ir divàs datas: pirmàs datas 21 gabals stahsta par ewangelijuma mahzibu un tizibu, tà ta isschkiràs no katolu mahzibam. Otràs datas 7 gabali pahrrunà daschadas aplamas eerafchas pee deewkalpofchanas, kas eewefufchàs katolu basnijà, bet no ewangelijuma tizigeem jeb protestanteem atmestas.

fchanu nespelj dšihwot pehz Deewa prahta. Tikai zaur Deewa sčehlastibu, tizibâ uf Jesu Kristu, mehš waram eemantot swehtibu un muhsčigiu dšihwofchanu. Deewa wahrdi un fw. sakramenti mums palihđi staigat pa sčho tizibas zetu un tà kkuht pee ihstena mehrka. Mahrtinsč Lutera sawu maso katkišmi eedalijis sčahđâ kahrtâ. Bausčti rahđa muhsu wahjibu, tizibas lozekli dod sahles, kas ahrstè, un luhgšchanas lihđi ar swehteem sakramenteem rahđa, tà sčhàs sahles muhs dara weselus.

Lutera draugs un reformazijas weizinatajs, Dr. Jonas nosawz Lutera maso katkišmu par ihstenu behrnu bibeli un šaka: „Ja Lutera mahziba nefa zita laba nebuhtu darijuš, tà tikai tautu eepasihstinajuš ar katkišmu, tad tomehr wina buhtu kristigo draudñ wairaf weizinajuš nekâ wifas augstàs školas semes wiršâ.“ Šlawenais wehsturneeks Leopolds f. Ranke spreesč par Lutera katkišmu tà: „Katkišms, to Lutera 1529. g. isdewa un pehz kura winsč, tà patš šaka, Deewu luhđot, lai gan esot wezs teologijas dakters, ir tikpat behrniščkigs, tà dšič, tikpat šaprotams, tà neišdibinajams, weenkahršch un augstš. Šaimigs, kas štiprina ar winu šawu dwehšeli, kas pee ta turas. Tam ir katrâ azumirkli neišnišziga eepreezinaššana, aiš plahnas tšchamalas pateešibas šodols, kas apmeerina pašču wišgudrako žilweku.“

Pirmais mahzibas gabals.

Defmit Deewa bausčti.

§ 15.

Deews wišpirms ir rakšijis sawus bausčtus žilweka širdi. Tadeht ari pagani šinamâ mehrâ atšihst Deewa prahtu un dara pehz ta. Par sčho širdi eerakšito bauslibu dod leezibu katra žilweka širdš apšina, kura tà eekščkiga leezineeze aišrahđa uf Deewa bauslibu un tà eekščkiga teefataja apšpreesč žilweka domas un darbus, wimu apšuhđšedama waj aišbildinadama.

Rom. 2, 14. 15. Šo ja pagani, kam bauslibas naw, no sawas dabas dara pehz bauslibas, tad sčee, kam bauslibas naw, pašči šewim

ir par baušlibu. Tee tad peerahda baušlibas darbu esam eerastitu wina firdis zaur to, ka wina sinamà firds teem leezibu dod, un domas fawà starpà waj apšuhdsas, waj ari aibildinajas.

Sirds apšinu war tikai tahdà sinà faukt par Deewa balst žilweka firdi, ka wina, tà atlikums no Deewa lihšibas, pehz kuras pirmais žilweks bij radits, leezina, waj žilweka darbi faskan ar Deewa prahtu, waj nē. Aplamas tās domas, kuras firds apšinu ušskata tikai tà audšinaschanas un isglitibas panahktumu un wina tà fajauz ar žilweka šaprašchanas un špreeduma prahtu. To ir darijis filofs Rants, nošauldams firds apšinu par špreešchanas špehtu, kursch pats fewi teesa, jeb par moralistku likumu žilwekà. Wezà deribà pašu wahrdu firds apšina (greek. sineidesis) gan ne-atrodam, bet winaš eefšchigà leeziba parahdàs dauds weetàs. Pee pirmem žilwekem paradises dahrsà to redsam pee wina bailem un kauna, kad tee bija pahrašpuschi Deewa baušli. Ziti peemehri ir Rains 1. Mos. 4, 13. 14; Dahwids pehz kauschu škaitišchanas 2. Sam. 24, 16. un pehz Urija nahwes 51 dšefmà; Timejs 1. Kejn. 2, 44. Šjabam turpreti ir laba firds apšina 27, 6.

Šaunà deribà šcho wahrdu wišwairak atrodam Pahwila grahmata. Pahwils bija redsejis pee paganeem firds apšinas balst un leezibu, toš mahžidams un atgrešdams. Pee kristigeem žilwekem firds apšinas leeziba šakriht kopà ar šw. Gara leezibu, kursch atjauno žilweka firdi un pilda to ar tizibu un mišlestibu. Bet lai firds apšina neemigtu, nenomalditos un nepaliktu bešjuhtiga, mušfu peenahktums ir, to štiprinat zaur Deewa wahrdu leezibu un west us ihstenu žetu.

§ 16.

Tadeht ka žilweka firdi rakstità baušliba zaur grehkeem tapa nepilniga un nekaidra un wairš newareja žilwekam grehtu tumšbà rahdit ihsteno, deewišchigo gaifmu, tad Deews isredseja Šraekta laudis par šawu tautu. Tai wišch dewa zaur Mosu Sinaja kalnà desmit bauščlus un darija tà pilnigi sinamu šawu prahtu. Šchee bauščti bija deribas šihme starp Deewu un wina isredseto tautu. 2. Mos. 20, 1—17, — Nē 283: Tos desmit bauščlus šo mums Deews.

Desmit bauščlus waram ari faukt par tikumibas likumeem. Beš tam Šraekta tautai bija ari upuru un preesteru likumi (zeremonial-likumi), tà ari likumi par šadšihwi un walšis šahrtibu.

§ 17.

Desmit bauschli zaur Israela tautu ir doti ari zitām tautam, jo fw. raksti faka, ka no Zianas ifees bausliba un Deewa wahrds no Jerusalemes (Esaj. 2, 3) un pestifchana nahks no juhdeem (Zahn. ew. 4, 22). Tadeht ari Jesus pats ir apleezinajis bauschlu fwarigumu un muhschigo pastahwibu kalna sprediki¹⁾. Wini mums kristigeem ir tà spogulis, kurà redsam fawas wainas un truhkumus, wini muhs attura no grehteem un netaisnibas un wada muhs us taisnibas zeku²⁾.

¹⁾ Mat. 5, 17. 18. Nedomajeet ka es esmu nahzis atmet bauslibu un praweeschus. Es ne-esmu nahzis atmet, bet peepildit. Jo pateesi es jums faku: teekams debefs un seme judis, nesudis ne-weena ne ta wismafaka rakstu-sihmite jeb rakstu-galinsch no bauslibas, teekams wifs noteef.

²⁾ Dahw. dsj. 19, 8—10. Ta Kunga bausliba ir pilniga un atspirdsina dwehfeli, ta Kunga leeziba ir pateefiga un neprachtigo dara gudru. Ta Kunga pawehles ir taisnas un dara fir di preezigu, ta Kunga bauslis ir schkhis un apstaidro azis. Ta Kunga bijaschana ir schkhis un pastahw muhschigi, ta Kunga teefas ir pateefiba un wifas kopà taisnas.

Likumini par upureem un preestereem tikai wezà deriba bija wjadfigi, tee aifrahdijs us ihsteno upuri jaunà deriba, un us muhsu wifu augsto preesteri un widutaju Jesu Kristu, kur sch ir deldejis wifus muhsu grehtus un muhs ar Deewu falihsdinajis. Kristigeem tagad zaur fawu Pestitaju ir „isredsetà tauta, kehni nu preesteriba, fwehtà zilts, Deewa ihpaschi laudis“ (1. Pet. 2, 9.).

§ 18.

Wifas bauslibas faturu Jesus fanem kopà diwòs bauschlòs: „Tew buhs Deewu fawu Kungu mi hlet no wifas fawas fir ds, no wifas dwehfes un no wifa fawa prahta. Schis ir pirmais un augstakais bauslis. Bet otris tam lihdsigs: tew buhs fawu tuwaku mi hlet tà fewi paschu“ (Mat. 22, 37—39). Schais diwàs dakas teefcham waram eedalit wifus desmit bauschlus: pirmee trihs runà par peenahkumeem pret Deewu, pehdejee 7 par peenahkumeem pret tuwaku. Ari Mojus bauschlus tà schkhis, usrafsidams tos us diweem galbineem.

Desmit bauschlu sanz ari par defalogu, t. i. 10 wahrdi. Wina isdalischana ir daschada. Pehz juhdu talmuda wahrdi: „Es esmu tas Rungs taws Deews“ esot pirmas bauslis, un elka-deewu peeluhgshanu aisleedsot otras, 9. un 10. bauslis turpretim esot sawelkani kopâ. Greeku-katolu un reformetu basniza uskata elka-deewu peeluhgshanas aisleegshanu kâ sewischku bausli un sawelk 9. un 10. bausli tapat kâ juhdi kopâ weenâ bausli.

Luters bauschlu eedalischanâ ir peeflehjees Augustinam un Romas katoleem. Ari bauschlu isdalischana us diweem galbineem ir daschada. Greeku-katoli un reformeti skaita muhsu zeturto bausli pee pirmâ galbina bauschleem, wineem isnahk us katra galbina 5. Luterani un Romas-katoli skaita us pirmâ galbina 3 un us otra 7 bauschlus.

§ 19.

Desmit bauschli gan wispirms aisleeds launus darbus. Bet bauschlus ari pahrkahpjam firdi turedami launas juhtas un domas, kâ Jesus kalna-sprediki rahdijis pee dascheem bauschteem. Tadeht dsenotees bauschlus turet, mums jaraugas ari us sawu firdi un domam, jo zilweks reds, kas preeksh azim, bet tas Rungs uskata firdi (1 Sam. 16, 7.).

§ 20.

Bauschlu eewada wahrdi: „Es esmu tas Rungs taws Deews“ (kas tewi iswedis no Egiptes semes, no wehrgu nama) nepeeder pee pirmâ bauschla ween, bet pee wiseem bauschteem. Schee wahrdi atgahdinaja Israeta behrneem, ka wina deribas Deews (Jehowa) war no wineem prasht ustizibu un paklausibu, un ka teem peenahkas turet wifus wina bauschlus. Tadeht kaut kura bauschla pahrkahpshana ir apgrehtoshchanas pret bauschlu dewesu. Wahrdi „taws Deews“ (kas tewi iswedis no Egiptes semes, no wehrgu nama) atgahdina ta Runga mihlestitibu un ustizibu us sawu isredseto tautu. Schi mihlestitiba parahdijas pee Israeta behrnu atswabinaschanas no Egipteschu kalpinaschanas. Muhs wifus Deews tas Rungs zaur Jesu Kristu ir atpestijis no grehtu wehrdsibas un launa waras. Tadeht winsch ir ari muhsu Deews un mehs wina laudis, kuru peenahkums ir, dshiwot pehz wina bauschleem.

Luters faka: Wahrds „tas Kungs“ fkan kà pehrkòs, ja apdomà, zif daudj pehrkòna un sibena staru ir schim Kungam un Deewam rokà, fadragat un ispostit; „tawš Deewš“ fkan turpretim lehni un mihligi, kad pahrdomà, zif daudj swehtibas un mantu schis Kungs un Deewš tura sawà rokà, turas winfch grib pasneegt teem, tas winu bihtàs.

Birmais bauflis.

Dew nebuhs zitus deewus turet preefch manis.

Kas tas ir?

Mums huhs Deewu par wišàm leetam bihtees, mihlet un uš zeret.

§ 21.

Birmais bauflis aišleedj elka-deewibu. Da parahdijàs pee Israeta behrneem, kad tee pee Sinaja kalna uš Mošu gaidot taišija jelta telu un to peeluhdja. Kad Israeta behrni eegahja Kanaäna semè, tad tee attrita no sawa Deewa un upureja paganu elka-deeweem. Peeluhgdami raditaja weetà radibu, tee padewàs rupjai elka-deewibai, pret furu it ihpafchi karoja praweeschi Esajas un Jeremijas. Esaj. 40, 18—20; 42, 17, 44, 8—20. Jerem. 2, 10 un 16 nodata.

§ 22.

Rupjo elka-deewibu atrodam daschadà weidà pee wišàm paganu tautam. Da parahdàs, kad peeluhdš dabas spehkus un raditas waj ari taišitas leetas. Tè redjam, kà zilweki, nepašhdami Deewu ij wina darbeem, nedj ari pasaulès waldischanas un ustureschanas, ir nomaldijuschees un turejuschi raditas leetas par Deewu.

Rom. 1, 23—32. Dahw. dj. 135, 15—17.

Wairak nekà puse no wiseem semes eedšihwotajeem ir wehl pagani un staigà elka-deewibas tumšibà. Tadeht ir muhsu peenahkums, wežinat mištones darbu un par to gahdat, ka ari paganu semès atspihd ewangelijuma gaisma. Elka-deewibas atleekas křištigo starpà parahdàs mahntizibà. Zilweks nepalaišchas uš sawu Deewu un wina waldischanu, bet bihtàs no launeem gareem un apflehtem dabas-

ſpekteem, tizedams ſapneem, daſchadàm ſihmem, burwjeem un ſihleta-
jeem. Tàpat netizigi zilweki ir paganeem lihdſigi, lai gan wimi turàs
par kriſtigitum zilwekeem.

§ 23.

Smalkà elka-deewiba atrodama, kur kriſtigs zilweks kaut to zitu
tapat, waj ari wehl wairaf mihlè un bihſtàs, nekà ſawu Deewu.
Ta parahdàs wiſpirms, kad zilweks palaiſchàs wairaf uſ ſawu ſpehtu
un gudribu, nekà uſ Deewa palihdſibu un ſchehlaſtibu¹⁾. Tàpat no-
teef, ka zitus zilwekus wairaf bihſtàs²⁾ un mihto³⁾ nekà Deewu, un
uſ teem paſaujàs⁴⁾.

1) Jerem. 9, 23. 24. Tà ſaka tas Kungs: gudrais lai neleelàs
ar ſawu gudribu, ſtiprais lai neleelàs ar ſawu ſtiprumu, bagatais
lai neleelàs ar ſawu bagatibu; bet tas grib leelitees, tas lai leelàs
ar to, ka wiſch mani paſiſti, un ſin, ka es tas Kungs eſmu, kas
ſchehlaſtibu, teefu un taiſnibu dara wirſfemes, jo pee ſchàm leetam
man ir labſ prahts, ſaka tas Kungs. — Sal. ſak. w. 3, 5. Pa-
ſaujees uſ to Kungu no wiſas ſawas ſirds un nepaſaujees uſ ſawu
gudribu.

Beemehri iſ bibeles ir: Goliats paſahwàs uſ ſawu ſpehtu,
Sam. 17, 42—44; Nebukadnezarſ uſ ſawu waru, Dan. 4, 26, 27;
un warifejs lihdſibà uſ ſawu taiſnibu, Luht. 18, 9.—14. Rà pa-
wiſam zitadi iſturas Pahwils un Barnabas Liſtras pilſehta, kad pil-
ſehtas eedſihwotaji toſ tura par deeweem, Ap. d. 14, 11—15.

2) Mat. 10, 28. Un nebihſtatees no teem, kas meefu nokauj
un dwehfeli newar nokaut; bet bihſtatees wairaf no ta, kas meefu
un dwehfeli war nomaitat ellè. — Pilatus bijàs Romas keiſaru wai-
raf nekà Deewu, tadehl wiſch atlahwa Jeſu kruſtā fiſt. Peteris
bihdamees no zilwekeem aiſleedſa ſawu Peſtitaju. Zitadi iſturejàs
Luters Wormſa pilſehta: Sche es ſtahwu, es zitadi newaru, Deews
lai man palihdſ, Amen.

3) Mat. 10, 37. Kas tehwu un mahti wairaf mihto nekà
mani, tas manis naw wehrts, un kas dehlu jeb meitu wairaf mihto
nekà mani, tas manis naw wehrts. — Eli nefodija aiſ aplamas
mihleſtibas ſawus dehlus 1. Sam. 2, 29.

4) Dahw. dſ. 118. Labaki ir, paſautees uſ to Kungu nekà
zeret uſ zilwekeem. Jer. 17, 5. Tà ſaka tas Kungs: nolahdets tas
zilweks, kas paſaujas uſ zilwekeem un eezeſ meefu par ſawu elkoni,
un ka ſirds no ta Kunga atkaphjas.

§ 24.

Ari pafauli ar winas kahribam, godu un bagatibu kristigs zilweks nedrihkt nostahdit par augstato un dahrgato mantu un pee tās peefeet fawu firbi, kà bagatais wihrs lihdsibā (Luhf. 16.) un bagatais jauneklīs darija (Mat. 19).

1. Jahņ. 2, 15—17. Nemihlejeet pafauli, nedj to, kas ir pafaulē; jo kas pafauli mihto, eefsch ta naw ta Tehwa mihlestiba. Jo wihs, kas ir pafaulē: meefas kahriba, azu kahriba un dshwes lepniba — tas naw no ta Tehwa, bet no pafaules. Un pafaule paet un winas kahriba; bet kas Deewa prahtu dara, tas paleet muhschigi. —

Mat. 6, 19. 20. Netrahjeet fewim mantas wirsjeses, kur fodi un ruhfa tās maitā un kur sagli rok un sog; bet trahjeet fewim mantas debefis, kur ne fodi ne ruhfa tās nemaitā, un kur sagli nerok un nesog. Wihl. 3, 19. Luhf. 12, 16—21. Luters faka: „Pee ta tawa frds peekerās, tas ir taws Deews.“

Nē 73. Ko pafaule man dos. Nē 99. Manas dwehf'les preeks un data.

§ 25.

Pirno haufli turot mums nebuhs tif ween atturetees no elka-deewibas, bet ari Deewu buhs par wisam leetam bihteēs, mihlet un uf to zeret.

§ 26.

Deewu bihsimees par wisam leetam, ja wisā fawā dshwē, domās, wahrds un darbds turesim preeksch azim fwehto, taifno Deewu, kursch wisur ir klast un wisu reds. To daridami issfargasimees no grehkeem un kaunuma, bihdamees Deewa dusmibu un fodu.

Dahw. dj. 33, 8. Bihtateēs no ta Kunga, wisa pafaule, baitojateēs preeksch wina, wisi jemes eedshwotaji. Dahw. dj. 111, 10. Ta Kunga bijaschana ir gudribas eefachtums; tam ir laba sapraschana, kas to dara, wina gods pastahw muhschigi.

Jahseps bijajās apgrehtoteēs pret Deewu, turedams grehtu par wisleelako kaunumu (1. Moj. 39, 9.). Praweets Danijels bijās Deewu wairaf nekā wareno lehninu Nebukadnezaru un nahwes fodu (Dan. 3, 5. 6). Tāpat apustuti un ašins leezineeki kristigajā draudse bijās Deewu wairaf nekā wajaschanas, mozibas un nahwes fodu.

§ 27.

Deewa bijaschana war buht diwejada: kalpa un behrna bijaschana. Kalps bihstās no fawa kunga ais bailem no foda. Tā zilweks dāschahrt bihstās Deewu, behgdams no foda. Behrna bijaschana, kas naht no mihlestibas, fargās apbehdinat debesu Tehwu. Ta meklē Deewu un grehtu peedofchanu.

Rom. 8, 15. Jo juhs neefat dabujufchi kalposchanas garu, ka jums atkal jabihstās, bet juhs esat dabujufchi behrnibas garu, zaur to mehš fauzam: Abba, Teh tit. — 1. Jah n. 4, 18. Bailiba naw eeksch mihlestibas, bet pilniga mihlestiba bailibu ismet ahrā; jo bailibai ir moziba, un kas baikojas, tas naw pilnigs eeksch mihlestibas. Gal. mahz. 12, 13. Abdams paradisēs dahrsā (1. Mos. 3, 10) un Rains (1. Mos. 4, 13—16) bijās no foda. Jahšeps turpretim bijās no grehta ais mihlestibas us Deewu.

Sakschu turfirštam Fridrikim Gudrajam reis prasija, kufsch esot waldneeka pirmais tikums. „Deewa bijaschana“. Un pehdejais? „Deewa bijaschana, jo ta fatura fewi wifus zitus tikumus.“

§ 28.

Deewu par wifam leetam mihlet ir: wiku furet par wisaugstako mantu, ar wifu firdi winam peekertees un pehz wina ilgotees¹⁾. Tahda mihlestiba parahdās wiku teizot un flawejot, pehz wina bauschteem dsihwojot un wina wahrda deht zeeschot²⁾.

¹⁾ Dahw. dsj. 73, 25. Kad tu esi mans, tad man newajag ne debesš, ne femes. — Dahw. dsj. 63, 7. Es tewi peeminu apguldamees un usmosdamees es domaju us tewi. — Dahw. dsj. 42, 23. Kā breediš brehz pehz uhdens upem, tā mana dwehsele brehz, al Deews, pehz tewis! Manai dwehselei flahpsti pehz Deewa, pehz ta dsihwā Deewa; kad nahšschu turp un parahdischos preeksch Deewa waiga.

²⁾ Dahw. dsj. 246, 2. Es flaweschu to Kungu, kamehr dsihwofschu, es dšeedaschu fawam Deewam, kamehr wehl sche buhschu. — 1. Jah n. 5, 3. Jo schi ir ta Deewa mihlestiba, ka mehš wina bauschlus turam, un wina bauschli naw gruhti. — Ap. d. 5, 41. Nē 87. Mihliba, kas radijufi. Nē 108. Tew gribu mihlet fawu preefu.

Basnizas tehws Augustins nostahda Deewu par wisaugstako mantu un fata: „Mihlestim scho weenu mantu, kura atrodaš wifas

zitas, tad buhs deefgan.“ Tadeht kristigam zilwekam naw augstata un jautaka mehrka, kà mihlet Deewu. Tuwaka mihlestiba newar buht wiſaugstakà manta pafaulé, jo wina ifaug if Deewa mihlestibas, kà auglis if ſeeda. Tuwaku mihlestibà mehs waram rahdit, kà mums firdi ir Deewa mihlestiba. Tadeht ari apuſt. Jahnis rakſta 1. Jah. 4, 20: Ja kas ſaka: Es mihleju Deewu un eenihſt ſawu brahli, tas ir melkulis; jo kas ſawu brahli nemihle, ko tas reds, kà tas war mihlet Deewu, ko tas naw redſejis? Augustis Hermanns Franke ſaka: „Deewa mihlestiba ir ſw. Gara auglis, zaur ko mehs turam Deewu par ſawu wiſaugstako mantu, ſajuhtam ffrnigu ilgoſchanos pehz wina, mellejam eefſch wina ſawu preeku un firds eepreezinafchanu, tihtojam winam ween patikt un gribam labpraht buht arween wairaf ſaweenoti ar winu.“ „Ja Deewu bihtamees, tad wina bauſchti ir dſelfu fehdes, ja winu mihlejam, ſelta fehdes.“

Deews muhs ir ſtahdijis dſihwé un darbiba, tadeht ir muhfu peenahkums, iſpildit ſawus uſdewumus familijà, tautà, walſti, pafauli zaur Deewa mihlestibu uſwaret, bet newis no winas behgt, ziteem zilwekeem palihdſet, bet newis no teem atrautees, un tà Deewam kalpot mihlestibà un uſtizibà. Mehs waram pafaulé buht, bet mums nebuhs palikt winai lihdfigeem. Tapat mehs waram nemt dalibu pee pafauligeem preekeem, ja tikai firdi un domas turam ſchihſtas. Preeki paſchi par ſewi naw grehts, kà to domaja hernhuteefſchi. „Wiſs jums peeder, bet juhs Kristum.“ 1. Kor. 3, 22. 23. Salihdſini Rom. 14, 14. un Luteru rakſtu: „Par kristigà zilweka brihwibu.“

Tapat ir aplam, aklà un pahrpraftà Deewa mihlestibà wajat un nizinat tos, kàm zita tiziba, kà to redſam pee protestantu wajaſchanam Franzijà, Wahzija, Spanija un zitàs ſemès 16. un 17. gadu-ſimtent. Tizibas brihwiba ir tadeht iſſtenàs Deewa mihlestibas auglis.

§ 29.

Kà behrnu firdis wezaku mihlestiba rada pretmihlestibu un patizibu, tà ari muhfu wiſu peenahkums pret ſawu debefu Tehwu ir, winu mihlet, jo winſch muhs papreeſch ir mihlejis¹⁾ un wiſu labu mums dahwina, kas ir wajadſigs pee meefas un dweheſeles²⁾. Winſch muhs ne-atſtahj ari tad, kad muhfu wezaki muhs atſtahj³⁾.

¹⁾ Jah. 4, 9. Eefſch tam Deewa-mihlestiba pee mums ir parahdijufees, kà Deews ſawu weenpeedſimufcho Dehlu fuhtijis pafaulé, kà mums buhs dſihwot zaur winu. — Rom. 8, 35. 38. 39. Kas

muhš fchfirs no Kristus mihlestibas? Waj behdas, waj bailiba, waj wajaschana, waj bads, waj flintums, waj listia, waj jobins? Zo es sinu teescham, ka ne nahwe, ne dšhwiba, ne engeki, ne waldibas, ne spehki, ne klastbudamas, ne nahkamas leetas, ne augstums, ne dšilums, ne zita kahda radita leeta leeta muhs newarēs fchfirt no Deewa mihlestibas, kas ir eefsch Kristus Jesus muhsu Kunga.

2) Jehk. 1, 17. It weena laba dahwana, it weena pilniga dahwinaschana nahk semē no augscheenes, no ta gaismas Tehwa, pee ka nekahdas pahrmihshanās nedj pahrwehrschanās ehmas.

3) Dahw. dj. 27, 10. Zo mans tehws un mana mahte mani atstahjufchi, bet tas Kungs mani usnem. — Eš. 49, 15. Waj seewa war aismiršt fawu sihdamo behrnu, neapschehlodamās par fawu meešigo dehlu? Un jebfchu wina to aismirštu, tomehr es tewi neaismiršfchu.

Egidijs, Franziskanu ordena dibinataja draugs, aishweda netizigu zilweku pee kahda, kam nebija ne azu, ne roku. Tam winsch jautaja: „Ja buhtu kahds zilweks semes wiršū, kas tew waretu dot azis un rokas, waj tu gan wina mihletu?“ — „Es wina ne ween mihletu, es gribetu winam kà wehršs kalpot wišu muhschu.“ — „Nu,“ Egidijs fazija uš netizigo, „Deews tew ir dewis wišus lojektus un bes tam wehl nekaitamas dahwanas, kas gan tew buhtu jadara?“

§ 30.

Uš Deewu pakautees ir: wifās dšhwes wajadšibās ustizetees Deewa gahdaschana¹⁾, truhkumā, behdās un wahjibās no wina fagauidit palihdšibu un stipri tizet, ka winsch zaur fawu wisšpehžibu un schelastibu wifās leetas greešis par labu²⁾.

1) Dahw. dj. 37, 5. Pawehli tam Kungam fawu zeku un zere uš wina, tad winsch gan daris. — Esaj. 40, 31. Bet kas uš to Kungu pakaujas, dabūs jaunu spehku, wini ftreeš uš augfchu ar fpahrneem kà ehrgti, wini težēs un nepeekufšis, wini staigās un nenogurs.

2) Dahw. dj. 121, 1—4. Es pazeku fawas azis uš teem kalneem, no fureenes man nahk palihdšiba. Mana palihdšiba nahk no ta Kunga, kas debefšis un semi radijis. Winsch tawai kahjai neliks flihdet, kas tewi pasarga, tas nesnaufch. Raugi, Israeta fargs nesnaufch un negušt.

Esaj. 54, 10. Zo kalni atkahpfees, un pakalni schaubifees, bet mana schelastiba no tewis neatkahpfees, un mana meera deriba neschaubifees, faka tas Kungs, taws apschelotajs. — Nē 530. Pawehlees tawās mokās. Nē 548. Deews Kungs ir muhsu stipra pilš.

Kas palaujas uš Deewu, tas neišfamifesees un weltigi nepuh-
lešeēs, sinadams, ka tas Kungs wīsu walda un wada un gaḥdā par
katra likteni un labklahšchanos. Mat. 6, 25—34. Abrams paḥah-
wās uš Deewu, eedams uš Ranaāna semi, tapat Dahwīds eedams pretim
Goliatam 1. Sam. 17, 37 un Danijels ar faweem draugeem degošā
zeplī 3, 7. Hermanns Franke, dibinadams Halles pilšehtā bahrinu
namu. Weeglpahrtigi un tiššham breefmās doteēs un tad šagaidit
no Deewa palihšsibu, ir Deewu kaḥrdinat. Mat. 4, 6. 7. Tāpat
meš nedrihštam truhtumā un wahjibās rotas klehpi likt un no
Deewa wīsu šagaidit. Muhsu peenahkums ir, ruhpetees, šraḥdat un
Deewu luhgt.

§ 31.

Dekaloga wahrdi 2. Moj. 20, 4. 5. „Tew nebuhs šewim darit
nekahdu tehlu nedš lihšsibu no ta, kas augšā debefis, ne no ta, kas
apafšš semeš, nedš no ta, kas uhdeni apafšš semeš. Tew nebuhs
preefšš teem semē mestees, nedš teem kalpot“, peefššaitami pee pirmā
baufššā.

Mahrtiņšš Luters iš šcheem wahrdeem naw fastahdijis šewiškū
baufli. Šchee wahrdi ir tikai pirmā bauschā plaschats iškaidrojums,
jo kas bildeš peeluhšš, tas kalpo elka deeweem.

Bezā deribā gan bija aisklegts, muhschigo, neredšamo Deewu
tehlot redšamā weidā. Domehr tehlojumi wišpahrigi, pat pee deew-
kalpošchanas, nebij aisklegti, tā to redšam pee šerubineem wirs deribas-
ššfiršta, pee 12 wehršcheem pee wara trauka u. t. pr. Šaunā deribā
Deews ir parahdijees meesā eekšš Kristus Jēšus, tadeht waram Peštī-
taja bildeš waj tehluš leetot šwehtu juhtu zilbinaschanai. Tikai
reformetu deewanamōš naw nemaš bilšchu.

§ 32.

Pirmais bauslis fatura šewi wīšus zitus bauschtus; jo kas Deewu
par wīšam leetam bihšeēs un mihlēs, tas peepildis wina baušlibu.
Tadeht ari Mahrtiņšš Luters eefahš katra bauschā iškaidrošchanu
šcheem wahrdeem: Mums buhs Deewu par wīšam leetam bihteēs un
mihlet. Mihlestiba ir baušlibas peepildišchana. Rom. 13, 10.

Pirmais bauslis praša no mums, lai Deewam kalpojām ar
šawu šrdi.

Otrais bauflis.

Tew nebuhs Deewa, ſawa Kunga, wahrdu neleetigi walti walkat; jo tas Kungs to neſoditu nepametis, ſas wina wahrdu neleetigi walti walka.

Ras tas ir?

Mums buhs Deewu bihteēs un miſlet, ſa pee wina wahrda ne lahdam, ne nepateēſi ſwehrejām, ne buram ne melojām jeb wiſtam; bet to wiſās behdās peefauzām, luhdſam teizam un ſlawejām.

I. Par Deewa wahrdu.

§ 33.

Wahrds arween noſihmē ta dabu un ihpaſchibaš, ſam wiſch ir dots. Deews pats ſew ir dewis wahrduš un zaur to zilwekeem at-
Kahjis ſawu dabu un ſawas ihpaſchibaš.

Kad Deews runaja ar Abramū, tad wiſch uš to ſazija: „Eš eſmu taš wiſuwarenais ſiprais Deews (El Schadaĵ) 1. Moſ. 17, 1. Moſuš preeſchā Deews ſauzas par Kungu, Jehowa, t. i. eš buhſchu ſas eš buhſchu. Bauſchluš dodot wiſch ſaka uš Iſraēla tautu: „Eš eſmu taš Kungs tawš Deews (Jehowa un Elohim). Beſ tam Deewu noſauz ari pehĵ wina darbeem par Kabitaju, Teefataju, Schehlotaju, Beſtitaju u. t. pr. Tāpat ari jaunā deribā Kriſtum doti daſchadi wahrdi, kuri apſihmē wina dabu, ihpaſchibaš un dahwanāš.

§ 34.

Katrš kreetniš, godiĝš zilwekš luhko ſawu wahrdu ušturet tihru un neapwainotu ſa dahrgu mantu. Ras aiſteek un apwaino zilweka wahrdu, apwaino un aiſteek paſchu perſonu. Deewa wahrds ir augſtš, ſwehtš un warenš, ſā neweēnš wahrds. Ras wina wahrdu neleetigi walti walka, taš nizina un apſmej paſchu Deewu.

II. Deewa wahrda neleetiga walkaſchana.

§ 35.

Deewa wahrdu war diwejadā wiſhē neleetigi walti walkat: to neweetā lectojot un to ſaimojot, lahdot, pee ta nepateēſi ſwehrejot, burot, melojot un wiſot.

§ 36.

Neleetigi welti warka Deewa wahrdu, kas aif tihra eeraduma waj weegprahtibas, bes behrnifchfigas godbijafchanas un zeenifchanas nem muté Deewa fwehto wahrdu. Tà pat tas apgrehkojās, kas Deewu luhdj tikai ar luhpam, nebuhdams flaht ar firði un domam.

Dahw. dj. 111, 9. Mat. 12, 36. Bet es jums fakū, ka par ifkatru weltigu wahrdu, ko zilweki runās, teem buhs ja-atbild foda deenā.

Daschi zilweki peepefchā juhtu mainā, preekōs, behdās, breefmās, bailēs, ziti tikai aif tihra eeraduma leeto wahrduš, kà: wai Deewin, af Tehiti, lai Deewš pasarga un t. pr. Ta ir Deewa wahrda saimofchana. Juhdi nekad neleetoja wahrdu „Jehowa“, tas bija wineem fwehtis un aughts.

Rutons (Newton), flawenais Anglu swaigfchmu pehtitajš, no-nehma katreis jepuri, kab winfch mineja Deewa wahrdu.

§ 37.

Peer Deewa wahrda lahdet ir Deewu peesauzot tuwakam ko launu wehlet. Beemehru par tahdu lahdefchanu atrodam 3. Moj. gr. 24, 10—16. Lahdot aif dufmam, naida un atreebfchanās wehlejam ziteem launu waj nelaimi un daram Deewu par fawu dufmu kalpu un launo wehlejumu ifdaritaju¹⁾. Mums naw janolahd ziti zilweki, kaut tee ari buhtu muhfu eenaidneeki un wajataji, bet tee jafwehti un par teem jaluhdj²⁾.

¹⁾ Jehkab. 3, 9. 10. Ar to mehš flawejam to Deewu un Tehwu, un ar to mehš nolahdam tos zilwekus, kas pehž Deewa gihmja raditi. No tās paschas mutes ifeet fwehtifchana un lahdefchana. Tam nebuhs tà notift, mani brahti. — Simejs lahđ Dahwidu 2. Sam. 16, 5—8.

²⁾ Rom. 12, 14. Swehtijeet tos, kas juhs waja, fwehtijeet un nelahdeet. — Mat. 5, 44. Bet es jums fakū: mihlejeet fawus eenaidneekus, fwehtijot tos, kas juhs nolahđ, darait labu teem, kas juhs eenihst, un luhdfeet par teem, kas juhs kaitina un waja.

Lahdefchana ir launas, zeetas firšs un samaitata prahta fihme. Tadeht ari fw. raksti aifrahda uš to, ka lahsti kriht apafak uš pascheem lahdetajem (1. Moj. 12, 3. 4. Moj. 24, 9). Nolahdefchana un atreebfchana flahw Deewa, ta taišnā Soga rokā. Rom. 12, 19.

Ebr. 10, 30. Mat. 25, 41. Tahdus lahstus Deews war pafludinat ari zaur zilweeem, kuri to tad isdara Deewa wahidâ un usdewumâ. (Noäs, Jehkabs, praweeschi). Tâpat ir latra kristiga zilweta swebhtais usdewums, zettârdigam grehzineekam aifrahbit us Deewa taifno teesu un fodu.

§ 38.

Pee swebhreschanas Deewu peesauz par pateesibas leezineeku un par nepateesibas atreebeju (Ebr. 6, 16). Tadeht swebhreschanu leeto tur, kur ais leezineeku waj peerahdijumu truhkuma grib zelt gaismâ pateesibu. Ras aplam swebhre, apfmej un saimo swebhto, wisspehzigu un wisufinataju Deewu un tâ tihsham kriht grehtôs un muhschigâ pasufchanâ.

3. Moj. 19, 12. Jums ari pee mana wahrda nebuhs nepateesi swebhret un fawa Deewa wahrdu pulgot; — es esmu tas Kungs. — Ez. 17, 19. — N° 478. Tu fird' un ihstis pahraudi.

Krisostomus faka: „Neweens duhzis tâ newaino, kâ aplams swebhrasts un neweens sobins til breefmigi nelauj, kâ aplama swebhreschana.“

§ 39.

Mat. 5, 34—37, kâ ari Jehk. 5, 12, swebhreschana ir pawisam aisleegta. Tomehr schâs bibeles weetas sihmejas us weeglprahrigu, newajadfigu swebhreschanu, ar kô nizina un pulgo Deewa swebhto wahrdu, kaut ari swebhrastus tura. Teesam un waldibam turpretim, kâ Deewa weetneezem, ir teesiba, fewischkôs atgadijumôs praft swebhrastu.

Attaufdamees us augschâ minetam bibeles weetam twekeri, menoniti, waldenseeschi un tâ fauzamee „Bohemijas brachki,“ pawisam leedsas swebhret. Ra swebhreschana wispahrigi naw aisleegta, redsams no ta, kâ Jesus pats swebhreja augstâ preeitera preekschâ. Mat 26, 63. 64; tapat ari Pahwils Rom. 1, 9. Kor. 11, 11. 31.

Swebhreschanu wjadsetu tikai, zil ween eespehjamâ, aprobeeshot, lai netiktu welti jaimots Deewa wahrds zaur tahdeem, kas netizibâ, apzeetinâtâ prahâtâ aplam swebhre. Swebhreschana nebuhtu nemas wjadfiga, ja zilweku pateesibas- un tikumibas-prahts tâ buhtu attihstijees, ta wisôs dsihwes atgadijumôs peetiktu ar weentahrschu ja waj nê. Tas ir mehrkis, kur safneegt katram wjadsetu zenstees.

Swebhrinati top rekruschi, daschadi amatu wihri, kâ teesneschi, mahzitaji, ahrsti, fkrishweri u. z. kâ ari wisk wihreeschu pawalsneeki,

fad jauns waldneeks eefahf walbit. Leezineekus swehrina tahdòs atgadijumòs, kur dotà leeziba ir no fewifchka fwara. Swehrinafchana noteef waj basnizà, waj teefas preefchà, pee kam pazel labàs rotas pirmos trihs pirkstus (nosihmè trihsweenigà Deewa apleezinafchanu un peefautfchanu) un lehnam wahrdu pa wahrdam runà, fo mahzitajs waj teefneeks preefchà faka. Schee swehrinafchanas wahrdi tà eefahfàs: „Es folos un swehreju pee Deewa un wina swehtà ewangelijuma“ un beidsjàs: „Tit teefcham, tà man lai Deews palihdsj pee meefas un dwehfeles, Amen.“ Agrak lika roku swehrejot uf bibeli waj altari, baudija ari preefch swehreschanas swehto wakarinu.

§ 40.

Deewa wahrdu neleetigi ari walka, fas burwibu dfen waj burweem tij. Kas flimibàs un nelaimè greeschàs pee burwjeem, wahrdotajeem waj puhfchotajeem un zaur sihlneekem luhfo isdibinat nahkamas, zilwekam paslehtas leetas, tas leezina fa winsch ir mahzitizibas wehrgs un fa winam truhfst pataufchanàs uf Deewu un wina palihdsibu. Par tahdu grehku wezà deribà fodija ar nahwes fodu.

3. Moj. 19, 31: Jums nebuhs greestees pee sihlneekem waj varegeem, nemeklejat tos, lai pee teem nesagahnaites; — es esmu tas Rungs, juhfu Deews. — 5. Moj. 18, 10—12: Lai tawà starpà netop atrasts, fas fawam dehlam waj fawai meitai leef eet zaur ugumi, neweens sihlneeks, ne burwis, ne puhfchotajs, ne reebejs, ne wahrdotajs, ne paregis, ne pestelu zeenitajs, ne miroka wajzatajs. Jo wiff, fas to dara, tam Rungam ir negantiba, un fchis negantibas deht tas Rungs, taws Deews tos isdjen tawà preefchà.

Burfchana un sihlefchana ir atleekàs no paganu elkadeewibas. Schos netitumus fastopam fewifchki tur, kur walda mahzitiziba un netiziba. Behz wezàs deribas grahmatam fpreefchot, sihlefchana notika pee juhdeem lopu eefchàs ismellejot, faprus istulkojot, miroku garus fauzot, swaigsnes apluhkojot, putnu brehffchanu, deenas un laikus eewehrojot. Behz Mojus likuma sihlneeki tifa noteefati ar nahwi, 3. Moj. 20, 6. 2. Moj. 22, 18. Sauls isdfina sihlneekus un sihmju zeenitajus if Kanaana jemes, 1. Sam. 28, 3; tomehr pawifam sihlneekus un burwjus isnihzinat nebij eefpehjams. Widus-laidòs kristigo starpà fadedsinaja dauds tuhstosfchu wezu feewu, tadeht fa tàs tureja par burwem un raganam. Ari muhfu laidòs atrodàs dauds tahdu, pat mahzitu laufchu starpà, fas tij wahrdotajeem, greeschàs pee burwjeem un domà, fa sihlneeki kahrtis isleekot, waj rokà raugotees warot

paflubinat nahtamas leetas. Ziti tij fapneem, tura fewifchlas deenas par nelaimigam, bihtas no daschu putnu brehkfchanas u. t. pr. Wifos tahdōs gadijumōs parahdas gara tumfiba, mahntiziba waj netiziba.

Wolters (Voltaire) bija netizigs un mahntizigs. Wiam frauflu brehkfchana tikās buht launa fihme. Zitads bija deewbijigais Defenes landgrafs Wilips. Rahdam swaigschnu tulkam, kurfch fazijās wina mirfchanas deenu finot, tas atbildeja: „Mans muhšchs stahw Deewa finā!“

§ 41.

Melojot un peewikot neleetigi walka Deewa wahrdu pee aplamas fwehreshchanas un ari tad, kad Deewa wahrdu leeto laiziga labuma waj goda dehl¹⁾. Tā pat tee apgrehkojās, kas Deewa wahrdu tihfcham fagrofa un isplata aplamas mahzibas, fewi pašchus waj zitus wikinadami uf grehkeem un launumu²⁾.

¹⁾ Erodius Mat. 2, 7—8. Ananias un Sawira Ap. d. 5, 1—4.

²⁾ Jahn. par. 22, 18. 19. Mat. 4, 5. 6.

Warifeji meloja pee Deewa wahrda, Deewam kalpodami tikai ar muti, bet newis ar firde (Mat. 15, 7. 8. 23, 27—28). Tāpat apgrehkojās katrs, kas leekulis un fwehtulis buhdams, Deewa wahrdu mutē gan nem, bet firde nefajuht un darbōs nerahda.

§ 42.

„Jo tas Kungs to nesoditu nepametis, kas wina wahrdu neleetigi walti walka“. Ar fcheem wahrdeem tas Kungs aifrahda uf to fodu, kurfch naht par 2. haufchta pahrfahpejeem. Mums nebuhs domat, ka tikai launi darbi ir grehks; ari ar launeem wahrdeem mehš grehkojam un pelnam Deewa fodu.

Mat. 12, 36. 37: Jo pehz faweem wahrdeem tu tapfi taisnots un pehz faweem wahrdeem tu tapfi pasudinats.

III. Pareisa Deewa wahrda leetoschana.

§ 43.

Neween tas grehko, kurfch ustizetās mantas aplam leeto, bet ari tas, kas tās nemas neleeto. Tā ir ari ar Deewa wahrdu. Pareisi to leetosim, kad to wifās behdās peesautsim, luhgšim, teifsim un flawefsim.

§ 44.

Deewa wahrdu wifās behdās peesaukt nošihmē: leelās un masās behdās, pašča un zitu nelaimē pee ta mellet palihdsību, kas war un grib palihdsjet.

Dahw. dj. 50, 16: Peesauz mani behdu laika, tad es tewi gribu israut, un tew buhs mani godat. — 145, 18. 19. Tas Rungs ir tutwu wiseem, kas winu peesauz patešibā. Winšch dara ko tee grib, kas winu bišhās, un klausa winu kleeģšchanu un teem palihdsj.

Tā peesauza Deewu Eliesers, (1. Sam. 1, 10.) kehninšch Ištijas, (2. Kehn. 19.) Josafats nahwes breesmās (2. Laif. gr. 20.).

§ 45.

Rā behrns luhgdams greesčas pee šaweem wezakeem, tā ari mums ar behrnischīgu, preezigu prahtu jaluhdsj tas Rungs preefšch sewis un ziteem wifās dšihwes wajadsibās, jo winšch mums to ir pawehlejis un folijis muhs paklaufēt.

Mat. 7, 7. Luhdsjeet, tad jums taps dots; meklejeet, tad juhs atradiseet; klaudsinajeet, tad jums taps atwehrtš. — 1. Tim. 2, 1: Tad nu es pamahzu par wifām leetam, lai noteek luhģšchanas, peesaukšchanas, aisluhģšchanas, pateikšchanas par wiseem zilweeem.

§ 46.

Kaugotees uš ta Runga palihdsību wifās behdās ir muhsu peenahktums, wina šchelastību un labdarischanu atsiht un no wifās šrds par to pateikt¹⁾. Tā pat mums buhs winu teikt un flawet wina leelos darbus dabā un zilweku dšihwē²⁾.

¹⁾ Dahw. dj. 92, 2—3. Laba leeta ir to Rungu flawet un dšeedat tawam wahrdam, tu Wisu-augstakais. Rihtōs isteikt tawu šchelastību un naktis tawu uštizību.

²⁾ Dahw. dj. 103, 1—4. Teizi to Rungu, mana dwehsele, un wifš, kas eefšch manis, wina šwehto wahrdu. Teizi ko Rungu, mana dwehsele, un neaismirsti, ko winšch tew laba darijis. Winšch peedod wifus tawus grehtus un dšeedina wifas tawas wainas. Winšch isglaħbj tawu dšihwibu no samaitašchanas un pušchko tewi ar šchelastību un apschelofšchanam.

Jehkabs pateiza Deewam, atpakal nahkot ij Mesopotamijas 1. Moš. 32, 10. Jjabs flawe Deewu wisleelakās behdās. Tāpat

darija Pahwils un Silas zeetumâ Ap. d. 16, 25. Basnizas tehws Krijostomus tika uo Konstantinopeles aisdîhts uš tahtu weentuligu apgabalu. Domehr wiensch atpakal skatidamees uš sawu gruhto dîhwi leezinaja: „Deewam lai ir flawa par wifu.“

Trefchais bauflis.

Tew buhs to fwehtu deenu fwehtit.

Kas tas ir?

Mums buhs Deewu bihtees un miulet, ka Deewa mahzibu un wina wahrduš nepulgojam, bet toš fwehtuš turam, labpraht klaufamees un mahzamees.

§ 47.

Swehto deenu juhdi nošauza par sabatu jeb dušas deenu. Tazephez ari trefchais bauflis wahrduš pehz wahrda tulkots škan: „Peemini sabatu, ka tu to fwehti“. Wahrds „peemini“ aishraha uš to, ka sabats ir wežaks, nekâ Mošus baufliba. Winu Deews patš ir eezehlis, septitâ deenâ dušedams no wîfeem faweem darbeem. 1. Moš. 2, 2. Sabats aishraha neween uš pašaules radîšchanas beigšchanu, bet aridšan uš muhschigo dušu pehz nahwes, kura atleef Deewa laudim (Ebr. 4, 9. 10). Sabats beš tam ir fwehta deena, ta Runga deena; Deews patš to ir fwehtijis un eefwehtijis un to darijis par deribas-ŭhmi stary fewi un Israeta tautu (2. Moš. 31, 13, Ez. 20, 12).

Beš sabata juhdi fwehtija ari daščadus fwehtkus un deenas. 14. nišanâ eefahšas wînu basnizas-gads ar paša-fwehtkeem, kuruš fwehtija par peemînu iŭglahšchanai no Egiptes semes. Schee fwehtki bija ari pawafaras ptaufchanas-fwehtki. 50 deenu wehlat bija wafaras-fwehtki, par peemînu baušchtu došchanai Sinaja kalnâ. 7. mehnešcha 10. deenâ bija leelâ falihdšinaschanas deena, kur upureja preekšch wîšas tautas grehkeem. Šcha mehnešcha 15. deenâ fwehtija buhdînu fwehtkus, peeminot eefchanu zaur tulknefi.

§ 48.

„Seščas deenas tew buhs strahdat un wîšus fatuus darbus darit.“ Šchinis wahrds Deews patš atgahdina zilwekam, ka tas

radits, strahdat un publetees. Lai gan zaur grehtõs krišćanu darbs palizis par lahtu un nastu, jo mumš jastrahda waiga sweedrõs (1. Moš. 3, 19), tad tomehr winam ir ari ņawa swehrtiba: winšć attura mušs no launām domam un netifumeem, dod mušfu dšihwei ihstu ņaturu un mušfu ņrdij meeru, preeku un peetizibu.

2. Tef. 3, 10: Kas negrib strahdat, tam ari nebušs ehst. — Eweš. 4, 28: Kas ņadšis, tam wairs nebušs jagt, bet jo wairat strahdat un ar rokam ko labu ņagahdat, lai buhtu ko dot tam, tam truhst.

Wejee greeki un romeeschi tureja darbu par kaunu, jo strahdat bija wehrgu ušdewums. Kristigā tiziba mahzija, ka Deewa preekšā wiš jilweki ir lihdsigi, tur naw nedš brihwi, nedš wehrgu; tadehl wina atšina darba swehrtibu un labumu. Apustuls Pahwils pats ar rokam strahdajis un ari zitus uš to pamudinajis. 1. Tef. 4, 11.

Ari wiš dšejneeki un prahtneeki ir atsinušchi darba ņwaru, no-šihmi un swehrtibu. Goethe ņaka: „Darbiba ir laime un tahdam, kaš ņajuht preekus, nerimstõšchi zensčotees, ņakrahta bagatiba naw neņahdā ņwarā. Aš darba truhkuma es topu nelaimigš, aš kusšesčanaš truhkuma ņlins.“ Žizerons raksta: „Peenahkumu ispildit ir dšihwes wisleelatais gods, winas wisleelatais kauns turpretim peenahkumu neispildit.“ Buhtu koti wehlejams, ka ari mušfu widū mahziti un nemahziti wairat atšihu, ka darbs, ari meesigs, naw kauns, ņlinskums turpretim grehts pret Deewu un jilwekeem un wiša kaunuma ņakne.

§ 49.

„Bet septitā deena ir ta Runga, tawa Deewa, duņas deena; tad tew nebušs neņahdu darbu darit“ 2. Moš. 20, 10.

Sabatā Istraēla behrneem wispirms bija jaatturās no meesigeem darbeem. Pat ehdeenu pagatawot un zekā dotees swehrtdeenā nebija atkauts (2. Moš. 16, 23. 35, 3). Drihšsteja noeet tikai sinamu zekā gabalu, ko ņauza par sabata zeku. Kas sabatu neswehrtidams apgrehtojās, to nomehtaja ar almeeneem. Neween jilwekeem, bet ari lopeem bija jaatduņas sabatā. Tā wežās deribas sabats bija wahrda pilnā nošihmē atduņas deena.

Wehlatõs laikõs juhdeem sabata swehrtiščana palika par ahrigu eerašču un par ņmagu flogu. Rakstu mahzitaji uš ņmalkako usrakstija wišus tos darbus, kuri bija atkauti sabatā darit.

§ 50.

Jaunā derībā fwehti pirmo nedēlas-deenu; ta atgāhdina Kristus augšamzēšchanos. Tadehļ fwehtdeenu fauz ari par ta Rungadeenu.

Kristigā draudse fwehtdeenu nefwehti wis sabata weatā, newis peespeesta, peepildidama kahbu likumu, bet to dara labprastigi, mihledama Deenu un peepildidama fawu firds ilgofchanos. Jezus pats tā ir mahzijis, fajidams, ka winšč esot fwehtdeenās Rungs un ta fwehtdeena esot zelta zilwēka dehļ, bet newis zilwēks fwehtdeenās dehļ, Mark. ew. 2, 27. 28. Swehtdeenu fwehtidami mehš nepeeminam Deewa dufeschanu, bet wina pestišchanas darbu. Tadehļ mehš Deewam netuwojamees tikai kā radijumi raditajam, bet kā atpestiti un isglahtti behrni fawam debesu Tehwam un Pestitajam, wimu luhgdami tizibā un winam pateidami mihlestibā.

Bezās deribas sabats nedeku beids, nostahdidams par mehrti dwehseles dufu. Swehtdeena turpretim ir sagatawofchanās us nahkofschu nedeku. Swehtdeena stahw augstā nekā sabats: sabatu fwehtija peeminot pafaulēs radišchanas beigšchanu, fwehtdeena turpretim atgāhdina, ka Jezus Kristus, pirmā nedēlas deenā augšamzēldamees, beidsis fawu pestišchanas darbu un zaur to radijis jaunu pafauli.

Swehtdeena mums jafwehti ari ahrigas kahrtibas dehļ. Mums wajaga deenas, kur kā weena Kristus draudse waram peeluhgt fawu Deenu un atpuhdamees no ideenischkeem darbeem, preezatees eesšč ta Runga. Kā stahdeem wajaga gairmas un fultuma, lai tee waretu augt, tā muhju dwehselei wajaga atjaunofchanas un stiprinafchanas, lai to nenomahktu ruhpes un darbi. Ari tuwaku mihlestiba pagehr fwehtdeenās fwehtišchanu. Katram zilwēkam, fewišchi weentahrscham strahdneekam, wajaga atpuhščhanās un meera pehž grubteem nedēlas darbeem. Kas faweem apafschneekeem nedod fwehtdeenās, tas padara tos par faweem wehrgeem un ir besdeewigs un zeetširdigs.

Swehtdeena naw tikai Deewa, bet ir ari zilwēka deena. Tadehļ ari wifš likumu dweji weenu deenu nolikuschi par dufas un atpuhščhanās deenu. Pat frantschu rewoluzijas laikā, kur Deewam wairs netizeja, bija tahda dufas deena. Par tahdu eezehla 1793. g. katru 10. deenu. Bet schi pahrgroššchana ilgi nepastahweja. 1805. gadā Napoleons I. pawehleja atkal fwehtdeenu fwehtiti.

§ 51.

Bes fwehtdeenās kristigā draudse wehl fwehti fwehtkus un zitas deenas par peemiru Deewa mihlestibas un sčehlastibas darbeem.

Kristigais basnizas gads eesahkās ar zeturto svehtdeenu preekšč seemas svehtkeem jeb ar pirmo atwentes svehtdeenu un beidsjās ar miroņu svehtkeem jeb aigahjuscho draugu svehtdeenu. Winu eedala diwās dakās: svehtku un svehtdeenu pufe. Widū stahw trijadibas svehtki, kuras wispahrigi svehti no pahwesta Jahna XXIII. laikeem (1334). Pirmōs gadu fıntendōs basnizas gads sahkās ar leeldeenu, wehlah ar zeeschanas laiku, waj seemas svehtkeem. Greeku-katolu basniza wehl tagad sahht basnizas gadu ar leeldeenu. Tschetras atwentes svehtdeenās (adventus = atnahschana) fataifa draudsi us seemas svehtkeem. Seemas svehttus svehti arween 25. dezembri, par peemini Kristus dšimschanai; wini laikam zehluschees 4. gadu fıntena sahktumā un jaunaki nekā leeldeena un wafaras svehtki. 1. janwari peemin Kristus apgraisichanu un wahrda doschanu; winu sahhta svehttit 7. gadu fınteni. Greeku-katolu basniza svehti winu kā Pestitaja kristichanas deenu Jardanē. Pehz atspihdeschanas deenas nahht 2 waj 6 svehtdeenās pehz swaigsnes deenas. Demito svehtdeenu preekšč leeldeenas fauz par Septuagesimae, t. i. septindesmitā, astoto svehtdeenu par Saxagesimae, t. i. feschdesmitā, septito par Quinquagesimae t. i. peezdesmitā jeb par Estomihi (esi mana) pehz Dahw. dš. 31, 3. Pehdejās feschās svehtdeenās preekšč leeldeenas fauz par zeeschanas svehtdeenām un scho laiku par zeeschanas laiku. Schās feschās svehtdeenās fauz latini walodā pehz winu lekziona eesahkuma wahrdem: 1) *Invocavit* (winsch peefauz), Dahw. dš. 91, 15. Trefschdeena pehz schās svehtdeenās ir leelā luhdsamā deena, iszehlusees reformazijas laikā. 2) *Reminiscere*, t. i. peemini, Dahw. dš. 25, 6. 3) *Oculi*, t. i. azis, Dahw. dš. 25, 15. 4) *Laetare*, t. i. preezajees, Esaj. 66, 10. 5) *Judica*, t. i. teesa, Dahw. dš. 43, 1. 6) *Palmarum*, t. i. puhpoļu svehtdeena, Mat. 21, 8. Ar puhpoļu svehtdeenu eesahkās klusā nedela, kura mums it ihpaschi leel apdomat Kristus zeeschanu un mirschanu. Schini nedelā ir sakā zeturtdeena, fw. wakarina cestahdichanas deena un leelā peekideena, Kristus nahwes deena.

Leeldeenu svehti pirmā svehtdeenā pehz pirmā pilnā mehnescha, kas nahht pehz deenas un nakts weenadā garuma (9. martā); ja schi svehtdeena sakriht kopā ar schihdu pafa-svehtkeem, tad weenu nedelu wehlah. Leeldeenu svehtija kā Kristus augščanzelschanās deenu jau kristigās draudses pirmā laikā. Seschām svehtdeenām pehz leeldeenas ir schahdi wahrdi: 1) *Quasimodogeniti* (tā kā jaunpeedsimuschi) 1. Pehht. 2, 2. Scho svehtdeenu fauz ari par balto svehtdeenu, tadehi kā leeldeenā kristitee schini svehtdeenā wehl wareja deewnamā nahht sawās baltās kristibas drehbēs. 2) *Misericordias domini* (Kunga schehlastibu), Dahw. dš. 89, 2. 3) *Jubilate* (gawilejeet), Dahw. dš.

66, 1. 4) Cantate (džeelat), Dahw. dj. 96, 1. 5) Rogate (luhdjeet), Jahŋ. ew. 16, 24. Šhās nedetas žeturtdēna ir debefšbraufššanas deena, 40 deenas pež; leeldeenās. 6) Exaudi (klaufi), Dahw. dj. 27, 7.

Wafaras ūwehtkuš ūwehti par peeminu ūw. Gara iūleefšanai un pirmās kristīgās draudūs dibinaūšanai 50 deenu pež; leeldeenās. Ar trijadibas ūwehtkeem, ūwehtdeenā pež; wafaras ūwehtkeem, beidsās ūwehtku puūe. Naħkofhās 23—27 ūwehtdeenās ūauž par ūwehtdeenam pež; wafaras ūwehtku atūwehtes.

24. juniā ūwehti apuūtula Jahŋa wahrda deenu. Oktobra meh-nescha pirmā ūwehtdeenā ir plauūšanas ūwehtki, kur Deewam pateiž par lauku augteem. 19. oktobri ir reformaijas jeb tizibas atjaunoūšanas ūwehtki; gada peħdejā ūwehtdeenā miroku peemineūšanas ūwehtki (eeveūti pee mums 1832. gadā). Starp daudūam Mahru deenam, kuras katoku baūnižā top ūwehtitas, ir ew. lut. draudū palikuūti tikai Marijas paūludinaūšanas deena 25. martā, kuru jau 5. gadu ūimteni ūwehtija Konstantinopeles un ūweūsus pilūehtās, bet wiūpahriģi atūina tikai 7. gadu ūimteni.

Swehtdeenās ūwehtišhana.

§ 52.

Swehtdeenu ūwehtijam, paūūi duūedami no ikdeeniškeem dar-beem, un žilwekeem miħlestibā palihdūedami un kaūpodami.

Jehk. 1. 27: Škħiūta un ne-apgahnita kaūpoūhana Deewa un ta Tehwa preeūūā ir ūūi, baħrinuū un atraiknes wiūu beħdās apmeklet un ūewi paūūu paūargat neapgahnitu no paūaules. — Luħk. 14, 5: Kurūū ir juħūu starpā, kam ūawū ehūelis waj weħrūū eekriht aħā, un wiūū to tuħdal neiūwiħks ūwehtā deenā.

Kas ūwehtdeenā ūrahdadams domā tiht pee baģatibas, peewitas un apgreħkojas pret Deewu. Swehtdeenā padaritam darbam ūwehtibas newar buht; mehū redūam, ka taiūni taiū ūemēs, kur ūwehtdeenu ūingri ūwehti, kā Angliā, Stotijā, Seemek-Amerikā, kaudis peeder pee wiūu baģatakeem. Anglu walūūwiħrs un weħūturneeks lords Ma-caulay rakūta: „Mehū angti ne-eūam nabagati, bet baģataki, tadeħk ka wairak gaduūimtenuū 7. deenu atūahjam atduūai. Šhi deena naw paūuduūi. Kameħr ruhpeeziba ūahw klufu un ūabritas krahūniū nekurās, noteek preeūū tautas labklahjibas tiħ pat ūwarigū darbs, kā darba-deenās: žilweks, wiūu maūūinu maūūina, pret kuru Ueta (Watt) iūgudrojumi ir tihri neezigi, atdabu ūawuū ūpeħkuū, atpuħūhās un eet

pirmdeenā atkal pee darba ar gaišču prahtu, apmeerinatu firdi un jaunu spēķu.“

Ras svehtdeenu neswehtis, tas panihks neween tikumibā un turibā, bet ari weselibas sīnā.

Atklauti ir svehtdeenā mihlestibas-darbi. Ras svehtdeenā tuwatu mihlestibā apmelle sliimeekus, tos kopj un dseedina, eepreezina bahrinus un atraiknes, nabagus ehkina un apgehrbj, tas Deewam kalpojīs.

Swehtdeenā war darit ari nezeeschamus darbus, zilwekeem un kustoneem usturu gahdajot un nelaimē kritušos zilwekus un lopus waj mantu glahbjot. Mat. 12, 11. Tapat war atgaditees, ka pehz ilga leetus usnahk svehtdeenā faufs laiks un semkopim jaglahbj fawi lauka augli meefas usturai. Ras turpretim svehtdeenā strahda peknaš un mantas deht un tura tahdu darbu par nezeeschamu, apgrehkojās pret 3. baušli un leezina, ka wina dšihwes weenigais mehrkis ir dšihšanās pehz peknaš un bagatibas.

§ 53.

Swehtdeenu par wišam leetām svehtifim, ja Deewa wahrduš turešim svehtuš, tos labpraht klaušifimees un mahzifimees.

Dahw. dj. 84, 2. 3: Zif mihligas ir tawas mahju-weetas af Rungs Zebaot! Mana dwehsele eelahrojās un ilgojās loti pehz ta Runga pagalmeem, mana firds un manas meefas preezajās eekšč ta dšihwa Deewa. — Kolof. 3, 16: Kristus wahrds lai miht bagatigi juhsu starpā eekšč wišas gudribas, ka juhs pašči mahzaitees un pašfubinajatees ar svehtām dseefmam un pateizibas-dseefmam un garigām dseefmam, tam Rungam mihligi dseedadami šawās firdis. — (Dahw. dj. 26, 6—8.) № 254. At kā ir ta stunda svehta. № 88, 3. Redj kā Marija deg karsti.

Deewa wahrduš dširdam un mahzamees basnijā jeb deewnamā, dseedadami, luhgdami un šprediki klaušidamees. Tahdai deewkalpoščanai ir šewišķa svehtiba, jo tas Rungs ir šazijis 2. Moj. 20, 24: „Iškurā weetā, šur es šawu wahrdu šikšču peeminet, tur es pee tewis nahkšču un tewi svehtišču.“ Še deewnamā juhtās wišē kā weena draudse, weenota zaur weenu Deewu, weenu kristibu, weenu tizibu. Rā ogles kopā šaliktas, šaweenojās par leelu leefmu, tā kopigā luhgščanā šiprinajās tiziba, aišdegās mihlestiba, un kā uš špahrneem lido kopigās luhgščanas, nopuhtas waj šlawas dseefmas uš augšču pee Deewa goda-krehšla.

Deewkalpoščanas ahrigā šahrtiba ir bijuše daščada, šimejotees uš walodu, šaiku un weetu. Pirmee kristigee šapulzejās uš deewkalpo-

fchanu fawòs dšihwofkòs; fewiſchlas ehtas deewkalpoſchanai teef minetas tikai tà ap 200. g. Baſnizas fahka buhwet tikai 4. gadu-ſimteni, kad kriſtigà tiziba romeefchu walſti bija palikuſi par walſis tizibu. Katoļu baſnizà wehl tagad deewkalpoſchanu notura pa leelakai datai latinu walodà; ar to grib ahriigi fargat katoļu baſnizas weenibu (kopibu).

Deewa wahrduš war ari mahjàs laſit un mahzit. Ir noſcheh-lojama leeta, ka pahtaru tureſchana fahk pamaſam iſſuſt iſ muhſu tautas dšihwes. Mahjas pahtaròs parahdàs it ihpaſchi kriſtigà kop-dšihwe, wiſu tizigo ſwehtà preeſteriba (1 Peht. 2, 5. 9), kur mah-jas fainneekš ir fawas faines preeſteris, tehws un audſinatajs.

Repeeteef ween ar Deewa wahrdu klaufiſchanos un mahziſchanos, mums ir wini jauſnem un japatura ari ſerdi un dšihwè, pehz teem jadara un jadſihwo. „Eſeet ta wahrda daritaji un ne tikai klaufitaji, paſchi fewi peewildami“ Jehf. 1, 22.

§ 54.

Pret 3. bauſli apgrehkojàs, kas Deewa mahzibu un wina wahrduš apſmej, nizina un pulgo. (Lihdſiba par leelo wakarehdeenu. Luht. ew. 14). Tàpat grehtš ir, baſnizà ne-eet un mahjà Deewa wahrduš nezilat, bet ſwehtdeenà padotees tikai kahribam un paſauligeem preekeem.

Ebr. 10, 24. 25: Un lai mehš zits zitu wehrà nemamees ar ſkubinaſchanu pee mihleſtibas un labeem darbeem, un lai neatſtahjam ſawu ſapulzinaſchanos, kà daſchi mehds, bet zits zitu lai pamahzam; un to jo wairak, jo juhs redſeet, ka ta deena nahk tuwu. — Eſ. 5, 18. 19. Eſ. 5, 11. 12.

„Neeen tee grehto pret ſcho bauſli, kuri ſwehtdeenu nizina un neſwehti, kuri aiſ ſkopuma waj weegſprahtibas Deewa wahrdoš ne-klaufàs, bet ari tee, kuri aiſ laika kawekta klaufàs Deewa wahrdoš un tikai aiſ eeraduma eet uſ baſnizu un nahk mahjàs; kad gads ir apfahrt, tad tee ſina tikpat, kà preekſch gada laika.“ (Luters). Wehl wairak apgrehkojàs, kas ſwehtdeenà padodas meeſas kahribam un ne-ſchkiſteem preekeem, waj ſehſch mehditaju un beſdeewigo ſtarpà un dſeed blehnu dſeefmas. „Eš eſmu redſeš weenu beſdeewigu, taš darija waraš darbuš un ſatoja kà paſcha audſis toks. Bet taš iſnihka un raugi, ta nebija wairš.“ Dahw. dj. 37, 35. 36. Mehš drihktam ſwehtdeenà gan preezatees, bet muhſu preeks lai ir eekſch ta kunga, tà ka ari wiſch war buht muhſu ſtarpà, kà kaſjàs Kanas pilſehtiſnà. Tàpat ari waram nemt dalibu pee newainigeem paſaulēš preekeem

faweju un draugu starpā. Tad svehtdeena mums buhs Deewa ūchē-
lastibas-dahwana, wifu zitu deenu kronis. Mufsu meefas un dweh-
feles ūchēli ūprinafees un atjaunofees, un wifa muhfu dūhwe buhs
deewkalpoūhana, kur darbs mainifees ar Deewa luhgūhanu.

Otrais galdinūch.

Par peenahkumeem pret tuwaku.

§ 55.

Ar 4. bauūli eefahkās otra galdina bauūchli, kuzi runā par pee-
nahkumeem pret tuwaku.

Naw eemeūla ūkattit 4. bauūli pee pirmā galdina bauūchleem.
Bezaki ir gan ūawā ūinā Deewa weetneeki, kuzi neween mums jamihle,
bet ari jagoda, tadehlt ari zeturtais bauūlis ir pirmais otrā galdinā.
Tomehr wezaki ir tikai zilweki, tā ka peenahkumi pret wineem naw
lihdsās ūahdami peenahkumeem pret Deewu. Ari Jēsus runadams
par bauūlibu, runā tikai par mihleūtibu uū Deewu un par mihleūtibu
uū tuwaku (Mat. 22, 37—40.)

§ 56.

Muhfu tuwaks wahrda ūchaurakā noūihmē katrs zilweks, kam
wajaga muhfu palihdsibas un kas mums palihds. Pret tuwaku mums
jaiūpilda ūchee Jēsus wahrdi: „Tew buhs ūawu tuwaku mihlet kā
fewi paūchu“ (Mat. 22, 39.) un „Tad nu it kā juhs gribat, lai zil-
weki jums dara, tāpat darat ari juhs wineem.“ (Mat. 7, 12). Tā
tad tuwakam eūam paradā mihleūtibu, kas parahdās darbds. Wahrda
plaūchakā noūihmē par tuwaku waram ūaukt katru zilweku, pehū pra-
weeūūa Malakija wahrdeem 2, 10: „Waj mums wiūeem naw weens
tehws? Waj weens weenigs Deews muhs naw radijis?“ Tā tad
tuwakā mums jamihlē Deewa lihdsiba. Tuwaku mihledami mehū
mihleūūm Deewu.

Mat. 22, 37—40: Tew buhs Deewu, ūawu Kungu mihlet
no wiūas ūawas ūrds un no wiūas ūawas dwehfeles un no wiūa ūawa
prahta. ūhis ir tas pirmais un augstakais bauūlis. Bet tas otrs
tam lihds: tew buhs ūawu tuwaku mihlot kā fewi paūchu. ūhins
dwejds bauūchds karajās wiūa bauūliba un tee praweēūi. — Nē 471.
Mehū wiūi ko ir radijis Deews. Nē 474. Tad mehū ihūti brahli eūam.

Tuwaka-mihlestiba nejauta peh3 tautibas, tizibas, fahrtas waj amata, ta palihd3 latram, waj winsch bagats waj nabags, augstis waj fems, draugs waj eenaidneeks, ka to redsam lihdsiba par schehlfridigo samareeti.

Wiss, fo tuwakam esam paradā, s3hmejās ari us mums pascheem. Mums pascheem pret sewi ir tahdi paschi peenahkumi, ka pret tuwaku.

Kas domā, ka winam tuwaks naw jamihle, ja winsch tikai mihle Deewu, tas loti maldas. Deewa-mihlestiba parahdas tuwaka-mihlestiba; pehdeja iszehlas no pirmās tāpat, ka upe no awota. Tā stahw abi bauschlu galdini zeschā sakarā: pirmais ir sakne, is kura otrs isaug kā jauks foks.

Geturtais bauslis.

Tew buhs sawu tehwu un sawu mahti godat, lai tew labi klahjās un tu ilgi dsihwo wirs semes.

Kas tas ir?

Mums buhs Deewu bihtees un mihlet, ka sawus wezakus un fungus nenizinajam, ned3 apkaitinajam bet tos godā turam, teem kalpojām un paklausām, tos mihlejam un zeenijām.

§ 57.

Bezaki ir Deewa weetneeki pee saweem behrneem: wini teem dewuschi dsihwibu, gahda par behrnu usturu un par wiku gara un meefas attihstibu. Bezaku mihlestiba ir stipraka, swehtaka un deewischkigaka, nekā jebkura zita. Tadeht behrneem peenahkās wezakus godat, parahdot teem pasemibu, godbijibu un zeenibu juhtās, wahrdōs un darbōs.

Luters saka: „Schis bauslis s3hmejās us teem, kas ir Deewa weetneeki; tapeh3 schis bauslis stahw tuhlin peh3 pirmā galdina bauschleem. So kā Deews ir jagoda ar bijaschanu un zeenischanu, tāpat ari Deewa weetneeki. Kad tehws runā ar sawu behrnu, to nopeetni rahdams, tad Deews runā zaur wiku. Kad winsch foda behrnu grehkus waj nepaklausibu, tad Deews foda zaur wiku. Kad

winsch ir nomodâ par soweju dwehseles labklahschanos, tad Deews pats ruhpejas un ir nomodâ zaur winu. Tâ Deews dala to godu, kas winam ween peenahkâs, ar tehwu un mahti. Tadeht naw leelafas waldbibas wirs semes par wezatu waldbibu: ari waldbneefkeem un lungeem ir faws gods, wineem galwâ ir selta kronis un rokâ selta fzepteris, bet winu gods naw lihdfigs tam godam, kursch japarahda tehvam un mahtei.“ Behrneem ari tad jagoda wezati, kad tee ir wezi, nabagi un nespehzigi (Zahseps Egiptes semê), ir pat tad, kad tee nojeegufchees un krituschgi grehtôs; winôs atspihd deewischka wara un godiba, kura wineem ustizeta kâ Deewa weetneefkeem.

Wezatu peenahkums ir gahdat neween par sawu behrnu meefigo labklahschanos, bet ari par winu garu un dwehsele un tos usaudsinat tijibâ un Deewa bijaschanâ, tos newis kalpinat un apspeest, bet kopt un attihst.

§ 58.

Wezatus godajam, kad teem kalpojam¹⁾ un paklaufam²⁾, tos mihlejam un zeeniam³⁾.

1) Dahwids ganija sawa tehwa awis 1. Sam. 16, 11. Nute lasija tihrumâ wahrpas preeksch sawas wihra-mahtes 2, 2. Wezakeem ir jakalpo labpraht un ar preeku, fewischki kad tee ir wezi un nespehzigi un teem wajaga palihdsibas un kopschanas. Kas to nedara, tas aismirst wezatu mihlestibu un ir nepateizigs behrns.

2) Kolof. 3, 20: Zuhš behrni, efeet paklaufigi wezakeem wifâs leetâs, jo tas tam Kungam labi patihf. — Ev. 6, 1—3: Zuhš behrni, paklaufeet saweem wezakeem eefsch ta Kunga, jo tas peeklahjas. Godâ sawu tehwu un mahti — (schis ir tas pirmais bauflis, kam ir apfolischana) — lai tew labi klahjas un tu ilgi dshwo wirs semes. — Sal. sal. w. 1, 8—9: Klauſi, mans behrns, sawa tehwa pahrmahzibai, un nepamet sawas mahtes pamahzibu. Jo tas ir jauks krahschnumns tawai galwai un selta rota tawam kalam. № 489. Ut mihlais Deews dod palihgu.

Ari peeaugufcheem behrneem peenahkas paklaufit wezakeem un eewehrot winu padomu. Paklaufidami mehš audsinam fewi paschus, un iskopjam sawu karakteri. Paklaufot japahrwar daudsfrej sawa griba, jaapkaro kaislibas un eedomas, tâ nozeetinajas karakterš un stiprinajas gribas spehts. Kas wehlat zitam grib pawehlet, tam eepreeksch pascham jamahzas klauſit. Tadeht Goethe jata: „Neweens zits naw zeenigs waldit, un newar waldit, kâ tikai kas pats fewi aisleedstis.“

Ras fawus behrnus mihlê, tas audsinàs tos uf paklaufibu, netaupidams ne stingribas, ne foda. Aplam ir, behrnu islutinat un ja wajadfigs, to nesobit. Tahdas audsinafchanas auglus redsam pee praveefcha Eli dehleem. Salamans fafa: „Ras rihfsti taupa, tas eenihst fawu dehlu, bet kas winu mihlo, tas to pahmahza drihs.“ Sal. fat. 13, 24. Titai tad behrnam naw japaklaufa wezateem, ja wini to grib pawest uf launu un grehtu. Tur Deewam japaklaufa wairaf nekà zilwekeem.

²⁾ Jahseps mihleja fawu tehwu, Jesus fawus wezafus, wehl pee krusa gahdadams par fawu mahti. Jah. ew. 19, 26—27. Kalpot waram faweem wezateem titai, kamehr tee dshwo, bet tos mihlet un zeenit wehl tad, kad tee jau dufs kopà, winu peeminu godadami un dshwodami pehz to padoma un mahzibam.

Wezafu peenahfumu ispilda ari patehws un pamachte, audschu wezati un bahrimu aifstahwi; ari tee jagoda un jazeeni.

Zeturtais bauflis prafa ari no mahjas=faimes zeenibu un godbijafchanu pret nama-tehwu un nama-mahti. Ew. 6, 5—7. Ustizigus un paklaufigus kalpus buhs usfkattit kà mahjas behrnus. Winu uf-tiziba naw ar naudu famafajama. Tapat buhs brahteem, mahsam un radeem, kà ari tautas= un tizibas=brahteem fawà staryà turet mihlestibu un faderibu. „Kaugi zil jauki un mihligi, kad brahti weenprahrtigi dshwo kopà. So tas Runzs tur apfola fwehtibu un dshwo-fchanu muhschigi.“ Dahw. dj. 133, 1. 3. „Tapehz nu, kamehr mums laifs, lai daram labu wifem, bet wifuwairaf tizibas=beedreem.“ Gal. 6, 10. N. 472. Dod fwehtais Gars kà tizigi.

§ 59.

Deewa weetneeki walfsti, basnijà un fkolà ir waldneeki, mahzitaji un fkolotaji. Tadeht zeturtais bauflis sihmejas ari uf fcheem un pagehr, lai tos zeenijam un godajam.

Rom. 13, 1. 2: Ikweens lai ir paklaufigs tam waldischanam, kam ta wara, jo nekahdas waldischanas naw kà ween no Deewa, un fur waldischanas ir, tur tàs no Deewa eezeltas. Tad nu kas waldischanai turas preti, tas turas preti Deewa likumam. Bet kas preti turas, tee dabus fawu fodu. — Mat. 22, 21: Dodeet keisaram, kas keisaram peeder, un Deewam, kas Deewam peeder. — Kolof. 3, 22: Juhš kalpi, paklaufait wifàs leetàs teem, kas pehz meefas ir juhfu kungi, ne preefsch azim kalpodami, it kà gribedami zilwekeem patikt, bet firðs weenteeffbà Deewu bihdamees. — 1. Peh. 2, 18: Juhš kalpi, efet paklaufigi teem kungeem eefsch wifàs bijafchanas, neween

teem labeem un lehneem, bet ari teem bahrgeem. — Ebr. 13, 17: Paklaufeet faweem waditajeem un efeet wineem padewigi; jo tee ir nomoda par juhfu dwehfelem, ka tahdi, kam buhs atbildeschanu dot, lai tee to dara ar preeku un nenopuhdamees, jo tas jums nebuhtu labi. — Kol. 4, 1: Juhf kungi, kas ir pareisi un pehz teefas, to darait teeni kalpeem, sinadami, ka jums aridsan Rungs ir debefis. — 1. Tef. 5, 12, 13.

Familija, walsts, basniza un skola ir wifas tikumibas un labklahjibas pamats; kas palihds tos stiprinat un usturet, tas kalpo wispahrigam zilwezes labumam. Uf familiju dibinajas wifa kahrtiba tauta un walsti. Walsti tadeht waretu faukt par leelu familiju. Saites starp waldneeku un apafschneekeem lihdsigas tam faitem, kas pastahw starp wezakeem un behrneem. Ari walsts naw wis tikai ahrigas faweenoschanas panahkums, bet Deewa eezelta kahrtiba (Rom. 13, 1). Tadeht kristigam zilwetam veenahkas godat waldibu un paklauft winas likumeem. Tas noteek, ja apafschneekei waldibu peemin fawas aishugfchanas (1. Tim. 2, 1—3.), apfinigi ispilda fawus peenahkamus un ir gatawi, tehwiu fargat pret eenaidneeku usbrukumeem. Tikai tad apafschneekei newar un nedrihtst klauft, ja waldiba to pawehl, kas nesaetas ar Deewa bauschleem un firds apfinu (Ap. d. 5, 29). Waldibai turpretim peenahkas, ruhpetees par fawu pawalsneeku meesgo un garigo labklahschanos, gahdat par taisnibu un teesu, nowehrft netaisnibu un apspeeschanu un ta palihdjet isplatit Deewa walstibu. Basniza gahda par apafschneeku religifto un tikumifto isglihtibu. Skolas ruhpejas par jaunās paaudsēs meefas, gara un prahta iskopfchanu un attihstifchanu.

§ 60.

Bret zeturto bausli apgrehkojas, kas fawus wezaksu nizina un apfmej¹⁾ waj ari tos faitina ar nepaklaufibu, flinkumu un meleem²⁾.

¹⁾ Sal. fak. w. 30, 17: Ahs, kas tehwu apfmej, un leedsas mahtei klauft, to isfnahbs kraukti pee upes un jaunee ehrgti to ehdis. — Sir. 3, 12—13: Mihkrais behrns, glaba fawu tehwu wezumā un neapbehdini to dshwojot. Un pazeetees, tad winam paplahns prahts un pats spehka buhdams nenizini winu. — Rams 1. Moj. 9, 22. Absalom 2. Sam. 15, 3, 4. nizinaja fawu tehwu. Daudsreis noteek, ka behrni, kuri isglihtoti un eenem augstaku stahwokli dshwē, kaunās par faweem semas kahrtas wezakeem. Ta ir besdeewiba un leeziba no zetas, famaitatas firds.

2) Sal. fak. w. 19, 26: Kas tehwi posta un mahti isdsen, tas ir beskaunigs un negants behrns. — 2. Moj. 21, 15.: Ja kas fawu tehwi waj mahti fet, tam buhs nokautam tapt. — Nepaklausigi un nerahni behrni padara wezakeem daudsi firdsehstu un eegruhsch tos pamafam kapā. Dascha laba tehwa mati zaur behrna nepaklausibu preekschlaiķā ir balinati, daschas labas mahtes azis ifraudatas. Wai teem behrneem, kas tā apgrehkojuschees pret faweem wezakeem un labdareem!

§ 61.

Zeturtais hauflis pagehr no mums wispahrigi zeenibu pret wezakeem laudim un preekschneekem¹⁾. Tapat ir muhsu peenahkums, buht pateizigeem un atsinigeem faweem labdareem²⁾.

1) Sal. fak. w. 16, 31: Sirmi mati us taisnibas zela atrasti, ir goda kronis. — 3. Moj. 19, 32: Preeksch firmas galwas tew buhs uszeltees un weza waigu godat. — 1. Tim. 5, 1.

Sirmgalwju zeenischanu atrodam gandrihs pee wisam tautam. Ta us to dibinajas, ka zilweki, kas safneegufchi leelu wezumu, ir teescham zeenijami fawu peedfihwojumu un dsihwes gudribas deht.

2) Sal. fak. w. 17, 13: Kas labu ar kaunu atmakfa, no ta nama kaunums neatstahfees.

Pateiziba ir mihlestibas atspoguloschanas. „Kas mihlestibu sehj, tas mihlestibu plaus.“

Tadeht atrodam pateizibas juhtas neween pee wisam paganu tautam, bet pat kustomu starpa. Pateiziba war parahditees ari wahrdds un darbds; tomehr ihsta pateiziba atspogulosees ne til ween atdarischana un atdoschana, bet par wisam leetam pateiziga, mihlestibas pilna firdi.

§ 62.

Zeturtam hauflim Deews peelizis fewiscku apsolijumu wifseem teem, kas scho haufli peepilda.

Sw. 6, 2. 3. — Sir. 3, 8. 9. Goda fawu tehwi ar darbeem un wahrdeem, lai no wika swehtiba nahk par tewi. Jo tehwa swehtiba zel behrneem stiprus namus, bet mahtes lahsti tos noplehsch lihdi pascheem pamateem. — 2. Moj. 20, 12. fihmejas us ilgu dsihwoschanu Kanaana semē: „Ka tu ilgi tai semē dsihwo, ko Deews tas Kungs tew dod.“ 4. hauflis mums apfola laizigu un muhschigu

lablakhchanos. Kas fawus wezakus mihlo un zeeni, tam newar truhkt daschadas swehtibas pee meefas un dwehfeles; bet nepaklaufigeem behrneem eet lihdsi grehku lahsti un Deewa fodiba.

Peektais bauflis.

Tew nebuhs nokaut.

Kas tas ir?

Mums buhs Deewu bihtees un mihlet, ka fawam tuwakam pee wina meefas nekahdu kaiti, nedj wainu nedaram; bet tam palihdsam un kalpojам wifas meefas behdas.

§ 63.

Peektais bauflis aissarga tuwaka dsihwibu. Ta ir pirmà manta, to behrns dabu no wezakeem. Wina enem pirmo weetu starp is-nihzigam pafauls mantam, tadeht ka bes winas newar baudit zitas mantas. Augstak stahw tikai tikumbas mantas, tijiba, mihlestiba, pateefiba, brihwiba u. z. Tàs usturot un aisstahwot ir dauds rei jaurpure pat dsihwiba.

§ 64.

Nokaut ir: tihshi un patwarigi otram dsihwibu panemt. Kas to dara, ir flepkawa, un tas apgrehkojas pret Deewa gihmi un lihdsibu¹⁾, fawam tuwakam atnemdamš dsihwibu, kas peeder weenigi Deewam²⁾.

1) 1. Moj. 9, 6: Kas zilweka asinis islej, ta asnim zaur zilwekeem buhs tapt isleetam, jo Deews zilweku radijis pehz fawa gihmja.

2) 5. Moj. 32, 39. — Rom. 14, 17. 18: Keweens muhfu starpa nedsihwo few pascham, un neweens nemirst few pascham. Zo kad dsihwojam, tad dsihwojam tam Kungam; kad mirstam, tad mirstam tam Kungam. Tapehz waj dsihwojam, waj mirstam, mehš peederam tam Kungam.

Zilweka laiziga dsihwe ir jagatawoschanas us muhschigo dsihwoschanu. Slepka wa trauze scho fataihschanos un attihstischanos un ta apgrehkojas pret fawa tuwaka dwehfeli. Un kahdas behdas un fird-ehstus winsch padara nokautà peederigeem! Tadeht dsejneeki tehlo flepkawas kauno firds apsinu, kura nedod meera ne deenà, ne nakti. Raina un Suhdasa kauna firds apsina!

War atgaditees, ka lahds zaur neusmanibu, pahrfklatifchanos, pahrfsteigfchanos u. t. pr. paleef wainigs pee otra nahwes. Lahds darbs gan ir fodama weeglyprahntiba, tomehr tas naw ufftatams par fplefawibu.

§ 65.

Ari paschnahwiba ir 5. haukli aifleepta. Tas ir breefmigs, fchaulchaligs grehfs, uf to pawed iffamifefchanas (Zuhdas), leela nelaima (Sauls), firdsehsti, nabadsiba un fauns. Gara aptumfchofchanâ notikufi fplefawiba naw ufftatama par paschnahwefchanos, bet par behdigu, nofchehlojamu nelaimes atgadijumu.

Paschnahwibu tee tur par grehfu, kas tiz, ka Deews mums dshiwibu dewis un weenigi winsch to mums attal war nemt. Stoiki un daschi ziti filosofi (Hume) attaisno paschnahwibu un pat to usflawe lâ labu darbu. Budifms un jaunlaiku pefimifms (Schopenhauers, Hartmans) uffkata wifas zilwezes nonahwefchanu waj ismirfchanu par zilweku atpestifchanu no materijas, kas garu faista un kalpina. Paschnahwiba naw drofchfirdibas, bet glehwilibas un iffamifefchanas fihme. Daudf weeglaf ir few galu darit, nekâ zeest gruchtumus un frustu. Bet kristigs zilwets nedrihft atmest fawu dshiwibu, fcho winam no Deewa uftizeto mantu; wina peenachtums ir, pafemibâ, pazeetibâ un zeribâ panest fawu frustu un gaidit, kamehr Deews pats dshiwibu atnem. „Tu est Deewa behrns. Behrns nedrihft nekâ darit pret tehwa gribu. Tu est Deewa karotajs. Karawihrs nedrihft zihninâ behgt projam no kara-lauka; taifni tad ne, kad zihnifchanas ir wiskarstata. Tu est fwehta gara fkolneeks. Waj fkolneeks drihft projam fstreet, kad gruhntas stundas fahfâs? Gruhtaku stundu naw par tam, kur Deews muhs pafemo sem fawas rotas, kur mums wina zeti nesapro-tami. Tawa meefa ir Deewa mahjoklis. Kas noposta Deewa mahjokli, to Deews ari pasjudinâs“ (Ahlfelds).

No paschnahwibas jaischfir dshiwibas usupurefchana dwehfeles labklahfchanas waj ari wispahrigâ labuma dehft, aifftahwot tizibu, taifnibu, brihwibu u. t. pr., waj ari glahbjot zitu dshiwibu. Tâ mira Stepinfch, apustiuki un ziti afins-leezineeki fawas tizibas dehft, peepildidami Jesus wahrduſ Mat. 16. 25: „Kas fawu dshiwibu grih ifglahbt, tam ta judis, un kam dshiwiba manis dehft juhdt, tas winu atradis“.

Ari mahzitaji, ahrsti un flimneeku kopeji usupure daudsfreis fawu dshiwibu, pee mehra waj zitâm lipigâm flimibam, daridami fawu peenahftumu.

§ 66.

Bret 5. haufli ari apgrehkojas, kas sawam tuwakam „pee wina meefas kaiti waj wainu dara“.

Sawam tuwakam dara kaiti pee wina meefas, kas to moza un fit, tam atrauj wajadfigo meefas ufturu, apgehrbu un aptopfchanu, waj ari to wilina breesmās, nefchihstibā un negaufibā. Tā pat grehto, kas sawu tuwaku apwaino, kaitina un fahpina un wina zaur firdsehsteem tā eegrufsch nelaiķā kapā. Zit daudfreis naw nepatlausigi un besdeewigi behrni tā sawu wezaku flepkawas.

§ 67.

Slepkawiba zetas aif dufmam, eenaida un ftaudibas¹⁾ (Kains, Jahsepa brahli, Sauls), aif atreebibas²⁾ (Zameks) un mantas kahribas³⁾ (Atabs un Sfabela).

¹⁾ Mat. 5, 21. 22: Juhs efat dsirdejufchi, ka teem wezajeem ir fazits: tew nebuhs nokaut; un kas nokauj, tas buhs fodams zaur teesu. Bet es jums faku: kas ar sawu brahli dufmo, tas buhs fodams zaur teesu: bet kas uf sawu brahli faka: rata! tas buhs fodams zaur augsto teesu; bet kas faka: gefi! tas buhs fodams elles-uguni. — Jahn. 3, 15: Itweens, kas sawu brahli eenihst, tas ir flepkawa, un juhs finat, ka neweenam flepkawam muhschiga dsihwiba naw paleekama eefsch wina. — Jesh. 3, 14—16.

²⁾ Rom. 12, 19: Neatreebjatees paschi, mihlee, bet dodeet weetu Deewa dufmibai. Jo ir rakstis: Man peeder ta atreebchana! Es atmatfashu, faka tas Rungs!

³⁾ Sal. fat. w. 24, 15: Negluhn, tu besdeewigais, uf taisnā dsihwolli, neposti wina weetu. Jo taisnais kriht septinreis, un zetas augfcham; bet besdeewigee nogrimst nelaimē.

Wiswairat noteek kaufchanās un flepkawibas tur, kur zilweka prahti usbudinati zaur kaislibam pee dserschanas un kahrfschu fpehle-fchanas. Tadeht no tahdām kahrдинаfchanam fewifchti jafargajas. Tapat jafawalba ahtras dufmas, kurās drih ween war pawest uf flepkawibu.

§ 68.

„Kas zilweka afinis išej, ta afinim buhs tapt isleetām zaur zilwekeem“ 1. Mos. 9, 6. Tadeht Mojus dewa nokautā peederigeem

teefibu, fleepawu nonahwet 4. Moj. 35. 19. Scha afinu atreebeja weetu kristigās walstis ispilda waldbiba, noteefadama fleepawu uſ nahwi un zaur to kà Deewa weetneeze fodidama un atreebdama afins ifleefchanu.

Sawu waj zitu dſihwibu waj mantu pret fleepawu un laupitaju uſbrukumeem aiſſtahwot war notikt, ka panem dſihwibu un tomehr neapgrehkojās pret 5. bauſli. 2. Moj. 22, 2. Bet tahdà atgadijumā mums nebuhs otram dſihwibu atnemt, kur waretum glahbtees zaur drofchfirdibu, attapibu un apdomibu.

Luteram reif jautaja, waj winſch atgainatos, ja tam laupitaji uſbruktu. Tas atbildeja: „Sinams, tad es buhtu teefnefs un waldneeks un meerigi wilktu ſobinu, jo tad nebuhtu neweena pee manis, kas mani fargatu“. Sawu dſihwibu aiſfarga un aiſſtahw ari tas, kas karà pret warmahzigeem uſbruzejeem aiſſtahw tijibu, brihwibu un tehwiiju.

Diwkauja, ſchi aplamà eerafcha, kas paſtahw augſtakās kauſchu fahrtās, naw attaiſnojama no kriſtiga ſtahwolka. Zaur wimu grib laupito godu atdabut waj apwainojumu atreebt. Bet waj tad zilweks war atdabut laupito godu, ſawu waj otra zilweka dſihwibu gruhſdams breefmās? Tikai dſihws palikdams war katrs wahrdòs un darbòs rahdit, ka wina godòs nepateeſi aiſkarts. Ja teefcham kahds newar peerahdit ſawas newainibas zitu kauſchu preefchà un newar dabut atlihdsibas par goda laupijumu, tad lai winſch apmeerinajās ar ſawu labo firds apſinu un ar to, ka labat ir netaiſnibu zeest, ne kà darit, 1 Peht. 2, 19. 20. Beſ tam zilweka tikumiba un godòs naw atkarigi no daſchu fahrtu aplameem uſſlateem un aiſſpreedumeem. Repelnitus pahrmetus meerigi panest un aplamus ſpreedumus apkarot daudſ gruhat, ne kà diwkaujà dodotees ſtaigat paraſto, aplamo zeku.

§ 69.

Beektais bauſlis pagehr no mums tuwakam falpot un palihdsjet meefas behdās un truhkumà¹⁾, zaur laipnibu, fatizibu, pazetibu un ſchehlfirdibu wahrdòs un darbòs weizinat wina laizigo un garigo labflahſchanos²⁾.

¹⁾ Ef. 58, 7: Waj tà nepeederàs, maiſi lauft iſſalkuſcham, namà eewest nabaga iſdſihtu, failu eeraugot to apſegt, un neapſlehptees no ſawa tuwaka? — Sal. ſat. w. 24, 11. Mat. 25, 34—40: Tas kehniſch ſazis uſ teem pee ſawas labàs rokàs: nahzeet ſchurp,

jubs mana Tehwa fwehtitee, eemantojeet to walstibu, kas jums fa-taisita no pafaules eefahkuma. Jo es biju issalzis, un jubs mani esat ehdinajufchi; es biju noslahpis un jubs mani esat dsirdinajufchi; es biju weefis, un jubs mani esat usnehmufchi; es biju plifs, un jubs mani esat gehrbufchi; es biju newesels, un jubs mani esat apmeklejuschi; es biju zeetumâ, un jubs pee manim esat nahkufchi. Tad tee taisnee winam atbildēs fazidami: Kungs, kad mehs tevi esam redsejuschi issalkufchu, un tevi esam ehdinajufchi? Waj noslahpuschu, un tevi esam dsirdinajufchi? Kad mehs tevi esam redsejuschi kâ weefi un usnehmufchi? Waj plifu un tevi esam gehrbufchi? Kad mehs tevi esam redsejuschi neweselu waj zeetumâ un pee tewim esam nahkufchi? Tad tas fehninsch teem atbildēs un fazis: paleesi, es jums safu, ko jubs darijufchi weenam no schein maneem wismasafajeem brahteem, to jubs man esat darijufchi. — Rom. 12, 20: Tad nu, ja taws eenaidneets ir issalzis, tad eh dini; ja winsch isslahpis, tad dsirdini to. Jo to daridams tu fwehlaines ogles fakrahfi us wina galwu. — Zehf. 2, 15. 16.

Luters faka: „Ja tu kahdu redsi badu zeescham un wimu ne-ehdini, tad tu winam lauj badâ mirt. Ja tu redsi kahdu newainigi us nahwi noteefatu, waj lihdsigâ nelaimē, un tu neruna, lai gan fini lihdselkus un zelus, tad tu esi wimu nofawis.

2) Mat. 5, 44. 45: Mihstojeet fawus eenaidneekus, fwehtijeet tos, kas jubs nolahd, darait labu teem, kas jubs eenihst, un luhdsjeet par teem, kas jubs kaitina un waja, ka jubs topat fawa debesu Tehwa behrni, jo winsch leef fawai faulei uslehft par launeem un labeem un leef letum list par taisneem un netaisneem. — Ev. 4, 1. 2: Tad nu jubs luhdsu es faitits eefsch ta Runga, kas jubs zeenigi staigajeet behz tās aizinafchanas, ar ko esat aizinati. Ar wifu pasemibu un lehnprachtibu, zits zitu panesdami eefsch mihlestibas. — 1. Pet. 3, 8. 9: Un beidsot efset wif weenprachtigi, lihdsjeetigi, brahligi, firdsfehligi, laipnigi, neatmaksadami launu ar launu, nedj lamafchanu ar lamafchanu; bet turpreti fwehtijeet, sinadami, ka jubs us to esat aizinati, ka jums fwehtibu buhs eemantot.

Abraāms dšhwija meerâ ar Latu. Zahseps peedewa faweem brahteem.

Zilwekam ir peenahkumi ari pret dabu. Lai gan stahdus un kustonius waram isleetot few par labu, meefas apgehrbam un ufturai, tad tomehr nedrihstam winus isnihzinat bes wajadfibas. Ari stahdam ir dšhwiba, ari kustomi fajuhf fahpes. Tadeht Salamans faka fak. w. 12, 10: „Taisnajs gahda par fawa lopa dšhwibu, bet besdeewigo apschelofchana ir neschehliba.“ Ari Mosus fawōs likumōs aifleedj

kustonus mozt 5. Moj. 22, 6. 7. 25, 4. Tadeht nelauj un nezeht fokus bes wajadsibas, nepluh3 un nesamin pukes! Nemozi kustonus un neposti putnu ligsdas! Zaur to tu apgrehkojees pret fawu Raditaju.

Sestais bauflis.

Tew nebuhs laulibu pahrkahpt.

Kas tas ir?

Mums buhs Deewu bihteess un mihlet, ka schihsti un kaunigi dshwojam wahrds un darbds un itweens fawu laulato draugu mihlejam un zeenijam.

§ 70.

Lauliba ir familijas un walsis pamats un ta wifas tikumibas un fahrtigas dshwes fahkums. Wina dibinajas us dshimumu dabisko starpibu un ir dshwes un firschu deriba, kurā wihrs un feewa top weena meefa, folidami weens otram mihlestibu un ustizibu, lamehr dshwo.

Mat. 19, 5: Zilwets atstahs tehwu un mahti un peekersees pee fawas feewas; un tee diwi buhs weena meefa. — Ew. 5, 28: Tapat peenahkas wihreem fawas feewas mihlet, ta fawu meefu; jo kas fawu feewu mihle, tas mihle fewi paschu.

Katoku basniza gan usfkata laulibu par weenu no 7 sakramenteem, dibinadamās us Ew. 5, 32, kur greeku wahrds mysterion tulots latinu waloda ar sacramentum. Tomehr wina aisleeds faweem garidsneekteem lauliba dotees, usfkatidama neprezeščanos (coelibatum) par pilnigaku un Deewam patihkamaku kristiga zilweta stahwofli. Tahdas domas naw usfkatamas par kristigas tizibas mahzibu, winas atrodamas pirmds gadu-simtends daschu basniztehwu rakstds, fewischi pee Drigena un Tertuliana. Pahwils gan faka 1. Kor. 7, 7, ka winsch wehletos, ka wif zilweti buhtu tahdi ta winsch, t. i. neprezeščees, bet to winsch faka eewehrodams toreisejos gruhtos laikus un kristigo wajasčanas 1. Kor. 7, 26. Zitadi winsch spreesch par laulibu 1. Tim. 4, 3. Tadeht Luters darija gluschi pareisi, aplarodams garidsneeku neprezeščanos un pats lauliba eestahdamees.

§ 71.

Laulibu ir Deews pats eezehlis 1. Moj. 2, 18. Rà deewiſchſiga eestahde wina ir laizigas laimes labklahjibas pamats. Winas dabifkais mehrkis ir zilwezi uſturet un wairot 1. Moj. 1, 28. Ap. d. 17, 26. Winas tikumigà noſihme paſlahw eefſch ta, ka wihrs un ſeewa, buhdami weena meefa, weena ſirds un dwehſele, kopigi ſtrahdà un zihnàs, preezajas un zeefch un tà weizina zilwezes labklahſchanos un Deewa walſtibas iſplatiſchanos.

Kur laulibu ſlehds tikai laiziga labuma deht, kur ſkatàs tikai uſ ahrigumu un ne-eewehro, ka par wiſàm leetam wajaga mihleſtibas un uſtizibas wihra un ſeewas ſtarpà, tur laulibai truhſti wajadſigàs Deewa ſwehtibas. Lauliba jaſlehds eefſch ta Runga, wina wahrdà un ſpehka. Laulajameem laudim eepreeſch japahrbauda ſawas ſirdis, waj tur mahjo ſchkihta mihleſtiba, pazetiba un un uſtiziba, ka tee war laulibas dſihwè kopà Deewu luhgt un ſtrahdat, weens ottru ſtiprinat un preezinat, weens otram peedot un aiſmirſt pahrkahpumus un noſeegumus. Ari iſglibtibas un wezuma ſinà ſtarp laulateem nedrihſt buht leela ſtarpiba. Tapat ir wajadſiga wezaku atkàuja un ſwehtiba, jo taiſni ſche wezaku ſwehtiba uſtaifa behrneem namus. Deewbijigu un uſtizigu laulatu kauſchu peenahkums ir dſihwot peh; Rutes wahrdeem 1, 16. 17: „Kurp tu eefi, es aridjan eefchu, un kur tu pee-mahjoſi, tur es aridſan peemahjoſchu; tawi laudis ir mani laudis, un taws Deews ir mans Deews“.

„Familija ir ſtarp wiſàm Deewa eestahdem wiſwezakà un wiſplafchakà. Winas pamata likumi, uſtiziba, mihleſtiba, uſupureſchanàs un paklauſiba ir wiſu zilweku labklahſchanàs ſtipree un neiſpoſtamee pamati.“ Thierſch's.

§ 72.

Lauliba war buht par ſwehtibu tikai tur, kur wihrum un ſeewai weenadas teeſibas, kur wihrs gan ir ſeewas galwa, bet newis winas kungs. Tas war buht tikai monogamijà (weenſeewibà). Poli-gamija jeb daudſſeewiba padara laulibu par wehrdſibas kahrtu un ir pret Deewa likumu un prahtu.

Galat. 3, 28: Tur naw ne juhds, ne greekis, tur naw ne kalps, ne ſwabadneeks, tur naw ne wihrs ne ſeewa, — jo juhs wiſi efat weens eefſch Kristus Jeſus.

Ir aplam apgalwot, ka kristigā tiziba par maš eewehrojot feewas teefibas. Dai gan ap. Bahwils pagehr, ka feewai, kā wahjatam radijumam, buhs peefleetees wihram un padotees wina fargafchanai un wadifchanai, tad tomehr winfch atfihst, ka preefsch Deewa wihrs un feewa ir lihdfigi Gal. 3, 28. Seewai peenahkās gods kā ſchehlaftibas un dſihwibas lihdsmantineezei 1. Peht. 3, 7. Starp wihru un feewu pastahtw laulibā tahdas pašchas faites, kā starp Kristu un wina draudſi. Ew. 5, 23. Tadeht monogamija ir palikufi kristigā draudſē par weenigi pareiſo laulibas kahtibu. Kur poligamija walda, tur feewa wehl atrodās wehrdſibas atkaribā no wihra; winas indiuiduelā noſihme un zeeniba tur wehl naw atfihsta. Ari Iſraekta tautas starpā wehl atrodamas poligamijas atleekas; tāpat kristigā tiziba neſpehja pirmōs gaduſimtenōs iſnihzinat poligamiju paganu tautu starpā. Jau pee romeeſcheem lauliba tika eefwehtita no preeſtera. Kristigo starpā jau pirmōs laikōs bija eeradums, laulibu likt eefwehtit baſnizā. Œhi baſnizā eewehtitā lauliba tika atfihsta ari no waldbibas. Ziwillauliba walſis eerehdna preekſchā wiſpirms iſzehlās Franziā un 1871. g. tapa eeweſta ari Bruhſijā. Ziwillauliba war gan dot teefibas walſit, bet laulibas iſhtenā ſwehtiba tikai tad buhs, ja wina eefwehtita no garidſneeka. Behdeja laikā faht arween wairaf ziwillaulibas likt eefwehtit no baſnizes puſes.

§ 73.

Laulibu war ſchirt tikai pats Deews zaur nahwi (Mat. 19, 3—9. Rom. 7, 2. 3.). Bet ja no weenas puſes laulibu pahrkahpj, waj ari zits kahds fewiſchki ſwarigs eemeſlis peefpeeſch laulatos laudis ſchirtees, tad baſnizas teefa laulibu ſchir, lai nenotiktu leelaks grehts un launums.

Moſus ir atkahwis zilweku firdeſzetibas deht laulibu ſchirt (Mat. 19. 8), bet no eefahkuma tā naw bijis. Jaunā deribā Jeſus atkauj tikai rupjas mauzibas deht ſchirtees Mat. 5, 32. Zitōs atgadijumōs waretu tikai uſ kahdu laiku ſchirtees un nogaidit, waj wehlaſ newar iſlihdsinatees un ſaweenotees.

Ratoku baſniza nepawiſam neatkauj laulibu ſchirt, iſnemot tahdus atgadijumus, kur pee laulibas flehgſchanas naw eewehroti wiſi noſazijumi.

§ 74.

Seſtais bauſlis pagehr, lai katris ſawu laulato draugu mihlē un zeeni. Œhai mihleſtibai par preekſchihmi ir Kristus mihleſtiba uſ

fawu draudfi. Ta parahdisees eefsch ta, ka laulatam draugam nododas ar meesu un dwehsfeli, tam kalpo mihlestiba un panes weens otra nepilnibas pazeetiba. Kur tahda mihlestiba buhs, tur wihrs un feewa weens otru ari zeenis, pazeetigi atsihdami weens otra labas ihpafchibas un kopā stiprinadamees tijiba un Deewa bijafchanā.

Ev. 5, 24. 25: Bet tā ta draudje Kristum ir paklausīga, tāpat ari feewas faweem wihreem wifās leetās. Juhš wihri, mihlejeet fawas feewas, tā tā ari Kristus to draudfi mihlejis un pats par to ir nodeweēs. — Kol. 3, 18. 19: Juhš feewas, eseet paklausīgas faweem wihreem, tā tā peeklahjas eefsch ta Kunga. Juhš wihri, mihlojeet fawas feewas, un ne-eseet bahrgi pret tām.

Sal. fak. w. 31, 10—12: Tikufchu feewu, kas tahdu atrod, pahri par pehrlem ir winas dahrgums. Uf wimu ustizās wihra firds, un labuma tam netruhsft nekahda. Ta dara tam labu, ne launu, wifās fawās muhscha deenās.

Tertullians apraktia kristigas laulibas dsihwi fchahdi: „Wihram un feewai ir weena zeriba un tās paschas wehlefchanās; wini kalpo tai paschai mahzibai un tam pascham Kungam; wini kopā lasa fw. rakstus, kopā Deewu luhds, pamahza un pamudina; kopā wini eet basnizā un pee deewgalda.“ Luters un wina feewa ir jauki peemehri 6. bauschla paklausiba.

§ 75.

Laulibu pahrfahpj wispirms paschi laulatee, lauldami fawu firschu deribu zaur neschkihsteem darbeem un wahrdeem waj launām domam, un tā neturedami solitās ustizibas un mihlestibas. Bet ari ikkats zits zilweks pahrfahpj laulibu, turedams firsi neschkihstas domas un pawesdams tahdu no laulateem draugeem uf neustizibu un grehku zekeem.

Mark. 10, 11. 12.: Ja kas no fawas feewas fchkirās un zitu prezē, tas laulibu pahrfahpj pret wimu. Un ja feewa no fawa wihra fchkirās un ar zitu apprezejas, ta laulibu pahrfahpj. — Ebr. 13, 4: Lauliba lai ir godiga pee wifseem un laulibas gulta neapgahnita; bet mauzineekus un laulibas pahrfahpejus Deews fodis. — Mat. 5, 27. 28.: Juhš esat dsirdejufchi, ka teem wezajeem ir fazits, tew nebuhs laulibu pahrfahpt. Bet es jums faku, ka ikweens, kas feewu usfkata to eekahrodamees, tas ar wimu laulibu pahrfahpis fawā firsi.

Erodus pahrfahpa laulibu, atstahdams fawu feewu un panemdams Erodeiju, fawa brahta Wihlipa feewu. Tāpat apgrehkojās Dahwids, nemdams Batsebu, Urija feewu.

§ 76.

Grehki pret 6. baußli famaità neween zilweka dwehfeli, bet ari wina meesu. Tadeht jafargajas no wisa, kas waretu pawest us neschkihstibu. Par wisàm leetam jafargajas no flinkuma un negausbas¹⁾, no neschkihsteem skateem un wahrdeem, fairinoschàm grahmatam un beskaunigàm beedribam²⁾. Neschkihstas domas un eekahroschanas japkaro jau fahkumà, lai is tàm neizeltos kauni darbi.

1) Rom. 13, 13. 14: Lai it kà deenà godigi staigajam, ne rihschanà un plihteschanà, ne gulàs un neschkihstibà, ne bahrschanà un eenaidà. Bet apwelzeet to Kungu Jesu Kristu un nekopeet to meesu us kahribàm. — Ew. 5, 18: Nepeedseratees ar wiñnu, tas ir posts; bet topeet peepilditi ar Garu. — Sal. fak. w. 23, 31—33.

2) Ew. 4, 29: Netahdai neleetigai walodai nebuhs iset no juhfu mutes; bet tahdai, kas ir laba un deriga preeksch ustaischanas, lai dod fwehtibu teem, kas to dsird, 1 Peh. 2, 11.

Luters teiza, gan newaram aisleegt putneem laistees pa muhsu galwam, bet gan waram teem leegt, muhsu galwà taißt ligðu.

§ 77.

Sestais baußlis pagehr no wiseem, schkihsti un kaunigi dsihwot wahrdds un darbds. To panahksim, ja apkarosim fawà firdi neschkihstas domas,¹⁾ ja dsihfimees pehz tiklibas un schkihstibas wahrdds un darbds un fargasimees no kauneem zilwekem, un wixu kahrdinaschanam.²⁾ Strahdaschana un Deewa luhgichana dos mums waja-dsigo spehku, uswaret ahrejàs un eekschigàs kahrdinaschanas un staigat gaismas un pateesibas zelà³⁾.

1) Mat. 5, 8: Winsch us to fazija: isej, tu neschkihstais gars, no ta zilweka. — Dahw. ds. 51, 12: Kadi eeksch manis, ak Deews, schkihstu firdi un atjauno eeksch manis pastahwigu garu. — 1 Kor. 6, 19. 20: Waj nesinat, ka juhju meesa ir ta fwehta Gara dsihwollis, kas ir eeksch jums, to juhs no Deewa esat dabujusch, un juhs nepeederat few pascheem? Jo juhs esat dabrgi atpirtti. Tad nu godinajeet Deewu fawà meesà un fawà garà, kas peeder Deewam. — Wihlip. 4, 8: Wisu, kas pateesigs, wisu, kas godigs, wisu, kas taisns, wisu, kas schkihsts, wisu, kas mihligs, wisu, kam laba flawa, ja ir kahds labs tikums, un ja ko war teikt, — to leekat wehrà.

1) 1 Kor. 15, 33: Launas beedribas samaita labus tikumus.

2) Daw. ds. 119, 9: Kà jauneklīs fawu zetu turēs šchihstu? kad winšch turās pehz taweem wahrdeem. — Gal. 5, 16: Staigajeet garā, tad juhs meefas kahribu nepadarifeet. — Mat. 5, 29. 30: Ja tawa labā ašz tewi apgrehžina, isfrauj to un met nost; jo tas tew labak, ka weens no taweem lozeekem pašuhd, nekā wiša tawa meefa top eemesta ellē. — Nē 347. Man šchihstu firdi radi Deews. Jauka ir Sihr. luhgšch. 23, 5. 6. Jahseps 1 Mos. 39, 7—12. „Jauks un zeribas pilns ir seeds pee koka seedona deenās! Tikpat jauks, teescham wehl jaukaks un zeribas pilnaks ir kaunibas fahrtums tikla jaunekka, tiklas jaunekles waigōs.“

„Kas jaukaks dāikai jauneklei dots,
Kà schihstiba, tikliba, kauniba, gods?“

Septitais bauflis.

Tew nebuhs sagt.

Kas tas ir?

Mums buhs Deewu bihtees un mihlet, ka fawa tuwaka nauđu jeb mantu nenemam, neds ar wiltigu preži jeb netaisnu mehru un fwaru to pee fewis dabujam, bet wina mantu un maiši tam palihdsam wairot un pašargat.

7. bauflis aifsarga tuwaka mantu. Laižigu mantu mehš waram eeguht zaur darbu, mantofchanu waj dahwinaschanu. Scho mantu mums nebuhs nizinat waj projam fweest, ta ir Deewa dahwana. Mums to buhs leetot ar pateizigu firdi fawa pašcha wajadsibam un ušturai, fawam tuwakam par labu un Deewam par godu¹⁾. Aklam turpretim ir, mantu padarit par elka-deewu un fawu firdi pee tās feet²⁾. Mums winu buhs uffkatit kà Deewa uštizetus podus, par tureem mums kà Deewa nama turetajeem reij buhs jadod atbildiba³⁾.

1) 1. Tesal. 4, 11: Tureet par godu, klušt dšihwot un fawus darbus darit un ar fawam rokam strahdat, tã kà mehš jums efam pawehlejuschī. — Daw. ds. 62, 11: Nepataujatees uš netaisnibu un uš laupijumu neleekat tukšchu zeribu; kad bagatiba wairojas, tad nedodatees uš to ar fawu firdi. — Sal. fak. w. 10, 4: Kas ar flinku roku strahdã, tas top nabags, bet tšchalra roka dara bagatu.

2) Mat. 6, 19—21. 33: Bet djenatees papreefschu pehz Deewa walslibas un pehz wina taišnibas, tad jums wifas schās lectas taps peemestas. — 16, 26: Jo ko tas zilwekam lihds, kad tas eemanto wifu parfauli, un tam tomehr ta dwehsele juhd? Jeb ko zilweks war dot par fawas dwehseles atpirkschanu?

3) Mat. 25, 15—30. — 1. Kor. 4, 2: Pee nama turetajeem melle, ka tee top atrasti' uftizigi. — № 99. Manas dwehfles preeks un data.

Stahsts par bagato jaunekli (Mat. 19) nemahza laizigo mantu nizinat. Jauneklis bija teizis, ka winsch wifus hauschlus peepildijis. Tadeht Jesus to usajina, fawu mantu isdalit nabageem un winam pakat staigat. Bet jauneklis nespehj to darit un ta naw peepildijis pat ne pirmā hauschla. Bagatiba gan daudsfreis kawe zilweku tift Deewa walsliba, tomehr ari nabadsiba pati par fewi ween naw wehl nekahds fewischks nopelns. Bagatiba gait'war meklet fawas dwehseles laimi, bet tapat ir aplam to nizinat.

§ 79.

Laizigas mantas isdalitas daschadi, lai weens otram kalpotu un palihdjetu un ta buhtu fatiziba un mihslestiba zilweku starpa. „Bagats fastopas ar nabagu, tas Kungs wifus ir radijis.“ Sal. fak. w. 22, 2. Bagatiba daudsfreis padara zilweku zeetfirdigu un besdeewigu¹⁾: nabadsiba turpretim wed uf netaišnibu. Wislabat tam, kam fawa istifchana²⁾.

1) Luth. 12, 16—21. — Jehk. 5, 4: Redsi, strahdneeku, juhsu tihroma plahweju alga, ko juhs atrahwusch, brehz, un plahweju brehtschana ir nahkust preefsch ta Kunga Zebaot aufm. № 470. Kur weens otram weenprahtiba.

2) Sal. fak. w. 30, 8. 9: Nabadsibu un bagatibu nedod man, bet paehdini mani ar manu deenischku maiji, ka es pee-ehdis tewi neaisleedsu un nefaku: Kas ir tas Kungs? waj nabags palizis, nesogu un fawa Deewa wahrdu welti newalkaju.

Bilniqi weenadiba un kopiba mantas fina ir nefafnedjams ideals. Wifil zilweki naw weenada mehra strahdigi un tauwigi, bet ir ari flinki un isschkehrdetaji winu starpa, tadeht huhs nabadsiba arween parfaule, tapat ta flimibas. Tomehr muhsu peenahkums ir, nowehrst leelo plaisu starp nabadsibu un bagatibu un pehz eespehjas truhkumu masinat. Ra tas panahkams? Komunifma pagehrejumis ir apgahst pastahwofcho kahrtibu, arween no jauna isdalit mantu un priwat-

ihpafchumu, kà ari atzelt mantofchanaš teefibu. Tas ir neween tihš fapnis, bet buhtu ari wišas deewiſchkaš un zilwezigas fahrtibas apgahſchana un grehts pret 7. hauſli. Sozialifmš grib atzelt privat darbu; zilweki ſtrahda kopà leelòš pulkòš tem waldirbas uſtraudſibas. Beš tam wiſch grib noahrdit wišus tikumibas un tizibas pamatus, uſſtatidamš laizigo laimi par dšihweš wišaugſtato mehrki. Uš tahdeem pamateem naw domajama it neſahda waldirba nedš fahrtiba. Un fur tad paleef zilweka brihwiba un zenfchanaš, ja winu pataifa par leelas maſchinas lozekli, beš atbildibas un fazenſchanaš. Kriſtigà tiziba ari grubtà ſozialà jautajumà rahda iſteno zetu. Ta jau no paſcha fahtuma mahzijuſi, katra zilwekà uſſtatit ſawu kriſtigo brahli un mahfu, un newis darba rihtu un wehrgu; (ſal. Bahwila grahmatu Wilemonam) ta ari godà zehluſi darbu un amatu. Bet par wiſam leetam ta mahza, mihleſtibà tuwatam kaſpot un ſewi aiſleedšotees nowehrſt wina truhkumus uu maſinat behdaš. Pehz tahdeem mihleſtibas darbeem zitu zilweku labà muhš reiſ Deewš teefàš Mat. 25, 31—46. Uš ſcha ewangelijuma pamata jau daudš panahkts zaur daſchadu labdarigu beedribu dibinaſchana, darba laika aprobeſchofchana, ſtrahdneeku apdroſchinaſchana pret nelaimes un nahwes atgadijumeem un wezumu u. t. pr. Nabadribu un truhkumu iſ pafaules gan neſad neiſnihzinàš, bet ſtrahdneeku liſteni atweeglinatu, ja tikai waldiru kriſtiga mihleſtiba un pažeetiba darba deweju un nehmeju ſtarpà. Kur ſtrahdneeku uſſkata tikai kà eerozi mantas eeguhſchana, bet negahda par wina gara un ſirdš iſglichtibu, kur weena lauſchu fahrtu otu apſpeeſch un iſſuhz, kur tiziba un tikumiba ſuhd, tur arween buhš nemeeri un revoluzijaš, eekſchiga putwuma un ſlimibu ſihmes.

§ 80.

Septitais hauſliš aiſleedš otram mantu panemt zaur flepkawibu waj ſahdšibu. Ari ſagtaš mantas flehpfchana ir ſahdšiba.

Mat. 2. 6: Wai tam, kaš ſawu padomu wairo ar ſweſchu mantu, — zit ilgi taš buhš? Un uſkrauj ſewim beefuš paradu dubluš. — Ow. 4, 28: Kaš ſadšis, tam wairš nebuhš ſagt, bet jo wairaf ſtrahdat un ar rotàm ko labu ſagahdat, lai buhtu ko dot tam, kam truhſti. — Sal. ſak. w. 29, 24: Kaš ar ſagli dalàš, taš eeniſt ſawu dwehſeli, wiſch dšird Deewa lahtuš un nepeerahda. — Akanaš jaga pee Terikuš pilſehtas eenemſchanaš. Joſ. 7. Akanaš aplaupija Rabotu. 1 Reh. 21, 16—21. Juhdaš bija ſagliš. Jah. 12, 6.

§ 81.

Pret 7. bausli ari apgrehkojas, kas wîk ar aplamu mehru un fwaru waj wiltigu prezi¹⁾, waj zitadi kâ tuwakam atrauj to, kas winam nahkas²⁾.

¹⁾ 5. Mos. 25, 13—25: Tew nebuhs diwejadu fwaru turet fawâ kulê, weenu leelu un weenu masu. Tew nebuhs diwejadu puhru turet fawâ namâ, weenu leelu un weenu masu. Lai tew ir pilnigs un taifns fwarš, lai tew ir pilnigs un taifns mehrš, ka tu ilgi dšihwo tai semê, ko tas Rungs, tawš Deews tew doš. — Sal. fak. w. 11, 1: Wiltigs fwarš tam Rungam ir negantiba, bet pilnigs fwarš akmîns winam patihk.

²⁾ 1 Tes. 4, 6. Jehk. 5, 4. Dahw. dš. 37, 21. Besdeewigais aismem uš paradu un neatdod, bet taifnais ir šehligš un dewigš. — Nē 417, 5. Ar katru zilweku.

Smalkâ sahšsiba parahdas daščadâ weidâ un daščadâš leetâš. Pee winâš peeder: pahraf augstui prozenschu nemšchana jeb augtoščana (2 Mos. 22, 25), strahdneeka algâš atraušchana waj pamâsinâščana (3 Mos. 19, 13), uštizetas mantâš išščehrdesčana (Luhk. 16), aisdotas mantâš waj naudas neatdoščana, kukulu nemšchana (Amos. 2, 6. Mikus 3, 11), nodoktu nemakšâščana, krahpsčana waj konterbandeš dšihšchana (Rom. 13, 7. Mat. 17, 24—27), laiškosčana pee darba, ubagoščana aij flinkuma u. t. pr.

Sagtai mantai naw nekahdas šwehtibas, winâš ihpaščneekam ne preeka, ne laimes. Tadeht Dahwidš fata 37, 16: „Tas mašums, kas taifnajam peeder, ir labâš nekâ daudš besdeewigo bagatiba“, un Sal. f. w. 15, 6: „Ta taifnâ namâ ir leela šwehtiba, het pee ta besdeewigâ eenahkuma postš.“ Sal. fak. w. 20, 17. Ari no zilwekem saglis un krahpneeks top nizinats un eenihdets, tâpat winu šagaida Deewa šodiba 1. Kor. 6. 10: Ne sagli, ne plehšjeji, ne dšehraji, ne šaimotaji, ne laupitaji Deewa walštibu ne-eemantos.

§ 82.

Uš sahšsibu pawed negaušiba¹⁾, škopums²⁾, mantâš un naudaš fahriba³⁾, laiškums, išščehrdiba, weegšprâhtiba un lepna dšihwe.

¹⁾ Sal. fak. w. 23, 20. 21: Ne-est ar wiħna dšehrajiem, kas rijot fawu pašču meesu rij; jo dšehrajs un riejš panihkš, un pagires wîllš štrandâš mugurâ.

²⁾ Škops bija Sahbans pret Jehkabu.

2) 1. Tim. 6, 6. 9: Bet ta ir leela mantofšana, ja kas ir deevabijīgs un peetizīgs. Bet kas grib bagats tapt, kriht kahrđinafšana un walgā un daudj besprahťigās un nelabās kahrđības, kas zilwekus gahšch samaitafšana un pasufšana. — Luf. 12, 15: Sargaites no mantas kahrđības! Jo neweens nedřihwo no tam, ka winam pahrlėeku daudj mantas. — Geasus 2. Rehn. 5, 20—27.

Dafchs labs eefahf sagt tıfai masas leetinas un beidj wehlat fawu dřihwi zeetuma muhrōs waj Sibirijas ledus tuffnefchōs. Tadeht jafargās no wıfmasafās netaisnības waj wiltības. Kur řchis grehts reij ir eefaknojees, tur winfch aug arween leelaks un naw wehlat wairs apfarojams.

Luters beedina sewıfchki feeweefchu dřimumu no isschkehrdības un lepnības. „Waj godigai feeweetei newajadřetu faunetees, dahrgus řchđdrautus un zıtas leetas leetot, no ka řahťigs zilweks waretu uřturret wıfu fawu namu? Waj tu neřini, ka wıhrs baidıřees nemt tewi par feewu domadams, ka winam buhs jaisdod daudj naudas preefch tawām drehbem“.

§ 83.

Sawa tuwaka mantu wairořim un apfargafim, ja winam palıhdřim ar darbeem un ar padomu¹⁾, tam wajadřıbā aısdřim waj dahwinafim un nelaufim ziteem aıřahťt wına mantu un wına ihpafchuma teeřības. Nabageem un truhķumzeetejeem turpretim mums buhs atdarıt fawu roķu un teem palıhdřet²⁾.

1) 5. Moř. 22, 4: Tew řawa brahķa ehřeli waj wına wehrři nebuhs redřet uř zela pakrituřchus un no teem atrautees; palıhdřı winam toř uřzelt. — 1. Kor. 10, 24: Neweenam nebuhs to meklet, tas pařham, bet kas zıtam par labu. — Abrams palıhdřēja Sodomas un Gomoras řehnıneem atdabut laupıto mantu 1. Moř. 14. Mořus palıhdřı řetrus meıtām awıř dřırdıt 2. Moř. 2.

2) Ğbr. 13, 16: Neaıřmirřteet labu darıt un iřdalıt, jo tahđi upuri Deewam labı patıřt. — Sal. ř. w. 19, 17: Kas par nabagu apřehlojās, tas aıřdod tam Rungam, un tas tam atmaksās wına labdarıřšanu. — 1. Jahņ. 3, 17: Bet ja kahđam ir řchās pařaules manta, un tas redř fawu brahķi truhķumu zeřcham un aıřřlehđ fawu řırdı preefch wına, kā Deewa mıhleřtıba paleef eefch tahđa? — Ğř. 58, 7. Dahwanu dořhanai janoteek aıř tıhras mıhleřtıbas, newıř aıř řlıkteem noluhķteem, aıř godkahrđības, pařchtaıřnības, mantas kahrđības u. t. t. Tadeht řesus nořoda leekulıgoř warıřejes un wınu la-

bos darbus. Mat. 6, 1. 2: Bet kad tu nabagus apdahwini, tad lai tawa kreisā roka nešina, ko labā dara, tā ka tawa dahwināšhana paleef apšlehpta; un taws Tehws, kas reds šlepenibā, tas tewim to atmafās gaišmā. Mat. 6, 3. 4. „Parahditu palihdsibu rakši smiltis, šanentu turpretim marmorā“. Palihdsjet wajaga labpraht un ar preeku, jo kas labprahtigi dod, dod diwtahrtigi. 2. Kor. 9, 7. Rom. 12, 8. — Šauks peemehrs ir nabaga atraikne, kas eemeta wišu šawu naba-dsibu Deewa šķirstā. Mark. 41, 41—44.

Mošus šawōs likumōs leelā mehrā ir gahdajis par nabageem un tā Šraeta behrnu starpā audsinajis labdaribas un lihdsjeetibas prahtu. Blaujot atstahja tihroma malas nabageem; kas kuhlišchus feenot nokrita, ari truhkumzeetejeem peedereja (3. Moš. 18, 9). Katrā septitā gadā tihrumus neapšeja, kas ušauga, bija nabagu ihpašchums. Katrā septitā gadā atlaida wišus paradus. Št ihpašchi Mošus pa-wehl nabageem palihdsjet un aisdot. 2. Moš. 22, 22—24. 5. Moš 15, 7—11. 26, 11—13.

Štotaš baušlis.

Tew nebuhs nepateešu leezibu dot pret šawu tuwaku.

Kas tas ir?

Mums buhs Deewu bištees un mihlet, ka šawu tuwaku nepateeši neapmelojam, nepeewikam, neaprunajam, nedš tam kašdu launu šlawu želam, bet mums buhs to ašbildinat, wišu labu no ta runat un wišas leetas par labu greest.

§ 84.

7. baušli tuwaka mihlestiba parahdās taišnibā, kura katram dod un atstahj to, kas tam peeder. 8. baušlis praša no mums pateefibu. Ar to mehš ušturam un šargajam šawa tuwaka godu un labo šlawu.

Šilweta gods un labā šlawu dšihwē ir no leela šwara. Tadeht Salamans šata šat. w. 22, 1: „Laba šlawu der wairak, ne kà leela bagatiba; mihlestiba pee laudim labaka, ne kà šudrabs un selts.“ Ja kašdam šilwekam grib uštizet šwarigu amatu waj weetu, tad eepreekšch apwaizajās, waj winam laba šlawu. Šabu šlawu ne-eegušim wiš žaur dšihšchanos pehž augštas weetas un kahtas, bet žeenidami

taifnibu un pateefību, Deewu un zilwekus mihledami, pašemibā un pazetibā fawu peenahkumu ispildidami un par wišām leetam melle-dami to godu, kas ir no ta weenigā Deewa (Zahn. 5, 44). Deewa godu mellejot daščreij japanefs no zilwekeem wajasčanas un ap-meloščanas Mat. 5, 11. Jehk. 4, 4.

Augustins faka: „Diwu leetu mums wajaga ņhini pašaulē, labas ņrds apņinas un labas ņlawas. Birmā mums wajadņiga Deewa preeņņā, otrā tuwaku preeņņā. Laba ņlawā ir zilweka wiņlabatā paņe zaur pašauli ņtaigajot, atņlehga, kas winam atwer burwis wiņas weetās.“

§ 85.

Pateefība ir wiņas kriņtigās tikumibas pamats, beņ turas naw ihņtenas uņtizibas un mihleņtibas zilweku ņtarpā. Winas awots un ņahkums ir patš Deews un wina wahrds, jo Deews ir pateefība Zahn. 14, 6. Pateefibai japarahdās wiņā dņihwē, wahrdōs, domās un darbōs.

Kur pateefība, tur gaiņma. Zilweka uņdeuwums ir, ņņho gaiņmu uņturet un iņplatit. To wareņim tad pilnigi darit, ja Kristus wahrds mahjōs muņņu ņrdis un muņs wadis uņ pateefību. Lai gan mums paņņeem pret ņewi arween buhs buht pateeņeem, tad tomehr pret ziteem zilwekeem pateefibai ir ņawas robesčas. „Saws laiks klusu zeeņt un ņaws laiks runat.“ Sal. mahj. 3, 7. It ihpaņņi mahzi-tajeem, ņņolotajeem, audņinatajeem un wezakeem buhs pateefību ņludinat teem, kas wineem uņtizeti, toņ raht, pamahzit un teņfat. To darot naw arween wajadņigs teikt kailu pateefību, kā ņwekeri pagehr, bet to war ari tehrpt lihdņibā un poetiņkōs wahrdōs (Matans pret Dahwidu 2 Sam. 12, 1—7).

№ 417, 3: Leez man, aņ mihlais Deews,
To runat, kas der leeti.

§ 86.

Meli ir kaunuma un grehku ņakne. Tadehņt ari ņw. rakņti welnu ņauz par „melfuli un melu tehwu“. Zahn 8, 44. Meli noahrda tikumibas, ņawņtarpigās uņtizibas un mihleņtibas pamatus un paved zilweku uņ daņņadeem noņeegumeem. Wini ir nejauki kauna ņahrni pee zilweka un lihdņinajas ņlimibai, kas ņamaitā un aptraipa meeņu un dwehņeli.

Sal. fak. w. 12. 22: Wiltigas luhpas tam Rungam ir negantiba, bet kas ustizibu dara, tas winam labi patihk. — Zehk. 3, 5. 6: Mehle ir mas lozeklis un daudi ko padara; redsi, mas uguntinsch, kahdu leelu meschu tas eededsina! Mehle aridsan ir weens uguns, pafaule pilna netaisnibas, tapat mehle starp muhsu lozekleem ir tas, kas muhsu meesu apgahna un eededsina wisapfahrt muhsu dsihwibaszeku, pati eededsinata no elles. —

„Ja pafaule karatos pee melu pawedeena, un es sinatu pateefibas wahrdu, ar ko wihu pahrgreest, teescham es wihu pahrgreestu, kaut ari pafaule ar wiseem radijumeem gahstos besdibena.“ (Tholuds.)

Melkulis grehko neween pret ziteem zilwekeem, bet ari pret fewi paschu, nizinadams fawu deewischigo dabu un moraliski nokaudams fawu eefschigo zilweku.

Waj ta fauzamee „notes meli“ ir aisleegti waj ne, par to walda daschadas domas. Basilijs Seelais, Augustins, Kalwins, Rants un Fichte u. z. tos pawisam noteefa; Hieronims, Luters u. z. tos gan neaisstahw, bet sem fewischkeem apstahkteem atwaino. Ra zilweks ais pascha labuma nekahda gadijuma nedrihst melot, pats par fewi faprotams. Bet tahdos atgadijumos, kur zaur pateefibas flehpschanu, waj nepateefibas runaschanu war glahbt mantu, godu waj dsihwibu, kur tuwafam dsihwibu glahbjot flepkawam rahda aplamo zeku, kur flehpi flimam zilwekam kahdu breesmigu notikummu, waj nahwes atgadijumu, lai negruhstu wina dsihwibu breesmas, tur daschi atwaino melus. Wini aisrahda us to, ka mihlestiba us tuwatu jastahdot pahrat par pateefibu. Bet notes meli ir un paleek meli, no kureem daudreis war issargatees zaur patauschanos us Deewu, drofschirdibu un apkehribu. Ja tikai par matu atkahpjamees no pateefibas zeta, tad wairs naw eespehjams noteikt, kur heidsas atkautee notes meli un kur eesahkas rupjee meli. Tadeht Fichtem taisniba, kad winsch faka: „Wisam japadodas pateefibas un taisnibas warai. Pateefiba ir augstakais likums, kuru nedrihst aistikt, ne ais mihlestibas, ne ais eenaida. Par to, kas no maneem wahrdeem isnahks, waj labs waj kauns, par to man nemas naw japrahto, to isdibinat zilwekam ari nemas naw eespehjams. Mums jaruna un jadara, ko peenahkums prafa, un wiss zits, kas tahlat zaur to noteek, jaleek Deewa rotā. Seelakais, ko pateefibgi kalpodami, waram saudet, ir fawa pascha waj ari zita dsihwiba, un tas ir neeks, ja tikai daram fawu peenahkumu, — un deewischiga pateefiba eet fawu muhschigo zeku.“

Ari bibeles mums stahsta par notes meleem, tee naw sche attaisnoti, bet tikai atstahstiti pehz pateefibas un bes flehpschanas 1. Mos. 12, 11—20, 20, 2—15. Josuuis gr. 2. 1. Sam. 20, 6. 1. Sam. 19. 2. Mos. 1.

§ 87.

Pret 8. baušli apgrehkojas, kas nepateesibu faka pret fawu tuwaku teefas preefšhâ waj ifdeenifšhâ dšihwê un zaur to tuwakam fšahbê. Teefas preefšhâ tas noteek, ka tuwaku aplam apfuhdš¹⁾ pret wimu nepateesu leezibu dod²⁾, aplam teefu fpreesch un apfuhdšeto nepateefi aifšahw³⁾.

1) Šhabele apfuhdšēja Rabotu. 1. Kešn. 21., juhdi Jesu Pilatus preefšhâ Luht. 23. Jahn. ew. 18, 29—30; Pahwilu apfuhdšēja Fēsta preefšhâ. Ap. d. 21, 28. 25, 7. 26, 6.

2) Pret Stepinu. Ap. d. 6, 8—15. — Sal. fak. w. 19, 5: Nepateefs leezineeks nefodits nepaliks, un tas melus runâ, neišglahbšees.

3) Sal. fak. w. 17, 15: Kas besdeewigu taišno un taišnu pašudina, tee abi tam Kungam ir negantiba — Mikus 7, 3.

§ 88.

Šfdeenifšhâ dšihwê grehko pret 8. baušli tas, kas tuwaku nepateefi apmelo¹⁾, peewit²⁾, aprunâ waj kašdu kaunu flawu žek³⁾.

1) Ew. 4, 25. Noleekat melus un runajeet pateesibu, itweens ar fawu tuwaku, jo mehš efam ložekti fawâ štarpâ. — Kol. 3, 9: Nemelojeet žits pret žitu un nowelkat to wežo žilweku ar wina darbeem.

Ari glaimotaji un leekuli apmelo fawu tuwaku, jo wimu wahrdi nefakriht ar wimu domam. Tadeht Pestitajs nofoda warisejus wimu leekulibas deht, nošaufdams tos par odšhu dšimumu, kas neišbehšs fawam fodam. Sauls apmeloja Samuēlu 1. Sam. 15, Grodus gudros no austruma semes Mat. 2, 8. Jeremijas faka par tahdeem 9, 8: „Wimu mehle ir ištřihta bulta, ta runâ wiltibu, ikkatriš ar fawu muti runâ no meera ar fawu tuwaku, bet fawâ firdi tam leek walguš.“

Warens leekulotajs ir Šhefšpira Riikards III.

2) Sal. fak. w. 11, 13: Mehlnesiš aplahrt leenot išpluškš, kas flehpjams, bet kam uštizigs prahts, tas to aplahj.

Kas uštizetu noflehpumu atklahj (Delila Sog. gr. 16, 4—18) waj aridšan fawu tuwaku nodob (Zuhdas, Ešialtes), peewit fawu tuwaku. Ja ar noflehpumeem faweenots kašds nošeedšigs nodoms waj kauns darbs, tad katra peenaktums to atklaht žitai personai waj waldbai (Mardakajs Esteres gr. 6).

3) 3. Moš. 19, 16. Sal. fak. w. 12, 22. Sir. 5, 16. Mat. 7, 1—5.

Botiwara feewa zehla kaunu flawu Jahsepam 1. Mos. 39; Abjaloms fawam tehwan Dahwidam 2. Sam. 15.

Aprinaschana un kaunas flawas zelschana it ihpafchi leels grehfs, jo tas skahde tuwaka godam un labai flawai. Tas noteet ari zaur rotas mahjeenu, gihinja faweebschanu, kaunu fmihneschanu waj nizinataja flatu.

Augustins mehdsfa teikt: „Ja tew no otra stahsta kaut ko kaunu, tad doma, ka wismasak puse ir meli.“ Winsch nekad neatlahwa pafcham dsirdot par ziteem kaunu runat.

Luters faka: „Apmelotajam welns us mehles uu kas winam usflaufa, tam welns aufis, tur mas starpibas.“

„Mekulis ir tfehuhfsta, kura nedrihst rahditees atklahti. Katris winu bihstas un eenihst. Us winas mehles ir dselons un ta gluhn kruhmoss. Sagt ir nejauki, apmelot wehl jo wairak nejauki. Sagti nem mantas, apmelotaji godu, tee laizigo mantu, fchee labo flawu, kura ir wairak wehrtes, nekà fudrabs un jelts.“ Harnischs.

§ 89.

8. bauslis mums pawehl fawu tuwaku aisbildinat ¹⁾, wifu labu no ta runat ²⁾ un wifas leetas par labu greest ³⁾.

1) Sal. fak. w. 31, 8. 9: Atdari fawu muti par mehmo un par wiseem, kas ir atstahti. Atdari fawu muti, teefa taifni un nef teefu nabagam un fehrdeenim.

Jesus ari fchee dod mums jautu preekschihmi. Winsch aistahw tos 18 wihrus, turus Silvas tornis noftis (Luhf. 13), aisbildina no dsimschanas neredfigo (Zahn. 9) un luhds par faweem eenaidneekem pee krusa staba.

2) Sal. fak. w. 10, 12: Genaidz zet bahrschanos, bet mihlestiba apklahj wifus pahrfahpumus.

Jonatans runaja labu no Dahwida us fawu tehwu Saulu 1. Sam. 19, 4—5. Barnabas no Pahwila Ap. d. 9, 26—27.

3) 1. Peh. 4, 8: Tad nu eseet prahrtigi un modrigi us Deewa luhgsharanam. Par wifam leetant tureet fersnigu mihlestibu fawa starpa, jo mihlestiba apsedf-grehtu pulku. — 1. Kor. 13, 6. 7: Mihlestiba nepreezajas par netaisnibu, bet ta preezajas par pateefbu. Ta apklahj wifu, ta panef wifu.

Wifu us labu greeshot mums jafargas aistahwet fliftus darbus un kaunas domas. Tur ir muhsu peenahfums aifrahdit us netaisnibu, pat teefat un bahrt. Bet ari teefajot jarahda kritiga mihlestiba un pazeetiba (Mat. 18, 15—17.) un jaatsihst pee zitu grehteem un kau-

numeem ari pašču waina. Beħdeja teefa ja-atstahj Deewam paščam, tas ween pašihst žilweka domas un frdi (1. Kor. 4, 5). Ari paščhem pret fewi mums wajaga buht pateeseem un fargatees no leelibas, paščtaifnibas un augstprahtibas Sal. fak. w. 27, 2. 2. Kor. 10. 18. Tadeħt teefa ari pats fewi un pahrbaudi fawas domas un darbus! Dahw. ds. 119, 59.

Dewitais bauflis.

Dew nebuhs eefahrot šatwa tuwaka namu.

Kas tas ir?

Mums buhs Deewu biħtees un miħlet, ka šawam tuwakam ar wiltu peħz wina mantas jeb nama netwahrstam, nedš ar taišnibas eemešleem to pee fewis welkam, bet tam labpraht palihdsam, ka tas to war paturet.

Desmitais bauflis.

Dew nebuhs eefahrot šawa tuwaka šeewu, kalpu, kalponi, lopu nedš zitu, kas winam peeder.

Kas tas ir?

Mums buhs Deewu biħtees un miħlet, ka šawam tuwakam ne šeewu, ne faimi, nedš lopus neatwikam nedš nowehrsčam, bet tos pamahzam, lai paleeť un dara, kas teem peenahkas.

§ 90:

9. un 10. bauflis ašleedi eefahrot to, kas tuwakam peeder. Šeħahrosčana pati par fewi šauna naw; šauna ta ir, ja eefahrosjam to, kas peeder tuwakam, waj ari to, šo Deews ašleedšis. Šauna eefahrosčana ir katra greħka šatne un tadeħl apšarojama paščā fah-kumā, lai ta nepaliktu par nepahrwaramu kaišlibu.

Šeħ. 1, 14—15: Bet ikweens top kaħrdinats, kad tas no fawas pašča kaħribas top šubinats un labinats. Peħz tam, kad eefahrosčana ir eeneħmufees, tad ta dšendē greħku, un kad greħks ir padarits, tad dšendē nahwi. — Šah. 2, 15—17. Mat. 12, 35.

No firds naht launaz domas un eekahroschanas (Mat. 15, 19),
 is kuram ta is launas faknes isaug nelahga augti, proti launi darbi.
 Schi launa eekahroschana zilwekam jau eedstimuff, jo zilweta firds
 prahts ir launs no majam deenam 1. Mos. 8, 21. Ta parahdas
 meefas kahriba, azu kahriba un dsihwes lepniba. Launam domam
 un eekahroschanam neisbehgfm, zilwekus atstahdami un wentuliba
 eedami. Muhfu peenastums ir pret winam farot un nomoda un
 Deewu luhdsot tabs uswaret (1. Mos. 4, 7), kamehr tas naw pah-
 nehmuifchas wifu muhfu dabu.

Launas domas un juhtas lihdsinajas uguns dsirkstelei, kura tuh-
 lin jaapflahpe, lai ta netop par leelu leesmu, kas wairs naw pah-
 warama. Eekahroschana wairojas katru azumirkli un paleef par kais-
 libu, nomahkdama domas un prahtus (Rains, Akabs, Dahwids, Akans,
 turpretim Jahseps).

§ 91.

Lai gan abi pehdejee haufchi aisseeds launu eekahroschanu, tad
 tomehr isschkiras tahda fina, ta 9. haufslis aisseeds eekahrot nedsihwas
 leetas, 10. turpretim dsihwas, zilwekus un kustonus. 10. haufschta
 pahrfahpejs negrehko pats ween, bet pawed ari zitus us grehtu.

§ 92.

9. haufslis aisseeds, eekahrot tuwaka namu, waj mantu un to
 wilkt pee fewis ar taisnibas eemesleem. Mikus 2, 1. 2.

Sal. fak. w. 24, 15: Regluhni, tu besdeewigajs, us taisna dsih-
 wokli, neposti wina weetu.

Jehkabs panehma ar wiltu Esawam pirmdsintibu, Jsebele un
 Akabs peefawinajās ar taisnibas eemesleem Nabota wihna kalnu.
 Tapat tihkoja rakstu mahzitaji un wariseji pehz atraiķnu nameem un
 mantas, tam zaur leekuligu, ahriġu deewbijibu peelabinadamees.
 Tadehl Jesus faka Mat. 23, 14: „Wai juns rakstu-mahzitajeem un
 warisejeem! Juhš leekuti, jo juhš aprijat atraiķnu namus un tais-
 nojatees ar fawam garam luhgšchanam; tapehz juhš dabuseet jo
 gruhtu fodibu“. „Iseekās, it tā fweščas mantas eekahroschana
 iszeltos no egoifma un mantas kahribas. Bet zil dauds atgadijums
 tas tikai tā isleekās! Newis tadehl mehš skatamees nenoweħligam
 azim us tuwaka mantam, ta kahroram preeksch fewis to, kas winam
 peeder, bet tadehl ween, ta winam newehlam ta, kas tam ir! Mehš

preezajamees, ja wiensch pashaude, lai gan zaur wina saudejuma neka nemantojam; mums nepatihk, ka winam kas ir, lai gan wina laime mums nekahda fina nestahde“ (Steinmeijers).

§ 93.

10. haufliis aistleeds eekahrot fawa tuwaka feewu¹⁾, faimi²⁾, waj lopus³⁾.

¹⁾ Dalhwids eekahroja Batsebu, Erobus Erodeiju. Mat. 5, 28.

²⁾ Kalpu waj kalponi luhko daudsreis atwilt zaur glaimееem un leelaku algas dofchanu, waj ari nowehrsti zaur draudeem un apsolijumeem. Abjaloms 2. Sam. 15, 4—6.

³⁾ Eš. 1, 3. Ari kustoni pasihst sawus fungus un kopejus un ir teem uftizigi. Kas lopus tuwakam atnem zaur wilinafchanu, grehto pret 10. haufli.

Wahrdi: „Neds ko zitu, kas winam peeder“, sihmejas uf wifmasafam, wifneezigafam leetam, kas tuwakam peeder. Ari tas mums nebuhs eekahrot, lai gan tam mas wehrtibas. Deewa walstiba walda zitadi likumi. Pestitajs faka Lufk. 16, 10: „Kas wifmasafak leeta ir uftizigs, tas aridsjan leelaka ir uftizigs, bet kas wifmasafak ir netaisns, tas ari leelaka ir netaisns“.

§ 94.

Abi pehdejee haufchki pagehr no mums, tuwakam no firds wehlet wifu labu¹⁾, winam palihdsset paturet un ufturet fawu ihpafchumu, no breefmas un fshades to pasargat un wina peederigos un faimi pafkubinat, lai paleek uftizigi un dara, kas teem peenaktas²⁾. Lai waretum to darit, mums par wifam leetam buhs dfihtees pehz mihlestibas pilnas, deewbijigas un fshkhtas firds. Rahribas un kaislibas buhs mums uswaret zaur Deewa luhgschanu un fwehta Gara palihdsibu³⁾.

¹⁾ Rom. 12, 10. 15: Lai brahtu mihlestiba juhfu starpâ ir firfniga un godu dodot nakhat weens otram preti. Lihgsmojectees ar lihgsmeem un raudat ar teem, kas raud.

²⁾ Tit. 2. 9: Tos kalpus pamahzi faweem fungeem paklaustit un wifas leetas pa prahtam buht un nerunat preti. — 5. Moj. 22, 1. Pahwils pamahza Dnesimu, Wilemona wehrgu un suhta tad to atpakat wina fungam, newis ka kalpu, bet ka mihlu brahli.

Kas tas ir?

Deews beedina sodit wifus, kas ņhos bauschklus pahrkahpj; tapehž mums buhs bihteš no wina dufmibas un nebuhs grehtot pret ņheem bauschleem. Turpreti winsch apņola ņhehlastibu un wifadu labumu wifem, kas ņhos bauschklus tur. Tapehž mums ari buhs winu mišlet un uš winu palauteš un labpraht darit pehž wina bauschleem.

§ 95.

Bauschla gala wahrdi ņahw gan 2. Moš. 20. nod. tuhlin pehž pirmā bauschla, tomehr Luters ar pilnigu teešibu toš noņtahdijis bauschlu beigās, tadehł, ka ņhintis wahrdoš Deews runā no wifem bauschleem. Rā zaur pirmā bauschla peepildishanu ir peepilditi wiš žiti bauschli, kuri pirmā tā fatot eešlehgti, tā ari ņho wahrdu draudi un ņwehtiba ņihmejās neween uš pirmo bausli, bet uš wifem bauschleem.

Luters ņaka: „Žai gan ņhīs peelikums wišpirms peeder pee 1. bauschla, tomehr winsch ir doš wišu bauschlu dehł, tadehł ka tee wiš ņchurp nemami un uš ņheem wahrdeem ņihmejami“.

§ 96.

Bauschlu gala wahrdoš Deews parahbās kā ņwehts un taišns teešnešs, kas neween kā ņiprs un dufmišs Rungš peemekle bauschlu pahrkahpeju grehklus¹⁾, bet ari kā ņhehligš Tehws ņwehti bauschlu peepilditajuš un dara teem labu²⁾.

¹⁾ 5. Moš. 4, 24: Tas Rungš, tawš Deews, ir rijots-uguns, ņiprs Deews, dufmotajs. — Raf. 1, 2—7.

²⁾ Žab. 34, 11: Winsch žilwešam maksā pehž wina darbeem, un iņkatram leel klahteš pehž wina gašjuma. — Dahw. dš. 11, 8: Tas Rungš ir taišns, winsch mihle taišnibu, wina waigs ušluhko to taišno. — Rom. 2, 9. 10. „Tas Rungš ir taišns wišdoš ņawdoš želoš un ņwehts wišdoš ņawdoš darbdoš“, (Dahw. dš. 145, 17) tadehł winsch newar atņaht grehku neņoditu, jo grehks ir eenaids pret Deewu. Deewa bauschli ir ņwehti un wina likumi negrošami, kas toš pahrkahpj, tas trauze un aisteel tikumigo pašaules kahtibu un pelna Deewa ņodu. Bet Deews nedušno kā žilweki aiš kaišlibas, wina dufmas ir wina ņwehtums, kas ņazelās pret grehku un lihđsinajas tihrai uguns lešmai. Šhās dufmas neparahbās wežajā deribā ween, kā dašhi

doma, bet ari jaunajā. Kristus zaur fawu zeeschanu un mirschanu Deewa dufmas gan ir remdejis un mums fagahdajis schehligu Tehwu. Bet „kas Deewa Dehlu ar kahjām min un schehlastibas Garu neewa“, (Ebr. 10, 29) par to nahk Deewa fods. Deewa mihlestiba newar buht bes dufmibas un wina schehlastiba ir faweenota ar bahrdšibu. Bet tikai tas grehziņeeks fajutis, ka Deews ir mihlestiba, un ka wina schehlastiba paleek muhschigi, kas eepreeksch fawu grehku behdās un firds isbailēs atfinis, ka tas Kungs ir stiprs un dufmigs Deews.

§ 97.

Deews peemelle grehkus, wispirms zaur to, ka pehz katra grehka zilwekam zelās neween launa firdsapšina, isbailēs un ismifeschanaš, bet daudš gadijumš ari ahrišs fods¹⁾. Weselas tautas waj zilts grehkus Deews peemelle fewifschā foda, kas nahk pār wisu semi un tautu²⁾. Sodidams Deews grib neween grehziņeekus west pee grehku atsihschanaš, bet ari atmakfat par to, ka wina swehtee bauschli tihscham un launā prahtā pahrlahpti un wina pazeetiba un schehlastiba nizinata.

1) Rom. 1, 18: Deewa dufmiba no debesim parahdās pār wisu besdeewibu un netaisnibu pee teem zilwekem, kas pateesibu eeksch netaisnibas aistur. — Gal. 6, 7. 8. Nepeewilatees! Deews nelaujās apsmeetees. Jo ko zilweks sehj, to tas ari plaus. Ja kas sehj us fawu meesu, tas no tās meefas plaus samaitaschanu; bet kas sehj us to garu, tas plaus no ta gara muhschigu dšihwofchanu. — Ef. 48, 22: Teem besdeewigeem naw meera.

Rā zaur nefahhibu izelās wahjibas, zaur isfchkehrdibu nabadsiba, tā no katra grehka nahk faws fods. Tas ir negrosams Deewa likums. Bes eekschliga foda ari ahrišs fods ir, kuru usleek waldbiba ka Deewa weetneeze, gahdadama par likumibu un kahrtibu. Wisleelakais grehka lahsts pastahw eeksch ta, ka grehkojot zilweka prahts top wehrdsinatš (Zahn. 8, 34), wina atsihschana aptumšchota un firds apzeetinata. Zilweks wairs nespehj grehkus noschehlot un atrast peedoschanu, bet triht muhschigā foda un pasufchana. Daudšreis dšihwē besdeewigajam leekās labi klahjotees, tā ka zilweks fahk schaubitees par Deewa taisnibu (Dahw. dš. 73.). Bet nahks reis leela teefas deena, kur islih-dsinasees grehks un fodiba.

2) Gal. fak. w. 13, 21: Nelaimē dšihfees grehziņeekem palak, bet taisneem ar labu tiks atmakfats. — 14, 34: Taisniba tautu pa-

augstina, bet grehks ir ļauschu posts. — Deews zilwekeem gan dod laiku atgrieštees, bet ja tee tomehr paleek fawōs grehkōs, tad naht pār teem Deewa fods. Tahdas fewiškās grehku peemellešchanas bija: uhdens pluhdi, Sodomas un Gomoras fadefsināšhana, Israeta behrnu aišwešhana Afrijas un Bahbeles zeetumā, Jerusalemes ispoštīšhana u. z.

Wahrdi: „Deews peemellē tehwu grehkus pee behrneem lihdi trescham un zeturtam augumam“ tā šaprotami, ka grehki tā lipīga flimiba isplatās tahlak no wezakeem uš behrneem, un ari šchee eenihsti to Kungu un staigā grehku žetus. Te ir pareiši Šhillera wahrdi: „Tas jau ir ļauno darbu lahstis, ka tee arween no jauna ļaunu dšemdē“ (Jerobeams tapa isnihzinats ar wišu fawu namu 1. Rehn. 14, 10). Nēwainigeem behrneem Deews tehwu grehku deht fewiškā foda neusleek. Salihdšini 5. Moš. 24, 16. Jer. 31, 30. Tadeht praweets Ezekiels faka 18, 20: Dehlam nebuhs nesi tehwa nošegumu, nedj tehvam buhs nest dehla nošegumu, uš ta taišnā palits wina taišniba, un uš ta besdeewigā palits wina besdeewiba. (Šaur Dahwida un Batšebas dehla nahwi tikai wezaki fawu grehku deht bij foditi.) Kur tā isleekas, it tā behrni nēwainigi buhdami zeestu wezaku grehku deht, tur lai apdomajam, ka ir ari kopīgi un eedšinti grehki, kuru deht wišeem jazeefš, un ka Deews ari taišnos daudšreis peemellē, gribe-dams winus pahrbaudit un winu tizibu štīprinat.

§ 98.

Teem, kas mihlē Deewu un tura wina bauščlus, Deews apšola darit labu lihdi tuhštostscham augumam. Šchi šwehtiba ir ļaiziga un muhšhiga. Ļaizigā dšihwē Deews peefškir bauščlu peepilditajeem ahriģi lablāhšchanos, ļaimi un šwehtibu winu darbōs un dšihwē¹⁾, eekščhigi firdšmeeru, preeku un pakauščhanos uš Deewa šchehlastibu un gahdaščhanu²⁾. Pehz nahwes winus šagaيدا muhšhigā dšihwošhana³⁾.

¹⁾ Sal. šak. w. 3, 1. 2: Mans behrns, neašmiršti manu mahzibu, bet lai tawa firdš patur manus bauščlus. Šo tee tew peeliks deenu daudj un dšihwibas gadus un meeru. — Dahw. dš. 1, 1—3. Šwehtigs tas zilweks, kas nēstaigā besdeewigo runās, nedj stahw uš grehžineeku žeta, nedj fehšč mehđitaju beedribā. Bet lam labs prahts pee ta Kunga baušlibas, un kas wina baušlibu pahrdoma deenās, naktis. Šo tas ir ka foks stahđits pee uhdens upem, kas fawus auglus nef šawā laikā, un wina lapas nefawihst, un wišs, ko winšč dara, tas labi išdodās. — 127. 128.

2) Ef. 48, 18: Kaut tu manus bauschlus liktu wehrâ, tad taws meers buhtu kâ upe, un tawa taisniba kâ juhras witni. — 54, 10: Kalni atkahpsees un pakalni schaubisees, bet mana schehlastiba no tewis neatkahpsees, un mana meera deriba neschaubisees, faka tas Kungs, taws apschelotajs. — Dahw. dj. 103. 11: Zif augstas debefis ir par semi, tik spehziga wina schehlastiba par teem, kas winu bihtâs. — 119, 165: Kas tawu bauflibu mihtlo, teem ir leels meers un tee nekur nepeedurâs. — Rom. 8, 28: Mehš sinam, ka teem, kas Deewu mihle, wišas lectas nahš par labu, teem, kas pehz wina no-
doma ir aizinati.

3) Mat. 19. 17: Ja tu gribi dšihwibâ ee-eet, tad turi tos bauschlus. — 1. Tim. 4, 8: Miesiga darboschanâs maj ko der; bet Deewa bijaschana der pee wišam leetâm, un tai ir schâs tagadejâs un nahšofchâs dšihwoschanas apfolischana. — Jahb. par. 2, 10: Ef iustizigs lihds nahwei, tad es tewim došchu to dšihwibas kroni.

Deewam nepatihš besdeewigâ nahwe, bet winsch grib, ka besdeewigais atgreeschâs no fawa zeta un dšihwo (Ez. 33, 11.). Tadeht winsch ir dewis scho apfolischanu, lai winu mihlejam un labpraht peepildam wina bauschlus. Sodit winsch grib tikai lihds 3. un 4. augumam, bet labu darit lihds tuhštostocham augumam, t. i. uš augumu augumeem. Tadeht wina schehlastiba ir leelaka, ne kâ wina dufniba. Abraama, Iškala un Jehkaba deht tas Kungs fwehtija Ibraeka behrnus, un darija tos par leelu tautu. Tâpat Rutes deewbijiba ir redsama winas pehznahlamôs. Ari wezaku labâ preefšfihme, winu mahzibas un stingra audšinaschana neš fwehtibas pilnus augtus pee behrnu behrneem. Tadeht Dahwids faka fawâ 37. dsefsmâ 25. p.: „Eš esmu jauns bijis un ari wezš palizis, bet es ne-efmu redsejis to taisno atstahthu, nedš wina dšimumu mellejam maiši.“ „Zif leela ir Deewa labdarischana un schehlastiba! Zif labi patihš tam Kungam, ka winu bihtâs, jo winsch grib labu darit lihds tuhštostocham augumam! Ta ir fwehtiba ko behrni manto no wezakeem, un tas ir ihštenais mantojums, ko deewbijigi wezaki atstahji behrneem“ (Arndts). Bet waj tad mums buhs labu darit algas un atmalkas deht? It ih-paschi Rants tahdas domas aptarojis un mahzijis, ka labu darit mums buhs tikai aij peenahkuma, nekahrojot atlihdsinaschanas. Mehš nedaram wiš labu, kahrodami atlihdsinaschanas, bet tadeht, ka Deews to grib. Tadeht Fenelons, Ludwika XIV. audšinatajs wareja fajit: „Eš gribu Deewu un wifu kas labs, mihlet ari tad, kad Deewam patiktu manis gruhst elle“. Tâ tad dšenulis uš tikumibu un wifu labu nedriht buht fewischlas algas fagaidischana. Bet Deewa spehka stahw, par labeem darbeem apfolit fewischchu algu. Ar to Deews

rahda, ka pašaulē pašahw negrošama šahrtiba šarp šauneem darbeem un šodu, šarp šabeem darbeem un šwehtibu. Ari mušfu taišnibas un moraliskās juhtas pagehr, lai pašaulē walditu taišns, šwehts, negrošams likums. Ja šchai pašaulē daššreiš walda nelaišniiba un šaunums (Šal. mahž. 8, 14.), tad šinam, ka reiš leelajā teefas deenā Deews išihsšinās darbus un algu.

§ 99.

Baušliba mums rahda kā špoguli mušfu grehkus un mušfu nešpehšibu, peepildit Deewa prahtu. Naw neweena zilweka, kas buhtu beš grehšeem; wiš šahw sem baušlibas lahta¹⁾. Tomehr bauškli modina zilweka širdi grehku atšiššanun un ilgoššanos pehž Deewa šehlastibas un grehku peedoššanas; wini ir, kā Pašwils šaka, pašmahžitajs uš Krištu, ka mehš topam taišnoti no tizibas²⁾.

¹⁾ Šal. 3, 10, 11: Žit ir no baušlibas darbeem, tee ir apaškš lahta, jo ir rakšits: itweens ir nolahdets, kas nepaleek eekš wiša, kas ir rakšits baušlibas grahmata, ka wišš to dara. Un ka neweens žaur baušlibu netop taišnots pee Deewa, tas ir šinams: jo tas taišnajs dšihwos no tizibas. —

Rom. 7, 18—21: Šs šinu, ka eekš manim (tas ir manā meefā) labums nemiht; jo gribet gan gribu to labu darit, bet špeht nešpehju. Žo to labu, ko gribu, es nedaru, bet to šaunu, ko negribu, to es daru. Bet ja es to daru ko negribu, tad es to wairs nedaru, bet tas grehšs, kas eekš manim miht. Tad nu šcho likumu es atromu, ka manim gribot labu darit šaunums peelihp. — Žehš. 2, 10: Kas wišus baušklus tur un weenā šluhp, tas ir nošeedšees pee wišeem. — Ži. 15, 14: Kas ir tas zilweks, ka tas buhtu ščšihšis? un ka tas buhtu taišns, kas no šewas dšimis?

²⁾ Rom. 3, 20: No baušlibas darbeem neweena meefa netaps taišnota wina preekšā; jo žaur baušlibu naht grehku atšiššana. — 3, 28: Tad nu mehš turam, ka zilweks top taišnots žaur tizibu, beš baušlibas darbeem. — Šal. 3, 24: Tad nu ta baušliba ir bijuši mušfu pašmahžitajs uš Krištu, ka mehš topam taišnoti no tizibas. —

Žahnis Agrikola (1492—1566), atšaukdamees uš to, ka mehš ne-efot atpeštiti žaur baušlibu, bet žaur ewangelijumu, kas mušs atšwabinajis no baušlibas lahteem, apgalwoja, ka atdšimusšam křištigam zilwekam baušliba ne-efot nemas wajadšiga, wišš štaigajot ka šwaižšne šawu žetu, šubinats no Krištus mihleštibas un šw. Šara špehta. Šhās domas aplaroja Luters, mahžidams, ka baušliba šludinama neween neatdšimusšeem, bet ari atdšimusšeem; pirmajeem tadehš, lai

tos westu pee grehtu atsihššanas, otrajēem tadēht, lai tee no jauna ne-ekristu grehtu meegā un paštaisnībā. Luters išškir trihškriftigu baušlibas udewumu: 1) ahrigu (usus politicus sen civilis) deht kahrtibas ufturesšanas zilweku starpā; 2) eekškīgu jeb paidagogīku (usus paedagogicus) deht grehtu atsihššanas, deewbijasšanas un frds-apsinas modinasšanas; 3) pamahzibas udewumu (usus didacticus), lai atdsimuššos ufturetu tizibā un pašlausībā. Tā tad ari bauščki wajadsigi katram kristigam zilwekam, wini tikai jāsaprot no jaunās deribas stahwotka un jāpeepilda Kristus garā un mihlestībā.

Bahwils, warisejs buhdams, bija mehginajis, ja ne wairak, ahriigi turet wifus bauščklus. Tomehr winsch wehlat leezina Romeešču grahmata, ka neween pagani grehtšs kritušchi, ari juhdi naw warejuschi peepildit baušlibu. Rom. 3, 9, 10. Par fewi pašču winsch leezina, ka eekšč wina mahjojot kaunuma un grehtka likums, kas to peefpeescht darit to, ko wina eekščkīgais zilweks negribot (Rom. 7, 18—23), tā ka winam šahpigi jāiššauzās: „Es nabaga zilweks, kas mani israus no ščas nahwes meefas!“ Rom. 7, 24. No šcheem baušlibas lahsteem war atswabinat tikai tiziba uš Kristus šchehlastibu, ta ween spehji grehzineeku taisnot, bet newis wina labe darbi. (Lihdsiba par wariseju un muitineeku, un par pašuduscho dehlu). Ščas šchehlastibas un taisnibas apsolijums jau šahkās paradises dahrsā pehz grehtšs kriščšanas (1. Mos. 3, 15.) Tā ari notika Ahbraāmam (Rom. 4, 20. 22), Jehšabam, Dahwidam un zaur praweesču muti wifai Israeka tautai. (Ser. 31, 31—34. — Ez. 36, 26.) Wifš wezās deribas Deewa wihri panahza taisnibu tizedami nahšamā Pestitaja apsoliššanai. Tizibā uš nahšamo Pestitaju wini atrod meeru un preektu, winu tizibas deht Deews nepeelihdsina wineem grehtus. Jaunā deribā turpretim nahš grehtu peedosšana no tizibas uš Jesu Kristu, kas preekšč mums zētis un miris un muhs aišstahw pee debesu Tehwa tā muhsu augštais preesteris (Rom. 8, 34. — 1. Zahn. 2, 1.) Zit jauki norahda uš starpibu starp baušlibu un tizibu, dšeešma: Ta pestiššana pee mums nahš. № 360.

„Mosus weda Israeka behrnus iš Egiptes zaur tukšneš lihdsi Kanaāna semes robesčam; winsch pats netika eekščā. Bet no Nebus kalna winsch drihšteja Kanaāna semi štatit no tahleenes, un kad to bija redsejis, winsch tapa peepulzinats pee šaweem tehweem. Bet tas Rungs dewa Israeka tautai žitu wadoni, Josuū, tas weda Israeka behrnus pee meera šwehtajā semē. Tas notizis par preekščšihmi. Mosus baušliba muhs gan iswed iš grehtu kalposšanas-nama, ta wada ari muhsu lahjas pa šwehto Deewa žetu, bet pee pilniga frds-meera ta newar muhs west. Mosus ir mums dewis šwehtu un labu bauš-

libu, mehš schiramees no wina ar pateizigu firdi. Bet sawas rolas mehš istteepam pehz ihstena Jofuüs, — pehz wifas pafaules Runga un Pestitaja, pehz Kristus, ta Deewa dehla; tas muhs wedis pee meera eefsch Deewa un nefis muhs debefu Ranaänä. Pee hauflibas beigam nonahufchi, stahwam kà uf kahda kalna un skatamees no schejeenes, kà tur Mosus no Nebus kalna, pahri uf tizibas semi. Tur mums mahj schehlastiba un Deewa meers laizigi un muhschigi. Scho tizibu, kura muhs dara fwehtus, mums muhsu katkifms mahza sawä otrâ galwas gabalâ" (Schütze).

„Kristigs zilweks, tad tawi grehki tewi beedina, tad atdari azis un skatees prom no hauflibas tufschnescha pahri uf tizibas apfolito semi. Tur ir ta seme, kur peens un medus tek, kur peenu un wihnu par welti pirk. Trihsweenigais Deews ir aif schehlastibas no muhschibas palihdsibu fagahdajis beedinatai firdij. Otrâ mahzibas gabala trihs tizibas lozekki ir trihs fwehtas kalna wirfotnes uf weena pascha kalna. Saule spihd uf teem un atspirdsinataji strautini istek is teem. Uif wineem ir deewifchigäs schehlastibas juhra" (Ahlfeldts).

Otrais mahzibas gabals.

Kristigas tizibas trihs lozekki.

Par kristigo tizibu.

§ 100.

Tiziba ir behrnifchiga, stipra pataufchanäs uf Deewu un wina schehlastibu, kura ir parahdijufees eefsch Jesus Kristus. Wina lihdsinajas faknei, is kuras ifaug kà jauti seedi mihlestiba un zeriba, un kura nef bagatus augtus, proti labus darbus. Tà tiziba ir kristiga zilweka dshwes fakne un kodols. Ta aifden paschtaifnibu un augstprahntibu un rada jaunu firdi un behrnifchigu, pasemigu un palkaufigu prahntu. Rà zaur peezeem prahntem zilweks eepasihstäs ar raditam leetam, tà tiziba ir tas prahnts, ar kuru samanam deewifchigäs leetas. Tiziba naw zilweka pascha nopelns, bet Deewa fpehls un schehlastibas dahwana, kura nahf zilweka firdi zaur fwehtä Gara palihdsibu. Uf-tureta un stiprinata wina teek zaur Deewa wahrdeem, Deewa luhg-fchanu un fwehteem faktamenteem.

Ebr. 11, 1: Bet tijiba ir pakaufchanàs uf leetam, kas zere-
jamas, un pahrleezinafchanàs par leetam, kas neredfamas. — Gal.
2, 16: Bet finadami, ka zilweks netop taifnots zaur bauflibas dar-
beem, bet zaur Jezuſ Kristus tijibu, ari mehſ efam tizejuſchi uf Kristu
Jesu, lai topam taifnoti zaur Kristus tijibu un ne zaur bauflibas
darbeem: tapeh3 ka zaur bauflibas darbeem neweena meefa netapſ
taifnota. — Ew. 2, 8: Jo no ſchehlaſtibas juhſ efat peſtiti zaur
tijibu, un taſ ne no jumſ: ta ir Deewa dahwana. — Rom. 10, 17:
Tad nu tijiba ir no fludinafchanas, un fludinafchana zaur Deewa
wahrdu.

Tijiba naw fwehto rakſtu (un dogmu ſinafchana, ta ir firde-leeta,
pahrleezinafchanàs, ka Deews ir ſchehligſ Tehws un mehſ zaur Jezu
Kristu wina behrni un debefu walſtibas mantineeki. ſchi pahrleezina-
fchanàs top ſtiprinata, ka daram Deewa prahtu ua diſhwojam peh3
wina bauſchteem (Jahn. ew. 7, 17). Tijiba zilwekam naw eerahdama
un eemahzama, ka redfamas laizigaſ leetaſ, jo wina ir ſtipra pakauf-
fchanàs uf neredfamam, deewiſchligam leetam. Tadeht Jezuſ ſaka uf
Tomu: „Swehtigi tee, kaſ neredf un tomehr tij“ (Jahn. ew. 20, 29).
Ebreju grahmataſ 11. nodata plaſchi runa par tijibu un tijibas lee-
zineekeem. Abraams newareja redſet ſawuſ peh3nahkamoſ, kuruſ
Deews gribeja fwehtit un darit par leelu tautu, tomehr wiſch tizeja
ſchai apſoliſchana. Praweeſchi newareja redſet ne Peſtitaja, ne wina
meera-walſtibas, bet wini diſrbeja ta Kunga wahrdu un apſoliſchani
un to fludinaja, paſchi tizedami un zeredami.

Melanchtonſ rakſta par tijibu: „Ta tijiba, kura Deewa preekſcha
dara fwehtu un taifnu, nepaſtahw eekſch ta, ſinat ſtahtuſ, ka Kristus
dſimiſ, zetiſ u. t. t. (to ari welni ſina), bet tijiba ir pahrleezina-
fchanàs, droſcha, ſtipra firde pakaufchanàs, ka eſ ar wiſu ſirdi turu
Deewa apſoliſchani par tizamu un pateefu, ar ko man beſ mana
nopelna zaur widutaju Kristu top peedahwata grehku peedoſchana,
ſchehlaſtiba un wiſa fwehtiba“.

Tijibai japarahdaſ mihleſtibas darbòſ. Tadeht ap. Jehkabs
ſawà grahmataſ awtaro tahduſ, kaſ lepojàs tilai ar ſawu ſinafchani
(3. nod.) turedami jau to par tijibu, ka ſina, ka eſot weenſ weeniſ
Deews (Jehk. 2. 19). Tahdu tijibu Jehkabs noſauz par nedlihwu
(2, 20). Gan ir wajadſigſ ſinat ſw. rakſtuſ un paſiht Deewa ihpa-
ſchibas un darbùſ, bet ſchi ſinafchana ween wehl naw tizeſchana, ta
lihdiſinajaſ tiltam, kaſ wed pee tijibas. Tapat ari labi darbi
ween newar tijibu atſwehrt, tee rada tilai paſchtaifniibu un
aughtprahtibu (warifeji, razionalifmuſ). Iſta tijiba wed ar mui-
tineeku pee grehku atſiſchanas un noſchehloſchanas, ta palihdi

atraft muhschigo Pestitaju un grehtu peedofchanu, ta dod spehtu un jaunu dšihwibu, pašemibā un mihleštibā kalpot tuvakam un dšihtees peh; Deewa walstibas un wina taifnibas. —

Tizefchana un sinafchana neween bijufchas pašahwigā zihniā, tilklab fatra zilweta firdi, ka ari daſchadōs pašaulēs uſſatōs. Filofofs Jakobī faka: „Gaiſma ir manā firdi, bet tilklihfj kā to gribu dabut jawā ſaprašchanā, ta paſuhd. Rura no abām gaiſmam ir pateefā, waj prahta gaiſma, kura gan rahda redſamūs tehlūs, bet aiſ teem beſdibenu, waj firds gaiſma, kura apſolidama uſ augſchu rahda, bet naw ar prahtu atſihta. Tā ar ſawām domam eſmu pagans, bet ar firdi kriſtiġs zilwekš“ (Sal. Goethes Fauſtu). Jau widus laiķōs Anſelmš no Renterberi fažija: „Eš negribu wiš ſapraš, lai waretu tizet, bet gribu tizet, lai waretu ſapraš“. Ūbelars turpretim noſtahta ſinaſchanu auglaſi, ne kā tizibu, fažidams: „Nekā newar tizet, to naw eepreekſch ſaprašis; eš gribu ſapraš, lai waretu tizet“. Eſhi plaiſa ir arween bijuſi, drihš leelakā, drihš maſakā mehriā. Ta iſzehlufeš, ka weenā puſē par daudi klaufa prahtam (ražionaliſmš, materialiſmš, naturaliſmš), otrā puſē atkal tikai juhta (miſtiſiſmš, pietiſmš). Un tomehr juhtas un prahts ir diwi paſtahwiaj ſpehki eeſch zilweta. Juhtas tā ſakot ir tee ſpahrni, kaš muš arween zet uſ augſchu, modina muhſu firdi ilgoſchanos peh; ta, kaš labš un deewiſchkiġs. To newar zilweta prahts arween ſapraš, tadeht ka taš nepilniġs. Prahts gan war iſpehtit redſamas leetas, uſſtahdit ſinamūs dabas likumūs, bet par pašaulēs un dšihwibas iſzeſchanos prahts newar nekā droſcha apgalwot. Kur wiſch to dara, tur apgalwojumi ir hipoteſas un dibinajās uſ tizefchanu. „Siniba, kura iſnihižigu lectu walſti war atbildi dot uſ neſkaitameem jautajumeem, ſahkot no ſemeš dſitumeem lihſj ſwaiġſnem, toj mehma pee leelā jautajuma par muhſchibu un nebeidſibu, pee leelās pašaulēs mihklās, proti paſcha zilweta“ (Grāus). — Alekſandrs ſon Humboldts faka: „Pirmās Moſuſ grahmatas 1. nodakā ir wairat dabas-ſinibas, nekā daſchā beeſā jaunakās geoloģijas grahmatā“. Leelaiš ſinibu wihrs Keplers beidš ſawu grahmatu „Pār paſauku harmoniju“ ar ſcheem wahrdeem: „Eš pateizu tew, manš Raditajš un Rungš, ka tu man eſi dahwinajiš ſcho preektu pār tawu radibu, ſcho lihġſmibu pār tawu roku darbu; eš tawu darbu godibu til tahtu zilwekeem eſmu paſludinajiš, žil tahtu manš mirſtiġaiš garš wareja ſapraš tawu nebeidſibu. Ja eš buhtu to teiziš, kaš aiſtar tawu godibu, waj ari buhtu tiſkojiš peh; paſcha goda, tad peedodi man to ſchehliġi.“

Materialiſtu atomi, winu iſſkaidrojumi par pašaulēs ſahkumu, Darwina domas par fugu iſzeſchanos un pašaulēs attihſtiſchanos,

wifs tas nemas naw ar prahtu peerahdams, bet tikai tizams. Brahtam ir sawas robeschas, pār kurām newar pahri tift. Tur tad zilwekū net tablat tizibas un juhtu spahrni. Tadeht ari flawenais Kantš atsiht, ka zilwefa juhtas pagehr, ka ir Deews, brihwiba un nemirftiba, lai gan prahts newar schās leetas ne peerabbit, nedi noleegt. (Kritik der praktischen Vernunft.) Bet ari muhsu tiziba sche wirs jemes wehl nepilniga; pilniga skaidriba buhs tikai tad, kad tiziba pahrwehrtifees skatishana.

§ 101.

Katra kristigā zilwefa peenahkums ir, apleezinat sawu tizibu, tā pats Jēsus pagehrejis. (Mat. 10, 32). Tahda tizibas apleeziba ir muhsu 3 tizibas lozekti jeb apustuku simbols (symbolum apostolicum). Jhšs wahrddš schē wifs fanemts, kas muhsu tizibas serde un kodols. Sihmejotees uš trihsweenigo Deewu un wina darbeem, proti: radišchanu, pestišchanu un swehtudarishchanu apustuku tizibas apleezibu eedala trijās datās jeb lozekiēs.

Apustuku tizibas apleeziba atrodama tai mums wiseem iš Lutera faktisna pasihstamā weidā wispirms ap 460. gadu deenwidus Franziā. No sचेjeenes ta isplatijās pa leelo franku walsti un ap 800. g. to ar peenehma Romā. Wina iszehlusees iš wezā Romas simbola, kas laikam jau otrā gadu-simtena widū Romā buhs bijis pasihstams tā tizibas apleeziba un kurā daschu gabalu truhft no tagadejās apustuku tizibas apleezibas.

Widus laikš katoku bajnizā bija isplatitas domas, ka apustuki paschi sarakstijuschī sचे tizibas apleezibu. Tadeht to eedalija 12 datās. Ari Luters un ziti ewangeliski teologi cesahfumā turejās pee schās eedalishanas. Par apustuku simbolu winu war saukt tikai tahdā finā, ka tai naw neweena teikuma, kas nedibinatos uš ewangelijuma un uš apustuku mahzibam. Jhšs skaidrš wahrddš sचे wifs fanemts, kas kristigam zilwekam jasina, jatic un jaapleezina.

Par Deewa eksistenci.

§ 102.

Ka Deews ir, to sajuhtam wispirms sawā firđi. Schahda firđs leeziba atrodās neween pee kristigem zilwekem, bet ari pee paganeem. Tadeht ari apustuls Pahwils Atenē greekeem spredikodams

(Ap. d. 17, 27. 28.) faka: „Winfch naw tahtu no neweena no mums, jo eefch wina mehš dšhwojam un kustum un efam; it kà ari kahti no juhsu dseefmineeteem fajijufchi: mehš ari efam wina rada“¹⁾. Bes tam mums ari wifa radiba leezina, ka Deews ir²⁾. Biffkaidrati Deewu famanam fwehtòs raffòs, jo tur winfch fetvi finamu darijis neween zaur praweeschu muti, bet par wifam leetam zaur fawu dehlu Jesu Kristu, eefch ka mahjoja deewibas pilntba³⁾. Gal. § 8 un 9.

1) „Kà tas, kas behrnibà aifgahjis uf fweefchu semi, fina tur wina tehwiija, tà fina ari zilweka garš, ka winfch zehlees no Deewa. Un kà tam, kas teefcham buhtu aismirfš fawu pirmo tehwiiju, tikai atgahdinafchanas wajaga, lai ta atkal atmostos wina dwehfelè, tà ir ari ar paganeem, kad teem fludina, ka ir weens weenigš Deews. Tee tad atminàs un faka: Teefcham tà ir! Ja tà nebuhtu, tad neweens miſtonars newaretu teem to eestahſtit. Tapat newaretu neweens behrnš muhsu ſtarpà tif drihš to uſnemt un ſapraft, to winam ſtahſtitu par Deewu, ja ſchàs domas nebuhtu eedſimufchàs dwehfelè.“
— Tahdà noſihmè katra zilweka dwehfelè no dabàs ir kriſtiga. „Anima naturaliter christiana“ (Tertulianš).

Materialiſti noleedš Deewa eſiſtenzi un apgalwo, ka tifaſi materiija, weela, eſot paſaulè. Wiſa garigà dšhwe, wiſi dwehfelès ſpehti iſzetotees weenigi, materijaš dakinam (atomeem) peewelkotees un atraujotees, ſaweenojotees un pahrgroſotees. Raditàs leetas ar paleelinajamo glaſſi waj ar kiberi apluhkojot Deewu nekur newarot atraſt. Bet waj tad paſaulè tifaſi tas, kas redſamš un tauſtamš? Ja Deews buhtu atrodamš raditàs leetas, tad jau winfch wairs nebuhtu paſaulès Raditajš, bet dakina no radibas. Utrod ari tahdus zilwekus, kuri tadehſt noleedš Deewa eſiſtenzi, ka wini paſchi grib buht few par Deewu. Wini prahtš ir apſulſbotš un wini azis aſlaš; wini negrib Deewu ne meklet, ne atraſt. Par wineem faka Dahwidš 14 dš. 1. pantinà: „Geki faka ſawà ſirdi: Deewa newaid; tee ir ſamaitajuſchees un ſagahnijufchees ſawà darboſchanà, neweena newaid, kaš labu dara.“

²⁾ Dahw. dš. 19. 2—4: Debeſš iſteiz ta ſiipra Deewa godu, un iſplatjiumš paſlubina wina rokaš darbu. Deena deenai to leezina, un nahtš nahtij to dara ſinamu. Naw ne walodaš ne runaš, kur wina baſſe nedſird. — Dahw. dš. 104. — Zjaba 12, 8—10. — Ef. 40, 26. — Rom. 1, 19. 20: Jo ta Deewa atſihschana teem ir ſinama, jo Deews teem to ir ſinamu darijis. Jo wina neredſama buhſchana no paſaulès radiſchanaš pee teem darbeem toj nomanita

un eeraudšita, ir wina muhšchigais spēhšs, ir wina deewiba, tā, ka tee newar aššbīldinatees.

Waj zilwekam, eeraugot debēššs ar fauli, mehnešš un neškaitamu šwaigšchnu pulku, apškatot šemi ar šalneem un lejam, apbrīhnojot šeedomu jaukumus un rudens šwehtibu, dašchdašchadus kustumus un šahdus, naw jajauta: Kas to radijis? Kas lizis dabā warenaš, negrošamus spēhšus un apbrīhnojamo šahrīibu? Waj pašaule waretu išjeltees no atomeem? — Kašds prahtneekš jautaja weentulim Antonijam, kas dšihwoja tukšneši: „Mihtais tehws! Kā tu šche klufa, weentuligā tukšneši wari ištitt beš grahmatam?“ Antonijs atbildeja: „Mihtais gudrais draugs! Mana grahmata ir wiša leelā pašaule un wišas rabišas leetas; ta man naw tahtu jamelle, tiklihdš kā gribu lašit Deewa wahrduš“. — Jo wairak zilweku garš nogremdejas dabas nošlehpumds un likumds, jo wairak tas atšihst un apbrīhu Deewa wiššpehžibu, mihleštibu un gudribu. „Kā wišas leetas runā no Deewa uš teem, kuri wīnu pašihst, un wīnu atlaht teem, kas wīnu mihto, tā tās ari apšlehpj wīnu teem, kas to nepašihst“ (Paštals).

³⁾ Mat. 11, 27: Wišas leetas man ir eedotaš no mana Tehwa un neweens nepašihst to Dehlu, kā ween tas Tehws, un neweens nepašihst to Tehwu, kā ween tas Dehls, un kam tas Dehls to grib darit šinamu. — Jahn. ew. 1, 18: Deewu neweens nekad naw redšejis; tas weenpeedššimušchais Dehls, Tehwa šlehpj buhdams, tas mums to ir šahštijis. — 12, 45: Kas mani redš, tas redš to, kas mani šuhtijis. Jahn. ew. 14, 7—9. — Luters šaka: „Ja gribi šinat šawu šafaru ar Deewu, šahdu prahtu wīnšch tura uš tewi un par tewi doma, ar wahrdu šakot, kā tu waretu pee wina kluht, — jo to šinat ir Tehwu pašihst: — tad nejauta wiš šawu širdi, prahtu un domas, ne Mošu waj zitus mahžitajus, bet weenigi Krištu“.

§ 103.

Lai gan tikai zaur Jēsu Krištu waram Deewu ištī atrast un atšihst, tad tomehr zilweki jau no šeneem laišeem ir mehginajušchi peerahdit, ka Deews ir.

Wišwairak pašihštami šche peerahdijumi:

1. Kosmologiskais peerahdijums (kosmos-pašaule, logos-mahžiba) pamatojas uš to, ka katrai leetai ir šaws žehlons. Ari pašaulei ir tahtds žehlons jeb rabišajs un tas ir Deews.

2. Teleologiskais peerahdijums (telos-mehršis) mahža ta: Pašaulē redšam pee leelām un mašām leetām šahrtribu, likumus un šinamu no-

luhtu. Tapat nomanam tautu wehsture un zilweku dsihwé sinamus mehrkus, furu safneegschana atkarajás no tikumibas un taifnibas. Tahdi mehrki, tahda fahrtiba, newar buht no nejauschí, waj ari ne-apsinigo, aklo dabas-spehtu un dabas lifumu panahkums. Wajaga buht augstakai buhtnei, kas nospreesch fahrtibu un mehrkus un kas wisu gudri walda un wada.

3. Peerahdijums e consensu gentium (no tautu domu weenadibas) atgahdina, ká pee wisám tautam atrod religiju, furá atspogulojas augstakas waras atsihschana un peeluhggschana.

4. Ontologiskais peerahdijums (ontologija ir mahziba par to, kas ir) dibinajas us to, ka zilweka garam ir eedfinuschas domas par wispilnigako buhtni. Pee pilnibas peeder ari eksistenze. Tá tab wajaga teescham ari buht tahdai pilnigai buhtnei.

5. Moraliskais peerahdijums atfauzás us katra zilweka firdi eedfinuschó tikumibas lifumu un firds-apsinu, kas aifrahda us lifuma deweju.

Tizibu un ihsto Deewa atsihschanu fchee peerahdijumi newar dot. Ká zilweka azis newar fstatitees faule, tá ari wina prahts newar fapraht Deewu un wina ihpaschibas. Bet ko domatajs prahts nespehji, to safneedj behrnischkigá tiziba, nerimstoscha Deewa metleschana un karsta luhggschana. Tadeht ari apustuls Pahwils raksta 1. Kor. 1, 21: „Jo kad pafaule zaur fawu gudribu Deewu neatfina Deewa gudribá, tad Deewam ir patizis, zaur gefigu fludinaschanu tos tizigos darit fwehtus“.

Par Deewa buhschanu un ihpaschibam.

Par to, kahds Deews ir, waram runat tikai zilwezigi, t. i. lihdsibas un peemehrds. Ari wina ihpaschibas aprahtstot waram nemt tikai tahdas ihpaschibas, kas mums faprotamas un pasihstamas. Bet tadeht, ka Deews zilwekus radijis pehz fawa gihmja un lihdsibas, muhsu Deewa atsihschana, lai gan nepilniga, tomehr ir pateesa.

Wahrdi ween, ir wisfaukakee un wispilnigakee, nespehji mums Deewu darit faprotamu un pasihstamu. Tikai tab, kad nogremdesimees arween wairaf fw. rakstu dsihums un luhkosim dsihwé pehz teem darit un tapt Deewam wairaf lihdsigi, mahzimees pasiht Deewu un wina ihpaschibas. To apleezina ari fw. raksti. „Ta Kunga nosleh-pums ir pee teem, kas winu bihstás un wina deriba teem dod fapraschamu.“ Dahw. dj. 25, 14: „Swehtigi tee firds-schkihstee, jo tee Deewu redses.“ Mat. 5, 8. Pilniga Deewa atsihschana mums titai

zerama un gaidama. „Mihlee, tagad mehs efam Deewa behrni, un wehl naw atspihdejis, kas mehs buhšim; bet mehs sinam, ka, kad tas atspihdēs, mehs winam buhšim lihšīgi, jo mehs winu redsešim, ka winsch ir.“ Jahņ. 3, 2.

§ 105.

Uj jautajumu: kas ir Deews? atrodam wiffšaidrako atbildi jaunajā deribā, jo šche to sinamu darijis Deewa dehls, kas nahzis no debesim un ir ar to Tehwu weenā buhšchanā. Jēsus faka uj Samareešchu feewu Jahņ. ew. 4, 24: „Deews ir Gars, un kas to peeluhds, teem to buhs peeluhgt garā un pateesbā.“ Deews kà Gars ir wifu pafaules leetu zehlonš, tas kas bija un buhs (2. Moš. 3, 14), dšhwais Deews (Jof. 3, 10), pirmais un pehdigais (Eš. 41, 4), perfonigs un weenigs, ar pašchapsinu un pašchnoteišchanu (5. Moš. 6, 4. Jahņ. ew. 17, 3).

Panteifms neatšihst perfoniga Deewa; wina Deews ir wifu pafaules spēhku kopiba. Panteifma Deews ir beš pašchapsinas, jufchanas un gribas un lihšsinajas warenam spēhku krahjumam. Šchim Deewam newar tuwotees ar luhgšchanam, winu newar bištees, nedš mihlet. Aklai, tumschaj, neišbehgamai warai war tikai padotees beš pretoschanās. Politeisteem ir wairak deewu, kuri nekas zits, kà daschadi dabas spēhti.

§ 106.

„Deews ir mihlestiba, un kas eefsch mihlestibas paleek, tas paleek eefsch Deewa un Deews eefsch wina“. 1. Jahņ. 4, 16. Šcho dšito pateesibu Jēsus Kristus mahzjis wahrdds un darbds, jo zaur winu Deews ir muhfu Tehws un mehs wina behrni.

Bezajā deribā Deews parahdās wairak kà šwehtais un taišnais Deews. Tikai daschās weetās winu nosauz par „Tehwu“, kas radijis, atpestijis un wadijis šawus behrnus. (5. Moš. 32, 6. Eš. 63, 8. 9. Mat. 2, 10). Bet jaunajā deribā Pestitajs mahza Deewu kà debesu Tehwu peeluhgt, bištees un mihlet (Mat. 6, 9. 5, 16. 6, 14. 5, 48. 18, 14. 23, 9. Lušk. 12, 32. Rom. 1, 7. Ew. 3, 14. 15. u. t. t.)

№ 87: Mihliba kas radijust.

№ 109: Tew wairak mihlet Rungs, jo deenas.

Zaur Jesu Kristu Deews ari katrai dwehselei ir mihlestiba, sčehlastiba un pateesiba (Zahn. ew. 1, 14), kas paklausa katru luhg-sčhanu, to luhds Jesus wahrda (Zahn. ew. 16, 24).

Luters faka: „Deewu war pasiht tikai pee wina sčehlastibas un mihlestibas, bet newis pee wina waras, waj gudribas“. 1. Zahn. 4, 16. isskaidrodams winsch raksta: „Ko lai gan daudj par to faka? Kad no seneem laikeem apgalwo, ka mihlestiba esot augsta, daila dwehseles ihpaschiba, un pehz filosofu un labu darbu spredikotaju domam wif-jaukakais un wispilnigakais tikums, tad tomehr wifs tas ir neezigs falihdsinot ar sčhem wahrdeem, kurus apustuls runa is pilnas sirds fazidams: Deews ir mihlestiba. Deews pats ir mihlestiba un wina buhschana ir tihra mihlestiba, ta ka ja kahds gribetu sčhmet Deewu tahdu, kahds winsch ir, tad tam buhtu jasihme tahda bilde, kas ir tihra mihlestiba, lai Deewa daba nebuhtu netas zits, ka tahdas mih-lestibas uguns un karstums, kas pilda debesis un semi. Un ja atkal kahds gribetu sčhmet un tehlot mihlestibu, tad buhtu jataifa tahda bilde, kas neisrahda ne dschwi ne zilwekus, ne engelus ne debesis, bet paschu Deewu“.

Muschigo, wifschigo, swehto un taisno Deewu waretum tikai apbrihnot, bihtees un pihsklods peeluhgt, bet newaretum ar preezigu sirdi winam tuwotees un ustizetees, ja nesinatum, ka Deews ir mih-lestiba. Wifas zitas ihpaschibas winam ir, bet mihlestiba winsch pats ir, ta mihlestiba, kas wifu rada, atdsemdina un swehti. Zit tuwu mums top Deews zaur tahdu atsihschenu! Ka wareno Alpu kalnu wirsotnes top redsamas, kad saules stari wirsu spihd, ta wifas deewischigas ihpaschibas mums paleef saprotamas un pee-ejamas, ja sinam, ka Deews ir mihlestiba.

§ 107.

Deewa ihpaschibas apsihme augstumu un pahrakumu par pasauli, laiku un isplatijumu (immanentas ihpaschibas), ka ari wina sakaru ar radibu un zilwekeem (transitiwas ihpaschibas). Geksch Deewa schas ihpaschibas naw weena no otras schkirtas, bet wifas ir domajamas kopā un saweenotas. Tas lihdsinajas saules staram, kas dalas wara-wihkfnes krahfas, bet tomehr atkal saweenojams weena gaismas stara.

a. Deews ir muschigs, t. i. bes eesahkuma un gala, wifu laizigo leetu zehlons, bet pats neatkarigs no laika. Tahds buhdams winsch ari nepahrgrosigs un ustizigs.

Dahw. dj. 90, 2—4: Rungs, tu mums efi par patwebrumu uš radu radeem; pirms kalni radufchees un tu semi un pafauli biji fataifijis, tu efi muhschigi muhscham tas stiprais Deews. Tu zilwekus dari par pihfchteam un faki: greeschatees atpafak, juhs zilweku behrni. Jo tuhstfofch gadi tawa preefchâ ir kâ ta deena, kas wakar pagahjufti, un kâ weenas nafts-waktis. Dahw. dj. 102, 28: Bet tu paleezi tas pats un tawi gadi nebeigfees. — Dahw. dj. 103, 17. Bet ta Runga fchehlastiba paleef muhschigi muhscham par teem kas wina bihstas, un wina taifniba lihds behrnu-behrneem. — Jehk. 1, 17: Itweena laba dahwana un itweena pilniga dahwinafchana nahf semê no augfcheenes, no ta gaifmas Tehwa, pee ka nekahdas pahrmihfchanas nedf pahrwefchfanas ehnas. — 1. Tim. 1, 17. — 2. Pehk. 3, 8.

Laika un liktena mainâ, preefôs un behdâs, waram drofchi palautees uš Deewu, jo winsch ir negrofigs, wina wahrdi un apfolijumi ir pastahwigi. Pehz fchâs laizigâs dšihwes mums eefsch wina ir zeriba uš muhschigu dšihwofchamu, jo kas Deewa prahtu dara, tas paleef muhschigi (1. Jahn. 2, 17).

b. Deews ir wifur klahbtuhdams, winsch naw kâ zilweks faiflits pee weenas weetâs. Debefis un wifu debefchu debefis newar winu fanemt (1. Kehn. 8, 27).

Dahw. dj. 139, 7—12: Kur man buhs aifset no tawa Gara, un kur man buhs behgt no tawa waiga? Ja es kahptu debefis, tad tu tur efi; ja es nogultos ellê, raugi, tu tur aridsan efi. Ja es nemtu aufekta fpahrnus un paliktu juhras galâ: tad ir tur tawa roka mani wadis un tawa labâ roka mani turês. Ja es fazitu: Lai tumfiba mani aplahj un par nakti lai paleef gaifma ap mani: tad tumfiba tawâ preefchâ nebuhtu tumfiba un naktis fpihdetu, kâ deena, tumfiba buhtu kâ gaifma. — Jerm. 23, 23. 24. Waj es efmu Deews, kas ir tahk? Waj tu domâ, ka kahds waretu apflehtâs weetâs twertees, ka es to neredsetu? faka tas Rungs. Waj es debefis un semi nepeepidu? faka tas Rungs.

Nô 255: Deews ir juhtams klahtu.

Deews reds wifus muhsu darbus un fkatâs uš wifceem muhsu zekeem. Winsch ari war pallauft muhsu luhgfchanas un mums klahk stahwet behdu stundâs. Winsch nem muhsu firði mahjas-weetu, kad ta ir fchkihsta un fklaidra.

c. Deews ir wifu finatajs; wina preefchâ naw nekas apflehts, pagahne, tagadne un nahfotne ir winam atklahtas¹⁾. Winsch wifu

gudri radijis un nolizis katrai leetai ņawu ņahrtu, mehŗi un usde-
wumu²⁾).

¹⁾ Dahw. dŗ. 139, 1—4: Kungs, tu mani pahrmani un pa-
siŗsti. Tu ņini manu ņehdeŗĆhanu un zelsĆhanos, tu proti manas
domas no taŗleenes. Laj ejmu, lai guŗu, tu eŗi ap mani, un tew
ņinami wiŗi mani zeki. Jo naw ne wahrda uŗ manas mehŗes; redŗi,
Kungs, to wiŗu tu ņini. — Ap. d. 15, 18: Deewam wiŗi ņawi darbi
ir ņinami no muŗŗĆhibas. — Ebr. 4, 13: Un wiŗa preeŗŗĆhā neweena
radita leeta naw neredŗama, bet wiŗas leetas ir atŗleŗgtas un redŗamas
preeŗŗĆĆ ta azim, no ņa mehŗ runajam.

²⁾ Eŗ. 28, 29: WiŗŗĆĆ ir briŗniŗŗĆŗigs padomā un leels gudriŗā.
— Dahw. dŗ. 104, 24: Zil leeli ir tawi darbi, at Kungs! Tos
wiŗus tu eŗi dariŗis ar gudriŗu, — ņeme ir tawa padoma pilna. —
Rom. 31, 33. 34. At Deewa bagatibas un gudriŗas un atŗiŗĆhanas
dŗŗitums! Zil neiŗmanamas ir wiŗa teŗas un neiŗdibinami wiŗa zeki!
Jo ņas ir atŗinis ta Kunga praŗtu? Zeb ņas ir biŗis wiŗam padoma
deweŗs?

Zil aplam buŗtu domat, ņa Deewa preeŗŗĆhā waram apŗleŗpt
ŗawus nodomus. Mehŗ ņtaigajam wiŗa preeŗŗĆhā un wiŗŗĆĆ ņina ari
apŗleŗtas domas. Bet mums ari neŗas newar notikt beŗ Deewa ņinas.
„ŗas auŗ deŗŗiŗis, waj tas nedŗirdes? ņas azi dariŗis, waj tas ne-
redŗes?“ ņaut ari mums paleeŗ neiŗprotamas daŗŗas leetas, tad
tomeŗ mums buŗŗ paŗemibā apmeerinatees ar to, ņa Deews labi
dara ņo daridams.

d. Deews ir wiŗuŗpeŗŗigŗ, wiŗŗĆĆ ņpeŗŗ darit wiŗu, ņas naw
pret wiŗu paŗŗu.

1. Moŗ. 17, 1: Eŗ eŗmu tas wiŗu warenaŗ Deews, ņtaigā
manā preeŗŗĆhā un eŗi taiŗns. — Dahw. dŗ. 33, 9: ņad wiŗŗĆĆ
runā, tad noteeŗ; ņad wiŗŗĆĆ paŗweŗl, tad ņtaŗw. — Dahw.
dŗ. 115, 3: Muŗŗu Deews ir debesŗis, wiŗu ņo wiŗŗĆĆ griŗ, to wiŗŗĆĆ
dara. — Luŗŗ. 1, 37: Deewam neŗaŗda leeta naw ne-eespeŗŗama.

Nŗ 548. Deews Kungs ir muŗŗu ņtiŗrā pils.

Wiŗa radiba, Deewa wiŗŗpeŗŗzibas leeziba, pilda muŗŗu ņirdis ar
Deewa godibas apŗriŗnosĆhanu un paŗemibu (Dahw. dŗ. 8). Regro-
ŗamee dabas ņpeŗŗi un zilweŗu praŗta briŗwiŗa naw Deewa wiŗŗpeŗ-
zibas apŗobesĆoŗĆhana; Deews pats jau paŗauli un zilweŗus tā radijis
un zaur to, tā ņatot, ņewi apŗobesĆoŗis.

e. Deews ir ņweŗŗs, jo wiŗŗĆĆ eeniŗŗ wiŗu, ņas ir ņauns¹⁾.
WiŗŗĆĆ ir taiŗnis wiŗŗs ņawŗs zekŗs un darbŗs, ņodidams un labu

daridams²). Kà pateefs Deews winsch peepilda, to folijis un ir uf-
tizigs teem, kas uf winau pakaujās³).

¹) 3. Moj. 19, 2: Jums buhs svehteem buht, jo es tas Rungs,
juhfu Deews efmu svehts. — Dahw. dj. 5, 5: Tu nez-est tahds Deews,
tam besdeewiba patihk; kas ir kauns, kas pee tewis nepaleef. —
Ej. 6, 3: Swehts, fwehts, fwehts ir tas Rungs Zebaut, wisa seme
ir pilna wina godibas. — N 582. Swehts, fwehts, fwehts.

²) 4. Moj. 23, 19: Deews naw zilweks, ka melotu, nedj zil-
weka behrns, ka winam tas buhtu schehl. Waj winsch ko fazitu un
nedaritu, waj winsch ko runatu un neturetu? — Dahw. dj. 33, 4.
Ta Runga wahrds ir taisns, un wifs wina darbs pastahwigs. —
Deews ir labs un tapehz fwehts un taisns. Winsch grib titai to,
kas labs, wifu kaunu turpretim winsch eenihst un atmet, wifu labu
weizina un atmafja. Wina taisniba un fwehtums parahdas ka duf-
miba, atreebschanas un bahrdriba (2. Moj. 20, 5. 5. Moj. 4, 24.
2. Moj. 32, 10. Raf. 1, 2. Jah. ew. 3, 36. Rom. 1, 18.
2. 5. 8. Ew. 5, 6. Kol. 3, 6.) Kà fwehtais Deews winsch rak-
stijis sawus hauschlus neween muhfu firdis, bet tos dewis ari fwehts
rakstos, ka mums buhtu negrosami likumi par to, kas labs un kauns.

Ka Deews ir taisns, to nemahja fw. raksti ween, to pagehr
ari muhfu firds prahts. Pat waganu tautas atsinuschas, ka taisnibai
jawalda femes wirja. To redsam p. p. greeku tragedijās, kur kaunu-
mam teef sawa alga. Salihdsini Dahw. dj. 1. 37. 49. 73. ar Zjaba
gramatu. (Leibniza teodiseja) Deewa taisnibu redsam neween zilweku
dshiwé, bet ari tautu likenos. Un ja mums isleekas, it ka kaunums
sche wirsfemes daschreis netaptu fodits, un labi darbi neatrastu at-
sihschanas, tad lai neaismirstam, ka pehz nahwes buhs taisna atmafja
un pelnits fods, kur islihdsinas darbus un algu.

f. Deews, buhdams mihlestiba, ir schehlfirdigs, schehligs, leh-
nigs un pazeetigs, nemafadams mums pehz muhfu grehkeem, bet pa-
zeetigi gaibidams atgreeschanos un peedodams muhfu grehklus ikdeenas
un daudsfahrtigi.

Luhf. 1, 50: Un wina schehlstiba paleef uf radu radeem pee
teem, kas winau bihtas. — Rom. 2, 4: Waj tu nizini wina laipni-
bas un pazeetibas un lehnprachtibas bagatibu, nesinadams, ka Deewa
laipniba tewi wada uf atgreeschanos no grehkeem? — 2. Kor. 1, 3:
Slawets lai ir muhfu Runga Jesus Kristus Deews un Tehws, tas
apscheloschanas Tehws un wifas eepreezinashanas Deews, kas muhs
eepreezina wifas muhfu behdas.

§ 108.

Birmâ tizibas lozekli Deews top faultš par Tehwu, kas zaur fawu wifuspehzi bu radijis debesē un semi, kas ir wifas dšihwibas un pateefibas awots, wifu labo dahwanu dewejs¹⁾. Dtrâ tizibas lozekli winšch top faultš Dehls, tas wahrds, kas tapa meesa un kâ pafauls Pestitajs dšihwoja muhsu starpâ, pilns ūchehlastibas un pateefibas (Zahn. ew. 1, 14.)²⁾. Trefchâ tizibas lozekli winšch ir fwehtais un fwehtu daritajs Gars, no kâ iūeet dšihwibas un fwehtibas ūpehki, gaisma, pateefiba un eepreezinashana, zaur to wifs nahš pee apstaidroshanas un muhschigas dšihwoshanas³⁾.

Schinis trijōs nosaukumōs: Tehws, Dehls un fw. Gars, Deews ir parahdijees fawas deewiūchigās buhshanas pilnibâ kâ Nabitajs, Pestitajs un fwehtu Daritajs. Lai gan atūihstam tikai ween weenigu Deewu un weenu mihlestibu, tad tomehr wīnu peeluhdsam trijadâ ūahrtâ: kâ Deewu to Tehwu, kas par mums walda, kâ Deewu to Dehlu, kas no debesim pee mums nahzis un dšihwojis muhsu starpâ, un kâ Deewu to fw. Garu, kas mahjo muhsu dwehūelēs, muhs atjaunodams un fwehtidams. Šchi fw. rakstu un apustuku mahziba wehlaū kristigâ draudšē dogmatiski ir attihstita un paplaūchinata par trihsweenibas jeb trijadibas mahzibu. Pehz tās iūūūfir weenu deewiūchigo buhtibu trijās personās jeb patibās. Trihsweenibas mahziba ir wiūlabat un wiūklaidraū atronama Rizejas-ūimbolâ⁴⁾.

1) 1. Tim. 6, 15. 16: Ko fawâ laikâ parahdis tas fwehtais un weenigi warenais, tas wifu ūehnīnu ūehnīnšch un wifu kungu Rungs, tam ween ir nemiršiba, kas dšihwo nepeeejamâ gaischumâ, to neweens zilweks naw redsejis, nedš war redset. — Zahn ew. 1, 18: Deewu neweens nekad naw redsejis: tas weenpeedūimuschais Dehls, Tehwa ūlehpī buhdams, tas mums to ir ūahstijis. — Ew. 4, 6: Weens wifu Deews un Tehws, kas ir pār wiūeem un zaur wiūeem un eekūch wiūeem.

2) Zahn ew. 1, 1—3: Geūahūumâ bija tas Wahrds un tas Wahrds bija pee Deewa un Deews bija tas Wahrds. Tas bija eefahūumâ pee Deewa. Wifas leetas ir daritas zaur wīnu, un beū wina nekas naw darits, kas ir darits. — Ebr. 1, 2: To winšch ir eezehlis par mantineeku par wifu; zaur to winšch ari pafauli radijis. — Kol. 1, 15. 16.

³⁾ Jahna ew. 14, 26: Bet tas eepreezinatajs, tas sivehtais Gars, to tas Tehws sūhtis manā wahrdā, tas jums mahzīs wifās leetas un jums atgabdinās wifū to, to es jums esmu fazijis. — 1. Kor. 3, 16: Waj nesinat, ka juhs esat Deewa nams, un ka Deewa Gars eefš jums mahjo? — Gal. 4, 6. — Jahna ew. 16, 13: Jo tad winsch, tas pateesibas gars, nahs, tas juhs wadis uš wifū pateesibu.

⁴⁾ Nizejas simbols škan tā:

Es tizu uš weenu weenigu Deewu, to Tehwu, kas radijis debesis un semi, wifū, kas redsams un neredams.

Un uš weenu weenigu Kungu, Jesu Kristu, Deewa weenigo Dehlu, kas no ta Tehwa dsimis preešch wiseem laiteem, Deews no Deewa, gaisma no gaismas, patees Deews no pateesa Deewa dsimis, ne rabits, weenadā buhschanā ar to tehwu; — zaur winu wifš ir radits. Par mums zilweeem un muhsu pestišchanas labad winsch no debesim nahzīs un tapis meesa zaur to šw. Garu, no jumprawas Marijas un tapis zilweks; ari par mums fiste frusta apakšch Ponzius Pilatus, zeetis un aprakts un treschā deenā augšcham zehlees pehz teem raksteem un uskapis debesis, fehšch pee ta Tehwa labās rotas, un atnahs godibā teefat dsihwus un miruschus, wina walstibai nebuhs gals.

Un uš to Kungu, to šw. Garu, kas dara dsihwu, kas iset no ta Tehwa, kas ar to Tehwu un to Dehlu lihds peeluhdsams un lihds godajams, kas zaur teem praweešchem runajis. Un weenu weenigu sivehtu, wispahrigu, kristigu, apustulu draudsi. Es apleezinaju weenu weenigu kristibu uš grehku peedošchanu, un gaidu uš miruschu augšchamzelschanos un dsihwoschawu nahkamā pašaulē. Amen.

Wezā deribā Israeļa tautas starpā bija ja-apkaro paganu elka-deewi, tadeht šchē aishraha uš to, ka ir weens weenigs Deews, kas radijis debesi un semi, un kas wifū ustur. Bet ari šche jau atrodam trihsweenibas mahzibu tā fakot dihgli. Uš trihsweenigo Deewu aishraha Arona sivehtišchana (4. Mos. 6, 24—26), trihsreisigais wahrds „sivehts“ Eš. 6, 3; uš Jesu Kristu Deewa engelis (malach Jachwe), kuram ir deewišchigis wahrds un gods (Mal. 3, 1. Sogu 6, 11.) tāpat gudriba (chokmē), kas bija pee pašaulē radišchanas (Gal. šak. w. 8, 22). Deewa gars top minets 1. Mos. 1. 2. Jj. 33, 4. Dahw. ds. 2, 7. 45, 7. 104, 30. 110. Eš. 48, 16. Joeka 3. Tikai jaunā deribā škaidri išchfir trihsweenigo Deewu, kur lihds ar to Tehwu ari tam Dehlam un sivehtajam Garam ir deewišchigā wara un gods (Mat. 28, 19. Luht. 1, 35. Jahna ew. 14, 16. Rom. 11, 36).

Ir mehginajufchi, Deewa trihsweenibu darit faprotamu zaur lihdſibam ari zilweka prahtam. Tertulians to falihdsina ar awotu, upi un ſtraumi; Sabelijs ar faules iſſtatu, ſpihdumu un ſiltumu; Augustins nem par iſſſaidrojumu zilweka garu, kam ir atminas, fa-praſchanas un gribas ſpehts. Deews tas Tehws ir, kas mihlè, tas Dehls top mihlets un eekſch fw. Gara ſchi mihleſtiba ſaweenojas. Hi dabas nem wehl ſchahdas lihdſibas: lokam ir ſakne, zelms un ſari; trihs lahpaſ kopà faſeetas dod tikai weenu leelu gaiſmu; faules ſtars dalàs trijàs galwenàs krahfàs, u. t. t. Wiſàm ſchàm lihdſibam wairaf teoretifka, maſaf praktifka noſihme. Deewa trihsweenibu fa-pratis tikai tas, kas eekſch Jeſus Kriſtus atradis Deewa Dehlu un ſawu Peſitaju un ſawà ſirdi ſajutis fw. Gara darbibu. Tikai tizi-gam zilwekam atklahjas Deewa mihleſtibas noſlehpumi; prahts ween beſ tizibas toſ ſapraft newar.

Birmais tizibas lozeklis.

No radiſchanas.

Es tizu uſ Deewu to Tehwu, wiſu walditaju, debefs un ſemes raditaju.

Kas tas ir?

Es tizu, ka Deews mani radijis ar wiſàm raditam leetàm, manim dewis meefu un dwehſeli, azis, auſis un wiſus lozeklus, fa-praſchanu un wiſus prahtus un wehl uſtur — turklaht drehbes un kurpes, ehdeenu un dſehreenu, ehkas un mahjas, ſeewu un behrnus, laukus un lopus un wiſadu mantu, — ar wiſu, kas man wajaga pee meefas un pee dſihwibas, bagatigi un ikdeenas mani apgahdà, — no wiſàm breeſmàm paſargà un no wiſa launa glahbj un glabà, — un to wiſu winſch dara no tihras tehwiſchtas, deewiſchtas lehnibas un ſchehlaſtibas, lai gan pawiſam nezeenigs eſmu tahdas dahwanas ſaremt. — Par wiſu to man buhs winam pateikt un to ſlawet, tam kalpot un paklanſigam buht. Tas ir teeſcham teef'.

I. Par paſaules radiſchanu.

§ 109.

Deews ir wiſas paſaules ſaklums un zehlons, debefs un ſemes Raditajs. Paſaulè atſpogulojas neween Deewa wiſſſpehziba un gudriba, bet ari wina mihleſtiba un ſchehlaſtiba.

Dahw. dj. 33, 6: Zaur ta Kunga wahrdu debefis daritas, un wifs wina spehks zaur wina mutes garu. — Rom. 19, 36: No wina un zaur wina un uf wina ir wifas leetas. Winau lai ir gods muhschigi! — 1. Kor. 8, 6: Mums ir warens Deews, tas Tehws, no ka wifas leetas, un mehš zaur winau. — Ebr. 3, 4: Isktris nams no kahda top uftaifits, bet kas scho wifu uftaifjis, tas ir Deews. — 19. Dahw. dj. N° 408: Lai flawets Deews ir augstiba.

„Zaur tijibu mehš noprotam, ka pafaule ir radita zaur Deewa wahrdu, ta ka tas redsamās leetas naw zehlfchās no neredsamām.“ Ebr. 11, 3. Schee wahrdi faka, ka pafaules radifchana ir faprotama itai tijibas prahtam. Kā fchi radifchana ir notikufi, ir un paliks mums apflehpts, tāpat kā newaram isprast dšhwibas zelfchanos. Mums jaatfihst, ka beš wifufpehzigā Deewa, kā pafaules raditaja, neween dabas likumi un spehki, bet wehl wairak zilwefa gars un wina spehjas, labs un kauns, brihwiba un pafchapsina, paleet ne-iffkaidrojamas un nefaprotamas mišklas. Tadeht ari dabas sinibas, astronomija un geologija, newar pretotees bibeles mahzibai, ka pafauli radijis wifufpehzigais Deews. Dabas sinibas war ispehtit itoi to, kas redsams; tās war isdibinat un atklaht apflehptus dabas spehklus usrahdit jaunus dabas likumus un zaur to atfihst, ka Deews wifu ar gudribu radijis. Siniba tupretim newar ne fazit ne rahdit, no kureenes pafaule un wifa dšhwiba zehlfusees; te ir sinibas robeschas, kur cesahkas tijiba. Seelee sinibu wihri, kā: Kopernikus, Replers, Ruttons, Aleksanders f. Humbolts, u. z. ir pafemiba atsinufchi zilwefa prahta robeschas un augstata Deewa waru.

Baganu tautu domas par pafaules izfelfchanos ir pa leelakai datai lihdsigas tai hnd, ka neiffchir Raditaju un radibu. Pafaule efot izzehlfusees no Deewa, ka upe istek no esera, ka faules stari iseet no faules (indeefchu, egipteefchu, perseeefchu un greeku tautas). Greeku filofofi pa leelakai datai mahza, ka no muhschibas pastahwot gars un materija jeb weela. Pee pafaules radifchanas wifs efot pamafam atfihstijees no kahdas pirmatnejas weelas (uhdens, gaisa, uguns, atomeem un t. t.).

Materialisms (frantschu enziklopedisti un wahzu materialisti; Būchners, Bogts, Molefchotts, Häcels, Schulze u. z.) apgalwo, ka materija efot no muhschibas. No tās wifs efot izzehlees zaur maso weelu datian (atomu) peewilfchanas spehku. Bet nefkatotees uf to, ka gruhnt nahfās tizet, ka materija ir muhschigā, nekā atfihst Deewu par pafaules raditaju, ja jautā, kur gan materijai radees kuftefchanas spehks, kur nahfufchi dabas likumi, kā zaur atomu kufstibu waretu is-zelees brihwiba, juhtas, pafchapsina u. t. t. Tadeht ari flawenais

fisiologs Di Boa Reimonds (Du Bois Reymond) raksta: „Sihmejotees uš mihflu, kas ir materija un spehks un ta wini speh jōmat, dabas pehtitajeem gribot negribot jaleezina uš wīseem laiseem: „Ignorabimus“, t. i. mehš nesinašim.“

Panteisma peekriteji (Spinoza, Schellings, Fichte, Hegels) atsihst, ka pasaulei esot sahtums weelas un formas sinā. Bet pasaule ne-esot nekās zits, kā Deewa parahdischanās. Deews pasauli radot topot tā sahot redsams, wiņsch nahtot atklatibā. Dabas sinibās sčhās idejas attihstijusči Laplajs (Laplace) zaur sawu miglas teoriju un Darwins zaur attihstibas teoriju, pehž kuras wišī stahdi, kustiņi un zilweki gadu miljonās pamasam esot attihstijuschees no kahdām pirmatņejām buhtnem pasčā sahtumā tikai no dasčām masām kaninām.

§ 110.

Mosus grahmatas pirmajā nodalā lasam, ka Deews wišpirms radijis pasaules weelu (materiju). Pehž tam wiņsch is raditās weelas istaisija sinamā kahtribā wišu pasauli, eesahkdams no gaismas un beigdams ar zilweku, kā wiņas radibas kroni.

„Bibele naw ne astronomijas, ne geologijas mahziba, bet religijas grahmata“, saka Kurtzs. Tadeht stahstā par pasaules radischanu nedrihktam meklet dabas sinibas, kuras waretu apkarot waj apgahst sinistus pehtijumus un panahfumus. Tāpat apsinigi dabas pehtitaji, kuri nepahrkahpj zilweka prahtam wilktās robesčas, nekad nepretofees swehto rakstu mahzibam par pasaules izselschanos. Biblei tikai tas noluhks, rahdit, kā wišs izzehlees zaur Deewa wišspehžibu 6 deenās jeb periodās, sinamā kahtribā un attihstischanās zela, kur zilweks, kā wišaugstatais radijums, tā sahot ir radibas kronis. Ka gaisma bijuši preeksch faules, isskaidrojas zaur to, ka faule ir tikai gaismas neseja, un ka bes faules ari wehl ir ziti gaismas awoti.

Sihmejotees uš to jautajumu, waj tagabejās semes-kahtas un leeliskee pahgrosojumi semes wirfū iszehluschees pehž pasaules radischanas zaur daschadeem dabas spehkeem, jeb waj tee bijusči preeksch pasaules kahtoschanas, kur seme wehl bija ne-istaisita un tukšča, waretu isschirt sčhās hipotesas:

Antigeologistu hipoteese peenem, ka wiņas pahrwehrschanās uš semes lodes notikusčas pehž pasaules radischanas zaur ahrkahrtigeem dabas notikumeem, uhdens pluhdeem, semes trihzeschanām, uguns wehmeju kalneem u. t. t.

Restituzijas hipoteeses peekriteji (wišwairak pasihstams Dr. Kurtzs) apgalwo, ka wiņas mainas dabā notikusčas preeksch sešču

deenu darba, tã ka Deews feschãs deenãs wisu tikai tã fatot kahrtojis. Schãs domas naw faweenojamas ar fw. raksteem, is fureem redsamã, ka gaisma, mahkoni, uhdens un seme, kustomi un stahdi tikai weenreij rabiti. Bes tam nestahw famehrã ihfais kahrtofchanas laiks ar garo, eepreekschejo laikmetu, tur seme bija wehl neistafita un tufsha. Tadeht harmonistu jeb konfordistu hipotese mehgina abas eepreekschejãs faweenot ar bibeles stahstu (Kiwje (Cuvier), Delitschs) un wisu pafaules attihstifchanos, kã ari daschadãs semes formazijas isdalit starp 6 deenam, sem turãm tad buhtu jafaprot nenoteikti laikmeti jeb periodas.

§ 111.

Wisaugstatais un wispilnigatais radijums ir zilwets. Pehz meefas winsch ir no semes un lihdsigs ziteem dsihwneekem, bet pehz gara tas ir Deewa gihmis nn lihdsiba, brihws, nemirstigs un deewischigs, ar fapraschamu un pilnu prahtu. Zaur to winsch ir widutajs starp Deewu un dabu, wifas radibas funks un waldneeks, un Deewa behrns, kas ar fawu raditaju weenots mihlestiba un tiziba.

1. Mos. 1, 26. 27. 2, 7. — Sj. 33, 4: Deewa Gars mani radijis, un ta Wisuwarenã dwašha man dewusi dsihwibu. — Dahw. dj. 119, 73: Tawas rotas mani radijuschas un taisijuschas, dari mani gudru, ka es mahzos tawus bauschus. — Dahw dj. 8, 7—9.

Daschas weetas bibelẽ isschfir pee zilweta meefu, dwehfele un garu (1. Tes. 5, 23. Ebr. 4, 12). Ur garu tad apsihme deewischigo prinzipu, zaur ko zilwets ar Deewu stahw religiska fatarã un pahrwalda wisu dabu, kopdams sinibas un maksfas. Dwehfele ir ta faite, kas katrã zilweta fewischki weeno garu un meefu, dodama zilwekam ihpafchu patibu jeb individualiteti. Dwehfelei tadeht ir sifiska un gariga pufe. Zilwekam kã Deewa lihdsibai ir paschapsina un prahta brihwiba, waloda un fapraschana. Winam ari fawa wehsture; winsch nedsihwo azumirkkam ween, bet garã war eet atpakal pagahtnẽ un skatitees uš fawu mehri nahkotnẽ. Wina mehrtis un usdewums ir, topt Deewa walfstibu, Deewu mihlet un winam paklausit, tuwakam palihdset, un dabas spehkus pahrwaldot, ari pascha garu iskopt un isdailit. Zaur to zilwekam jaleezina, ka wif wina meefas un dwehfeles spehki ir Deewa dahwanas, turas tam buhs leetot Deewam par godu un pascham par fwehtibu. Spiritualifms (Platons) neatfihst, ka ari meefai fawa nosihme, bet uskata meefu par gara faitem un zeetumu. Materialifmam turpretim domaschana, juschana un gribešchana naw zits nefas, kã smadsenu darbofchanãs, kas iszetãs zaur

weelas mainu un kusteſchanos. Abi paſaules uſſkati ir aplami un weenpuſigi.) Mehs ſinam, ka muhſu meeſa naw wis gara pretinceze, bet wina pallauſigais eerozis. Meeſa ir ſwehtita un godata zaur to, kaſ tapa meeſa un dſihwoja muhſu ſtarpā. Wina ir ſw. Gara mahjoklis un taps reiſ uſmodinata apſſaidrotā weidā un atkal ſaweenota ar neiſnihzigo garu.

Sw. rakſti mahza, ka wiſi zilweki zehluſchees no weena zilweku pahra, Ap. d. 17, 26. Schis zilwezes ſafars religifā un tikumigā ſinā ir no leela ſwara: wiſch mums mahza, uſſtatit zilwezi tā leelu ſamiliju, kura radita no weena Deewa, atpeſtita zaur Jeſu Kriſtu un zaur ſw. Garu ſwehtita weenā Deewa walſtibā. (Scho pateſibu ari atſinufchi ſlaweni dabas pehtitaji un antropologi, tā p. p. Alekſandrs ſon Humbolds, Hallers, Kiwje, Waigs u. z. Tapat wehſture un walodneeziba ſchās domas drihſak aiſſtahw, nekā apkaro. Daſchadās zilweku fugas naw nekahds pretpeerahdijums; tās iſzehluſchās zaur klimatu un zitu ahrgiu apſtahktu daſchadibu.)

§ 112.

Beſ zilweka wehl ir augſtati un pilnigaki radijumi proti engeti. Tee ir raditi agraki nekā zilweki, jo tee bija klahſt pee paſaules rodiſchanas (Zj. 38, 7). Engeti ir garigi, nemirſtigi, laiķā un weetā neaprobeſchojami, neredſjami radijumi (Kol. 1, 16. Ebr. 1, 14. Luhf. 20, 36), kuri wirs ſemes zilwekeem parahdās redſamā weidā (1. Moſ. 16, 7. Mat. 28, 3. Luhf. 1, 11. Ap. d. 12, 7). Tee ir Deewa debefchigee pulki un raditi neſkaitamā wairumā (5. Moſ. 33, 2. Dahw. dj. 68, 18. Dan. 7, 10. Jahna par. gr. 5, 11).

Ka paſaulē waretu buht augſtati un pilnigaki radijumi, ne tā zilweki, par to nebuhtu to ſchaubitees. Ka teefcham tā ir, to apleezina ſw. rakſti, kuri mums ſino par engetu parahdiſchanos: „Daudſ leetu ir ſtarp debefim un ſemi, no ka zilweka prahts ne ſapnot neſapno“, ſaka Schekſpirs „Hamletā“. Bibelē ir mineti daſchadi engetu noſaukumi: kerubi (1 Moſ. 3, 24. Dahw. dj. 18, 11. 80, 2. Ez. 1, 10), warbuht atwaſinajums no aſreefchu wahrda karabū = leels buht waj ari no rekūb = rati; ſerawi Ez. 6, 2. 6. no ara-beefchu wahrda ſcherif = warens buht, waladneeks buht.

Kol. 1, 16 ir minetas kundſibas (archai), wirſneezibas (tronoj) waldibas (eksusiai). Beſ tam daſcheem engeteem ir ſewiſchki wahrdi: Mikels = kaſ ir tā Deews (Dan. 10, 13. Zuhd. 9), Gabriels =

Deewa wihrs (Luhf. 1, 19.), Rafaels = Deews dseedina (Tobija 3, 25).
Wiseem schein nosaufumeem tikai simboliska nosihme.

§ 113.

Engeli ir Deewa fulaini (greeku wahrds angelos nosihmè wehst-
nefs), kas ispilda Deewa pawehles un pasludina wina spehtu un
godibu¹⁾. Wini ari nem dalibu pee zilweku atpestiſchanas un pree-
zajas par katru grehzineeku, kas atgreeschās no grehkeem²⁾.

¹⁾ Dahw. ds. 103, 21: Teizeet to Kungu, wiſi wina spehzigee
pulkan, juhs wina fulaini, kas dara pehz wina prahta. — Ebr. 1, 14:
Waj wiſi tee naw gari, kas kalpo un teel iſſubtiti uſ kalpoſchanu to
deht, kas to debefš-preeku eemantos.

²⁾ Mat. 18, 10: Peeluhtojeet, ka juhs neweemu nõ ſcheem ma-
ſajeem nenizinajeet; jo eš jumš ſafu, ka winu engeti debefšs weenu-
mehr redš mana debefš-Tehwa waigu. — Luhf. 15, 10: Tà eš jumš
ſafu, buhs ari lihſgmiba pee Deewa engekeem par weenu paſchu
grehzineeku, kas atgreeschās no grehkeem. — Dahw. ds. 34, 8: Tà
Kunga engelis apmetās ap teem, kas winu bihštās, un toš iſglabhj. —
Dahw. ds. 91, 11. 12: Jo wiſch ſaweem engekeem par tewi paweh-
lēs, tewi paſargat uſ wiſeem taweem zekeem. Tee tewi uſ rokām neſš,
ka tu ſawu ſahju pee akmīnš nepeedausi. — Nø 243 un 244.

Engeli bija klatht pee bauſchku doſchanas (Ap. d. 7, 53. Gal. 3, 19),
paſludinaja Kristus dšimſchanu (Luhf. 2, 13), augſchamzefſchanos
(Mat. 28, 2.), debefšs braukſchanu (Ap. d. 1, 10), kalpoja Kristum
tukſneſi un Getſemaneš dahrſā (Mat. 4, 11. Luhf. 22, 43), wini
pawadis Kristu pee wina atnahſſchanas uſ teefu un iſpildiš wina
ſpreedumus (Mat. 13, 41. 24, 31. 25, 31. 1 Tef. 4, 16).

§ 114.

Engeli bija raditi brihwi, tee wareja iſwehletees launu, waj
labu, palikt ſakarā ar Deewu, waj no wina ſchirtees. Labee engeli
palika Deewam uſtizigi un paklauſigi. Launee engeli zaur augſt-
prahtibu ir atkrituſchi no Deewa un pretojās Deewam wiſās leetās¹⁾.
Winu wirſneekš jeb kungš ir welnš (greekiſki diabolos-apsuhdſetajš)
jeb ſahtans, t. i. pretineekš (Zak. 3, 1), kas witina zilwekus uſ
launu un grehtu²⁾.

1) Zuhd. 6: Un toš engelus, kas šawu augsto fahrtu naw fargajufchi, bet šawu dšihwokli ir atstahjuschi, winsch ar muhschigam faitem ir paturejis awatsch tumšibas uš tās leelās deenas šodu 2 Beht. 2, 4.

2) 1 Beht. 5, 8: Ešet prahtigi, ešet nomodā, jo juhfu pretineeks, tas wels, šaiga apfahrt tā ruhšdams lauwa un mekle kuzus tas aprihtu. Tam stahweet pretim stipri tijibā. — Zahn. ew. 8, 44: Tas no eesahuma ir bijis šlepkawa un naw pastahwejis eesch patešibas; jo eesch ta naw patcešibas. Kad winsch melus runā, tad winsch runā no sewis pascha; jo winsch ir melkulis un melu tehws. Mat. 13, 25.

Wezā deribā stahsta par šahšanu Jj. gr. 1. nod. Zak. 3, 2. šahšans apšuhš Deewa preešchā augsto preešteri Josuu; 1 laika gr. 22, 1 winsch škubina Dahwidu, list škaitit Israeli. Jaunā deribā winsch top uškatits par šchās pashaules kungu un wiršneeku, par tumšibas walschibas waldineeku (Zahn. ew. 12, 31. 16, 11). To nošauz par melkuli un melu tehwu (Zahn. ew. 8, 44), par leelo puhki (Zahn. 12, 7) un wezo tšuhštu (Zahn. par. 12, 9).

II. Par pashaules uštureššanu.

§ 115.

Ko Deews radijis, to winsch ari uštur. Zaur wina wiššpehšibu pastahw debes un seme, mainās sehšchana un pšauschana, auštums un karštums, wafara un šema, deena un nakts (1. Mos. 8, 22). Winsch gahdā par kuštoneem un stahdeem un fargā apbrihnojamos, warenos dabas likumus wišā pashaulé.

Dahw. šf. 145, 15. 16: Wišas azis gaida uš tewi un tu teem dođi winu baribu šawā laikā; tu atweri šawu roku un pee-ehđini wišus kas dšihwo ar labu prahtu. — Ebr. 1. 3.

Nš 408, 3: Ko muhsu Deews ir radijis.

Deews septitā deenā gan duseja no wišeem šaweem darbeem, t. i. winsch beidsa radit jaunus radijumus un pashaules, bet winsch nemitejās gahdat par radibu (Zahn. ew. 5, 17). Bež Deewa prahta pastahw leeli un masi radijumi, wina dšihwiba un dwašcha wišu pilda un atdšihwina, wina šehlašliba wišus baro un uštura. „Tee wiš uš tewi gaida, ka tu teem baribu dođi šawā laikā. Kad tu teem dođi, tad tee šalasa; kad tu šawu roku atweri, tad tee ar labumeem top pee-ehđinati. Tu apšlepi šawu waigu, tad tee ištuhšstās; tu

atnemi wineem diwaschu, tad tee mirst un paleek atkal par pihfchteem. Tu suhti fawu Garu, tad tee top raditi, un tu atjaimo semes gibni". Dahw. dj. 104, 27—30. Raditäs leetas ispehtijot un dabas spehku parahdischanos falihdsinajot zilweku domaschanas prahts ir atradis tä fauzamos dabas likumus, pehz kureem pafaulé noteek wisa kusefchanäs un pahrgrosifchanäs. Tomehr wifu dabas likumu pehdejo zehloni, Deewa dshiwibas spehku, kas wifu dsen un uftur, newar ne azim redset, ne ar prahtu fapraft. Gan sehklas graudinu war sadalit masäs dakinäs, gan dihgli war ispehtit sem mikroskopa, bet apflehyto dshiwibas spehku atrast newar. No ta redsam, ka dabas likumi naw nelahda akla wara, bet stahw Deewa spehka. Ari dabas likumös parahdäs wina wifur klabtbuhfchana. Pafaulé naw melanifms, lihdsiga uswillktam pulstenim. Deews ka pafaulés kustinatajs ari tur ir, fur redsam darbojamees tikai akkus dabas spehkus un likumus. Pafauli tä usstatidami warefim ari fapraft, ka brihnumi noteek. Wifur tee stahw zeechä fakarä ar pestifchanas darbu. Ja atsihtam, ka Deews zaur fawu Dehlu Jesu Kristu pafauli atpestijis no grehkeem, nahwes un kauna waras, tad mums ari brihnumi ja-atfihft. Zaur scheem dabas likumi un spehki netop wis pahrgrositi waj atzelti uf kahdu laifu, nemas; sche strahda mums nepasifhtami deewifchligi spehki un likumi newis pretim pafaulés likumeem, bet teem blakus. Dabas siniba atrod arween jaunus likumus un spehkus leelä radiba; waj drihftam brihnotees par to, ka tee spehki, kas parahdäs brihnuma darbös, mums nepasifhtami un neisprotami? Tadeht kahds flawens dabas pehtitajs faka: „Mums gribot negribot jaatsifhtäs, ka wifam sinibam ir sprausis tikai weens mehrfis, newis fapraft radito leetu ihsteno dabu, bet isfkaidrot, ka ta nefaprotama“.

§ 116.

Deews uftur gan wifu radibu, bet it ihpafchi winsch gahda par zilweku bagatigi un iddeenäs no tihras tehwischkas, deewifchkas lehni-bas un schehlastibas. Tadeht zilweks war pateizigi pazelt fawas azis uf to Rungu un fazit ar Zjabu: „Dshiwibu un schehlastibu tu man est dewis un tawas azis farga manu dwehfeli“ (10, 12). Ar ustizibas pilnu firdi mehš waram behdäs un truhkumös palautees uf ta Runga palihdsibu un gahdashanu, ja tikai pafchi efam strahdajufchi waiga fweedrös un to Rungu luhgufchi. So tas, kas pufes lauka apgehrbj un putnus gaisä baro, jo wairak gahdäs par zilweku, kas wina lihdsiba un gihmis.

1. Pehť. 5, 7: Wifu fawu suhdifchanos meteeť uť wimu, jo winsch gahdā par jums. — Bil. 4, 6: Rebehdajatees par neso; bet juhsu luhgščhanas wifās leetās lai pee Deewa top sinamas zaur pee-
 fauščhanu un peeluhgščhanu ar pateiščhanu. — 1. Tef. 4, 11: Un turat par godu, klusi dšhwot un fawus darbus darit un ar fawām rokam strahdat, tā ka mehš jums ešam pawehlejuschy. — Mat. 6, 25—35. — Dahw. dš. 127, 1—2: Ja tas Rungs namu neustaiša, tad darbojās welti, kas pee ta strahda; ja tas Rungs pilsehtu neapfargā, tad fargs welti nomodā. Welti jums agri zeltees un wehlu palikt nomodā un ehst fawu maiši ar behdam. Teesčham faweem mihteem winsch dod meegā.

№ 421: Es Deewam leeku gahdat.

№ 426: Kam mana šrds tā behdajees.

Daudš reis zilweli taiš domās, ka tee tikai zaur fawu strahdaščhanu fagahdajot few dšhwes ušturu, neapdomadami, ka bes Deewa šwehtibas un palihdšibas tee welti strahdatu un gahdatu. Tadehť Luters faka: „Mums gan tihrums ja-apar un ja-apsehj; ja labiba gatawa, tad japłauj; tomehr mums jaapleezina un jafaka: Ja Deews nebuhtu dewis, tad wišs muhsu darbs buhtu weltigs. Mihtais Rungs un Deews, ta ir tawa dahwana. Tadehť mums jadod Deewam gods, ja-attšhst wina šwehtiba un winam par to japateiz.“

Kas strahdajis un palaujās uť to Rungu, tas welti neraišesees un nesuhdisees. Pestitajš kalna špredikt leeku suhdifchanos nosauzis par paganu eeradumu. Winsch aistrahda uť pukem laukā, kuras ir apgehrbtas un uť putneem apatšč debesš, kuzi ir paehdinati. Un waj tad zilwels naw wairat wehrts, nekā ščee radijumi? Deews šina, ko mums wajaga, jo winsch ir pee mums ikdeenas lihš pasaules galam. Winsch ir muhsu mihtais Tehws, ušturetajš un gahdneekš. Kaut ari daschreis išeekās, it ka winsch ihstā laikā par mums negahdatu, tad lai neaišmirstam, ka muhsu domas naw wina domas.

III. Par pasaules waldišchanu.

§ 117.

Rā Deews pasauli radijis un to uštur, tā winsch ari gahdā par tās attihstišchanos. Wišs, kas noteek, stahw Deewa šinā un waldišchanā un kalpo wina prahtam un mehršeem. Winsch nolemj neween tautu un walštibu likumus pehz fawas augštās gudribas un

parebsefchanas, bet loka ari zilweka likteni. Winšč gahdà par mumš kà mihtšč nama tehws par saweem behrneem un walda pàr wifu pafauli kà spehzigš un ſchehligš tehninšč, pafargadams muhs no breefmàm un no wiſa kauna¹⁾. Pafauli waldot Deews atkauj ſwabadeem radijumeem ſawu prahtu un watu²⁾. Tomehr daſchreis winšč zilwekus attura no kauneem darbeem (Abimeliks 1. Moſ. 20, 6. Labans 1. Moſ. 31, 24. Bileams 4. Moſ. 22, 12), pahrgroſa nodomu panahkumus (1. Moſ. 11, 7. Mat. 2, 12) un greeſch ari kaunu par labu²⁾. Deewa pafaules waldiſchanas gala mehrkis ir, zilwekus atpeſtit un Deewa walſtibu iſplatit wiſà pafaulé dabikà ſahrtibà un zaur brihnumeem.

¹⁾ Dahw. dj. 33, 13—15: Tas Rungš ſkatàs no debefim un uſluhto wiſus zilweku behrnus. Winšč raugàs no ſawa ſliprà krehſla uſ wiſeem, kaš dſihwo wirſſemes. Winšč fataiſa wiſas winu ſirdis, winšč leek wehrà wiſus winu darbus. — Mat. 10, 29. 30: Baj diwi ſwirbuki netop pirkti par weenu artawu? un neweens no teem nekriht ſemé beſ juhſu Tehwa. Bet ari Juhſu galwas mati wiſi ir ſkattiti. — Dan. 4, 32. — Ap. d. 17, 26. — Ew. 1, 11.

²⁾ Ap. d. 14, 16: Kaš pagahjuſchòs laiòs wiſeem paganeem ſahwis ſtaigat pa ſaweem zeleem. — Dahw. dj. 81, 13: tad eš tos ari eſnu pametiš winu zettam ſirdš prahtam, ka tee ſtaigà pehš ſaweem padomeem.

³⁾ 1. Moſ. 50, 20: Juhs gan eſat kaunu pret mani domajuſchi, Deews to par labu ir nodomajis, gribedams, it kà taš ſchodeen re-dſamš, daudš laudiš pee dſihwibaš paturet.

Par pafaules radiſchamu runà Dahw. dj 46, 103. 145. 146. Kahdas mainas ir Jahſepa, Moſus, Dahwida, Pahwila, Auguſtina, Lutera un zitu wihru dſihwé un domàs! Zit brihniſchfiga juhdu, greeku, romeſchu un zitu tautu attihſtiſchanàs! Kaš to wiſu nolemj un noſpreeſch? Greeki domaja, ka par deeweem un zilwekeem waldot tumſcha, neiſprotama wara jeb liktens (tiche jeb fatum), kam wiſeem japadodas. Kaldeefchi domajàs zilweku likteni eſam rakſtitu ſwaigšnès un atkarigu no ſwaigſchnu kuſteſchanàs. Muhamedani mahza, ka wiſi notikumuni, jewiſchki zilweku dſihwoſchana un mirſchana, jau ſeu eepreeſch eſot nolemti un noſaziti no winu deewa Alla, tà tad negroſami (fataliſms). Determiniſti (winu ſlawenais peekritejs ſiloſoſs Spinoza) ſafa, wiſa maina zilweku dſihwé un dabà eſot weenigi daſchadu ſpehtu kopdarbibas rezultats. Bet kur tad paleef zilweka brihwiba, tikumiba, atbildiba un ſirdš-apſina? Wiſš taš tad ir neeki un meli.

Bawisam otradi doma fortuifma, t. i. nejauschu atgadijumu peekriteji. Schee faka, nekur pasaulé nedrihstot mellet augstaku no-
lehmumu waj dšlaku noluhku. Wiš notikumi esot tilai daschadu at-
gadijumu un zehlonu nejauscha sagadišchanàs un faweenoschanàs, zaur
to iszetotees sinams panahkums. No nejauschy Jahjeps esot paaugstinats
un Mošus isglahts; no nejauschy Zirus esot atswabinajis Israeta
behrnis un Titus ispostijis Jerusalemi.

Deifms faka, Deewa neesot radibà un pasaulé wiisch esot
pahrdabifks un ahrpus pajaules. Pasaule lihdsinajotees pulkstenim,
to Deews reis taišjis un uswilzis, un kas nu bes wina palihdsibas
un sinas patš no fewis eetot. Tahds pajaules uffkats noleeds fakaru
starp Deewu un zilwekeem un atzet religiju. Tad newar buht ne
luhgšchanas, neds ari luhgšchanu paklausšchanas.

§ 118.

Ari jodu un behdas, pahrmahzišchanas un peemellešchanas
Deews isleeto faweem pajaules waldischanas mehrkeem. Ar to wiisch
foda besdeewigos¹⁾, pahrbauda un stiprina tizigos²⁾. Bes tam wiisch
mums daudšreis leet zees ewangelijuma un pateesibas deht fawam
wahrdam par godu, faweem leezineekeem par fwehtibu un ziteem par
preekššihmi un stiprinašchanu³⁾.

1) Grehku pluhdi; Sodomas un Gomoras ispostišchana; Dahwida
peemellešchana zaur Absaloma nahwi; Jerusalemes ispostišchana u. z.

2) Rom. 8, 28: Un mehš sinam, ka teem, kas Deewu mihle,
wisas leetas naht par labu. — 1 Peh. 4, 12. 13: Mihlee, ne-
brihnatees par to behdu-karstumu juhfu starpà, kas jums noteek par
pahrbaudišchanu, it ka jums ufeetu fwešcha leeta; bet itin ka jums ir
daka pee Kristus zeešchanam, tà preezajatees, ka juhs ari wina godibas
parahdišchanà waretut preezatees un gawilet. — Ebr. 12, 6: Jo to
tas Kungs mihle, to wiisch pahrmahza, un schausch itweenu dehlu,
to wiisch usnem. — Ebr. 6, 11: Bet wiša pahrmahzišchana klah
buhdama mums nescheet lihgsimiba esot, bet nošlumšchana; bet wišu
pehz ta dod taišnibas un meera auglus teem, kas zaur to ismahziti. —
Zeh. 1, 12: Swehtigs ir tas wihrs, kas kahrдинаšchanà pastahw,
jo pahrbaudiš wiisch dabuhs to dšhwibas kroni, to tas Kungs ir fo-
lijis teem, kas winu mihto.

3) Mat. 5, 10—12: Swehtigi tee, kas taišnibas deht wajati,
jo debesu walstiba wineem peeder. Swehtigi juhs eseet, ja manis

deht juhs lama un waja un wifu launu no jums runà melodami. Efeet preezigi un lihgfmi, jo juhfu alga ir leela debefis. — Mat. 10, 38. 39: Kas fawu frufu uf fewi nexem un man ne-eet pakaf, tas manis naw wehrtes. Kas fawu dshwibu atrod, tam ta subis, un kam manis deht dshwiba juh, tas to atradis. — Wihl. 1, 12—14. — 1 Peh. 2, 19—20. — 4, 14.

N° 508: Kas Deewam debefis leef waldit.

N° 538: Jo gruhis ir frufis, jo tuwu debefis.

Behdàs un nelaimé zilweks newar atfauktees arween uf to, ka Deews to ir peefchlihris. Launumam un grehtam arween launi augli, tur tad zilweka pascha waina. Bet aplam ir apgalwot, tas zilweks, kam gruhiti klahjàs, efot leelaks grehzineeks par to, kam labi eet. Schàs domas pats Jezus atraida Lufk. ew. 13, 1—5 un Sahna ew. 9, 1—3.

§ 119.

Daudsreis newaram fapraft, kadeht nahf breefmas un nelaimé par zilwekeem un ziltim. Daschreis mums isleekàs, it ka Deews nebuhtu taifns, neispestidams deewbijigos no netaisnibas un apspreechanas un nesodidams besdeewigos winu launumu deht. Tahdòs atgadijumdòs lai apdomajam, ka muhsy faprafchana ir neeziga un mehsh newaram isprast Deewa domas un zelus. Bes tam nedrihtstam aifmirst, ka pehz schàs laizigàs dshwes buhs pastara teefa, tur islihdsinafees taifniba un netaisniba, laime un nelaimé.

Ef. 40, 13: Kas ir mahzijis ta Kunga Garu un kas bijis wina padomu-dewejs, kas winam mahzijis gudribu? Ef. 55, 8. 9. Manas domas naw juhfu domas, un juhfu zeli naw mani zeli, faka tas Kungs. Jo it kà debejs augstaka ne kà seme, tà mani zeli augstaki nekà juhfu zeli un manas domas nekà juhfu domas. Rom. 11, 33, 34: Ak Deewa bagatibas un gudribas un atshchanas dshums! Zik neisma-namas ir wina teefas un neisdibinajami wina zeli! Jo kas ir atfinis ta Kunga prahtu? Zeb kas ir bijis wina padoma-dewejs?

N° 500: Deews labu dar ko daridams.

Netikumus un launums pasaulé nahf no zilweka prahta brihwibas. Deews gan waretu zaur fawu wiffpehzibu launumu arween nowehrst un wifur pasaulé gahdat par kahrtibu un droschibu, bet tad jau zilweki wairs nebuhtu brihwi radijumi. Deews tadeht atklauj launumam gatawotees lihdsj leelajai teefas deenai; tikai zaur faweam

fw. wahrdeem winsch beedina un skubina. Kas neklausfa un grehko, tam nahks reis fodiba.

Bet daudsreis newar fapraft, kapehz Deews leek zilwekeem zeest. Rà tad neissakamàs mokàs un behdàs, kas daudsreis nahk pàr newainigeem, war wehl tizet, ka Deews ir mihlestiba? Dabiskais zilweta prahts newar to fapraft, tadeht ari Schopenhauers issauzàs, dusnigi jobodamees: „Ja teescham tahds ir, kas pasauli radijis, tad es tas negribu buht; winas postis man falaustu sirdi“. No septimus gadus wezà Goethes stahsta, tas esot fahzis schaubitees par Deewa mihlestibu dsirdedams no Lisabones semes trihzeschanas un tàs breefman. Tikai kristigà tiziba un zeriba tahdòs atgadijumdòs war zilweku preezinat. No Kristus krusa spihd apskaidroschanas un falihd sinaschanas gaisma us zilwezes zeeschanam. Kas sina, ka tas zaur Kristu falihd sinats ar Deewu un Deewa behrns, kas sina, ka teem, kas Deewu mihle, wifas leetas nahk par labu (Rom. 8, 28), tas fata ar Bahwilu: „Kas muhs schkirs no Kristus mihlestibas? Waj behdas, waj bailiba, waj wajaschana, waj bads, waj plikumòs, waj listta, waj jobins? Bet wifàs schinis leetàs mehòs pahrpahrim uswaram zaur to, kas muhs ir mihlejis“. (Rom. 8, 35. 37) 2. Kor. 1, 5. Tahdà zeribà un tizibà afins leezineeki gahjuschi ar preeku un flawas dseefmas dseedadami us uguns fahrteem un pretim plehstigeem swehreem, sinadami, ka pateesiba teem wahrdeem: „Jo muhsu behdas, kas ir ihfas un weeglas, numòs padara neissafot leelu muhschigu un pastahwigu godibu, mums, kas nenemam wehrà to, kas redsamòs, bet to, kas naw redsamòs.“ (2. Kor. 4, 17. 18). Tad wehl neaismirksim, ka nekad newaresim fapraft pasaules mihklas un zilweku dsihwes tumschumus. Mehòs atradisim leetas, fur muhsu tiziba tiks pahrbaudita, un fur mums ja-atfihst, ka Deewa zeki neishibinajami, jo tas ir masums, ko sinam, un tas ir masums, ko mahzam. 1. Kor. 13, 9—10.

Par Deewa schehlastibu un muhsu pateizibu.

§ 120.

„To wisu winsch dara no tihras, tehwischkas, deewischkas lehnbas un schehlastibas, lai gan wawifam nezeenigs esnu tahdas dahwanas faemt“. Rà Deews no tihras mihlestibas pasauli radijis, tà winsch to ari ustur un pahrwalda bes muhsu nopelna. Winsch par mums saweem behrneem apschehlojàs tà pat, ka tehws par saweem, wina deewischkà schehlastiba ir dauds leelaka un pilnigaka, nekà zilweku

ſchehlaſtiba. Ari uſ numſ winſch runà tà pat kà uſ Iſraela tautu Jerm. 31, 3: Eſ tewi eſmu mihlejiſ ar muhſchigu mihleſtibu, tadehl eſ tewi eſmu ſchehligi wilziſ pee ſewiſ. Neeven par muhſu meeſaſ uſturu un apgehrbu taſ Kungſ gahda, winſch grib ari muhſu ſirdiſ darit ſchliſtſaſ, deewbijigaſ, preezigaſ un laimigaſ, lai mehſ palittu eekſch wina un winſch eekſch mumſ.

Dahw. dj. 103, 8. 10. 13: Schehligſ un lehnigſ ir taſ Kungſ, pazeetiſ un no leelaſ ſchehlaſtibaſ. Winſch mumſ nedara pehſ muhſu grehkeem un mumſ nemaſſa pehſ muhſu noſceegumeem. It kà tehwiſ apſchehlojaſ par behrneem, tà taſ Kungſ ſchehlo toſ, taſ wina bihſtãſ. 1. Moſ. 32, 10: Eſ eſmu maſſ pret wiſã apſchehloſchanam un pret wiſu uſtizibu, ko tu ſawam kalpam eſi darijiſ.

„Taſ zilwekſ, taſ no Deewa pagehr kaſdu algu, waj kaſ leelaſ ar ſaweem darbeem un nopelneem, man iſleekãſ kà neprahſtigſ alga-dſiſ, ko labſ bagatſ wihrſ wiſpirmſ apdahwinajiſ ar leelu naudu, tad ſagahdajiſ wiſuſ darba riſkuſ un wiſpehdigi to nehmiſ pee ſawa galda. Bet taſ, kaſdaſ deenaſ ſtrahdajiſ, par to zet preekſchã reh-ſinu un ſaka: „Tit un tit daudſ eſmu nopelnijiſ, ſamaſſã man, zit eſi parahdã“.

§ 121.

„Par wiſu to man buhſ winam pateikt un to ſlawet, tam kalpot un paklauſigam buht. Taſ ir teeſcham teeſ“ Jaw nepateiziba pret zilwekeem ir kaunaſ, zeetaſ ſirdſ ſihme; pat pagani to turejuſchi par leelu netikumu. Jo leelaſ grehſ ir nepateiziba pret Deewu, ſuram mumſ paſemibã japateiz par wiſã wina ſchehlaſtibaſ dahwanam¹⁾. Deewu ſlaweſim, kad kaſtru deenu ſludinaſim wina mihleſtibu un uſtizibu, wina gudribu un wiſſpehziſibu²⁾. Schai pateizibai un ſlawai japarahdãſ ari darbõſ wiſã muhſu dſihwẽ. Tadehl mumſ buhſ ari winam kalpot, wiſãſ dahwanãſ winam par labu leetot un winam paklauſit wiſãſ leetãſ³⁾.

1) Dahw. dj. 9, 2. 3. Eſ pãteikſchu tam Kungam no wiſãſ ſirdſ, eſ ſludinaſchu wiſuſ tawuſ brihnumuſ. Eſ preezaſchoſ eekſch tewiſ un lihgmofchoſ, eſ dſcedaſchu tawam wahrdam, al wiſuangaſtaſkaſ. — Dahw. dj. 118, 1: Pateizeet tam Kungam, jo winſch ir laipniſ, un wina ſchehlaſtiba paleek muhſchigi.

²⁾ Dahw. dj. 103, 20—22: Zeizeet to Kungu, wina engeti, juhs stipree karotaji, kas wina wahrdu isdara, klaufidami wina wahrda balfi. Zeizeet to Kungu, wisi wina spehzigee pulfi, juhs wina fulaini, kas dara pehz wina prahta. Zeizeet to Kungu, wisi wina darbi wifas weetās, fur winsch walda. Zeiz to Kungu, mana dwehsele. Dahw. dj. 145.

³⁾ 1. Kor. 10, 31: Tapehz waj ehdat, waj dserat, un fo ween darat, wifu to darat Deewam par godu.

Ebr. 10, 24. Un lai mehs zits zitu wehrā nemamees ar ftubinaschanu pee mihlestibas un labeem darbeem.

Nē 396: Grehks ir tewim zilweks kawet.

Nē 399: Lai Deewu wisi lihds.

Otrais tijibas lozeklis.

No pestifchanas.

Es tizu us Jesu Kristu, Deewa weenpeedsimuschu Dehlu, muhsu Kungu, kas eenemts no ta swehtā Gara, peedsimis no jumprawas Marijas, zeetis apatsch Bonzius Pilatus, frustā fists, nomiris, aprakts, — nokahpis ellē, treschā deenā augscham zehlees no mironeem, uskahpis debesis, sehdees pee Deewa, ta wifutwalditaja Tehwa labās rotās, no kureenes winsch atnahks teefat dsihwus un mihruschus.

Kas tas ir?

Es tizu, ka Jesus Kristus, pateefs Deews no ta Tehwa eefsch muhschibas peedsimis, un ari pateefs zilweks no tās jumprawas Marijas peedsimis, — ir mans Kungs, kas mani pasuduschu un pasudinatū zilweku atpestijis un atpirzis, no wiseem grehkeem, no nahwes un no welna waras, — ne ar feltu, nei ar fudrabu, bet ar sawām swehtām, dahrgām asnim un ar sawu nenopelnito zeeschanu un mirschchanu, — lai winam peederu un wina walstibā apatsch wina dsihwoju un winam kalpoju muhschigā taisnibā, nenoseedsibā un swehtibā, it kā winsch pats augscham zehlees no mironeem dsihwo un walda muhschigi. Tas ir teescham teef'.

I. Par pestišchanas wajadšibu.

§ 122.

Zilweks gan bij radits pehž Deewa gihmja un lihdsības (1. Mos. 1, 26), bet winam ari bija dota ņawa wata iswehletees labu waj ņaunu. Winšch bija labs un newainigs, bet newis wehl pilnigi swehts, tam bija eespehja ņasneegt nemirštibu, bet tas wehl nebij nemirštigs. Paļeekot ņakarā ar Deewu un klaufot wina prahtam un pawehlem, winšch buhtu ņuwis pamasam swehts, taišnš un nemirštigs, pilnigs Deewa behrns.

Newainibas ņahwokli zilweks gan bija taišnš, gudrs un ļainigs, bet tam wajadseja ņchās Deewa dotās ihpaščibas no prahta padarit ņew par neņaudejamu ihpaščumu. Winam gan bija eespehjamš negrehtot un tapt nemirštigam, (posse non peccare un posse non mori = waret negrehtot un waret nemirt) bet tam wajadseja ņasneegt ņahdu ņahwokli, ņa wairs naw eespehjamš grehtot un mirt (non posse peccare un non posse mori = newaret grehtot un newaret mirt).

Aplama ir Darwina hipoteze, zilweks pamasam ešot attišstijees no ņema, kustoņeem lihdsiga ņahwokta. Ar to pašuđd starpiba starp zilweku un kustoņi, garu un meefu; tad naw wairs paščapšinas, ņwabadibas, tikumibas un nemirštibas. Tagadejās meščonu tautas neaifrahda wis uš zilweku pirmatnes ņahwokli, bet ir ņihme, zil dšiki zilweki grimušči grehtōš krišdami. Tautu teiķas par ņelta ļaikmetu, kura walbijuši ņatiziba un tikumiba, aifrahda uš zilwezes paradises dšihwi.

§ 123.

Zilweks nepastahweja ņawa pirmatnes newainiba, bet isleetoja aplam ņawu no Deewa doto brihwibu. Winšch klaufija tšchuhķlas wikinaščanai, ehda no aisleegtā ņoka, pahrķahpa Deewa haufli un frita grehtā un nahwē. (1. Mos. 3).

Stahšs par pirmo grehtu un grehta ņodibu mums rahda, no kureenes un ņa grehtš nahzis paņaulē. Deews zilwekeem bija aisleedšis ehst no laba un ļauna attišščanas ņoka, tam ar nahwi draudedams, ja ņeho pawehli pahrķahpšot. Ar to Deews gribeja zilweku pahrbaudit, lai tas no brihwa prahta Deewam klaufitu un ņasneegtu

tašnibas un besvainības pilnību. Bet zilvēts padēvās meefas kārībai, azu kārībai un dšihvēs lepnībai un pahrkārpa Deewa pavēhli. Tā zilvēts grehka fritis gan zaur pašča wainu, bet launums naw iszeh- lees wina pašča firdi. Welns tšchubstas ištata to kārbdinajis un zaur wiltu un meleem uš grehku wilinajis. Tadeht zilvēts war ari tapt pestits.

№ 362: Tee grehki pirmat zehluschees.

§ 124.

No stahsta par pirmo grehku, redjam, ka grehks ir eenaidš pret Deewu (Rom. 8, 7) un pretoschanas wina prahtam. Retiziba, meefas kārība, pašauls preeki un augstprahtiba. (Zuhs buhseet itin ka Deews, sinadami labu un launu) zilweku witina uš launu un grehku.

Grehka šaknes naw meklejamas zilweka mirstīgajā meefā, nedš wina dabas dšineklōš; zilweka meefa pati par sewi naw nemas grehzigā un neščkihsta, bet ir fw. Gara mahjoklis. Sw. raksti mums mahza, ka grehks iszehlās no Deewam pretīgā prahtā, ko fw. raksti nosauz par meefas prahtu (Kol. 2, 18) jeb par meefigu gudribu (2. Kor. 1, 12).

§ 125.

Katrs zilvēts grehko no brihwa prahta, pretodamees Deewa pavēhlēm; tadeht ari katrs pats atbildigs par šaweem grehkeem un noseedšigs Deewa preeščā. Deews zilweku noseegumms šoda ar garigo, laizigo un muhšhigo nahwi.

Rom. 6, 23: Šo grehka nopelns ir nahwe; bet Deewa dahwana ir muhščhiga dšihwiba eekšč Kristus Jezus, muhfu Kunga. — Zehf. 1, 15: Bež tam, kad ta eekahroschana ir eenehmusees, tad ta dšemdē grehku, un kad tas grehks ir padarits, tad tas dšemdē nahwi.

Stahsts par pirmo grehku mums ari rahda grehka auglūs. Zilvēts top gan brihws un patšahwigs, bet šhini brihwibā tas juštās nelaimigs. Wīnam gan azis top atdaritas, bet tas redš tikai šawu šailumu un atšihst, ka pašaudejis newainību un tikumību. Wina launā firdš apšina tam nedod meera un tas bihštās no Deewa, ka no šawa šoga. Šawu raditaju tas ir atšahjis, nu atšahj to Deews nahwē, šahpēs un behdās, ijdšihdams to is paradises dahrsa un uš- fraudams tam grehka lahstu.

Garīgā nahwe (Sw. 2, 1.) ir atščkirščanās no Deewa, wīfas garīgās dšihwības awota (Gj. 59, 2). Ar to zilvēts šaudē

laimību un firds meeru. Ne sčhās pafaules mantas, ne mahtsła, ne siniba newar apmeerinat ta dwehseli, kas Deewu atstahjis. Ari Deewa atsihsčhana zaur to top aptumsčhota; dabisklais grehzigais zilweks fawā apstulbotā prabtā maldās tā pa tumšu (Rom. 1, 21. 1. Kor. 1, 18.). Grehks fahf pār wīnu waldit un itubina to pret pasča gribu uš ļaunu (Zahna ew. 8, 34. Rom. 7, 14—24). Pret welna lahrdinasčhanām tas ir nespehzigš, un padodās parwisam wīna waldisčhanai (2. Kor. 4, 4). Grehks tahda zilwekā azis aptumsčhojis un firdi apzeetinajis, ka tas ar azim neredš un firdi nesaprot (Zahna ew. 12, 40).

Laizigā nahwe ir meefas un gara sčhirsčhana. Tikai fadraudšibā ar Deewu zilweka meefa no gara taptu apskaidrota un darita nemirstiga, zaur grehtu ta ir padota dabas likumeem, nahwei un inihzibai. Ari wiš gruhtumi, truhtumi, behdas un wahjibas ir laizigās nahwes beedri un grehta augti. Zilwekam wairs naw eespehjamš nemirt (non posse non mori).

Muhsčigā nahwe ir garigās nahwes auglis, muhsčigā sčhirsčhana no Deewa, no laimibas, pateesības un swabadibas (Mark. 9, 46).

§ 126.

Rā flimibas zaur dšimsčhanu pahreet no wezakeem uš behrneem, tā ari pirmais grehtš no Adama pahrgahjis uš wišeem zilwekeem. Scho grehtu fawz par eedšimto grehtu.

Mos. 8, 21: Zilweka firds prahtš ir ļauns no masām deenām. — Dahw. ds. 51, 7: Raugi, noseedšibā esmu dšeminats, un grehtšs mahte mani eenehmusē. — Zahn. ew. 3, 6: Kas peedšimis no meefas, tas ir meefa, un kas peedšimis no Gara, tas ir gars. — Rom. 5, 12: Tadeht itin tā zaur weenu zilweku grehtš ir eenahjis pafaule un zaur grehtu nahwe, un tā nahwe pee wišeem zilwekeem ir zaurspeedusees, tapehž, ka wiš ir grehtošuščhi.

Cedšimtais grehtš tā isfkaidrojās, ka zilweki zaur dšimsčhanu weens ar otru stahw zeeschā sakarā. Rā behrni no wezakeem manto neween labās, bet ari ļaunās ihpascības, tā ari mehs wiš no fawa ziltstehwa Adama mantojam ļauno eefahrosčhanu. Cedšimtais grehtš parahdās jau pee maseem behrneem nepatlausibā, eeteepibā un meloš. Ir aplam apgalwot, eedšimtais grehtš ne-efot faweenojams ar Deewa tašnibu, tadeht ka zilweks pirms fawas dšimsčhanas wehl neta ne-efot noseedsees. Cedšimtajam grehtam stahw pretim-Deewa-sčehlastiba; zaur Jesu Kristu katram eespehjamš walā tikt no foda. „Tā ari pee

mums mahza, ka pehž Adama apgrehkoschanàs wiř zilweti, kas dabigi peedssem, peedssem ar grehku, proti beř deewabijařchanàs, beř pařauřchanàs uř Deewu un ar řaunu eelahrořchanu, un řa řchi wahjiba jeb eedsfintais grehřs pateeři ir grehřs, kas wehl tagad pařubina un eeweb muhřhigà nahwè toř, kas nepeedssem no jauna zaur kriřtibu un řwehřto Garu". Augřb. řiz. apl. II.

To aplamo mahzibu, kas noleedř eedsfinto grehku un apgalwo, řatrř zilweřs wehl tagad peedsfintot řikpat řwehřřs un labř, řà Deewřř Adamu radijis, un řatrř zaur pařřa řpehku warot iřřargatees no grehķeem, nořauř pelagianifnu. řàř iřplatiřajs bija Britaniřas muhřř Pelagijs. Wina mahzibu ařřarořa řlawenais řippo pilřehtar biřķapř Auguřřinř, aiřřahwedar biķeleř mahzibu par eedsfinto grehku.

§ 127.

Zaur grehķòř kriřřanu Deewa lihřřiba eeřřh zilweķa gan aptumřřhota un mařinata, bet naw wiř pilnigi iřniřzinata un bořà gahjuř. Deewř řawà miķleřřibà un řehelřřibà bija nořpreedis zilweķuř atpeřřit no grehķa, nahweř un welna warař un toř atķal darit par řaweem behrneem.

Jahn. ew. 3, 16: řit řoti Deewř pařauli miķleřřis, řa winřřh řawu weenpeedsřinuřřo Dehlu dewis, řa wiřeem teem, kas řiz uř winu, nebuřř pařuřř, bet dabuřř muhřřhigu dřihwořřanu. Ew. 1, 3. 4: řlaweřř lai ir muhřřu řunga řeřuř řriřřu Deewřř un řehwřř, kas muhřř ir řwehřřijis ar wiřadu garigu řwehřřibu eeřřh deķeřřigam dahwanàm zaur řriřřu; it řà winřřh muhřř eeřřh řa ir iřredřeis preeķřh pařauleř radijřanas, řa mehřř buřřtum řwehřři un beřwainigi wina preeķřhà eeřřh miķleřřibař. — 1. Jahnà 4, 9: Eeřřh řam Deewa miķleřřiba pee mums ir parahđijureeřř, řa Deewř řawu weenpeedsřinuřřo Dehlu řuřřijis pařaule, řa mums buhřř dřihwot zaur winu.

Deewřř wiřuřřinatarř buhřřdamř paređřeja, řa zilweķř grehķà kriřřis, řadehř winřřh jau preeķřh pařauleř radijřanas řawà miķleřřibà nořpreedis, muhřř atpeřřit zaur řawu Dehlu řeřu řriřřu. řàř wareřa notit řikai zaur to, řa Deewřř no jauna dariřa řinamu řawu prařtu grehřigai pařaulei, řurař Deewa atřihřřhana bija aptumřřhota zaur grehku. No řehelřřibař winřřh řneeđřa pařaduřřeem behrneem glahřeja roķu un weđa toř atpaķat pee pateeřřibař un dřihwibař awota.

§ 128.

Peřřiřřhana ir řagatarwota wiřeem, jo Deewřř grib, řa wiř zilweķi řop iřglaħřři un nahř pee pateeřřibař atřihřřhanař (1 řim. 2, 4).

Det tikai tee war tapt atpestiti, kas tizibā peenem sneegto sčehlastibu.

Mat. 11, 28—30: Nahzeet sčurp pee manis wiſi, kas eſai behdigi un gruhtſirdigi, es juhs grihu atweeglinat. Nemeet uſ fewi manu juhgu un mahzaitees no manis, jo es eſmu lehnprahtigs un no ſirds paſemigs; tad juhs atradiſeet atweegloſčhanu ſawām diwehſelem. Jo mans juhgs ir laipniġs un mana naſta weegla. — 2 Peht. 3, 9.

№ 334: Juhs grehzineeki nabagi.

§ 129.

Deewa peſtiſčhanas nodomu neweens zits newareja weſt galā, tā wina Dehls Jeſus Kriſtus. Rā zaur winu paſaule bija radita, tā zaur winu ta wareja ari tapt peſtita, jo winſch ir taſ, kaſ dara ta Tehwa prahtu un padara wina darbu (Zahna 4, 34).

Zaur paſča ſpehku zilweks newar tiſt waſā no grehku waras. Paganu tautu wehſture mums rahda, ta zilweki beſ Deewa palihdſibas triht arween dſitat grehtā un taunā.

II. Par peſtiſčhanas ſagatawoſčhanu.

§ 130.

Tuhlin pehz grehtōs kriſčhanas eeſahlās peſtiſčhanas ſagatawoſčhana zaur wiſu wezo deribu. Pirms nahza ta laika peepildiſčhana un pirms Deews ſuhtija ſawu Dehlu, zilwezei wajadſeja buht gatawai, ſcho peſtiſčhanu ſanemt.

Rā wiſs radibā attihtās, tā ari peſtiſčhanai zilweku ſtarpā waja-dſeja attihtitees no dihgla par jauku ſeedu un augli. Rā zilweks no brihwa prahta bija grehkojis, tā winam ari nepeespeestam wajadſeja ſanemt dahwato peſtiſčhanu. Tadeht Deews ſchini ſagatawoſčhanas laikā modinaja grehku atſiſčhanu un ilgoſčhanos pehz peſtiſčhanas.

§ 131.

Peſtiſčhanas ſagatawoſčhana notika diwejadā kahrtā: Paganeeu Deews lahwa ſtaigat pa ſaweem zekeem, lai tee nahktu pee atſiſčhanas, ta zilweks zaur paſča gudribu un ſpehku newar tiſt pee meera un

laimibas un lai tee ilgotos pehz atpestifchanas¹⁾. Ifraeta tautai turpretim Deewš arween ſkaidroš darija ſinamu ſawu prahtu un ſagatawoja to ſā preeſtera-tautu par peſtifchanas widutaju un iſplatataju zitu tautu ſtarpā²⁾.

¹⁾ Ap. darb. 14, 16, 17: Kaš pagahjuſchōš laikōš wifeem paganeem lahtwiš ſtaigat pa ſaweem zelem, jebſchu wiſch ſewi naw pametiš neapleezinatu, labu daridamš, no debefš mums leetu un augliguš laikuš dodamš, muhſu ſirdiš ar baribu un ar preeku pildidamš.

²⁾ 1 Moſ. 22, 18: Un eefch tawāš ſehklaš wifaš tautāš wirš ſemeš taps ſwehtitaš. — 2. Moſ. 19, 6: Un juhš man buhſheet preeſteru ſehnina walſtiba un ſwehta tauta. — Zahna ew. 4, 22: Juhš peelhudſat, ko juhš neſinat, mehš peelhudjam, ko mehš ſinam: jo ta peſtifchana ir no juhdeem.

Paganu tautāš, ſewiſchki greeki un romeefchi, gan ſaſneedſa augſtu ſtahwokli mahkflā un ſinibāš, tomehr taš newareja apmeerināt wiku dwehſeleš ilgofchanōš. Pamaſam tee atſina ſawuš elkadeewuš ſā tuſchuš mahnuš. Tadehł greeku djejāš dſirdam waimanaš par zilweku dſihweš poſtu un neezibu. Homera Iliade 17, 446. „Wiſlabat nekad nebuht dſimufcham, bet ja dſimiš, tad drihš mirt“, taš ir paganu-tautu dſihweš-gudribāš panahkumuš.

§ 132.

Ifraeta tautu Deewš ſagatawoja wiſpirmiš zaur hauſlibu. Ta mobinaja grehtu atſihſchānu un ilgofchanōš pehz peſtifchanāš un bija tā pamahzitajš uſ Kriſtu (Gal. 3, 24). Ne tikai Deewa dotee deſmit hauſchki, bet wiſi likumi par deewkalpoſchānu, upureem un laižigu dſihwi rahdija Deewa taiſnibu un zilweku grehtuš.

Rom. 3, 20: Tadehł no hauſlibāš darbeem neweena meeſa ne-taps taiſnota wina preekſchā, jo zaur hauſlibu nahł grehtu atſihſchāna. — Gal. 3, 24: Tad nu ta hauſliba ir bijuſi muhſu pamahzitajš uſ Kriſtu, ſa mehš taptum taiſnoti zaur tijibu. — Ebr. 10, 1.

Hauſliba rahdija Deewa negroſamo prahtu un attureja zaur lahſteem un apſolijumeem no grehteem. Deewkalpoſchāna lihdi ar wiſeem upureem bija nahkamā Beſtitaja upura ehna un preekſchihme.

Preekſchihmigi ir ari daſchi wežāš deribaš wiſri. Adams, zilwezeš pirmsintajš, ir Kriſtuš otrā Adama un zilweku dſinuma atjaunotaja preekſchihme (Rom. 5, 14). Melkiſedekeš aiſtrahda uſ

Kristu kà ihsteno kehniku un augsto preesteri (Dahw. dj. 110, 4. Ebr. 7). Jahseps aisrahda us Pestitaja paseminaschanas un paaugstinaschanas kahrtu. Mojus ir Kristus preekschsihme kà fawas tautas qlahbejs un wadons. Josuis eewedis Israeta behrnus Ranaana jeme. Jesus muhs eewed debesu Ranaana (Ebr. 4, 8—10). Salamans aisrahda us muhschigo meera Leelungu, kas ustaisja muhschigo, garigo deewnamu (Zahna ew. 2, 19). Ari daschi notikumi ir nemami kà preekschsihmes, p. p. Ihsaaka upureschana (Ebr. 11, 9) un tshuhfkas paaugstinaschana tukjnesi (Zahna ew. 3, 14).

§ 133.

Ari zaur apfolijumeem Deews sagatawoja Israeta tautu us nahkamo Pestitaju. Wezàs deribas praweeshi naw tikai stiprinajuschu un preezinajuschu fawu tautu behdu laikôs, tee ari modinajuschu un usturejuschu tautas firdi zeribu us pestischanu un jaunàs deribas schehlastibas walstibu. Kà rihta blahsma top arween leelaka, lihds kamehr faule uslez, tà ari nahkamà Pestitaja apsolischanas un papreekschsludinaschanas top arween fkaidrakas, lihds kamehr wifai pasaulei uslez schehlastibas faule, Jesus Kristus.

Zaur wifu wezo deribu eet Kristus, fahkot no paradises wahrteem lihds tai laika peepildischanai. Wifì wezàs deribas notikumi un darbi, praweeshi, kehniku un preesteri aisrahda preekschsihmigi us jauno deribu. Tadehl wezà deriba ir isskaidrojama pehz jaunàs: wezà deribà ir wahrdi un preekschsihmes, jaunà gars un pateefba. Tapat waram ar kahda dsila domataja wahrdeem fazit: „Katrš bibeles stahstis ir papreekschsludinaschana, kura peepildàs wijôs gadu-simtenôs latra zilweta dwehfele“.

§ 134.

Pestitaja apsolischana eesahkàs jau paradises dahrsà¹⁾. Tas zelskes no juhda zelma²⁾ un peedsims no jumprawas is Dahwida zilts³⁾ Betlemes pilsehtà⁴⁾.

1) 1. Moj. 3, 15: Es zelschu eenaidu starp tewi un feewu un tawu fehllu un winas fehllu: schis famihs tew galwu un tu winam eedurfi papehdi.

2) 1. Moj. 49, 10: Szepteris nesudis no Juhda, neds waldbibas sillis no wina kahjam, teefams tas Sihlo (meers) nahks un winam tàs tautas pallausis.

²⁾ Ef. 7, 14: Redsi, jumprawa buhs gruhra un dsendès dehlu un nosauts wina wahrdu Immanueli (Deews ar mums). — Ef. 11, 1, 2: Un atwase nahks no Hsajus zelma un sars is winas fatnèm nefis auglus. Un us ta dusès ta Runga Gars, gudribas un sapraschanas Gars, padoma un stipruma Gars, atsihschanas un deewabijaschanas Gars.

⁴⁾ Mik. 5, 1: Un tu Betleme, Swrata, jebfchu tu esi mofa starp teem tuhstoscheem no Juhda, no tewis man isces, kas buhs waldbneeks eefsch Israeta, un kura iseeschana ir no eefahkuma, no muhschigàm deenàm.

§ 135.

Sihmejotees us pestifchanas laiku ziltstehws Jehkabs fludina, ka Pestitajs nahfschot, kamehr waldischanas siflis wehl buhschot pee Juhda zilts (1. Mos. 49, 10). Praweets Danijels raksta (Dan. 9, 24), ka paeeschot 70 nedekas (490 gadi) pehz ta laika, kad pawehleja Jeru-
salemì atfal uftaifit.

§ 136.

Praweeschu papreefschfludinaschanas aifrahda neween us Pestitaja zilwezig¹⁾ un deewifschigo²⁾ dabu, bet ari us wina trihschahrtigo amatu³⁾. Tapat wini fludina, ka weens praweets, lihdsigs Elijam fataisis winam⁴⁾.

¹⁾ Mos. 12, 3: Gelfsch tewis wifas ziltis wirs jemes taps swehtitas. — 2. Sam. 7, 16: Taws nams un tawa walstiba pastahwès tawà preefschà muhschigi: taws goda-krehfls buhs stiprs muhschigi. — Ef. 53.

²⁾ Hf. 9, 6. 7: Jo weens behrns mums dsimis, weens dehls mums dots, un waldbiba ir us wina kameescha, un wina wahrds top faukts: brihnuma padomadewejs, warenais Deews, muhschigais Tehws, meera-leelskungs. Lai waldbiba top waitota un meeram naw gala us Dahwida goda-krehfla un wina walstibà, ka winsch to fataifa un stiprina ar teefu un taisnibu no schi laika muhschigi.

³⁾ 5. Mos. 18, 18: Es teem zelfschu praweeti, kahds tu esi, no winu braktu widus, un es liffchu sawu wahrdu wina mutè, un winsch runàs us teem wifu, to es tam pawehleschu. — Dahw. dj. 110, 4: Tas Rungs ir swehrejis un tam nebuhs schehl: tu esi preesteris muhschigi pehz Malkisedeka fahrtas. — Dahw. dj. 110, 1: Tas Rungs

fazijis uš manu Kungu: fehdées pa manu labo rofu, teekams es tawus eenaidneekus leeku par pameflu tawàm fahjàm.

*) Ef. 40, 3: Sauzeja bals ir tukfnefi: fataifeet tam Kungam zetu, dareet klajumòs stiaigajamu zetu muhsu Deewam. — Mal. 3, 1: Nedsi, es fuhtu fawu engeli, tam manà preekschà buhs fataifit zetu. Un ahtri nahks uš fawu namu tas Kungs, to juhs mellejat, un tas deribas engelis, pee ka jums labs prahts. Nedsi, winsch nahk, faka tas Kungs Zebaot. — Mal. 4, 5: Nedsi, es jums fuhtu to praweeti Eliju, pirms nahks ta Kunga leelà un bijajamà deena.

III. Par Pestitaja wahrdeem un dabu.

§ 137.

Pestitajs nahza pasaulé zilwekus atpestit no grehkeem, nahwes un welua waras, un teem atnest debefu walstibu, t. i. taisnibu, meeru un preeku eeksch fwehtà Gara. Winam tadeht wjadseja buht pateefam Deewam un pateefam zilwekam, lai tas waretu buht widutajs starp Deewu un zilwekeem, jaunàs dshiwibas un taisnibas nesejs. Tadeht mehš aridsan kattismé apleezinajam, ka „Jesús Kristus ir pateefs Deews, no ta Tehwa muhschibà peedsimis un aridsan pateefs zilweks no jumprawas Marijas peedsimis.“

§ 138.

Pestitajam wjadseja buht pateefam Deewam, lai wina zeeschana un mirschana waretu uffwehrt wifu zilweku grehku paradu, uswaret grehku, nahwi un welnu un tà mums sagahdat muhschigu pestischanu.

Dahw. dj. 49, 8. 10: Sawu brahli neweens newar atpestit, nedj Deewam par to dot atpirkschanas maksu, ka tas dshiwotu muhscham un kapu neredjetu.

Pestitaja wahrdi aistrahda uš to, ka winsch mums ir pateefs Deews. Wimu nosauz par Jesu, t. i. glahbejs, Pestitajs, walihdsjetajs (Mat. 1, 1. Lufk. 1, 31. 2, 21.), par Kristu, t. i. fwaiditais, ebreju walodà mefijas, par Deewa Dehlu (Lufk. 3, 22. Gal. 4, 4. Ebr. 1, 2). Engelis faka uš ganeem Betlemes laukà (Lufk. 2, 11): „So jums schodeen tas Pestitajs dšimis, kas ir Kristus, tas Kungs Dahwida pilsehtà.“

Par wahrdu Jesus Luters raksta tā:

„Pee ſcha wahrda mums buhs ar uſzihtibu mahzitees un paturet, ka weenigi ſcho behrnihu fauz par Jezu un zitu neweenu, un mums buhs labi ſapraſt engela Gabriela tulkojumu, ka wiſch eſot tahds Jesus un peſtitajs, kas ſawus laudis iſpeſtijis no wina grehkeem un mums klahſt ſtahweſchot wiſas wajadſibās, ſche un tur, ahrigi un eekſchigi, laižigi un muhſchigi. Gan teefa, ka Jesus grib klahſt buht ſawejeem un teem palihdſet ari meeſas wajadſibās, kad keiſars, tehws un mahte un ziti zilweki palihdſet negrib waj newar. Bet wina ſewiſchtais un pirmais amats naw palihdſet laižigās leetās, bet palihdſet no grehkeem un muhſchigās nahwee. Un kad ſchi laižigā dſihwe eet uſ galu un kad jamirſt, kad ſirds apſina newar noleegt ſawus grehſus Deewa trefas preekſchā, un atrodas ruhpees un muhſchigās paſuſchanas breeſmās, tad ſchim Peſtitajam Jesium ir ihſtenais laiks, nahkt un palihdſet wiſeem teem, kas atſihſt tahdu nelaimi un pee wina meklē palihdſibu.“

§ 139.

Ka eekſch Jesus mahjoja wiſa deewibas pilniba, to apleezina a) Jahnis Kristitajs¹⁾, b) wina paſcha wahrdi²⁾, c) wina brihnuma darbi³⁾ un d) apustuku leezibas⁴⁾.

1) Jahna ew. 1, 27: Tas nahkt pee manis un ir bijis preekſch manis, tam es neefntu zeenigs kurpju ſikſnas atraifit. — Jahna ew. 1, 29—30: Nedſi, tas Deewa jehrs, kas nef paſaulēs grehſus. Schis ir tas, no ka es eſmu ſazijis: pehz manis nahks wihrs, kas bija preekſch manis: jo wiſch bija pirmaf neta es.

2) Mat. 18, 20: Kur diwi waj trihs ir ſapulzinati manā wahrda, tur es eſmu wina widū. — Mat. 28, 18: Man ir dota wiſa wara debefis un wirs ſemes. — Jahna ew. 8, 46: Kas juhsu ſtarpā manim jeklahdu grehſu war peerahdit? — Jahna ew. 8, 58: Pateefi, pateefi es jums ſatu: pirms neta Abraāms bija, es eſmu. — Jahna ew. 10, 30: Es un tas tehws mehſ eſam weens. — Jahna ew. 5, 22. 23: Jo tas Tehws neweenu neteeſā, bet wiſu teeſu ir dewis tam Dehlam; ka wiſeem buhs to Dehlu godat, itin kà tee to Tehwu godā, kas wina ſuhtijis. — Jahna ew. 5, 26: Itin kà tam Tehwam ir dſihwiba eekſch ſewis paſcha, tāpat wiſch ari tam Dehlam ir dewis, ka tam dſihwiba ir eekſch ſewis paſcha.

3) Jahna ew. 5, 21: Jo itin kà tas tehws tos mironus uſmodina un dara dſihwus, tāpat ari tas Dehls dara dſihwus, furus

gribedams. — 5, 36. — 14, 11: Tizeet man, fa es esmu eefsch ta Tehwa un tas Tehws eefsch manis: ja ne, tad jele tizeet man to darbu deht.

⁴⁾ Jahna ew. 1, 14: Un tas wahrds tapa meesa un dsihwoja muhsu starpâ, pilns schehlastibas un pateefibas, un mehs redsejam wina godibu, tahdu godibu, kâ ta weenpeedsimuscha Dehla no ta Tehwa. — 2. Kor. 5, 19: Jo Deews bija eefsch Kristus, falihdsinadams pasauli ar fewi paschu, teem winu grehku nepeelihdsinadams, un muhsu starpâ ir eezehlis to falihdsinafchanas wahrdu. — Kol. 2, 9: Jo eefsch wina mahjo wifa deewibas pilniba zilweku meefâs. — 1. Jahna 5, 20.

§ 140.

Jesus aridsan ir pateefs zilweks. Tahds buhdams winsch faprata muhsu behdas un wahjibas, wareja muhsu labâ zeest un mirt un kâ otrais Adams (Rom. 5, 14. 1. Kor. 5, 21) buht jaunâs, atpestitâs un ar Deewu falihdsinatâs zilwezes galwa, „tas fkaistakais starp zilweku behrneem“ Dahw. dsf. 45, 3. tas pirudsimtais starp daudj brahteem (Rom. 8, 29.).

Ebr. 2, 17. 18: Tapehz winam wajadseja wisâs leetâs teem brahteem palikt lihdfigam, lai firdschehligs taptu un ustizigs augts preesteris Deewa preefschâ, to tauschu grehtus falihdsinat. Jo zaur tam, ka pats ir zeeetis un fahrudinats, winsch teem, kas top fahrdinati, war palihdset. — Ebr. 2, 14. 15.

Jesus pats fewi labpraht fauzâs par Zilwekadehlu (tahdas 80 reisas), ar to apsihmedams, ka winsch muhsu brahliis un mums lihdfigs, bet ari fazidams, ka winsch zilweku augstakâ atwafe, no Deewa dimumschais, swehtâs zilwezes jaunais fahkums, eefsch ka parahdijâs muhschigâ mihlestiiba zilweka meefâ. Winsch ir Adama, Abraâma un Dahwida pehznahzejs (Mat. 1. Luf. 3, 13. un 3. Rom. 1, 3), winsch peenehmâs gudribâ, augumâ un penihlibâ pee Deewa un zilwekeem (Luf. 2, 52) fajuht isfalkumu (Mat. 4, 2. 21, 28), nogurumu (Jahna ew. 4, 6), fahpes (Jahna ew. 11, 33), lihdzseetibu (Luf. 7, 13), raud par Jerusalemi un pee Lahzarus kapa (Luf. 19, 41. Jahna ew. 11, 35). Winsch ir ari fahrudinats kâ mehs, tomehr bef grehta (Ebr. 4, 15).

Pirmee trihs ewangelijumi eesahkas ar Pestitaja nahfchanu wirs jemes, rahdidami wina dsihwes palahpeenus lihdj deewischligâs godibas un waras pilnibai. Jahna ew. turpretim rahda wispirms

wina deewiſchfigo godibu, kas tam, kà tam Wahrdam bija jau no muhſchibas pee ta Tehwa, tapehž zaur wimu ir raditas leetas un wiſch ir wiſas laižigàs un garigàs dſihwibas awots (Zahna ew. 1). Bet tadehž, ka paſaule wina nepaſina, tad ſchis Wahrds tapa meeſa un dſihwoja muhſu ſtarpà, pilnš ſchehlaſtibas un pateſibas. Wiſi ewangelijumi rahda, ka Jeſus ir bijis pateſi Deews un zilweks. Bet to ſapraſt un atſiht tikai taš warès, kas ar wiſu ſirdi un prahtu Peſtitajam nododàs, zaur wimu ſawu ſirdi ſchkihſta, prahtu atjauno, dſihwi ſwehti, pee wina meklè un atrod grehtu peedoſchanu un diwehfeles meeru un pehž wina wahrdeem dſihwo un dara. Tadehž Peſtitajš ſaka: „Ja kas grib wina prahtu darit, taš iſpratis waj ſchi mahžiba ir no Deewa, jeb waj eš pats no ſewis runaju.“ (Zahna ew. 7, 17). Kas ar nopeetnu prahtu meklè deewiſchfigo pateſibu un dſihwibu, un kaut to dara pahrbaididamš, kà Zahniš un Andrejš (Zahna ew. 1, 35—41), waj ari ſchaubidamees kà Natanaelš (Zahna ew. 1, 47), taš atradiš eefch wina widutaju ſtarp Deewu un zilwekteem (Zahna ew. 1, 52), ta dſihwà Deewa Dehlu (Mat. 16, 16), kuraſam ir muhſchigàs dſihwibas wahrdi (Zahna ew. 6, 68). Paſauliga, paſchtaſina un paſchgudra zilweka prahtam paliks wina deewiſchfiga daba tàpat apſlehyta un neſaprotama, kà toreij warifejeem un rakſtu mahžitajeem. „Taš ween pateſibà Kriſtu atſiniš, kura ſirdi Kriſtuš nehmiš mahjaš weetu.“

Peſtitaja zilwežigà daba zaur to deewibas pilnibu, kas winà mahžoja, tapa pamaſam apſkaidrota un deewiſchfiga darita. Tapehž paſemofchanàs ſahrtà winam naw pilnigàs wiſuſinaſchanàs (Mark. 13, 32), wiſš, kas tam ir, ir no ta Tehwa (Zahn. ew. 5, 19. 30), wiſch runà, ko taš Tehwš mahžijiš (Zahna ew. 8, 28) un dara, ko pee ſawu Tehwa redſejiš (Zahna ew. 8, 38). Wiſch luhdš ſawu Tehwu, pagodinat to ar to godibu, kas tam bijuši no muhſchibas (Zahna ew. 17, 5. 24), un Deews wimu ari ir paaugſtinajiš (Wihl. 2, 9). Tadehž ka Kriſtuš zilwežigà daba dalibu nehmuši pee deewiſchkàs godibas, ari mehš ſadraudſibà ar Kriſtu waram eemantot muhſchfigo dſihwibu.

(Treſchajà ekumeniſkà konzilà 431. g. Eſešà atmeta Konſtantinopeleš patriarka Neſtorija mahžibu, pehž kuras Kriſtuš deewiſchfiga un zilwežigà daba neefot kopà ſaweenotaš, bet tikai ahrigi lihdsàs ſaliktas. Žeturtajà ekumeniſkà konzilà Kalzedonà 451. g. atmeta Titika mahžibu, kas mahžija, Kriſtuš deewiſchfiga daba eſot ſewi uſnehmuši zilwežigo, tadehž wina meeſa neefot bijuši lihdsiga muhſu meeſai. Pretim ſchaj aplamai mahžibai atſina, ka abas dabas wina perſonà ir ſaweenotaš, tà ka weena no otras naw ſchkirama nedž dalama, bet abas ari neſamaiſtas un nepahrgroſitas.

IV. Pestitaja dšihwes kahrtas.

§ 141.

Pehz Wišl. gr. 2, 6—11 mums Pestitaja dšihwé jaiššfir diwas kahrtas: wina dšihwoščana nabadšibá un semibá un wina dšihwoščana deewiščigá godibá. Pirmá ir pašemosčanás un otrá paaugštináčanas kahrtá.

Pašemosčanás kahrtá deewiščigá daba nebija pašudufš, ta bija tifai apšlehpta lá faule aiš mahšoneem. Tifai ščad un tad ta pašrahdižás, it ihpašči Kristus brihnuma darbós. (Zahn. ew. 1, 14). Paaugštináčanas kahrtá zilwezigá daba tapa apššaidrota un zaur to nehma dalibu pee deewiščigás godibas un dšihwibas.

§ 142.

Pestitaja pašemosčanás kahrtá faškas ar to, ka wiššč peedšima no jumprawás Marijas un peenehna zilweka dabu. Bet šči zilwezigá daba nebija grehžiga, jo wiššč naw dšeminats nošeedšibá, bet eenešts no ta šwehtá Gara. Zaur to wiššč tapa paš jaunu potes šaru pee zilwežes šoka, wiššč ir tas otráis Adams, kas beš grehka.

Paš Pestitaja brihniščigo peedšimščanu mums ššabšta Mat. ew. 1 nod. un Lušk. ew. 1 un 2 nod.

№ 28. 30. 46. 45.

§ 143.

Pee pašemosčanás kahrtas peeder ari Pestitaja dšihwe nabadšibá un semibá. Wiššč štop no welna ššardinats, un apšmeets un wajats no šaweem eenaidneššeeem.

Mat. 8, 20: Un Ješus uš to šžžija: laššám ir alas un putneem apafšč debefš ir ligšdas, bet tam zilweka dešlam naw, kur likt šawu galwu. — 2. Kor. 8, 9: Šo jušš šinat muššu Kunga Ješus Kristus ščehšlastibu, ka tas bagats buššdams juššu dešt ir tapiš nabags, lai jušš zaur wina nabadšibu ššuhšut bagati.

Newis ššehnina ššili, bet lošu ššalli peedšima pašaules Pestitajš. Wiššč nedšihwoja wišš bagatibá, bet nabadšibá un truhšumá, lai nemtu uš šewi wišš grehka augšus un mušš daritu bagatus. Wiššč tapa no welna ššardinats, lai tas wiššš leetás buhtu mums lihššigš, ššomehr beš grehka. Ari ar pašauli tam daudš bija žžžihnás. Ššilššibš

tà winsch sahfa mahzit un brihnumus darit, radàs pretineeki un eenaidneeki. Rakstu mahzitaji launojàs par to, ka laudis winam gabja pakaf. Wariseji winu eenihdeja, ka tas atklahja winu leekulibu un paschtaisnibu, un auglee preefteri domaja, ka zaur wina mahzibu wisa tauta eeschot bojâ (Zahn. ew. 11, 50). Wariseji Jesum pahrmiet, wina mahzekki nefwehtijot fwehtdeenas (Mat. 12, 2), tee furn, ka winsch grehzineekus usnem un ar teem ehd (Lukt 15, 2). Wiltigus jautajumus preekschâ likdami tee grib kahdu wainu dabut, to apfuhdsset (par meslu doschanu Lukt. 20, 20 un par laulibas pahrkahpejas foddichanu Zahn. ew. 8). Winu cenaidis ir tik leels, ka tee no Jesus faka, winsch Deewu sainojot, melmenu sehrdfigam peedodams grehtus (Mat. 9, 2. 3.), un winsch welnus isdsenot zaur Beelzebubu, welnu wirsneeku (Mat. 12, 24); sawàs dusmàs tee to gribeja pat afwineem nomehtat (Zahn. ew. 8, 59). Jesus sawus pretineekus arween uswar ar pateesibas un gaijmas eerotscheem, bes bailem pret teem zihnidamees. Nekur winsch nemekle sawu godu, nekad nekaro grehzigâ kaislibâ; tikai fwehtàs dusmàs tas isdsen no Deewanama pirzejus un pahrdewejus (Mat. 21) un norahj rakstu mahzitajus un warisejus winu leekulibas deht. Tà winsch wifur dara tikai sawa debefu Tehwa prahtu (Zahn. ew. 4, 34), ari Getsemanes dahrsâ fazidams: „Mans Tehws, ja tas war buht, tad lai schis bikeris man eet garam, tomehr nekâ es gribu, bet tà tu“. Mat. 26, 39.

§ 144.

„Zeetis apafsch Bonzius Pilatus, krusstâ fists, nomiris, aprakts“. Schee wahrdi rahda mums Pestitaja wisleelako zeeschanu un pasemofchanos. Pestitajam jazeesch kauns, apfmeeklis un fiteeni augstâ preeftera un jemes foga preekschâ; tà noseedsneeku to fit krusstâ, winsch mirst, top eeliks kapâ un atdots truhdeschanai.

Es. 53, 6: Winsch ir eewainots muhsu pahrkahpumu deht un fagrausts muhsu grehtu deht. Sodiba gut uj wina, zaur fo mums meers naht, un zaur wina bruhsem mehš efam dseedinati. — Wihl. 2, 5—8: Tabds prahts lai jums ir, kahds ari Kristum Jesum bijis, kas Deewa gihmi buhdams netureja par laupijumu Deewam lihdsi buht, bet pats fewi ir istufschojees un kalpa gihmi peenehmis un tà tà zits zilweks tapis, un zilweka kahrtâ atrasts pats fewi pasemojees, paklausigs palizis lihdsi nahwei, lihdsi pat krussta nahwei.

Zaur sawu zeeschanu un mirschanu Kristus numis ir pametis preekschisihmi, ka mums buhs pakaf eet wina pehdam (1. Pehl. 2, 21).

Wisa muhfu dšihwe ir pafalstaigafšana Pestitajam: zaur žihnišchanos pee uswares, zaur kruštu pee gaismas, zaur behdam pee preeka, tas ari muhfu liktens. „Ras fawu kruštu uš fevi nenem un man ne-eet pafat, tas manis naw wehrtš“. (Mat. 10, 38). Tahdi krušta neseji ir biuščhi apuštuki un pirmee ašins leezineeti. Wahžifimees no wineem Kristus un wina wahrda deht wišu ufupuret, lai dšihwibu atrodam.

„Ras nezihštās, tas nenesis,
To goda troni debešis“.

§ 145.

Paaugstinaššanas kahrta Pestitaja deewiščigā daba atdabu atkal fawu eepreeščejo godibu un waru, pee ka ari žilwezigā daba nem dalibu, tadeht ka abas bija neščkirami faweenotas. Paaugstinaššanas kahrta eesahkās ar Pestitaja nošahpščhanu ellē. Kamehr wina meefas kapā guleja, wina gars nogahja mironu walsti, ewangelijumu fludināt un pestišchanu nešt tām dwehšelem, kas beš pašču wainas wirš semes uš winu newareja tizet. Tā jau šče winšč parahdijās tā grehtu, nahwes un wella ušwaretajš.

1. Peht. 3, 19. 20: Winšč ir nogahjis un ari teem gareem, kas zeetumā, fludinajis, kas zittahrta bija nešlaušigi, kad ta Deewa lehniba weenrejš gaidija Noas deenās.

Sem elles naw šče jašaprot muhščigās pašuššanas weeta (ebreju walodā gehenna, greekiški tartaros), bet ta weeta, kur mirušcho dwehšeles gaida paštara deenas, katra pežš faweem darbeem waj nu zeredama uš muhščigo dšihwoščhanu, waj ari bihdamās no muhščigās pašuššanas. Šcho mironu walsti ebreji nošauza par ščešl, greeki par hades.

§ 146.

Pestitaja augščamzelsčhanās ir stipra leeziba, ka winšč ir Deewa Dehts un dšihwibas Leelškungs, kas nahwes faites šarahwis un apflaidrotā meesā no kapa gahjis ahrā. Tadeht ari mehš waram buht droščhi, ka winšč muhš paštara deenā ušmodinās.

Dahw. šf. 16, 10: Jo tu manu dwehšeli nepametiši kapā, šawam Swehtam tu nelikši redšet fatruhdeščhanu. — Rom. 6, 8. 9: Bet ja mehš ar Kristu ešam mirušchi, tad tizam, ka ari ar winu dšihwošim, šinadami, ka Kristus no mironeem ušmodinats wairs nemirst; nahwe par winu wairs newalda. — № 170, 2: Ješus dšihws mans Pestitajš.

Ka Pestitajš teefcham treschâ deenâ augfchamzehlees, to apleezina neween ewangelisti (Mat. 28. Lufk. 24. Mark. 16. Zahna ew. 20), bet ari apustulš Pahwils, kurfch 1. Kor. 15 nod. atfauzas uf wiseem teem, kas Jesu redsejufchi pehz wina augfchamzelschânâš. Bes tam winam pašcham Pestitajš parahdijees zekâ uf Damafku 1. Kor. 15, 8; Gal. 1, 12—16; 1. Kor. 9, 1; Ap. d. 22, 6; 26, 12 u. 3. Zaur Kristus augfchamzelschânâš mahzekli top par drofcheem ewangelijuma fludinatajeem un kristigâš draudses dibinatajeem. Uf scho notikumum dibinajâš Kristus draudse un winas tijiba. Waj tas, kas miris un kapâ fatruhdejis, waretu buht draudses stubra afmins un fatwas walstibas kehniſch? Tapehz apustulš Pahwils faka: „Ja Kristus naw augfchamzehlees, tad muhsu fludinafchana ir weltiga, un juhsu tijiba ariſan weltiga“. 1 Kor. 15, 14.

§ 147.

Ar uſtahpſchānu debefis heidsâš Pestitaja dſihwe wirs semes. Wifch greeſchâš atpakal pee fawa debefu Tehwa un fehſchâš pee wina labâš rokâš, dalibu nemdams pee wina waras un godibas. No tureenes wifch reis nahks teefat dſihwus un miruſchus.

Wihl. 2, 9—11: Tapehz ari Deews wina waren paaugſtinajis un winam dahwinajis wahrdu, kas eet pār wiſeem wahrdeem; ka eekſch Jesus wahrda buhs zekus lozit wiſeem teem, kas debefis un wirs semes un apakſch semes, un ikkatrai mehlei buhs apleezinat, ka Jesus Kristus ir tas Rungs par godu Deewam tam Tehwam.

Jesus pats eepreekſch paſfludina fawu debefbraukſchānu (Zahn. ew. 6, 62. 20, 17). Par to ſtahta ari Lufk. 24, 51; Ap. d. 1, 4; Mark. 16, 19 un 1. Peht. 3, 22. Uf teefu wifch nahks wiſâ fawâ godibâ ar faweem engeleem (Mat. 25), teefat dſihwus un miruſchus. Ta buhs pehdigâ un ſwarigatâ leeziba no wina deewibas, paaugſtinafchānas pehdejais folis un peſtiſchānas darba pabeigums.

V. Peſtitaja darbs.

Prāweeſcha, augſtâ preeſtera un kehniſa amats.

§ 148.

Kristus peſtiſchānas darbs ir wežâš deribas prāweeſcha, augſtâ preeſtera un kehniſa amatu peepildifchāna. Peſtiſchānu wifch fludina wahrddâš un brihnumu darbâš, zaur fawu zeeſchānu un mirſchānu

winsch to fagatawo un fawâ walstibâ to mums fneedj. Tâ winsch ir preeksch mums deewischfigâs pateefibas, taifnibas un muhschigâs fwehtibas widutajš.

Behz trim leetam zilweki ilgojuschees no fenlaikem: pehz pateefibas atfihfchanas, labas firðsapsinas un pehz muhschiga meera, un fwehtibas. **W**inu prahtneeki melleja pateefibu, bet to mekledami nahza pehdigi pee iffamifchanâs; firðs-apsinas meeru melleja pee preestereem un upuru afinis, bet to arween wairaf jaudeja; winu dfejneeki fapnoja un dfeedaia par muhschigu meeru un fwehtibu wirs femes, lai gan nekad to neredseja, wina wal dneeki to arween aifðfina no femes wirfus. Behz ka zilweki (tihkojuschi) ilgojuschees, to Israeka tauta papreekschfludinajufi, tas ir peepildits eefsch Jesus, eefsch wina tas mums top par ihpafchumu. Jesus atspirdfina muhsu dwehfeli ar pateefibas wahrdu, fchifhsta muhsu firði ar falihðfinaschanas afinim, mehš dñihwojam wina walstibâ sem muhschiga meera fiſta.

§ 149.

Jesus Kristus ka praweets warens darbòs un wahrðòs wirs femes ſtaigadams ir fludinajis ewangelijumu jeb preeka wehsti par Deewa mihleſtibu un ſchehlaſtibu, zaur to behdigos eepreezinadams, fagrauſtas firðis dfeedinadams un tà wiſeem nefdams deewiſchfigo gaiſmu, pateefibu un dñihwibu.

Luhf. 4, 18. 19: Ta Kunga Garš ir uſ manim, tapehz winsch mani fwaidijis, nabageem fludinat preeka wehsti, toš, kam fagrauſtas firðis, dfeedinat, zeetuma laudim fludinat atſwabinaſchanu un alleem gaiſmu, falaufstus palaiſt wakâ, paſfludinat ta Kunga ſchehlaſtibas gadu. — Mat. 11, 28—30: Nahzeet ſchurp pee manis wiſi, kaš efat behdigi un gruhtfirðigi, eš juhs griðu atweeglinat. Remeet uſ fewi manu juhgu un mahzaites no manis, jo eš eſmu lehnprahtigs un no firðs paſeniigs; tad juhs atradiſeet atweegloſchanu ſawâm dwehfelêm. Jo mans juhgs ir laipniigs un mana naſta weegla. — Jah. ew. 14, 6: Eš eſmu taš zefch un ta pateefiba un ta dñihwiba; neweens nenahf pee ta Tehwa, ka ween zaur mani.

N° 434: Pee manim nahzeet Kristus fauz.

Kristus mahziba ir pawifam zitadaka nekâ praweefchu un apuſtuku mahzibas. Bezâs deribas praweefchi wareja paſfludinat tikai Deewa prahtu, apuſtuſi jaunâ deribâ tikai to, ko Peſtitajš bija mahzijis, neweens newareja par fewi runat nedj mahzit. Jesus ka Deewa Dehſ

runà par fewi paschu: wezàs deribas papreekschfludinafchanas pee wina peepildijuschàs (Lukf. 4, 21) fwehtee raksti dod leezibu no wina (Zahn. ew. 5, 39), jo winsch pats ir tas zefsch, ta pateefiba un ta dšihwiba (Zahn. ew. 14, 6). Winsch ir tas pafaules gaischums, (Zahn. 8, 12) un ta dšihwibas maije (Zahn. 6, 35), tas labais gans, kas fawas awis pasihst (Zahna ew. 10) un tas ihstenais wihnafofs (Zahna ew. 15). To wifu winsch par fewi mahza newis tadeht, lai pats godu melletu, bet lai wina debefu Tehws taptu godats; wina mahziba ir ta, kas winu fuhtijis (Zahna ew. 7, 16. 12, 49. 14, 24. 17, 8). Tadeht winsch war fazit: „Wifs, kas man peeder, tas tew peeder; un kas tew peeder, tas man peeder“. (Zahna ew. 17, 10). Scho debefu Tehwu winsch grib ari mums rahdit, jo tas ir ari muhsu Tehws. Kà starp winu un Deewu to Tehwu pastahw ihsta fadraudsiba, weeniba, mihlestiba un ustiziba, ta ari muhs winsch grib darit par fawa debefu Tehwa behrneem, lai mehš bauditum behrnu teefbu un behrnu laimi un waretum fazit ar apustuli Zahni: „Redseet, kahdu leelu mihlestibu tas Tehws mums ir parahdijis, ka mehš topam faukti Deewa behrni“ (Zahna 3, 1).

§ 150.

Swarigu weetu Jesus mahzibà eenem mahziba par debefu walstibu.

Kristus sawu pestifchanas amatu fahfdams fludina, ka debefu walstiba esot tuwu klaht nahkufi (Mat. 4, 17). Ta naw wis ahrigas waras un laiziga goda walstiba, bet tizigo fwehta fadraudsiba ar Deewu, taisniba, meers un preeks eefsch fwehtà Gara (Rom. 14, 17). Ta ir zilweta wisaugstakà un dahrgakà manta (Mat. 6, 33, lihdsibas par apflehtu mantu un dahrgu pehrli Mat. 13). Wina isplatàs zaur Deewa wahrdu pasludinafchanu (lihdsiba par fehjeju un fehllu Mat. 13, 3—9), aug pamafam (lihdsibas par finepu graudinu un raugu Mat. 13, 31—33); winà ir kauni un netaisni, kas pastara deenà taps atschkirti kà nefahles no tweescheem (Mat. 13, 24—30), kà sapuwuschas siwis no labàm (Mat. 13, 47—50). Par tahdu schkirschchanu runà wehl zitas lihdsibas. Lihdsiba no desmit jumprawam Mat. 25, 1—13, no ustizeteem podeem Mat. 25, 14—30. Kalna fprediki Pestitajš rahda schàs walstibas pamata likumus un kà ta eemantojama. Nopelnit to neweens newar, neds ari pagehret kà algu, ta ir schehlastibas dahwana teem, kas sawu krusu nef vazetibà, pasemibà greklus atsihst un noschehlo un sawas dahwanas un sawu mantu ifleeto tuwakam par labu mihlestibà un schehlfirdibà.

§ 151.

Pestitaja brihnuma darbi ir wina mihlestibas un sčehlastibas redsamās sīmes un leeziba, ka winšč no ta Tehwa fuhīts, uswaret nahwi un wahjibas, waldit par dabas spēheem un parahditees par tahdu, kam ir deewiščķigs spēhks un wara. Zaur to winšč ari stiprina fawu mahžektu un ļauschu tizibu (Jahna ew. 2, 11. Luķ. 24, 19).

Kas tiz, ka Jēsus Kristus ir muhfu Pestitajs, kas augščam zehlees no mironēem un uštahpis debefis, tam ari jatiz, ka winšč ir darijis brihnumus. Ja winšč wirs semes staigajot nebuhtu warejis mironus usmodinat, wahjus dšeedinat, juhru un wehtru apšaukt, kā tad winšč waretu uswaret grehku un nahwi? Pestitajs patš us brihnumeem atšauzās kā us fawas deewibas leezibu (Jahna 5, 36. Mat. 11, 4. 5. Jahna ew. 14, 11. 15, 24). Brihnumus winšč nedara tadehķ, lai taptu no ļaudim apbrihnots un flawets; winšč ķahrđinataju atraidijis, kas winam teiza, lai nolaiščotees no Deewa nama junta gala, un kad warifeji un šaduzēji winu ķahrđinadami prašja, lai teem parahdot ķahdu sīmi no debefim, tad winšč toš atšahja un aišgahja. Winšč nekur neleelās ar šaweem brihnuma darbeem, winšč ļaudim daudšreis aišleedš, wina brihnuma darbus išpaust, lai nebuhtu tahdu, kas tiz tikai brihnumu dehķ. Bet ķur winšč redš stipru tizibu, kā pee teem diweem neredšigeem (Mat. 9, 27—30), pee Kananeeschu seewas (Mat. 15, 21—28) un pee ķapteina Kapernaumā (Mat. 8, 13), tur tas labpraht palihđš.

Kristus brihnuma darbi naw noleedšami. Wini ir apstiprinati šw. rakstōš no apustuleem un atšihiti pat no Jēsus eenaidneekēem (Mat 12, 24. 27, 42). Brihnumu noleedšēji mehģina winus išflaidrot dabiski, waj ari tura šw. rakstu šarakstitajus par dabas likumu nepratejeem un mahhtizigeem. Wiš ķahdi mehģinajumi ir weltīgi. Waj tad pati kristiģā draudse naw leels brihnumš, waj ķatrs kristiģš zilweks nefajuht, ka wehl tagad grehku peedoščanā un atdšimsčanā Deews brihniščķīgi šrahđā zilweku dwehsele. Bet tagad, ķur pestiščanas darbs beigtš un kristiģa draudse dibinata, brihnumi wairs nenoteek aģriģi, bet eelščķīgi.

Dajšči apģalwo, ka brihnumi ešot pret pastahwošķeem dabas likumeem, ķo tee trauzeģot un išnihģinajot. Tas ir aplam. Brihnumi gan ir pahrdabišķi, bet newis pretdabišķi. Tadehķ profesors Luthards ķaka: „Naw wiš tā, itķā brihnumš atzeltu dabas likumus, no šķeem likumeem tas panem tikai ķahdus notikumus un nostahđa toš sem augštakas ģribas un augštaka spēhķā likuma. Mums iķdeeniščķā

dsihwé daudj tahdu lihdfigu atgadijumu. Kad mana rofa akmeni fweesch gaisá, tad tas ir pret akmina dabu un nezelas no peewillschanaš spehta, bet šche nahš klast augstaks spehts un augstata griba, zaur to izelās panahkumi, kas naw jematu spehtu panahkumi. Zaur to šche likumi un spehti netop isuihzinati, bet paleet tà bijuschj. Tà ari pee brihnuma strahda augstaks zehlonš, no ka izelās panahkums, kusch naw semo zehlonu fakara panahkums, bet gan wehlat šchim fakaram peebeedrojas.“

§ 152.

Jesus Kristus naw titai mahzjijš, bet wišá fawá dsihwé neween faweem mahzjekem, bet ari mums preekschšihmi dewiš, lai mehš pakal (eetam) staigatum wina pehdás.

1. Peht. 2, 21: Jo us to juhs esat aizinati, tà ari Kristus preeksch jums ir zeetis un jums preekschšihmi pametis, ka jums buhs pakal eet wina pehdam.

N° 106: Pee tew Jesus es palitschu.

Rahdu pasemibu, lehnprāhtibu un pazeetibu Pestitajs wifur ir rahdijis! Sawus eenaidneekus winsch ir mihlejis, grehzineekus un muiteneekus usmeklejis un ar teem kopā ehdis un tà rahdijis, ka winsch nahzis meklet un isglaht tos, kas pasuduschj. Saweem mahzjekem winsch ir ihstems tehws un draugs; mihlestibā un pazeetibā winsch tos audšina, ustizigi par teem gahda, panes winu wainas un truhtumus un dod teem pasemibas un mihlestibas šiimi, winu kahjas masgadams. Tà winsch fchos wahjos, schaubigos un mastizigos apustulus ir isaudšinajis par zilweku šwejneekem, droscheem ewangelijuma fludinatajeem. Zaur grehtu peedoschanu winsch ir modinajis grehtu atšišchanu, zaur mihlestibas pilneem wahrdeem dwehseles pee fewis aizinajis un atgrešis. Sawu mahzeklu dusmu karstumu winsch norahj šazidams: „Waj juhs nesinat, kahdam garam juhs peederat? Jo tas zilwekadehls naw nahzis zilweku dwehseles nomaitat, bet pestit.“ Lukt. 9, 55. 56. Titai paschtaifnos un leekuligos warisejus un rakstu mahzitajus winsch beedina un foda un issauz pār teem 8 reišes wai — wai! (Mat. 23, 13—35).

§ 153.

Pestitaja praweescha amats naw beidsees ar wina usbraukšchanu debefis: winsch suhtija šwehto Garu faweem mahzjekem, kas teem

mahzija wifas leetas un tos weda pee ihsienās pateefības (Zahna ew. 14, 26. 16, 13). Zaur fw. Garu winsch ari wehl schodeen aizina un modina pateefības leezineekus.

Pestitaja augstā preestera amats.

§ 154.

Kā augstais preesteris Pestitajs naw tikai muhsu weetā baušlibu peepildijis ¹⁾, bet ari baušlibas lahstus un grehku fodu muhsu weetā nefis un zeetis ²⁾. Winsch ir tas salihdsinafšanas upuris, tas Deewa jehrs, kas muhs ar Deewu salihdsinajis ³⁾. Winsch muhs aistahw pee ta debesu Tehwa ar sawām aishuhgšanām un isdala wiseem tizgeem sawu fwehtibu ⁴⁾.

¹⁾ Mat. 5, 17. 18: Nedomajeet, ka es esmu nahzis atmešt to baušlibu un tos praweeschus. Es ne-esmu nahzis atmešt, bet peepildit. Jo pateefi, es jums satu: teekams debes un seme sudis, nesudis neweena, ne ta wismasakā rakstu-sihmite jeb raksta-gabalinsch no baušlibas, teekams wijs noteef. — Gal. 4, 4. 5: Bet kad ta laika peepildishana nahza, tad Deews fuhtija sawu Dehlu, dsimuschu no seewas un noliktu apaksch baušlibas, ka winsch tos, kas bija apaksch baušlibas, atpirktu, ka mehš to behrnu teesu dabutum.

²⁾ Eš. 53, 5: Terešam winsch nesa muhsu sehrgas un uskrahwās muhsu sahpes, bet mehš winu turejām par foditu, Deewa fahstu un nospaiditu. — Gal. 3, 13: Kristus muhs ir atpirzis no baušlibas lahsta, preeksch mums par lahstu palizis, jo ir rakstis: nolahdets ikweens, kas kahrts pee koka.

³⁾ 1. Peht. 1, 18. 19: Zuhš ne-eseet atpirkti ar isnihzigu mantu, ar fudrabu waj feltu no sawas neleetigas dshwofšanas pehz tehwa eeraduma, bet ar Kristus kā nenoseedšiga un neapgahnita jehra dahrgām asnim. — 1. Zahn. 2, 2: Un winsch ir ta salihdsinafšana par muhsu grehkeem, un neween par muhsu grehkeem, bet ari par wifas pafaules grehkeem. — Ebr 9, 11. 12: Bet Kristus to nahtamo labumu augstais preesteris, ir nahzis un zaur jo leelu un pilnigu dshwokli, ne rokam taištu — tas ir ne no schis radibas, — neds ar ahshu un telu asnim, bet ar sawa pascha asnim winsch weenreis ir eegahjis tai fwehtā weetā un fagahdajis muhschigu pestishanu. — Ebr. 7, 26. 27: Jo tahds augstis preesteris mums ari peenahzās, kas ir fwehts, nenoseedšigs, neapgahnits, atschkirts no grehzineekeem un augstas par

debesim; kam newajaga tà kà teem augsteem preestereem, iddeenäs upurus nest papreefsch par saweem paschu grehkeem un pehz par teem lauschu grehkeem; jo to winsch ir darijis weenreis, kad winsch pats fewi upurejis.

4) 1. Jahna 2, 1: Mani behrnini, to es jums rakstu, lai juhs negrehktojeet; un ja kas grehko, tad mums aibildinatajäs pee ta Tehwa, Jesus Kristus, tas taisnais. — 1. Kor. 1, 30: Bet no wina juhs esat eefsch Kristus Jesus, kas mums no Deewa ir dots par gudribu un taisnibu un fwehtudarischanu un pestischanu.

N° 100: Tu fen augstais preesteris.

Ka katram noseegumam wajaga atlihdsibas jeb soda, to redsam jau pee paganu tautam. Zaur upureem un meesas mozischanu pagani luhkoja sawus grehkus nomakfat un atkal falihdsinatees ar saweem deeweem. Deews sawa mihslestiba grib gan grehkus peedot, bet to winsch nedara bes eepreefschejas grehku atmakfas, jo winsch ir taisus un fwehts Deews. Tadeht Jesus Kristus, tas nenoseedsigais Deewa jehrs, ir nehmis us fewi wisu zilweku grehkus un sagahdajis grehku peedofchanu un pestischanu teem, kas tijiba atsiht un peenem scho upuri ari par sawu grehku upuri.

Gan ari wezäs deribas augstais preesteris leela falihdsinaschanas deenä par wiseem lauschu grehkeem upureja falihdsinaschanas upuri; bet winsch pats ari bija grehzigs. Tadeht tam eepreefsch bija jaupure par pascha grehkeem (Ebr. 5, 3). Kristus turpretim bija bes grehkeem. Wezäs deribas augstais preesteris upureja katru gadu, Kristus tikai weenreis. Weza deriba upureja lopus tikai preefsch Israela tautas grehkeem, Kristus ir upurejis sawas fwehtäs, dahrgäs afinis preefsch wifas pasaules grehkeem.

Wejee basnizas tehwi usstatija Kristus nahwi kà maksu, zaur ko zilweku dwehfeles atpirtas no wella waras (Origen, Ambrosijs, Gregors Seelajs), un kà upuri grehku weeta. Dsitak saprata Kristus pestischanas darba nosihmi Anselmus no Kenterberi. Winsch mahza tà: Zilweks ar saweem grehkeem apwainojis Deewa godu, Deewa bauschlus pahrkahpdams; schis apwainojums pagehr atlihdsibu; bet to nespehj dot neweens zilweks, neweens radijums, jo wiseem peenahkas Deewu arween godat, zit ween spehj. Tapehz Kristus nahza mihslestiba pee mums un zaur sawu zeeschanu bagatigi samakfaja par Deewa apwainoto godu, tà ka Deewa mihslestiba nu war peedot teem grehzincekeem, kas turas pee Kristus nopelna. Toms no Alwino aifrahdija us to, ka Kristus zeeschana mums tadeht war nahkt par labu, ka winsch kà patees zilweks un wifas zilwezes galwa stahw ar mums zeescha safara. Reformatori atfina, ka Jesus zeeschana un mirschana pilnigi atfwer

zilwezes grehtus pret swehto un taifno Deewu, ta ka wairs newajaga swehto zilweku nopelna un labo darbu. „Grehki mums top peedoti Kristus labad, kas ar sawu nahwi piluigi aismakfajis par muhsu grehteem“. (Augsburgas tij. apl. IV).

Mahziba par Kristus atpestifchanas un falihdsinafchanas darbu ir no leela swara kristiga zilweka dsihwe. Ta dod ihstenu pasemibu, ihstenu preeku un mihlestibu. Wina isnihzina zilweka eedfimto augstprahtibu un lepnibu, jo ta rahda, ka zilweki newar tapt taifnoti Deewa preefscha zaur saweem paschu nopelneem waj darbeem, bet no schehlastibas Kristus labad zaur tizibu. Ifsamifuscham un falaustam firdim ta dod grehtu peedoschana, debeschfigo preeku, Deewa behru teesibu, meeru un jaunus dsihwibas spehtu. Ta pastubina to mihlet, kas muhs papreefsch mihlejis. Ra tas waretu tihfschi grehtam kalpot waj padotees kuhtribai, kas pasihst Pestitaja ruhkto zeeschana un nahwi muhsu grehtu deht?

§ 155.

Kristus muhs ir atpestijis un atpirzis no wiseem grehteem¹⁾. Winsch muhs naw tikai atswabinajis no grehtu foda, bet ari wala raisijis no grehtu wehrdsibas un grehtu waras²⁾, dodams mums jaunu spehtu, no grehteem fargatees un kahrдинаfchanas uswaret.

¹⁾ Kol. 1, 14: Gelfsch ka mums ir pestifchana zaur wina afinim, grehtu peedoschana. — Rom. 6, 14: Jo grehts par jums newaldis; jo juhs neefat apaksch bauflibas, bet apaksch schehlastibas.

²⁾ Jahna ew. 8, 34—36: Jesus teem atbildeja: pateesi, pateesi, es jums faku, itweens, kas grehtu dara, tas ir grehta kalps. Bet kalps muhscham nama nepaleef, dehts paleef muhscham. Ja nu tas Dehts juhs atswabinas, tad juhs teescham buhfeet swabadi. — Gal. 5, 24: Bet tee, kas Kristum peeder, sawu meefu ir frusta ftufchi ar kahrribam un eekahroschanam.

§ 156.

Pestitajs muhs ari atpestijis no nahwes, neween no laizigas, bet ari no garigas un muhschigas (fal. § 125). Laiziga nahwe gan wiseem jazeefsch, bet Kristus ir atnehmis nahwes dselonu, proti nahwes bailes, dodams mums pahrleezinafchanos, ka augscham zelfimees¹⁾. No garigas²⁾ un muhschigas³⁾ nahwes winsch muhs atpestijis, muhsu grehtus nomasgadams un daridams muhs par Deewa behrneem.

1) Jahna ew. 11, 25. 26: Es esmu ta augšchamzelschanaš un ta dšhwiba; kas tiz uš mani, jebšhu tas buhtu miris, tas dšhwos, un ikweens, kas dšhwo un tiz uš mani, tas nemirs ne muššam. — 1. Kor. 15, 55—57: Nahwe, fur ir tawš dšelons? Elle, fur ir tawa ušwarešhana? Bet nahweš dšelons ir grehtš un grehta spēhtš ir haušliba. Bet paldeewš Deewam, kas mums to ušwarešhanu dewiš zaur mušfu Rungu Jesu Kristu. — Wihl. 1, 21: Jo mana dšhwiba ir Kristus un miršhana man neš auglūs.

2) Ew. 2, 5. 18: Deewš mušš, kas bijām nomiruschi grehtōš, ar Kristu ir darijis dšhwus. Jo zaur wīnu mums abeem ir pee-eešhana eekšch weena Gara pee ta Tehwa.

3) Jahna ew. 8, 51: Pateeš, pateeš es jums šafu, kas manu wahrdu turēs, taš nahwi neredšēs ne muššam. — Jahna parahd. 2, 11: Tam, kas ušwar, nekahda waina nenotiks no tāš otras nahweš.

Nē 170: Jesuš dšhwo muššigi.

Nē 643: Kristus man' dšhwibina.

Nē 135, 9: Kad man šcheit bušš atštahtees.

§ 157.

Wišpehdigi Kristus mušš atpeštijis no wella waras¹⁾, wella darbus un wina walstibu ispostidams un mušš no wella šaitem atšwabinadams²⁾.

1) Jahna 3, 8: Kaš grehtu dara tas ir no wella, jo wels grehto no eefaktuma. Tadeht Deewa Dehšs ir atšpihdejis, ka wīnšch wella darbus išahrditu.

2) Rom. 8, 33. 34: Kaš apšuhdšēs Deewa išredšetos? Deewš ir, kas taišno. Kas pašudinās? Kristus ir nomiris, bet wehl wairak, wīnšch ari ušmodinātš; tas ir pee Deewa labās rofas, tas mušš ari aiššahw. — Jahna par. 12, 10: Tagad ta peštšchana un tas spēhtš un ta walstiba mušfu Deewam, un ta wara wina Kristum ir kluwufi; jo mušfu brahlu apšuhdšetajš ir nomeštš, kas toš apšuhdšeja preekšch mušfu Deewa deenām naktim.

Nē 183: Tas elles zeetums ispostiits.

Wels ir grehtu un nahweš tehws. Kas tadeht grehtam kalpo, taš kalpo wellam. Wella wara ari Peštitajam ir pretim šahjusees neween pee teem zilwekeem, kas no wella bija apšehsti (Mat. 15, 22. 17, 18), bet ari pee juhdu eenaida un wajašchanām un pee Juhdafa apgrehtošchanās.

§ 158.

Wella kahrđinaschanas pastahw wehl tagad¹⁾, tās beigfees tikai ar pehdejo teefu. Bet winas mums newar fľahdet, ja pašchi efam modrigi Deewu luhdsam un zihnamees ar tizibas brungm un gara eerotfcheem²⁾.

¹⁾ 1. Pehť. 5, 8: Efeet prahtigi, efeet nomoda, jo juřfu pretineeks, tas wels, staiga aplahrt ka ruhfdams lauwa, un melle, kuru tas aprıhtu. Tam stahweet pretim stipri tiziba. — Ew. 6, 12: Jo mums naw zihniřchanas pret meefu un afnim, bet pret tam walđibam un waram, pret teem pafaules walđitajeem řchis pafaules tumřiba, pret teem ľauneem gareem gaifa.

²⁾ Ew. 6, 10. 11. 16. 17: Beidsot, mani brahti, topeet řpehzigi eefřch ta Runga un eefřch wina řpehka waras. Apwelkat wiřas Deewa brunas lai warat preti stahwet wella wiltigam ufmahtřchanam. Par wiřam leetam řagrahbuřchi tizibas preeľřchuramas brunas, ar řo juřs ta blehdneeka ugunigař bultas wiřas warefeet iřdřchř; un nemeet peřtiřchanas brunu-řepuri un ta Gara řobinu, tas ir Deewa wahrdu.

№ 466: Modrigi juřs Kristus ľaudis.

§ 159.

Muřfu peřtiřchanas řahtums un řehľons ir neiřteizamā Deewa miľleřtiba uř mums grehziņeekeem.

Jer. 31, 3: Eř tewi eřmu miľlojis ar muľřřigiu miľleřtibu, tadehť eř tewi řcheľligi eřmu wilzis pee řewis. — Jaha ew. 3, 16: Tik řoti Deews pafauli miľlejis, ka winřch řawu weenpeeđřimufřchu Deľlu dewis, ka wiřeem teem, řas tiz uf wınu, nebuřs pařuřt, bet dabut muľřřigiu dřihwořchanu. — Rom. 5, 8: Bet Deews řawu miľleřtibu uf mums parahda, ka Kristus par mums ir nomiris, řad mehř wehl bijam grehziņeeki.

Luters řata: „Tew nebuřs tikai uřřkatit Kristus řeeřřchanu, bet taľtaľ řpeeřtees un uřřkatit wina ľaipno řirdi, řa ta ir pilna miľleřtibas uf tewi; řa tew tizibas patauřřchanas tiks řtuprinata. Pehz tam ej taľtaľ zaur Kristus řirdi pee Deewa řirds, un redři, řa Kristus newaretu tew miľleřtibu řahdit, ja Deews to nebuřtu gribejis muľřřiga miľleřtiba, řam Kristus ar řawu miľleřtibu uf tewi ir paľlaufřgs. Tur tu atradiři deewiřřřigi ľabo Tehwa řirdi, řad tu řavratiři Kristus wahrđus: Tik řoti Deews pafauli miľlejis. Tadehť waram ar Pař-

wilu fazit: „Ja Deews preeksch mums, kas buhs pret mums.“
Rom. 5, 31—34.

№ 147, 6: Es deen' un nakti dseedaschu.

№ 520, 15: Sirds lehdam' lez no preeka.

Pestitaja kehnina amats.

§ 160.

Pestitaja kehnina amats pastahw eeksch ta, ka winsch sawu draudsi, kuru tas dibinajis, zaur fw. Garu stiprina, fargà un walda¹⁾. Pee augschamzelschanàs un pastara teefas winsch parahdisees kà sawu eenaidneeku uswaretajs un dsihwu un miruschu teefatajs, kas sawu schecklastibas walstibu padaris par godibas walstibu²⁾.

¹⁾ Mat. 28, 18. — Jahna ew. 17, 20. 21: Bet es neluhdsu par scheem ween, bet ari par teem, kas zaur wiwu wahrdu us mani tizes. Lai wif ir weens, itin kà tu Tehws eeksch manis un es eeksch tewis, lai ari tee ir weens eeksch mums, lai ta pasauke tij, ka tu mani est fuhrijis. — Ew. 1, 22: Un tas ir padewis wifas leetas apatsch wina kahjam, un winu wifas leetas dewis par galwu tai draudsei.

²⁾ Jahna ew. 5, 27: Un winsch tam waru dewis ari teesu turet, tadeht ka tas ir tas Bilweka-dehls. — 1. Kor. 15, 25: Zo winam peenahkas waldit, teekams winsch wifus eenaidneekus buhs lizis fewim apatsch kahjam.

№ 575: Kamehr wehl Kristus kehninsch buhs.

№ 571: Deews ir muhsu zeriba.

Wehl kalpa gihmi buhdams un semiba staigadams Kristus ir rahdijis sawu kehnischfigo waru, dabas spehtus pahrwalbidams un zilweku firdis lozidams. Sawu walstibu tas sagatawoja zaur mahzektu iswehleschanu, ewangelijuma sludinaschanu, kristibas un fw. wafarehdeena eestahdischanu. Pehteris ir tas atmins, us kuru winsch grib uštairt sawu draudsi (Mat. 16, 18). Schi sagatawota walstiba dibinata wafaras swehtkòs zaur fw. Gara isleeschanu un pirmo 3000 dwehjektu kristischanu (Ap. d. 2).

Debesis usbraukdams un pee sawa Tehwa labàs rokas sehdamees Kristus ir palizis par sawas draudses galwu (Ew. 1, 22. 5, 23. Kol. 1, 18), par to gahdadams, ka tizgee wifur top mahziti wina wahrda un pasargati zaur wina schecklastibu, ka tee top swehtiti wina pateestba un weenoti wina mihlestiba (Jahna ew. 17, 17. 21).

Wina ſchehlaſtibas walſtiba iſplataſ arween wairaf ſemes wirfû, un tee, kaſ jau aizinati, top ſwehtiti un uſtureti. Keiſ ſchi ſchehlaſtibas walſtiba taps par godibas walſtibu. Kad taſ Kungſ nahſ teefat dſihwus un miruſchuſ, tad winſch pilnigi uſwarèſ elli un grehtu un ſchfirſ launos no labeem, lai ta Tehwa ſwehtitee wina walſtibâ apakſch wina dſihwotu un winam kalpotu muhſchigâ taiſnibâ, nenoſeedſibâ un ſwehtibâ. Taſ ir peſtiſchanaſ darba gals un mehrkiſ; tad buhſ wiſi Deewa walſtibas eenaidneeki uſwareti, Deewſ buhſ tad wiſ eekſch wiſeem (1. Kor. 15, 25. 28).

Juhdi domaja, ka Kriſtuſ kâ laiſigſ kehninſch dibinaſchot wareno juhdu walſtibu. Bet Kriſtuſ walſtiba naw no ſchiſ paſauleſ (Jahna ew. 18, 36), tapehſ ta ari naw ar paſauligeem eerotſcheem ne iſplataſ, ne ſtiſpinama. Kriſtuſ patſ ir winas ſtiſpumuſ, ta augſ un iſplatiſeef par ſpihti wiſeem eenaidneeteem un winu warai. Wina walſtibas mehrkiſ naw wiſ, paſauleſ iſglihtibu weizinat, laiſigu labklayſchanaſ un laimi ſneegt, bet weſt zilwekuſ pee ſabraudſibas ar Deewu un pee muhſchigas dſihwoſchanaſ. Scho mehrki ſaſneedſ zaur ſw. Gara darbibu un palihdſibu.

Dreſchais tizibas lozekliſ.

No ſwehtifchanaſ.

Es tizu uſ to ſwehto Garu, — weemu ſwehtu kriſtigu draudſi, ſwehto beedribu, — grehtu peedoſchanaſ, — meeſas angſchamzeliſchanaſ un muhſchigu dſihwoſchanaſ. Amen.

Kaſ taſ ir?

Es tizu, ka eſ ar ſawu paſcha ſpehku un ſapraſchanaſ uſ Jeſu Kriſtu, ſawu Kungu, newaru tizet nedſ pee ta nahſti; — bet taſ ſwehtaiſ Gars zaur to ewangelijumu mani aizinaiſ, ar ſawâm dahwanâm apgaiſmoſiſ, ihſtenâ tizibâ ſwehtijiſ un uſturejiſ; it kâ winſch wiſu kriſtigo draudſi wirſ ſemes aizina, ſapulzina, apgaiſmo, ſwehti un pee Jeſuſ Kriſtuſ uſtur ihſtenâ weenigâ tizibâ. Schini kriſtigâ draudſe winſch man un wiſeem tizigeem iſdeenas wiſuſ grehtuſ bagatigi peedod un paſtarâ deenâ mani un wiſuſ miruſchuſ uſmodinâſ un manim ar wiſeem tizigeem eekſch Kriſtuſ muhſchigu dſihwoſchanaſ doſ. Taſ ir teefcham teef'.

I. Par ſwehto Garu.

§ 161.

Jesús Kristus zaur ſawu zeeſchanu un mirſchanu ir gan munis ſagahdajis peſtiſchanu un muhſchigu dñhwofchanu, bet zaur paſcha ſpehku un ſapraſchanu newaram ne uſ Jesu Kristu tizet, ne pee ta nahkt. Grehks ir muhſu prahtu aptumschojis, muhſu ſirdi apzeetinajis un muhſu ſpehku ſalaufis¹⁾. Tikai zaur ſiv. Gara gaifmu un ſpehku waram tizibâ ſanemt to no Deewa ta Tehwa apſolito un zaur Jesu Kristu wina Dehlu ſagahdato peſtiſchanu²⁾.

1) Jahna ew. 6, 44: Neweens pee manis newar nahkt, ja tas Tehws, kas mani ſuhtijis, winu newelk. — 1. Kor. 2, 14: Bet meefigs zilweks nesanem, kas ir no Deewa Gara, jo tas winam ir getiba, un winſch to newar ſapraſt, jo tas ir garigi apſpreeschams.

2) 1. Kor. 12, 3: Neweens newar Jesu ſaukt par Kungu, kâ ween zaur ſwehto Garu. — Rom. 8, 9: Bet juhs nedſihwojeet pehz meefas, bet pehz Gara, jo tikai Deewa Gars eekſch jums miht; bet ja kam Kristus Gara naw, tas winam nepeeder. — Wihl. 2, 13: Deews ir, kas eekſch jums padara ir to gribeschanu ir to padariſchanu pehz ſawa labâ prahta 2. Kor. 3, 5.

§ 162.

Deewa rakstôs apſihmê ſwehto Garu daſchadeem wahrdeem. Winu ſauz par ſwehto Garu, tadeht ka winſch muhs ſwehtus dara, par Deewa un Kristus Garu (Rom. 8, 9). Peſitajis winu ſauz par eepreezinataju¹⁾, jo winſch muhſu wahjibai nahkt palihgâ (Rom. 8, 26), un par pateefibas Garu, tadeht ka winſch muhs wada uſ wiſu pateefibu²⁾.

1) Jahna ew. 14, 26: Bet tas eepreezinatajs, tas ſwehtais Gars, to tas Tehws ſuhtis manâ wahrda, tas jums mahzis wiſas leetas un jums atgahdinâs wiſu to, to es jums eſmu ſazijis.

2) Jahna ew. 16, 13: Bet kad winſch, tas pateefibas Gars, nahks, tas juhs wadis uſ wiſu pateefibu; jo winſch no ſewis paſcha nerunâs, bet to tas dſirdês, to tas runâs un nahkofſchas leetas jums paſlubinâs.

II. Swehtëtã Gara darbiba.

§ 163.

Swehtëtã Gara darbiba ir redsãma jau wezã deribã; bet fche fw. Gars wairaf parahdãs kã dñhwibas un swehtibas spehts, kas zilwekũs foda (1. Mos. 6, 3) un winus wada pa taisnu zetu (Dahw. dñ. 143, 10). It ihpašchi fw. Gars parahdijãs pee praweefcheem, tã ka tee wareja atsiht ta Runga prahtu, eepreezinat un norahť fawu tautu un pafludinat nahkamas leetas.

Ef. 42, 1: Redsi, tas ir mans kalps, kam es palihdju, manis isredsets, pee ka manai dwehselei labs prahts. Es fawu Garu uť winu esmu lizis, winam buhs teefu nest paganeem. — Ef. 61, 1: Ta Runga Gars ir uť manim, tapehť ka tas Rungs mani fwaidijis. Winšč mani fuhtijis nabageem preeku fludinat, fagraustãs firdis dsee-dinat, zeetuma laudim fludinat atswabinaščanu un teem faistiteem pilnigu atraiščanu.

§ 164.

Jaunã deribã fw. Gara darbiba fahtas pirmã wafaras swehtku deenã, kurã fw. Gars tapa isleets pãr apustuteem.

Praweets Ezekiels garã jau reds to laiku, kad ta Runga Gars nahťs pãr wifu Israeta tautu (Ez. 36, 26. 27). Pestitajs apstiprina fcho papreekščfludinaščanu, faweem mahzekteem apfolidams swehto Garu, kura amats buhščot eepreezinat, mahzit (Zahna ew. 14, 26), fodit (Zahna ew. 16, 8—11) un wadit uť wifu pateefibu (Zahna ew. 16, 13). Tas peepildijãs wafaras swehtku brihnumã. Swehts Gars nahza wehtras ruhščanã kã ugunigas mehles, mahzektu firdis apgaifmodams, šchihstidams un faflididams, tã ka wini ar deewiščkigu spehtu daščadãs walodãs eefahťa bes bailẽm fludinat Deewa leelos darbus.

Jaur swehta Gara spehtu mahzektu spehja darit ari brihnuma darbus. Bet tagad, kur kristigã draudse dibinata un isplatijusees pa wifu pafauli, ahřigu brihnuma sihmju wairs newajaga. Tagad noteef brihnumi eelščkigi pee grehžineeku atgreščanas, luhgščanu paklausščanas un pafãules atjaunosšanas. Tahdi brihnumi ir leelaki, nekã flimu dsee-dinaščanas un mironu usmodinaščanas.

§ 165.

Swehtëà Gara darbiba pee mums zilwekeem pastahw eefsch ta, ta tas zaur Deewa wahrdeem un sw. sakramenteem mums pestifchanu fneeds. Tas noteel tahdâ fahrtâ, ta winsch muhs zaur ewangelijumu aizina, ar sawâm dahwanam apgaismo, ihstenâ tizibâ fwehtî un ustur.

A. Aizinaschana (vocatio).

§ 166.

Swehtais Gars eefsch sawu darbibu pee muhsu firdim, muhs zaur ewangelijumu aizinadams (Rom. 10, 17), pee Jesus Kristus meklet pestifchanu, ar Deewu falihdsinatees un dalibu nemt pee wina walstibas¹⁾. Winsch zilweku firdis eepreefsch us to fagatarwo zaur daschadeem pahrbaudijumeem un peemeklejumeem, wahjibu, trufkumu un behdâm, bet it ihpaschi zaur bauflibu modinadams grehtu atfihschanu un ilgofchanos pehz pestifchanas²⁾.

¹⁾ Rom. 10, 17: Tad nu tiziba ir no fludinaschanas, un fludinaschana zaur Deewa wahrdu. — 2 Kor. 5, 19, 20: Zo Deews bija eefsch Kristus, falihdsinadams pafauli ar fewi paschu, teem wiku grehtus nepeelihdsinadams, un muhsu siarpâ ir eezehlis falihdsinashanas wahrdu. Tad nu no Kristus pufes mehs esam suhtiti, it kâ Deews zaur mums luhgtu, mehs luhdsam no Kristus pufes: laujatees falihdsinatees ar Deewu.

²⁾ Ef. 26, 16: Rungs, eefsch behdam tee tewi mekle, kad tu tos pahrmahzi, tad tee gauschi luhdsâs. — Ef. 28, 19: Tikai breefmas atwer aufis mahzibai. — Rom. 2, 4: Zeb waj tu nizini wina laipnibas un pazeetibas un lehnprachtibas bagatibu, nesinadams, ka Deewa laipniba tewi wada us atgreeschanos no grehkeem?

Par aizinaschanu Pestitajs runâ trijâs lihdsibâs: lihdsibâ par fehnina lachsam (Mat. 22, 1—14), par strahdneekem wihna-kalnâ (Mat. 20, 1—16) un par leelo wakarehdeenu (Luhf. 14, 16—24). Tahda aizinaschana noteel daschadi: zaur ewangelijuma fludinaschanu, fwehto rakstu lasifchanu, waj ari zaur tizigu un deewbijigu zilweku preeksfihmi. Ari tos, kas nomaldijufchees un attrituschi, Deews sawâ mihlestibâ un schehlastibâ usmekle, lai pasudufchos glahbtu un tos, kas Deewa gihmi un lihdsibu saudejufchi, attal daritu par Deewa behrneem. Deews preezajâs par katru grehzineeku, kas atgreeschâs no grehkeem un atrod schehlastibu. (Lihdsibas par pasudufcho awi, grafî un dehsu Luhf. 15).

§ 167.

Deewš grib, lai wiš zilweki taptu isglahtbi un nahtu pee pateefibas atsihschanas. Tadeht wiš zilweki ir aizinati ¹⁾. Bet pateefiba wehl daudš tahdu, kam ewangelijums naw fludinats. Tadeht waram zeret, ka Deewa šehlastiba un gudriba atradiš lihdselkus un zelus, pehz nahwes ari tos aizinat, kas dsihwē bes pašu wainas neka naw dsirdejufchi no atpestiſchanas zaur Jesu Kristu ²⁾.

¹⁾ Tim. 2, 4: Kas grib, ka wiš zilweki top isglahtbi un naht pee pateefibas atsihschanas. 2. Peht. 3, 9: Tas Rungs newilzina to apsolischanu, ka kahdeem shteet, to esam wilzinaſchanu, bet winsch ir lehnpahrtigs pret mums, negribedams, ka kahds pasuhd, bet ka wiš dodas uš atgreeschanos no grehkeem. — Mark. 16, 15: Un winsch uš teem fazija: eita pa wifu pašauli un pašludinajeet ewangelijumu wifai radibai. — Ez. 33, 11: Tik teescham ka es dsihwoju, faka tas Rungs, Rungs, man nepatihš besdeewigā nahwe, bet ka besdeewigajš atgreeschās no ſawa zela un dsihwo.

²⁾ 1. Peht. 4, 6: So tapehz ari miruſcheem ewangelijums ir fludinats, ka tee ka zilweki gan top ſoditi meesā, bet Deewam dsihwo garā. Nē 340: Tik teescham ka es dsihwoju.

Nē 334: Juhs grehzineeki nabagi.

Kristus ir zeetis un miris preefch wiſeem zilwekeem, tadeht winsch ari pawehlejis, wiſus laudis mahzit un kristit (Mat. 28, 19). Miſiones darbs eet gan uš preefchu, tomehr ir wehl kahdas $\frac{2}{3}$ no wiſeem (zilwekeem) ſemes eedsihwotajeem pagani, kureem Deewa wahrdi naw fludinati. Kristus nokahpſchana ellē (1. Peht. 3, 19) aisrahda uš to, ka ari pehz nahwes ewangelijumu fludinās teem, kas bes pašu wainas to naw dsirdejufchi (Zahr. par. 22, 2). Bet teem, kas jau dsihwojot top aizinati pee pestiſchanas, huhs neween pašcheem ſchai aizinaſchanai paklausit, bet ari zaur miſiones dahwanām, zaur darbeem un wahrdeem ar wifu ſpehku gahdat, ka Deewa walstiba uš eelſcheeni un ahreeni arween wairak isplehſchas, aug un stiprinajas. Salihdsini 2. luhgſchanu.

§ 168.

Deewa ſehlastiba zilwekus gan aizina pee pestiſchanas, bet ar waru neweena nespeesch, zilweks war ari ſcho ſehlastibu atraidit ¹⁾. Tikai tas pestiſchanu dabu, kas ſchai ſehlastibas aizinaſchanai paklausa ²⁾.

¹⁾ Mat. 20, 16: Daudš ir aizinati, bet maš iſredseti. —

Mat. 23, 37: Jerusaleme! Jerusaleme! tu kas nofauj tos pra-weefchus un ar atmineem nomehta, kas pee tewim fuhititi! Zif reif es tawus behrnus esmu gribejis fakraht, kà wista fakrahj fawus zah-lifchus apafsch spahrneem, bet juhs negribejàt — Lufk. 14, 18—20.

2) Jah. ew. 3, 36: Kas tiz uf to Dehlu, tam ir muhschiga dšihwiba: bet kas tam Dehlam neklaufa, tas dšihwibu neredfes, bet Deewa dufmiba uf ta paleef. — Rom. 9, 16: Tad nu tas naw ne no zilwefa gribeſchanas, ne no zilwefa ſtreefſchanas, bet no Deewa apſcheloſchanas. — Ew. 2, 8: Zo no ſchehlaſtibas juhs eſat peſtiti zaur tizibu, un tas ne no jums: ta ir Deewa dahwana.

Deews aizina no tibras ſchehlaſtibas, tadeht zilwekam ſche naw nekahda nopelna. Bet ſchi ſchehlaſtiba netop ar waru uſſpeeſta, tadeht zilweks to war peenem waj atraidit. Schehlaſtibu atraida aiſ weegl-prahtiga paſaules prahta (Ap. 26, 28), aiſ weenaldfibas pret Deewa walſtibu (lihdſiba par leelo watarehdeenu Lufk. 14), waj ari aiſ kil-dofchanas un naida-gara (juhdi Antioſija Ap. d. 13, 45—50; Ate-neeſchi Ap. d. 17, 19—32). Kas fawu ſirdi apzeetina, tam nahkàs arween gruhſtaf atgreetees. Tadeht peſtiſchanas atmeſchana ir zilwefa paſcha waina, bet peſtiſchanas dabuſchana naw wis paſcha nopelns, bet Deewa ſchehlaſtiba. Waj tad gan kahds nopelns nahkàs flimneekam, kas ſahles nem un wefels kthiſt un iſſalkuſcham, kas nem paſneegto maiſi un iſglahbjàs no bada nahwes. Luters ſata: „Kriſtus grib ap-gaiſmot wiſus zilwekus, kas nahſ ſchini paſaulé, un ewangelijumu ſludina wiſai radibai. Bet kà aklee newar redſet ſauli, kura appaiſmo wiſas lectas, tà ari ne wis wiſi paſklaufa ewangelijumam, bet tika tee, kas to wahrdu dſird un paſargà un augkus neſ pazeitibà. Ewan-gelijuma ſwehtibu gan katram peedahwà, bet ne katris winu peenem“.

(Pelagiju apkarodams (ſal. § 226) Auguſtins pats malbijàs, mahzidams, la Deewa ſchehlaſtiba neteekot wis ſneegta wiſeem. Deews pats eſot pehz ſawa neiſdibinajamà, bet ari nepahrgroſamà prahta jau no muhschibas weenu zilweku daku iſredſejis muhschigai dšihwo-ſchanai, otu muhschigai paſuſchanai (Decretum absolutum). Iſre-dſetee newarot pretim ſtahwet Deewa ſchehlaſtibai (gratia irrefiſtibilis). Schee dabujot no Deewa ſpehku, palikt ſchehlaſtibas kahrtà, lai Deews waretu parahdit fawu ſchehlaſtibas gudribu. Ziti wiſi topot beſ paſchu wainas paſudinati, kà dufmibas traufi. Scho Auguſtina mahzibu nofauz par eepreeſch nolehmuumu (predeſtinaziju). Wina neſakriht ar ſweh-teem rakſteem, kuri mahza, la wiſi aizinati uf peſtiſchamu, tadeht ta tika wehlat atmeſta no kriſtigàs draudſes. Kalwins ſcho mahzibu atkal no jauna ſludinaja, un zaur winu ta ir palikuſi par reformeto draud-ſes mahzibu. Katofu ſtarpà winu mahzija Kornelijs Janſens († 1638).

B. Apgaismoschana (illuminatio).

§ 169.

Za zilweks Deewa aizinaschanai klaufa, tad tas top apgaismots ar swehtā Gara dahwanām. Zaur to winsch atsihsti fawu grehku tumšibu un Deewa sčehlastibu eeksch Kristus Jesus.

Ev. 5, 14: Usmostees tu, kas guli, un zelees augščā no miro-
neem, tad Kristus tewi apgaismos. Ev. 5, 8: Juhs zitfahrt bijāt
tumšiba, bet tagad juhs efeit gaisma eeksch ta Kunga. Staigajeet kà
gaismas behrni. — Ev. 4, 17. 18: To nu es faku un apleezinaju
eeksch ta Kunga, ka jums nebuhs wairs staigat, kà tee ziti pagani
staiga eeksch prahta neleetibas, faprasčanā aptumschoti, sweschi buhdami
tai Deewa dšihwibai zaur nesinasčanu, kas eeksch teem ir, zaur wiau
firds zeeitibu.

N° 220: Swehts Gars tu swehtā gaisma nahz.

Ev. Gara dahwanas ir jauna gaisma zilweka prahtam un jauna
dšihwiba wina speklam. Schās dahwanas nahk no fw. Gara gaismas,
kas kà faules stari spihd eekschā zilweka tumščā firdi un rahda neween
grehkus, bet ari Deewa sčehlastibu. Tahda apgaismoschana noteet
pamajām; ta top pilnigaka, jo sčkhištaka paleef firds.

§ 170.

Aizinasčanas un apgaismosčanas auglis ir atgreesčanās. Pee
tās peeder nogreesčanās no grehkeem jeb grehku nosčehlosčana un
pegreesčanās pee Deewa jeb tiziba.

§ 171.

Grehku nosčehlosčanu (metanvia) fw. Gars modina zaur bau-
flibu, un zaur ewangelijumu, zilweka prahtu no launa nowehrsdams
un us labu greesdams. Pee ihstenas grehku nosčehlosčanas peeder:
a) grehku atsihščana¹⁾, b) grehku nosčehlosčana²⁾ un c) ilgosčanās
pehz grehku peedosčanas³⁾.

¹⁾ Dahw. dš. 51, 5. 6: Zo es atsihstu fawu pahrkahpsčanu,
un mani grehki ir manā preeščā weenumehr. Tew weenam es esmu
grehkojis un launu darijis preešč ta wām azim, ka tu paleezi taisns
fawōs wahrdds un sčkhišts fawā teefā. — Jer. 3, 13. — Mat. 5, 3.

²⁾ 2. Kor. 7, 10: Zo deewiškla noftumschana padara atgree-
ščanos us swehtibu, kas neweenam naw sčehl, bet pasfaules noftum-

ſchana padara nahwi. — Mat. 5, 4: Swehtigi tee kam behdas, jo tee taps eepreezinati.

2) Dahw. dj. 51, 3, 4: Apschehlojees par manim, at Deews, pehz ſawas ſchehlaſtibas, isdelde manas pahrtahpſchanas pehz ſawas leelās ſirdſchehlaſtibas! Maſgà mani labi no manas noſeedſibas un ſchkiſti mani no manem grehkeem. — Mat. 5, 6: Swehtigi tee, kas iſſalkuſchi un kam ſlahpſt pehz taiſnibas, jo tee taps peepilditi.

№ 339: Schehligs Deews at nefodi.

№ 314: Es dſitās behdās noſauzoš.

Bauſliba mums rahda Deewa ſwehto prahtu, wina taiſnibu un ſwehtās duſmas par muhſu grehkeem. Ewangelijums mums atklaſi ta ſchehligà Deewa mihleſtibas pilno ſirdi. Zaur to moſtās eekſch mums reebjums pret grehtu, muhſu prahts pahrwehrſchās un grehti, kas eepreekſch muhſu ſirdi modinaja preeku un taſhibas, dara muhs noſtumuſchus (Luhf. 18, 13. Paſubufchais dehls Luhf. 15). Zaur to naht grehtu noſchehloſchana. Schi iſtā grehtu uoſchehloſchana jeb deewiſchka noſtumſchana meklē Deewa ſchehlaſtibas roku un wed pee dſihwibas, paſaules noſtumſchana turpretim bihtās tikai no grehtu ſoda un wed pee iſſamiſeſchanās. (Pehteris un Zuhdas).

Grehku noſchehloſchana naw weenreifiſiga ween, wiſai muhſu dſihwei buhs buht grehtu noſchehloſchanai. Beſ tās peſtiſchana naw panahkama. Tapehz ari Jahnis taſ Kriſtitajs (Mat. 3) Peſtitajs (Mat. 4, 17. Mark. 1, 15) un apuſtuli (Ap. d. 2, 38. 3, 19. 17, 30) uſaizina wiſus atgreeltees no grehkeem.

§ 172.

Tizibu rada ſiw. Garš žaur ewangelijumu. Ta ir ſtipra pa-
laufchanās uſ Deewu un wina ſchehlaſtibu eekſch Jeſus Kriſtus. Pee
tizibas peeder:

a) atſiſchana, ka Jeſus Kriſtus ir Deewa Dehls un muhſu Peſtitajs;

Jahna ew. 20, 31: Bet ſchis ir rakſtitaš, lai juhs tizat, ka Jeſus ir taš Kriſtus, Deewa Dehls, un lai jums, kad juhs tizat, dſihwiba ir eekſch wina wahrda. — Jahna ew. 4, 42.

b) ſchehlaſtibas un peſtiſchanas tiziga ſanemſchana;

Ebr. 4, 16: Tad nu lai ar droſchibu peeminam pee ta ſchehla-
ſtibas krehſla, lai apſchehloſchanu dabujam un ſchehlaſtibu atrodam
par palihdſibu ſawà laiſa,

c) pateesa mihlestiba, kas parahdās darbōs.

Jahna ew. 15, 14: Juhš esat mani draugi, ja juhš darat, ko es jums pauehlu. — Gal. 5, 6: Jo eeksch Kristus Jesus nedš apgraisfšchana ko spehji, nedš preekščahda, bet tiziba, kas zaur mihlestibu spehziņa parahdās. — Jehk. 2. 17: Tapat aridsan tiziba, ja tai darbu newaid, pati par fewi ir nedšihwa.

Tiziba naw tilai fw. rakstu pateesibas atfihšchana, ta naw tilai daschadu mahzibu un preekščrastu peepildišchana, bet dšihwa, stipra palaušchanaš uš Deewa schehlastibu, faweenofchanaš ar Kristu, zaur ko naht eekschkiģs spehšs un eekschkiģa dšihwiba. Ta naw tilai prahta leeta, bet ta pilda zilweka domafchanaš, jušchanaš un gribefchanaš spehšus. Rā no seedeem izjelās augli, tā ihsta tiziba parahdās labōs darbōs.

Ra tiziba naw atkariga no sinafchanaš un atfihšchanaš, to redsam no ta, ka Kristus faweam mahzekteem nostahda behrnuš par preekščsihmi (Mat. 18, 3. Mark. 10, 13). Tadeht ihstenā tiziba bija wairak atrodāma pee muiteneekem un grehziņeekeem, nekā pee warijeem un rakstu mahzitajeem.

C. Taišnoschana (Justificatio).

§ 173.

Kas ihstenā tizibā pee Deewa greesčas, tas top taišnots. Taišnoschana pastahw eeksch ta, ka Deewš grehziņeekam peefkaita Kristus nopelnu un taišnibu, tamdeht atlaisch grehku fodu un to atkal peenem par sawu behrnu¹⁾. Tahda taišnoschana nenahť wis zaur muhfu nopelneem, bet weenigi no Deewa schehlastibas, kura ar tizibas rokam fanemama²⁾.

1) Rom. 5, 1: Tad nu mums no tizibas taišnoteem meers ir pee Deewa zaur muhfu Kungu Jesu Kristu. Gal. 3, 26: Jo juhš wisnotak esat Deewa behrni, zaur tizibu eeksch Kristus Jesus — Rom. 8, 16: Tas Gars pats apleezina lihds ar muhfu garu, ka efam Deewa behrni.

2) Rom. 3, 28: Tad nu mehš turam, ka zilweks top taišnots zaur tizibu bef baušlibas darbeem. — Gal. 3, 11: Un ka neweens zaur baušlibu netop taišnots pee Deewa, tas ir sinams: jo tas taišnais dšihwoš no tizibas. — Ew. 2, 89: Jo no schehlastibas juhš esat pestiti zaur tizibu, un tas ne no jums: ta ir Deewadahwana; ne no darbeem, lai neweens neleelās.

Nē 365: Tawš ašins, tawa taišniba.

Taisnoschana Deewa preekschâ zilwekam dod jaunu spehku un dšihwibu, atswabina no grehku smagâ floga un launâs firdsapinas un dara to par Deewa behrnu un debefu walstibas mantineeku (Gal. 4, 5—7. Jahna ew. 1, 12. Rom. 8, 17). Zaur to naht firdi ihstâ laime un tas meers, ko pafaule dot newar, un ko ari behdâs un zeeschanaš newar laupit (Rom. 8, 38. 39). Râ juhraš dibinâ pehrle dušs, lai gan wiršpušê wehtrâs trako un witni wekâs, tâ ari zilweka dwehseles dšikumôs buhs šchis Deewa meers wišâs dšihwes wehtrâs un behdu witnôs, ja wišsch tijibâ taisnots un Kristus ihpafchums. Katru firdi, kas ilgodamâs un zihnidamâs, zeredama un peewildamâs meklê laimi un meeru, tas war apmeerinat un eepreezi-
nat, kas fazijis: „Meeru es jums atstahju, fawu meeru es jums domu, ne tâ, tâ ta pafaule dod, es jums domu. Zuhfu firds lai neištruh-
zinajâs un neišbihstâs. Jahna ew. 14, 27.

§ 174.

Taisnots paleet tikai tas, kas paleet dšihwâ fakarâ ar Kristu, kâ fars ar wišna koku. Bet kas tijibâ top remdens un tišschâ prahtâ no jauna dodâs grehôs, tam arween gruhtak, atrast šchehlastibu un grehku peedoschānu, un galâ tahdam war notikt, ka nepawifam wairs naw eespehjams atgreestees.

Jahna ew. 15, 6: Ja kas nepaleet eefsch manis, tas ir ismestis, it kâ tahds fars un ir fakaltis; un tee top fakrahti un uguni eemesti un šadedsinati. — Mat. 12, 31: Tapeh; es jums faku: ikkatru grehku un ikkatru šaimoschānu zilwekam peedos, bet ta Gara šaimoschāna zilwekam netaps peedota. — Ebr. 6, 4—6. — Ebr. 10, 26. 27.

Muhfu taisnoschanaš droščiba dibinajâs uš Kristus pestišchanas darbu, kas muhfu grehku deht nomiris un muhfu taisnoschanaš labad ušmodinats, uš šw. Gara leezibu muhfu firdis (Rom. 8, 16) un uš šw. rakstu apšolisehanām, zaur ko šinam, ka tas, kas to labo darbu eefsch mums eefahzis, to pabeigs lihds Jēšus Kristus deenai. Wihl. 1, 16. Ka tatrš, kas meklê, war atrast šchehlastibu un taisnoschānu, apleezina pats Pestitajs Jahna ew. 6, 37. fazidams: „Kas naht pee manis, to es neišmetišchu ahrâ.“

Ewangelijuma leelâ pateefiba, ka zilweks top taisnots no tijibas beš baušlibas darbeem, bija zilwekeem eepreeksch šwefcha. Zuhdi Jēšus laiâ domaja, ka tee zaur baušchtu un daščadu preekschrahtu šingru peepildišchānu warot tapt taišni Deewa preekschâ. Ka tas naw eespehjams, redšam lihdsibâ par wariseju un muitineeku. Bahwils

tadehl fawâs grahmatâs mahzija ka newis muhfu labee darbi un tikumi delde muhfu grehkus bet tijiba uš Deewa ſchehlaſtibu eelſch Jeſus Kriſtus. Bet wehlaſ ſcho ewangelijuma pateefibu atkal aiſmirſa. Paſchtaifnibu un augſtprahtibu aplaroja Lutere un ziti reformazijas ſludinataji, mahzidami pehz ſwehteem raſteem, kâ ſchehlaſtibu un taifnoſchanu Deewa preekſchâ vanahkam tikai zaur tijibu. „Ja nu kaħds domâ ar darbeem pelnitees ſchehlaſtibu, taħds nizina Kriſtus nopelnu un ſchehlaſtibu un beſ Kriſtus patſ ar ſaweem zilwezigeem ſpehteem meklejaſ zetu pee Deewa, kaut gan Kriſtuſ par ſewi ir ſazijis: „Eſ eſmu taſ zeſch un ta pateefiba un ta dſihwiba.“ (Augſburgaſ tij. apleez. XX.)

Lutera mahzibai ir pahrmetuſchi, ka ta atturot no labeem, deewbijigeem darbeem, uſ kureem taifni wajaga pamudinat. Lutere taħdaſ aplamaſ domâſ atraida, ſazidamaſ: „Labi, deewbijigi darbi nekad nedara zilweku labu un deewbijigu, bet labſ, deewbijigſ wiħrſ daris labuſ, deewbijiguſ darbuſ“.

„Œhi mahziba par tijibu naw pelama, it kâ ta labuſ darbuſ aiſleeġtu, bet jo wairak teizama, ka raħda, kâ labuſ darbuſ ſpehjam darit un ſneedſ palihdſibu, kâ pee labeem darbeem teekam“. Augſb. tij. apl. XX.

§ 157.

Kaſ zaur tijibu ir tapis Deewa behrſ, taſ ir atjaunotſ, no jauna peedſimis.

2. Kor. 5, 17: Tad nu, ja kaſ ir eelſch Kriſtuſ, taſ ir jaunſ radijumſ. Kaſ bijis, ir pagahjis, redſi, wiſſ ir palizis jaunſ. — Ew. 4, 22—24: Tad nu jumſ pehz taſ preekſchejâſ dſihwoſchanas buħſ nolikt to wezo zilweku, kaſ ſamaitatſ zaur wiltigâm kaħribâm; un jumſ buħſ atjaunoteeſ ſawâ firbſ-prahtâ un garâ, un apwilkt to jaunu zilweku, kaſ pehz Deewa raditſ eelſch pateeſaſ taifnibaſ un ſwehtibaſ. — 1. Peht. 1, 3. 4.

Kâ meſcha-ahbeli potejot pataiſa par dahrſa-ahbeli, kuzai ir zitadaſ lapas un ſaldi, labi augli, tâ ari zaur ſw. Gara ſpehku zilwekſ top par jaunu radijumu, atdſeminatſ un atjaunotſ. Taħdi atdſeminaſchanaſ peemehri mumſ ir apuſluki waſaraſ-ſwehtku deenâ, un Saulſ uſ Damafku eetot (Ap. d. 9) Salihdſini Jer. 31, 31—34 un Jahna ew. 3, 6—11.

D. Swehtifchana (sanctificatio).

§ 176.

Taisnotam un atdschminatam zilwekam ir jarahda ari labi augti. Tee pastahw eefch ta, ka zilweks zour fw. Garu ihstena tiziba swehtits un usturets, firdi no grehkeem tihra un dschwé uf labeem darbeem stiprinajas. Swehtifchana tadeht ir tizibas wjadfigais anglis.

Es. 36, 26. 27: Un es jums doschu jaunu firdi un doschu jums jaunu garu un atnemschu atmina firdi no juhsu meefam un doschu jums meefigu firdi. Un es jums doschu sawu Garu un darischu, ka juhs staigaseet mandos likumods un fargaseet un dariseet manas teefas. — Gal. 2, 20: Es ar Kristu efmu krusa fests, bet es dschwwoju, tomehr wairs ne es, bet eefch manis dschwwo Kristus, un fo es tagad dschwwoju meefa, to dschwwoju tiziba uf to Deewa Dehlu, kas mani mihlejis un pats par mani nodeweet. — Gal. 5, 25: Ja mehs gara dschwwojam, tad lai ari gara staigajan.

N° 436: Swehtigs, kas preefch Deewa waiga.

Swehtifchana jau ir taisnoschana, la anglis fehla. Zaur fw. Gara atjaunoschonu nahk zilwekam jauni spehti, kuzi rada labus augtus: labprahtibu, taisnibu, pateefibu. Ra faule dod gaischumu, ta atjaunots zilweks dara labus darbus. No mihlestibas uf Deewu winsch peepilda baufchtus un fajucht bauflibas swehtibu.

§ 177.

Lai fchi jaunà, zaur fw. Garu eefch mums eedehtita dschwwiba atkal nesustu, tad mums pastahwigi un nopeetni jakaro pret grehku un kaunumu¹⁾. Swehtais Gars ari fche mums spehku dod un muhs pasarga, ka no tizibas neatkrihtam²⁾. Mums tikai nebuhs winam pretim turetees, bet labpraht padotees wina wadischanai³⁾.

¹⁾ 1. Kor. 16, 13: Eset modrigi, stahweet tiziba, turaites ka wihri, eset stipri. — 1. Tim. 6, 12: Zihnees to labo tizibas zihnischanos, fagrahb to muhschigo dschwwibu, uf fo tu aridsjan efi aizinats un efi apleezinajis labu leezibu dauds leezineeku preefcha. — Mat. 26, 41: Eset modrigi un luhdseet Deewu, ka juhs ne-eekrihtat fahrdinaschana. Gars gan ir labprahtigs, bet meefa ir wahja. — Zahna par. 2, 10: Efi ustizigs lihds nahwei tad es tewim doschu to dschwwibas kroni. — Jehk. 1, 12.

N° 581, 1: Pastahwi, pastahwi.

2) 1. Tes. 5, 23: Bet pats tas meera Deews lai juhs fwehti zaur zaurim, un wišs juhsu gars un dwehfele un meefa lai beswainigi top pasargati uš muhsu Runga Jesus Kristus atnabhschanu.

№ 213, 7: Pehz sčhsstibas un sčaidra god'.

3) Rom. 8, 14: Jo zif no Deewa Gara top waditi, tee ir Deewa behrni. — Ew. 4, 30: Neapbehdinajeet to fwehto Deewa Garu, zaur to juhs esat apsegeleti uš to pestiŃšanas deenu.

№ 2134: Lai pilda muhs taws Deewa spehs.

Wifa muhsu dšihwe ir pastahwiga zihniŃšanas un kristigs zilweks ir Deewa karotajs. Muhsu eenaidneeki ir pasauļe, wels un pasču meefa. Muhsu eerotšči ir Deewa wahrdi un Deewa luhgššana; ja toš leetosim, tad tapšim pilditi ar šw. Gara spehtu, tā ka warešim šahrđinasčanām turetees pretim un pastahwet tizibā. Mehs negrehkosim wairs ar nodomu, sinaschanu un gribešchanu, bet aij vahrsteigščanās un maldiŃčanās. Tas, kas šw. Gara spehtam šawu širdi tihšči aišflehds un sinadams apzeetina, tas pats fewi pasudina. Tahdu grehtu šw. raksti nosauz par grehtu pret šw. Garu waj ari par grehtu uš nahwi, tadeht ka zaur pastahwigu širds apzeetinaschanu un pretoššanas šw. Gara wadibai zilweks nokliht til tahku, ka wairs newar atgreestes no grehteem un Deewa sčehlastibu atrašt (Mat. 12, 32. 1. Zahna 5, 16. Ebr. 10, 26. 27). „Divas rofas palihds uš debešim: mana tizibas roka un Jesus sčehlastibas roka. Bet sčehlastibas roka ir ta štiprakā“. Sčee wahrdi mums rahda, ka ta ir muhsu waina, ja pasaudejam to sčehlastibu, kas mums zaur šw. Gara palihdsibu jau bija rokā. Domehr tas naw muhsu nopelnš, ja fwehtiščanā pasleekam, jo Deews ir, kas eekš mums padara ir to gribešchanu, ir to padarišchanu pehz šawa labā prahta (Wihl. 2, 13) un šw. Gars modina eekš mums tizibu un wed muhs pee Jesus Kristus.

Par kristigo draudši.

§ 178.

Kristigā draudse ir to zilweku šabeedriba, kuri zaur šw. Garu ir atjaunoti un tizibā ar Jesu Kristu kā ari šawā šarpā šaweenoti kā weenas meefas lozekli, kur Kristus ir ta galwa. Ta ir „fwehto beedriba, kur pareiši šludina ewangelijumu un pareiši pasneeds fwehtoš šakramentus“. Šči kristigā draudse ir weena weeniga, jo ta zaur šw. Garu ir aizinata uš weenu zeribu, tai ir weens Deews, weena tiziba, weena kristiba (Ew. 4, 3—6. Zahna ew. 10, 16); ta

ir fwehta, jo winâ mahjo fw. Gars un to fwehti; ta ir kristiga, tadeht ka Kristus pats pawehlejis winu dibinat un winas pamats ir Kristus wahrdi un darbi.

Ev. 1, 22. 23: Un tas ir padewis wifas leetas apafsch wina fahjam, un winu wifas leetas dewis par galwu tai draudsei, kas ir wina meesa un ta pilnumš, kas wisur wifu peepilda. — 1. Kor. 3, 16: Waj nesinat, ka juhs esat Deewa nams, un ka Deewa Gars eefsch jums mahjo? — Mat 16, 18: Tu esi Pehteris un us scho afmini es fawu draudfi gribu uftaift, un elles wahrteem to nebuhs uswaret. — Ev. 2, 19—22: Tad nu juhs wairs neesat fweeschineeki un peedfihwotaji, bet lihds-pawalstneeki ar teem fwehteem un Deewa faime, uftaifti us apustulu un praweefchu pamata, kur pats Jesus Kristus ir tas stubra-afmins, us ka wifs tas nams taifts, aug par fwehtu Deewa namu eefsch ta Kunga; us ka ari juhs topat lihds uftaifti par Deewa mahjas-weetu eefsch Gara. — 1. Peh. 2, 5—9: Un juhs paschi aridsan, ka dsihwi afmini topat uftaifti par garigu namu un fwehtu preesteribu, garigus upurus upuret, kas Deewam ir peenehmigi zaur Jesu Kristu. Bet juhs esat ifredseta tauta, kehniu preesteriba, fwehta zilts, Deewa ihpaschi laudis, ka jums buhs pasfludinat ta tikumus, kas juhs aizinajis no tumfibas pee fawas brihschfas gaismas.

Kristigas draudses dibinaschanas deena bija pirmajos wafaras fwehtkos, kad fw. Gars tawa isleets par mahzkeem un pirmas 3000 dwehseles kristitas. Wehlat fw. Gars ari zitas dwehseles ir aizinajis, fapulzinajis, apgaismojis un fwehtijis. Scho kristigo draudfi fw. raksti nofauz par Deewa namu un Deewa faimu (Ev. 2, 19—21), ifredsetu tautu, kehniina preesteribu un fwehtu zilti (1. Peh. 2, 9), par Deewa mantineekeem un Kristus lihds-mantineekeem (Rom. 8 17). Wina ir pateefibas pihlars, pafaules gaisma, semes fahls; tikai sche atrod deewischfigo pateefibu un pestifchanu un ahrpus winas naw pestifchanas (extra ecclesiam nulla salus), jo tikai zaur tizibu un dsihwu fadraudfibu ar Kristu un dalibu nemot pee wina walfibas war pestifchanu dabut.

Tadeht Luters faka: „No Kristus draudses ifflehgts, no debefim ifflehgts“. Ka dwehsele mahjo meesa, un darbojas zaur meesas lozkeem, ta Kristus mahjo fawa draudse un parahdas fawos wahrkos un sakramentos, ta ka ir pateefi tee wahrdi: „Kur diwi waj trihs ir fapulzinati manâ wahrda, tur es esmu winu widu“. Mat. 18, 20. Scho kristigo draudfi fauz ari par fwehtu beedribu, jo Luters faka:

„Swehto beedriba naw nekās zits, tā issfaidrojums, kurfch mums mahza, kas kristigā draudse ir“.

„Waram bes pahrspihleschanas fazit, tā kristigā draudse Kristus wirs ņemes no jauna dšihwo un staiga. Zaur fw. Gara darbibu, kas Kristu apsfaidro un zilwekeem palihds wina nopelnu peesawinatees, kristigā draudse tas Kungs arween no jauna peedsimst tizigo ņirdis, zaur ņeho draudņi winņch runā uņ grehtōs krituņcho zilwezi pateesības un eepreezināņchanas wahrduš, eesņch tās un zaur to winņch usmodina uņ jaunu dšihwi, isdala debesņhigo mannu, dod pats ņewi par garigu baribu un garigu dņehreenu tām pehz pestiņchanas issalkuņchām dweh-ņelēm; ņhe atfahrtojas wina zeeņchana un mirņchana. ņhe arween no jauna ņwehti augņchamzelschanos, debesbrauņchānu un ņw Gara isleesņchānu“.

§ 179.

Pee ahrigās jeb redņamās kristigās draudņes peeder wiņt tee, kas kristiti uņ trihsweenigā Deewa wahrdu. Skatotees uņ deewkalpoņchanas fahrtibu, uņ tizibas mahzibām, tā ari uņ ahrigo fahrtibu, redņamo kristigo draudņi eedala tņchetrās konņesjās jeb tizibas ņņfirās. ņhās ir: 1) Ewang. Lutera 2) reformeto 3) Romas katoļu un 4) greeku katoļu tiziba jeb konņesja.

1. Kor. 12, 12. 13: Jo it tā meesā ir weena un tai daudņ lozekļu, bet wiņt lozekli pee tās weenas meesās, daudņi buhdami, ir weena meesā; tāpat ari Kristus. Jo mehs aridsan wiņt eņam kristiti zaur weenu garu par weenu meesū, lai eņam juhdi waj greeki, lai kalpi waj ņwabadneeki; un wiņt mehs eņam dņirdinati ar weenu Garu.

Ahrigā kristigā draudse tikai tad buhs pateesā un pilnigā, ja winās mahzibas dibināņees uņ ņw. raksteem un Kristus pats buhs winās weenigais droņchais pamats un aissahwetajs. Tas ir atrodams muhsu ewangelijuma Lutera draudse, jo tur ņludina tikai ņkaidro, neņagrosito ewangelijumu, bet newis zilweku mahzibas, tur isdala sakramentus tā, tā Kristus pats pawehlejis, ne tā klahņ nepeeleefot un ne ka neatnemot.

Kristigā draudse wiņt ir lihdsigi, wiņt stahw weenadā ņakarā ar Kristu to galwu, katrs winam drihņt bes jebņahda widutaja pats tuwotees, katram ir teeņiba un peenahkums, buht par tā Kunga preesteri (1. Peh. 2, 5. 9). Bet lai pehz Kristus pawehles ņludinatu ņkaidro

ewangelijumu un pareisi isdalitu fw. sakramentus un wißs notiftu ká peederas un pa kahrtai, tad jau pirmá kristigá draudse dibinaja daschadus amatus: ewangelijuma fludinataju, mahzitaju un nabagu apkopeju amatu. Scho amatu pahrwalditaji ir ta Runga draudses waditaji, Deewa kalpi un Kristus sulaini, kureem ir tas augstais usdewums, Deewa walstibu wirs semes usturet un wairot (Ew. 4, 11—13. 1. Tim. 5, 17. Ebr. 13, 17), zaur Deewa wahrdu fludinashanu, sakramentu isdalishanu (un dsihwes labu preekshihmi; wini stahw draudse, bet newis par draudsi, wini naw wis walbineeki par draudses tizibu (2. Kor. 1, 24), bet ir preekshihmes tam ganamam pulkam (1. Peh. 5, 3). Salihds. Augsburgas tizibas apl. 14. un 15. gabalu.)

Katrari draudsei ir teesibas, fewischi pamahzit tahdus draudses lozektus, kas rupjds grehkds frisdami draudsei palikutshi par peedaushichanos un tos isslehgt, kas neatgreeschas un nelabojas (Mat. 18, 15—17. 1. Kor. 5, 1—5). Bet kas wehlaß sawus grehtus pateesi noschelo, tos war atkal usæemt draudse (2. Kor. 2, 6. 7). Titai aplamas tás domas, ka zaur ahrigu fodu waj atmakfu warot nolihdsinat padarito grehku un peedoshanu dabut; wajaga eeshchigas noscheloschanas un firds atjaunoschanas.

Kedsamá kristigá draudse dauds tahdu lozektu, kas gan sawzas par kristigeem, bet nestahw dsihwá sakará ar Kristu. Tomehr newaram un nedrihtstam schirt pehz sawa prahta ihstos kristigos no neihstem; tikai Deews ween war eeskattitees firdi. Pestitajs patš draudsi salihdsina ar tihrumu, kurá aug kweeshi un nesahles kopá lihds plaujamam laikam (Mat. 13, 24 u. 3. 13, 47. 48). Sal. Augsburg. tiz. apl. VII. un VIII.

§ 180.

Ta draudse, pee kuras peederam, un kuru esam atsinushchi par pateeso, ihsteno kristigo draudsi, ir muhsu garigá mahte, kas muhs ar Deewa wahrdeem un fw. sakramenteem meelo, kopj un audsina us muhschigu dsihwoshanu. Tadeht mums buhs to mihlet, zeenit un tai ustizigi un padewigi kalpot.

Zahna par. 3, 11: Turi, kas tew ir, ka neweens tawu troni neatnem. — 2. Tim. 3, 14: Bet tu paleez eeshch ta, ko tu esi mahzijeess, un kas tewim ir ustizets, sinadams, no ka tu to esi mahzijeess.

Kas peeder pee weenas draudses, teem buhs ari kopá turetees un stipriatees mihlestibas darbds un tizibas apleezibá. Mums ir

daschadas labdarigas beedribas un eestahdes, pee kiràm peedalidamees waram rahdit, ka esam eemehrojuschji Pahwila wahrduš: „Lai labu daram wišem, bet wišwairat teem tijibas beedreem“. Gal. 6, 10.

§ 181.

Mehs tijam weenu šwehtu kristigu draudsi, tadeht ka kristigai draudsei šhini pašaulé arween jakaro ar netizibu un pašaulés eenaibu. Bet tomehr wišós zihnišós un wišás wajaschanás kristigai draudsei paleef ta droščiba, ka Kristus ir winas widü un ka to ari elles wahrti nespehj uswaret. Kad Kristus reiš nahšs šawá godibá un pahršpehs grehtu, welnu un nahwi, tad kristigá draudse paliks par uswaretaja draudsi. Mat. 16, 18: Tu esi Pehteris, un uš šcho akmini es šawu draudsi gribu uštaišit, un elles wahrteem to nebuhs uswaret.

1. Kor. 13, 12: Jo tagad redšam ká zaur špeegeli eefšch mihtlas, bet tad waigu waigá; tagad es atšihstu pa datai, bet tad es atšihšchu itin ká es esnu atšihš. — 2. Pehť. 1, 10. 11: Tadeht brahti darbojatees, lai jušfu aizinaschana un išredšeschana jo šlipra paleef, jo to daridami juhs nefad nepaklupseet. Jo tá junšs bagatigi taps wešleta ta ee-eeschana muhšu Kunga un Pestiťaja Žesus Kristus muhšchigá walštibá. — Žahn. par. 11, 15.

N° 566: Tu Deewa draudš', nebehdajees.

§ 182.

Tadeht ka kristigá draudšé šw. Gars arween strahda, war katrs, kas pee tás peeder un nepretojas šw. Gara darbibai, droščhi un štipri tizet, ka winam ikdeenas un bagatigi grehtu taps peedoti, ja winsch toš atšihš, nošchelo un luhšjás peedoščhanas.

1. Žahn. 1, 9: Ja mehs šawus grehtus išfuššsam, tad winsch ir uštizigš un taišus, ka winsch mums grehtus peedod un muhs šchihšta no wišás netaišnibas.

Tikai kristigá draudšé un tijibá uš Žesu Kristu dabu grehtu peedoščhanu. Ahrpus kristigás draudšes un beš grehtu nošcheloschanas tas naw eefpehjams. Ari atšemdinateem tahda grehtu peedoščhana ikdeenas ir wajadšiga, jo lai gan tee tiššcham negrehtos un nepadofees rupjeem grehteem, tad tomehr ari wineem ikdeenas jazihnás ar

fawu grehzigu dabu. Tadeht Mahrtingsch Luters faka paschâ pirmajâ no faweem 95 teikumeem jeb tehsem: „Kad muhsu mahzitajs un Kungs Jesus Kristus faka: Atgreeschatees no grehkeem — tad winsch grib, ta wisa wina tizigo dsihwe buhtu pastahwiga un nerimstoscha atgreeschânâs no grehkeem“.

Meesas augschamzelschanâs un muhschigâ dsihwoschana.

§ 183.

Swehtâ Gara darbiba pee katra zilweka un pee wisas kristigâs draudses beigsees pastarâ deenâ, kad meesa augschamzelsees un muhschigâ dsihwoschana sahkees. Kristus atnahkschanâs deenu un stundu neweens nesina (Ap. d. 1, 7), tomehr mums wiseem buhs buht katru brihdi nomodâ un gataweem, sagaidit ta zilweka Dehla atnahkschanu spehka un godibâ, lai netopam pahrsteigiti.

Mark. 13, 32. 33: Bet no tâs deenas jeb stundas neweens nesina, ne tee engeli las debefis, ne tas Dehls, kâ ween tas Tehws. Peeluhwojeet, efest modrigi, un luhdseet, jo juhs nesinat, tad tas laiks ir. Zilweku sinkahriba armeen luhksojst aprehminat un eepreesch no-teift pastaras-deenas nahkschanu. Wispirms to sagaidija 1000 gadâ, wehlat 1260. gadâ. Sw. raksti tikai aisrahda us daschadâm eepreeschschejam sihmem: wisa pasaulê un wisâm tautâm buhs sludinats ewangelijums (Mat. 24, 14), paganu pilnums un wisa Israels buhs atgreessees pee Kristus (Rom. 11, 25. 26). Ari kaunums buhs igatawojees: netaisniba ees wairumâ un mihlestita pee daudseem isdists (Mat. 24, 12), leelas behdas un gruhtas deenas buhs wirs femes (Mat. 24, 21. 22), zelsees wiltigi praweeschi un willigi Kristi (Mat. 24, 11. 5), wispehdigi nahks preti-kristus, tas grehka zilweks, tas pasuschanas dehls, las sewi isdaudsinâs par Deenu (2 Tes. 2, 1—10. 1 Jahna 2, 18). Deewa draudse taps breefmigi wajata (Mat. 24, 9), taxi, hada laiti, mehris un femes trihzeschana buhs daudj weetâs (Mat. 24, 6. 7). Tad buhs redsamas sihmes pee debestim un tas Zilweka-dehls nahks ar leelu spehku un godibu (Mat. 24, 29. 30).

Tumfcha un mihklaina un tadeht ari daschadi saprasta un is-tulkota ir Jahna par. 20, 1—6. Sche mums mahza, ka pirms wispahrigâs mironu augschamzelschanâs Kristus ar faweem tizigeem waldis 1000 gadus, meera walstibâ, kuzâ welns buhs faistits un wairs newarês laudis peewilt. Schi mahziba bija pirmôs kristigas tizibas gadu fimtendâs deesgan isplatita; wehlat to atjaunoja un daschadi is-

tehloja widus laiku sektes, baptisti reformazijas laikā un irwingianeeshi muhsu gadu-šinteni. Tadehļ Augsb. tiz. apl. XVII. gabalā lasam: „Muhseji atmet aridjan zitus, kas tagad tahdas juhdu mahzibas daudšina, ka pirms miruscho augšchamzelschanās deewbijigee buhschot pahrwaret besdeewigos un par wisu pasauli waldit“. Pestitajs nekur neruna par 1000 gadu meera walstibu, tadehļ šchaj mahzibai naw nekahdas nosihmes preeksch muhsu tizibas un muhschigās swebtibas. Wisas tās weetas, kuras bibelē sihmejās us šcho mahzibu (Ej. 11. 60. 65, 20. Jahna par. 20, 1—6) waram garigi šaprast un istultot, eewehrodami Deewa walstibas isplatischanu un spehku wisā pasaulē, kā ari launuma un tumšibas uswareschanu zaur ewangelijuma gaismu un patešibu.

§ 184.

Lihds ar Kristus atnahšchanu buhs ari mironu augšchamzelschanās, tiklab tāisno, kā ari netaisno (Ap. d. 24, 15). Taisnee zelsees augšcham us muhschigu dšihwoschanu, netaisnee us muhschigu pasuschanu¹⁾. Bet tee, kas tad wehl buhs dšihwi, taps peepešchi pahrwehrti²⁾.

¹⁾ Jahn. ew. 5, 28. 29: Nebrihnaates par to, jo ta stunda nahš, kurā wisi, kas ir kapōs, wina balš dširdēs, un isees ahra tee, kas labu darijuschi, pee augšchamzelschanās us dšihwibu, bet kas launu darijuschi, pee augšchamzelschanās us šodibu. — Jahn. ew. 11, 25: Es esmu augšchamzelschanās un ta dšihwiba; kas tiz us mani, jebchu tas buhtu miris, tas dšihwos. — Dan. 12, 2.

²⁾ 1. Kor. 15, 51. 52: Redsi, es jums faku noslehpumu: mehš gan wisi neaismigšim, bet wisi tapšim pahrwehrti it peepešchi, azumirkti, pee pehdigās basunes škanas. Jo basune škanēs un mironi taps usmodinati nesatruhdami un mehš tapšim pahrwehrti. — 1 Tes. 4, 13—17.

N° 672: Zeltees teescham peezeltees.

N° 675: Atdot truhdus buhs tew, kapu lauks.

Laizigā nahwe jeb meefas un dwehseles šchiršchana ir grehku nopelns. Meefas augšchamzelschanās jeb dwehseles šaweenoschanās ar apšchaidrotu meefu ir pestišchanas auglis. Ka dwehsele ir nemirstiga, to mahzija jau pee pagānu tautam Zizerons, aishahdidams us to, ka šchahdas domas esot atrodamas pee wisām tautām. Platons šawā rakstā „Fedons“ peerahda, ka dwehsele esot bes materijas un tadehļ nemirstiga. Bet ka katra dwehsele par fewi ir nemirstiga un ne tikai dakina no pasaules gara, to mums mahza tikai kristigā tiziba. Kas

zaur Kristu stahw dšihwâ fakarâ ar Deewu, tas sin un juht, ka winsch no nahwes eegahjis dšihwibâ (Zahna ew. 5, 24. Rom. 6, 5. 8, 35—39), ka Deews naw miruschu bet dšihwu Deews (Mat. 22, 32); tam Kristus augšchamzelschanâs no mironeem ir drošča leeziba, ka Kristus, fawâs draudžes galwa, ari muhs, fawus ložektus apškaidros, ka topam lihdsigi wina apškaidrotai meesai. Râ zilweks no pasaulēs šaktuma radīts pehž Deewa gihmja un lihdsības, kâ winsch šče wirs jemes ir garigi-meešiga buhtne, tâ ari pee augšchamzelschanâs garš buhs weenots ar apškaidrotu meesu.

Tas laiks starp nahwi un augšchamzelschanos buhs taisneem fagatawoschanâs uš muhschigu preeku, kurâ wineem buhs jaušma no nahkamas laimibas (Zaharus, launa daritajs pee krusa staba, Zahna parahd. 14, 13). Retaisnee turpretim jau eepreeksch fajutis, ka tee šchirti no Deewa un ka teem gaidams muhschigs fods (bagatais wihrs lihdsibâ Luhf. 16). Tam dwehselem, kas šče wirs jemes bef pašču wainas neta naw dširdejuschas no Kristus un wina pestišchanas, pehž nahwes ewangelijums taps fludinats, lai tās finatu kâ turetees. (1. Peh. 3, 19. 4, 6. Zahna par. 22, 2).

Aplama ir no pahwesta Gregoro I. katotu draudžē eewestâ mahziba par šchihstišchanas uguni (Fegesfeuer, ignis purgatorius), kurâ topot delbeti tee grehki, kas dšihwojot neefot peedoti. Tadeht Schmal-kaldes itz. ložektu II. gabalâ lasam: „Tâ tad šchihstišchanas uguns un kas ar to fakarâ, tas wiš turams par tihreem welna-mahneem. Jo tas ir ari pretim tam augstakam galwas gabalam, ka Kristus ween un ne zilweku darboschanâs, war dwehseles ispestit.“

Mahziba par wišu lectu atjaunoschanu (apokatastasis Ap. d. 3, 21), pehž kuras wiš launee zilweki ir patš welns un wina epgeli atgreišchotees un tapschot iŕglahbti, nefaetâs ar fwehteem raksteem. Kristus wišâs fawâs lihdsibâs un runâs škaidri ašrahda uš pehdejo teesu, kur tikai taisnee eemantos muhschigu dšihwoschanu, bet launee dabus fawu pelnito fodu. Šchi mahziba ir tilpat aplama, kâ predestinazija jeb eepreekschnolemschana. Abas noleedš zilweka brihwo prahtu, zaur ko tas war iŕwehletees labu waj launu.

§ 185.

Râ no fehklas granda iŕaug jaunš stahds, tâ ari reis iŕ truhdeem zelšeš jauna, nemirštiga meesa zaur Kristus ta dšihwibas leeklunga ŕpehtu. Râ mehš šchini dšihwē ešam pilditi ar wina Garu fwehtâ tristiabâ un ŕw. wakarehdeenâ meeloti ar wina apškaidroto meesu un

afini, tà ari augšchamzelschanàs deenâ muhsu meefa taps lihdsiga wina apskaidrotai meesai, ta buhs gariga un nemirstiga jauna meefa un tomehr ta pati, tadeht ka zehlusees no wezàs meefas dihgta¹). Besdeewigo meefas turpretim nebuhs lihdsigas Kristus apskaidrotai meesai, winàs atspogulofees pasubinato mokas un šodiba²), tizigo meefas Deewa lihdsiba un muhschigà laimiba.

1) Kor. 15, 42—44: Tapat ari buhs mirožu augšchamzelschanàs. Sehts top eefsch fatruhdeschanas un top usmodinats eefsch nefatruhdeschanas; fehts top eefsch negodibas un top usmodinats eefsch godibas, fehts top eefsch wahjibas un top usmodinats eefsch spehta. Sehta top dabiga meefa, usmodinata gariga meefa. Šraid dabiga meefa, iraid ari gariga meefa. — 2. Kor. 5, 1: Šo mehs sinam, tad muhsu laizigais mahjoklis, šchi buhda buhs šalaustā, tad mums ir ehka no Deewa, mahjoklis ne rokam taišts, kas ir muhschigs debefis. — Bihl. 3, 20. 21: Bet muhsu dšihwofšana ir debefis, no kureenes mehs ari gaidam to Pestitaju, to Kungu Jesu Kristu, kas muhsu neezigu meefu pahrwehrtis, ka ta top lihdsiga wina godibas meesai, pehz tās spehžibas, ar ko winsch ari wifas leetas war nolikt apaksch fawām šahjam — 1. Kor. 15, 36—38. Mat. 13, 43.

2) Marf. 9, 44: Kur winu tahrps nemirst, un tas uguns neišdseest. Mat. 8, 12. Bet tee walšibas behrni taps istumti galejā tumšbā; tur buhs kauščhana un šobu trihžeschana. — Meefa gan fatruhd, bet kà fehklasgrauds, kas ir fehts uš zeribu. Sehklasgrauds attihštās organiski, attihštidamees winsch patš rada šawu meefu ij daschadām weelam. Kà dwehfele šchini dšihwē rada un tehlo ij meefas grošigām datam pati few meefu, kà šawas buhschanas atspogulojumu, tà ari wina reiš ij apskaidrotām dabas weelam tehlos un radis few tahdu meefu, kura atspihd winas ihpafchiba. „Šee meefas augšchamzelschanàs mehs nedomajam uš redšamām weelam, kuras šchini dšihwē arween pahrwehrščas un pasuhd, bet uš muhschigo pamata weidu, kufsch buhs ari jaunai apšaidrotai meesai, tà ta ta pehz šawas dabas lihdsinašees agrakai mirštigai meesai.“

§ 186.

Lihds ar meefas augšchamzelschanos buhs ari debefis un jemes apskaidroščhana un atjaunoschana.

Šeht. 3, 10. 13: Bet ta Kunga deena nahšs kà šaglis nakti; tad debefis ar ruhščhanu šudis un pirmsē pafaulēs šahfumi no šar-

stuma istufis, un seme un tee darbi eefsch tās fadegs. Bet mehs gaidam pehz wina apfolischanas jaunās debefis un jaunu semi, kur taišniba mahjo. — Rom. 8, 19—22: Jo radijumi ilgodamees gaida uf Deewa behrnu parahdischanu. Jo radijumi ir padoti nihzibai, ne pehz sawas gribeschanas, bet tadeht, kas tos tai ir padewis uf zeribu, jo ari tee radijumi paschi taps atswabinati no isnihzibas kalposchanas uf Deewa behrnu godibas swabadibu. Jo mehs sinam, ka wif radijumi kopā nopuhščās un kopā mozās lihds schim. — Zahna par. 21, 1: Un es redseju jaunu debefi un jaunu semi; jo ta pirmā debefis un ta pirmā seme bija sudusčas, un juhra wairs newaid. — Ef. 65, 17.

Zaur zilweku grehkōs krischanu pafaule ir pee sawas attihstischanās daudsfahrt kaweta un trauzeta un padota grehku lahstam; tadeht ari wifa radiba ilgodamees gaida uf Deewa behrnu godibas parahdischanu, jo ari wina nahks pee sawa pirmatneja mehrka. Tas notiks pastarā deenā zaur tihrischanas un skaidroschanas uguni, zaur kuru ta taps jauna pafaule, kurā wairs nebuhs nahwes un grehku pehdas, jauna Jerusaleme, swehto mahjoklis.

§ 187.

Pastarā teesā Deews zilwekus teesās pehz wina darbeem¹⁾. Tas wairs nebuhs isklaufinascanas un ismekleschanas, wiju sinatajs Deews sinās katra dsihwi un darbus. Tur buhs tikai schkirschana stary tizigeem un netizigeem. Tee taisnee dabūs muhschigo dsihwoschanu, bet tee besdeewigee muhschigo pasuschanu²⁾.

¹⁾ Rom. 2, 6—8: Kas ikweenam atmafās pehz wina darbeem: teem, kas pastahwigi eefsch labeem darbeem godu un flawu un neisnihzibu mekle, muhschigo dsihwoschanu; bet teem, kas ir rehjei un nepaklausa pateesibai, bet paklausa netaisnibai, dusmibu un bahrdsiibu. — 2. Kor. 5, 10: Mums wifseem buhs parahditees preefsch Kristus foga trehsla, lai ikweens dabu, ko meefās buhdams darijis, waj labu, waj kaunu. — Zahna par. 14, 13: Swehtigi ir tee miruschee, kas eefsch ta Kunga mirst no schi brihscha. Teescham tas Gars faka, ka tee dufs no sawām darboschanām un wina darbi tos pawada.

²⁾ Mat. 25, 31—46. — Zahna 17, 24: Tehws, es gribu, ka kur es esnu, ari tee ir pee manis, ko tu man esi dewis, lai tee reds manu godibu, ko tu manim esi dewis, jo tu mani esi mihlejis preefsch pafaules eefaktuma.

Teefaschana un schkiroschana pastarā deenā nenotiks wis pehz ahrygeem darbeem waj wahrdeem, bet pehz wifas zilweku dsihwes un

dabas, kura leezinās waj winšč to, kas deewišķīgs un fwehts peenehmis un mihlejis, jeb waj to eenihdejis un atmetis pret labako atšihščanu. Rā starp ļaunu un labu, grehku un Deewu pastahw šķirščana, tā ari reis taps šķirti zilweti; tahda šķirščana ir wajadšiga, lai Kristus walstiba waretu pilnīgi attihštitees, netrauzeta un nekaweta zaur ļaunuma un grehka waru. (Mat. 13, 41. 42.)

§ 188.

Muhščigā dšihwoščana buhs muhščiga, pilnīga sadraudšiba ar trihsweenigo Deewu, kuru tad tizigee flatis un atšis wina godibā un pilnibā¹⁾, kuru mihlēs un flawēs muhščigi²⁾. Tee tad buhs pilnīgi Deewa behrni un Kristus lihdsmantineeki, wiš weenoti deewišķīgas mihlestibas faitēm par weenu Deewa draudš³⁾. Tad buhs ta fwehtā dufeschana un muhščigā laimiba, kas naw ne wahrdeem isteizama, ne domās isdomajama⁴⁾.

¹⁾ 1. Kor. 13, 12: Tagad redšam kà zaur speegeli eekšč mihlas, bet tad waigu waigā; tagad es atšihstu pa dalai, bet tad es atšihšču, itin kà es esmu atšihšs. — Jahn. 3, 2: Tagad mehš esam Deewa behrni, un wehl naw atšpihdejis, kas mehš buhšim; bet mehš šinam, ka, kad tas atšpihdēs, mehš winam buhšim lihdsigi, jo mehš wina redšēm, kà winšč ir.

²⁾ Jahna parahd. 7, 15: Tadeht tee ir Deewa goda-krehšla preekščā un winam kalpo deenām un naktim wina namā, un kas sehšč uš ta goda krehšla, tas toš apehnos.

³⁾ Rom. 8, 17: Ja behrni, tad ari mantineeki, proti Deewa mantineeki un Kristus lihdsmantineeki, ja tīfai lihds zeeščam, ka ari lihds topam pagodinati.

⁴⁾ 1. Kor. 2, 9: Ko ašs naw redšejuš un aušs naw dširdējuš, un kas neweena zilwēka firdi naw nahšis, to Deews ir fataišķis teem, kas wīnu mihlo. — Jahna par. 21, 1—4; 22. 23; 1. Peht. 1, 7—9.

Muhščigo dšihwoščanu fwehtee raksti nošauz ari var debepreeku, Ebr. 1, 14, neišnihzigu kroni, 1. Kor. 9, 25; taišnibas kroni, 2. Tim. 4, 8; dšihwibas kroni, Jehl. 1, 12; neišnihzigu, neapgahnitu un nefawihštamu māntibu 1. Peht. 1, 4: Deewa ļausču fwehto dufeschanu. Eb. 4, 9: Šhi dufeschana nebuhs besdarbiba, bet atšwabinaščana no nemeera, šahpēm, raišēm, behdām un afarām. Nebeidsamās Deewa godibas un wina mums šhe apšlehpto brihniščigo darbu un nolehmmumu fšatiščana, wišu ļautajumu un

un dšihwes miħflu atminesħana, kà aridsan apstaidrotàs un jaunàs pasaules jaukumi buħs tizigeem neiħmelams awots, jaunam preefam un jaunai darbibai, jaunai atšihšhanai un jaunai miħlestibai. Tad buħs Deews řaweem laudim tas A un tas D, eefahkums un gals, wiř eefš wiřeem.

N° 662: At Jerusaleme, modees.

N° 676: Jerusaleme augsta vilšehta.

Muħšigàs dšihwibas řahkums un diħglis ir jau řhe wirs semes, řad eřam zaur řwehto Ğaru atdšeminati uř jaunu dšihwibu. Jo wairak tizibà eeaugam eefš řawa řestitaja, jo wairak řajuhtam řewi nařkamàs muħšigàs dšihwořšanas preeku un řwehtibu. „Řas tiz uř to Deħlu, tam ir muħšigà dšihwiba“. Ğahna 3, 36.

§ 189.

Muħšigà pařuřħana ir muħšigà řakirřħana no Deewa un no tizigo beedribas. Pařudinatee dšihwo beedribà ar welnu un wina řauneem engeleem un zeeř leelas mokas zaur nemeera un řauno řrds ařinu.

Mat. 25, 41: Tad winsč ari uř teem pa řreifo roku řazis: eita nořt no manim, juħs nolahdetee, muħšigà ugunt, řas ir řataiřis welnam un wina engeleem.

Šweħtee raksti mums řikai, kà zaur řahdu tumřču aiřegu lih-dšibàs řahda pařudinato mokas un řahwokli. Ğristus runà Ğark. 9, 44. 45 no neiřdeřřħamas uguns, řur winu řahrps nemirřt un Ğat. 8, 12 no galejas tumřibas, řur buħs řauřřħana un řobu řriħzeřħana, řeřteris (2. řeħt. 2, 17) no wiřdřitakàs tumřibas; řahwils řaka 2. řeř. 1, 9: „Ğee par řodibu zeetis muħřigiu řamaitařħanu no ta řunga waiga un no wina řpeřka godibas“, un Ğahnis redř uguns un řehra řanki, řur tee taps moziti deenàm un naktim muħřigi muħřħam (Ğahna par. 20, 10).

§ 190.

Ğà mums řweħtee Deewa wahrđi řahda weenà puře muħřigu preeku un řaimibu, otrà puře muħřigas mokas un zeeřšanas. Ğai tadehť ar biřařħanu un drebeřħanu dřenamees, řa řweħli řopam. Ğee lihđelli, zaur řureem ar Deewa řehelraftibu waram řikt pee muħřigas dšihwořšanas, ir Deewa ľuħřħana un řweħtee řakramenti.

Bihtl. 2, 12: Tad nu mani mihtee, tà fà juhs alafchin efat paklaufigi bijufchi, ne tikai man klahť efot, bet nu daudj wairaf man klahť ne-efot, dŕenatees ar bijafchanu un drebefchanu uť to, fa topat fwehti. — Ebr. 4, 1: Tad nu lai bihtamees, fa jele ta apfoliřhana, wina duřefchanà ee-eet, netop aiflaweta, un neweens no jumš netop eeraudfiťs taħdš, kaš buhtu paliziš pakalà.

N° 441: Dŕenatees, fa topat fwehti.

Augsburgaš tizibaš apleeziba XVII.

Treřchais mahzibas gabals.

No fwehtàš luhgřhanaš.

§ 191.

Deewa luhgřhana ir tizigaš firđš runařhana ar Deewu jeb tizigaš dwehřeles elpořhana, no kuraš war pařihť, kaħda ir zilweka gariga dšihwe, jo fà zilwekš tiz, tà winsř Deewu luhđš. Kaš Deewu neluhđš, ir garigi miriš.

Dahw. đř. 19, 15: Lai tew paliť manàš mutes waloda un manàš firđš domàš tawà preeřřhà, af Kungš, manš patwehrumš un manš Peřtitajš.

Deewa luhgřhana ir zilweka firđš wajadřiba, tadeħť Deewu luhđš pagani, juħdi, muhamedani un křiřtigi. Tomehr řchi Deewa luhgřhana ir dařhada. Pagani luhđš fà fweřřneeki nepařihťstamus deewuš, juħdi luhđš fà kalpi řawu kungu, tikai křiřtigi zilweki war Deewu luhgt fà beħrni řawu mihto tehwu. Rom. 8, 15.

Tikai Deewu řawu Kungu driħťřtam peeluhgt. (Zahna par. 19, 10. 22, 8. 9. Ap. đ. 10, 25. 26; 14, 13—15).

§ 192.

Deewa luhgřhana war buht

a) luhgřhana wajadřiba (Anna 1. Sam. 1; Salamanaš 1. Řehn. 3, 5—14; 8, 22—53).

Dahw. dj. 50, 16: Peesauz mani behdu laikā, tad es tewi gribu
istraut un tew buhs mani godat.

Nē 314: Es dīkās behdās nosauzōs. *A 289*

b) flawas luhgšchana, kurā Deewu flawejam par wina darbeem
(Annas flawas dseefma 1. Sam. 2; Dahw. dj. 104.

Nē 412: Teizi to Kungu to godibas kēniinu fwehtu. *345*

c) pateizibas luhgšchana par fānemtām labdarischanam (Patei-
zīgais Samareetis).

Dahw. dj. 106, 1: Alleluja! Pateizeet tam Kungam, jo winsch
ir labs un wina schelastiba paleek muhschigi.

Nē 399: Lai Deewu wiš lihds. *339*

d) aisluhgšchana par ziteem zilwekeem un winu wajadšbam.
(Kristus pee krusa; Stepinsch).

1. Tim. 2, 1. 2: Tad nu es pamahzu pār wišām lectam, lai
noteek luhgšchanas, peesaukschanas, aisluhgšchanas, pateikschanas par
wišēem zilwekeem, par kēnneem un wišēem, kas ir augstā kahrtā,
lai mehš meerigi un klusā dšhwojam eeksch wišas Deewa-bijaschanas
un goda. Ew. 6, 18—20.

Aisluhgšchana ir kristīgās Deewa luhgšchanas seeds, ta leezina,
ka kristige zilweki ir lozekli pee Kristus meefas, weenoti mihlestibas
un tijibas faitēm. Sawā aisluhgšchanā mums jāenem fewiſchi tee,
kurus mums 4. bauflis pawehl zeenit un godā turet, proti: waldneeki
un Deewa wahrdu fludinataji (Rom. 15, 30. 2. Tes. 3, 1). Zaur
aisluhgšchanu muhsu mihlestiba paliks labaka un fwehtaka, bet tee,
par kureem aisluhdsam, taps eepreezinati. Kad Augustina mahte
Monika luhdsā ar karstām asarām par fawu dehlu, kas bija padewees
grehteem un paganu buhschanai, tad biskaps Ambrosijs uš to fazija:
„Eš drofcha, Monika, taws dehls, kura dehl pluhst tiffdaudj asaru
un luhgšchanu, newar eet pasuſchanā.” Un zif jauki ſchee wahrdi
peepildijuschees! Kad Luters kahdreij wehlā wakarā gahja no Witten-
bergas wahrteem lihds tuwejam zeemam, tas dšrdeja, ka kahda sem-
neeku feewa faweem behrneem mahzija Deewu luhgt ari preeksch Luteru
un wina reformazijas darba. Preezigs tas greesās atpakal un uš-
fauza sawam draugam Melanchtonam: „Eš drofchs, behrni preeksch
mums luhds un winu luhgšchanu Deewa wahrdi nosauz par ſpehku.”
(Dahw. dj. 8.)

Jesus pats mums aisluhgšchanā ir jauka preekschsihme. Sawā
augsta preestera luhgšchanā (Sahna ew. 17) winsch aisluhds neween

par faweem mahzefteem, bet ari par wiseem teem, kas zaur mahzefku wahrdu uf winu tizès. Ari mums winsch pawehlejis luhgt ir par teem, kas muhs apfaitina un waja.

§ 193.

Ihstena luhgſchana ir luhgſchana Jesus Kristus wahrda, zaur furu mehſ eſam Deewa behrni¹⁾. Zahna ew. 16, 23. Kas ta luhgſ, tas nepalaufees wis uf paſcha nopelneem un darbeem, bet tizès uf Kristus nopelnu un ſchelaſtibu, tas neluhgſ pehz fawa prahta un domàm, bet Jesus Kristus garà²⁾, fur tas fw. Gars firdi avgaismo un to aiſſtahw ar neiſrunajamàm nopuhſchanàm.³⁾

¹⁾ Zahna ew. 16, 23: Pateefi, pateefi, eſ jums fatu, fo ween juhs tam tehwan luhgſheet manà wahrda, to winsch jums dos.

²⁾ Zahna ew. 15, 7: Ja juhs paleekat eefſch manim, un mani wahrdi paleef eefſch jums, tad juhs luhgſheet fo gribedami, un tas jums notiks.

³⁾ Rom. 8, 26: Tas Gars muhsu wahjibai nahf palihgà, jo mehſ neſinam, fo mums buhs luhgt, kà peederàs, bet tas Gars pats muhs aiſſtahw ar neiſrunajamàm nopuhſchanàm.

Lai gan waram Deewa preeſſchà nahft ar wiſàm fawàm waja-dſibàm un luhgt no wina ari laizigas mantas, tad tomehr mums nebuhs aiſmirſi, ka Deewa walſtiba un wina taiſniba ir ta augſtatà manta. Tàpat ſlimibas un behdas, truhtums un wajaschanas mums daudsreif par tizibas ſtiprinaſchanu un firds atjaunoſchanu. Tadeht laizigas leetas kriſtigs zilweks iſluhgſees maſatà mehrà, nekà muhſchigàs un debefſchigàs mantas.

§ 194.

Kas Jesus Kristus wahrda luhdf, tas luhgſ:

a) deewbijigi, t. i. ar kuſtinatu firdi, klahtbuhdams pee Deewa luhgſchanas ar wiſàm domàm. Tahda luhgſchana ir firkniga (Jehk. 5, 16) un pateefa (Zahna 4, 24) un nahf iſ firds dſikumeem (Dahw. df. 130, 1);

b) paſemigi, t. i. ar padewibu eefſch Deewa prahta, kà Peſtitajs Getſemanes dahrſà (Mat. 26, 29), un fawu nezeenibu atſiſtot kà Jehkabs (1. Moſ. 32, 10) un Abraäms (1. Moſ. 18, 27). Tur luhgſchanas paklauſiſchanu atſtahj Deewa ſchelaſtiba;

o) tizigi, kà kara-wirfneeks Kapernaumà un Kananeefchu feewa, finot un tijot, ka Deews luhgſchānu paklausis. Mark. 11, 24. Jehf. 1, 6. 7.

d) nepeekufdam s, lai gan Deews tuhlin nepaklausa (Abraāms par Sodomu, Jehfābs zihnidamees ar Deewu 4. Moſ. 32, 26).

Kalna ſpredikf (Mat. 6) Peſtitajs pamahza, ka Deewu luhdſot mums nebuhs ptahpāt kà paganeem, fur titai ar muti luhdſ, bet ſirds ir tahtu noſt. Naw ari wajadſigs ſadomat jauti ſkanofchus wahrduſ, titai kahdi wahrdi, daſchreif pat klufa nopuhta war buht Deewa luhgſchāna, jaluhdſ ar tizigu, deewbijigu ſirdi. Zif ihſa muitineeka luhgſchāna lihdfibā (Luhf. 18), zif ihſa ari ſwehtā luhgſchāna, kuru Peſtitajs mahzija ſaweem mahzetteem! Kaſ aiſ maſtizibas waj kuhtribas newar Deewu luhgt, taſ lai luhdſ palihdfibu no ſw. Gara, kaſ mahza un palihdſ Deewu luhgt (Rom. 8, 25. 26). Ahrigaſ leetaſ gan nekriht ſwarā Deewu luhdſot, jo mums buhs Deewu peeluhgt garā un pateefibā (Jahna ew. 4, 23), un „gārſ ir, kaſ dara dſihwu, meeſa neder neneeka“ (Jahna ew. 6, 63), tomehr zelōſ kriſt un rolaſ ſalikt ir pee iſtēnaſ Deewa luhgſchānaſ ne titai ahriġa, laba leeta, bet zaur to top weizinata ari eefſchigā paſemiba un deewbijāſchāna. Kaſ eefſchigi Deewa preeſchā ſemofeeſ, taſ dariſ to ari ahriġi.

§ 195.

Apuſtulſ Pahwilſ rakſta 1. Teſ. 5, 17: „Luhdſeet Deewu beſ miteſchānaſ“ un Rom. 12, 12: „Eſeet paſtahwigi luhgſchānaſ“. Ar to wiſſch grib ſazit, ka Deewa luhgſchānai buhs muhs pawadit preekōſ un behdāſ un tā wiſu muhſu dſihwi apſkaidrot un ſwehtit. Deewu luhdſot buhs mums ſawu darbu ſahkt un beigt, zelteeſ un gulet eet, pee galda ſehſteeſ un pehz ehſchānaſ Deewam pateikt¹⁾. Beſ tam buhs mums ari luhgt behdu un kaſrdinaſchānaſ laiōſ²⁾.

1) Dahw. dj. 63, 7: Eſ tewi peeminu apguldameeſ, un uſmoſdameeſ domaju uſ tewi. — Kol. 3, 17: Un wiſu, ko juhs dareet ar wahrdeem waj darbeem, to wiſu dareet ta Kunga Jeſuſ wahrda, pateikdami Deewam tam Tehwam zaur wiſu.

2) Mat. 26, 41: Eſeet modriġi un luhdſeet Deewu, ka juhs neekrihtat kaſrdinaſchānā. Gaſ gan ir labprahtigs, beſ meeſa ir wahja.

Luters ſaka: „Tadeht ir labi, ka aġri no rihta Deewa luhgſchāna ir pirmaiſ un wakarā pehdejaiſ darbs, un nopeetni jaſargaſ

no aplamàm, maldigàm domàm, kas faka: „gaidi drufzin, pehz kahdas stundas es gribu Deewu luhgt, man schis waj tas eepreefsch japagatawo. Ar tahdàm domàm nokuhst no luhgschanas darbà, tas aistura un waldfina tà, ka no luhgschanas tanì deenà nefas neifnaht“.

§ 196.

Deewu war peeluhgt katrà weetà, jo winsch ir wifur klaht. Sewischkas luhgschanas weetas ir mahjà klufais kambarits waj ari kahda zita weentula weeta un Deewa namš.

Mat. 6, 6: Kad tu Deewu luhdsi, tad eij fawà kambari un fawas durwis aifflehdsis peeluhdsi fawu Tehwu fleepenibà, un taws Tehws, kas reds fleepenibà, tas tew to atmafàs gaismà. — (Mark. 1, 35).

Klufà kambari waj ari kahdà weentuligà weetà waram netrauzeti ar Deewu runat un winam wifu fajit, kas muhs nospeesch. Tur tad nahf firdi Deewa meers, dwehfele ir stiprinajufees un eepreezinajufees Deewa fadraudsibà. Kopiga luhgschana mahjà waj Deewa namà muhs dara stiprus. Rà ogles leelafà wairumà drihsak fahf kwehlot, tà ari muhsu mihlestiba kopigà luhgschanà eedegas un wairojas.

§ 197.

Deews ir apfolijis ihtenu luhgschanu paklausit (Mat. 7, 7; Zahna ew. 16, 23; Dahw. ds. 145, 18). Kur mums isleekas, it kà buhtum welti luhgufchi, tur Deews muhsu luhgschanu paklaufa waj nu zità laikà, waj ari uf zitadu wihsì, nekà to fawà tumfchà prahtà domajàm. Katreis newaram isprast Deewa zelus, bet weenreis tos fapratifim un redsefim, ka winsch ari tad mums dod, kas derigs, kad ari nedara pehz muhsu prahta. Winsch wairaf dara pàr wifu, fo luhdsam waj domajam (Ew. 3, 20).

Sw. raksti mums stahsta par daschadàm luhgschanàm, kas paklaufitas (4. Mos. 12, 13. 14; Eliesers 1. Mos. 24, 12—15; Iftija 2. Rehn. 20, 1—6; Pehters Ap. d. 12, 5 un 3).

Kas appalwo, ka Deews zilweku luhgschanas nepaklaufot, tas noleds ari zilweka fakaru ar dšihwo Deewu, tad Deews preefsch mums ir kurlš, mehms un nedsihws. Tad ari pawifam aplam Deewu luhgt. Tahdi zilweki atfauzas uf to, ka muhschigee dabas likumi esot negrofami. Bet waj tad luhgschanas paklaufot nestrahda lihdsàs pastahwo-

fcheem dabas likumeem ziti, augstaki fpehfi, tàpat kà pee brihnumu darbeem? Un waj tad Deews kà wisufinatajs naw ari eepreefsch jau parebsejis katra zilweka luhgschanas tà ka pateefi ir tee wahrdi Ef. 65, 24: „Un notifs pirms tee fauz, tad es atbildejchu, kad tee wehl runà, tad es klaufschu“. Tahlak daschi faka, ka Deews newarot ruhpetees par wisàm muhsu neezigàm wajadfibàm. Bet wina preefschá naw nefas ne leels, ne mas. Kà winsch swaigines gaifà stahda, tà winsch gahda ari par swirbuleem uf jumta (Mat. 10, 29. 30). Bes tam katrai luhgschanai ir paschai fawa fwehtiba: ta faista muhs zeeschaf ar Deewu, palihds mums pahwaret fahrdinaschanas, dod mums firds meeru, preeku, drofchibu un stipru pakauschanos.

Un kad weenreis wifs taws dshwes zefsch stahwès tawà preefschá muhschibas faules atspihdumà, mihtais kristigais zilweks, tad tu aridfan atsihfi, ka tawas zeeschanas wairaf ne kà tawi preeki tifa eewehrotas no tihras Deewa mihlestitibas, ka winsch wifas tawas afaras skaitijis, ka wifas tawas nopuhtas usnemtas tani leelà padomà, kas tam bija ar tewi, proti tewi darit par fwehtu, fchfihstu Deewa behrnu, wina godibas fwehto neseju.

§ 198.

Ta wispilnigakà un preefschihmigakà Deewa luhgschana, kuru muhsu Kungs un Pestitajs patš mahzijis, ir fwehtà luhgschana jeb „Muhsu tehws“. Ta apnem wifas zilweka wajadfibas un mahza mums, kà un ko mums buhs luhgt. To eedala trijàs dakàs: 1) Uf-runaschanas wahrdi, 2) 7 luhgschanas, 3) gala wahrdi.

Swehto luhgschanu atrodam Mat. ew. 6, 9—13 un Lufk. ew. 11, 2—4. Lufkafa ewangelijumà truhfi gala wahrdu, ari 4. un 5. luhgschana ir drufku zitadaka ne kà Mat. ewangelijumà. Pirmajàs trihs luhgschanàs isluhdsamees garigas mantas, zeturtà laizigas mantas un pehdejàs 3. luhdsam, lai nowehrsch grehku parahdus, fahrdinaschanu un wifu launu.

Mahrt. Luters faka: „Ta ir luhgschana pàr wisàm luhgschanàm, ta wifaugstakà luhgschana, kuru tas wifaugstakais mahzitajs mahzijis luhgt, un kura apnem wifas gara un meefas wajadfibas“.

N° 287: Deews muhsu Tehws, kas debefis.

Ufrunafchanas wahrdi.

Muhfu Tehws debefis.

Kas tas ir?

Deews muhs grib ar to labinat, lai tizam, winsch efot muhsu ihstenaus tehws un mehs wina ihstenee behrni, lai preezigi, droschi un ar stipru zeribu wimu luhdsam, it ka mihli behrni sawu mihlo tehwu luhds.

§ 199.

Ufrunafchanas wahrdi: „Muhfu Tehws debefis“ mums mahza, ka Deews, muhsu Kunga Jesus Kristus Tehws, zaur Kristu ir ari muhsu ihstenaus tehws un mehs wina ihstenee behrni¹⁾. Schi apšina dod mums tizigu pataufchanos, ka drihtam preezigi, droschi un ar stipru zeribu eet pee wina ar sawam luhgšchanam un droschi buht, ka winsch muhs pallaufis²⁾. Wahrdisch „muhfu“ muhs aizina uf aishuhgšchanu par wiseem zilwekeem, winā parahdās brahtu mihlestiba, tura muhs weeno ar wiseem Deewa walstibas lozekteem. Tas wahrds „debefis“ aishahda uf Deewa spehku un gudribu, zaur ko winsch mums war dot wifu to, kas mums wajadfigs un derigs³⁾. Schis wahrdisch ari atgahdina, ka mums, ka Deewa behrneem buhs par wisam leetam ishuhgtees debeschfigas mantas.

¹⁾ Ew. 3, 14. 15: Schās leetas labad es loku sawus zetis muhsu Kungu Jesus Kristus Tehwa preešchā, no ka wifs top dehwetš, kam ir behrna wahrds debefis un wirš semes. — Zahna ew. 1, 12: Zil wimu usnehma, teem winsch dewa watas palikt par Deewa behrneem, teem, kas tij uf wina wahrda. — Gal. 3, 26: Juhs wifnotat esat Deewa behrni zaur to tizibu eelšch Kristus Jesus.

²⁾ Mat. 7, 11: Ja tad juhs kauni buhdami, sinat saweem behrneem dot labas dahwanas, waj jo wairat juhsu Tehws debefis nedos laba teem, kas wimu luhds?

³⁾ Luf. 11, 11. 12. 13: Ja kahdam tehvam juhsu starpā dehs luhds maifi, waj tas winam dos akmini? Zeb ari ja siwi, waj tas winam siws weetā dos tšchuhfku? Zeb ari ja luhds oli, waj tas winam dos starpiju? Ja tad juhs, kas esat kauni, mahkat dot saweem behrneem labas dahwanas, zil wairat juhsu debefu Tehws dos to fw. Garu teem, kas wimu luhdsās.

Bezâ deribâ Deews tikai lahdaſ reises ir noſaukts par Tehwu. Tikai jaunâ deribâ mums top ſcha wahrda noſihme ihſieni ſaprotama. Schini wahrdâ ſanemts wiſs ewangelijums, wiſs peſtiſchanaſ noſleh-pums un muhſchigâſ mihleſtibes un ſchehlaſtibâſ noſpreeduims. Zaur Jeſu Kriſtu grehziſneeku kalpoſchanaſ gars ir beidſees, tâ ſa taſ behr-nibâſ gars war ſajit: Abba, Tehtit!

Taſ wahrds „debeſis“ rahda mums Deewa godibu un augſtibu, tadeht wiſſch modina eekſch mums ſwehtu bijaſchânu un dſiku paſemibu. Turklaht wiſſch rahda mums ihſtenâſ tehwa mahjaſ un modina ilgoſchanoſ peh3 debeſim, uſ kurâm mehſ tâ kriſtigi zilweki droſchi zeram.

Wahrds „Tehws“ ir tijibâſ wahrds, „muhſu“ mihleſtibâſ wahrds, „debeſis“ zeribâſ wahrds.

№ 310: Eſ eſmu kriſtits tawâ wahrdâ.

Birmâ luhgſchana.

Swehtits lai top tawſ wahrds.

Kaſ taſ ir?

Deewa wahrds gån patſ no ſewis ſwehtſ, bet mehſ luhdſam ſchini luhgſchana, lai taſ ari pee mums top ſwehtits.

Kâ taſ noteet?

Kad Deewa wahrduſ ſchkiſti un ſkaidri mahza un mehſ ariſſan, tâ Deewa behrni peh3 teem dſihwojam. Uſ to palihdſi mums mihtaiſ debeſu Tehws! Bet kaſ zitadi mahza un dſihwo, ne tâ Deewa wahrdi mahza, taſ Deewa wahrdu neſwehti muhſu ſtarpâ; no tam paſargi muhſ, mihtaiſ debeſu Tehws!

§ 200.

Deewa wahrds noſihmè winu paſchu, wina ihpaſchibâſ (ſal. 2. bauſli). Kâ Deews patſ ir ſwehtſ, tâ ari wina wahrds. Tadeht mehſ newaram no ſawas puſeſ Deewa wahrda ſwehtumam neko pee-lik, nedſ ari kaut ko atraut. Mehſ tikai luhdſam, lai Deews mums palihdſ wina wahrdu ſwehtu turet, Deewa ſwehtumu ſapraſt, ſajust un atſiht (Eſ. 6, 3. Jahna par. 4, 8).

Kâ faule nekâ nepaſaudè no ſawa ſpihduma, waj winu ſlawè, waj nizina, tâ ari Deewa wahrds ir un paleek ſwehtſ, kaut ari to

faimo un nizina. Bet tam zilwekam, kas ilgu laiku, waj wifu muhſchu fawas azis gribetu zeeti turet, pehdigi redſeſchanas ſpehts pawifam iſjuſtu. Tã ari Deewa wahrdu neſwehtijot zilweks pamafam apzeetina un aptumſcho ſawu ſrds prahtu. № 582. Swehts, ſwehts, ſwehts.

§ 201.

Deewa wahrdu ſwehti zaur ſchkiſtu un ſkaidru Deewa wahrdu mahziſchanu un ſwehtu dſihwoſchanu. Schkiſti un ſkaidri mahza Deewa wahrduſ tur, kur to dara beſ ſahnu noluhkeem ar godbijaſchanu un zeeniſchanu un kur winu deewiſchkiſigo ſpehtu un gaiſchumu neapſlehyj un neaptumſcho zaur zilweku peejauktãm aplamãm mahzibãm¹⁾. Tãpat mums buhs Deewa wahrdu droſchi apleezinat, pee teem turetees un tã Deewa behrneem ſwehti pehz teem dſihwot²⁾.

¹⁾ Tim. 6, 34: Ja kas zitu mahzibu mahza un nenahł pee muhfu Runga Jeſus Kriſtus weſeligeem wahrdeem un pee tãs Deewa bijafchanas mahzibaſ, taſ ir uſpuhſis un neſin neneeta, bet wahrgſt eekſch jautafchanãm un wahrdu kildãm, no ta zetãſ ſkaidiba, bahtſchanãs, jaimoſchanãs, taunaſ domãſ.

²⁾ Mat. 5, 16: Tãpat lai juhfu gaiſma ſpihd tauſchu preekſchã, ta tee ceerauga juhfu labuſ darbuſ un godã juhfu Tehwu, kaſ ir debefiſ. — Mat. 10, 32. 33: Ikkatru, kaſ mani apleezinaſ zilweku preekſchã, to ir eſ apleezinaſchu ſawa Tehwa preekſchã, kaſ ir debefiſ. Bet kaſ mani aiſleegſ zilweku preekſchã, to eſ aridſan aiſleegſchu ſawa Tehwa preekſchã, kaſ ir debefiſ.

№ 108, 6: Ak uſtur man eekſch tawãm pehdãm.

Weenigi pee pirmãſ luhgſchanãſ iſſkaidroſchanãſ Duters ir pee-
lizis luhgſchanãſ wahrduſ: „Uj to palihdſi mums, mihtaiſ debefu Tehwu!“ un „no tam paſargi muhſ, mihtaiſ debefu Tehwu!“ Duters bij ar ſahpyju pilnu ſrdi atſiniſ un peedſihwojiſ, kaħdu neiſſakamu poſtu kriſtigai draudſei war padarit aplama mahziba un beſdeewiga dſihwoſchana. Tadehł winſch leek til leelu ſwaru uſ ſkaidru mahzibu un ſwehtu dſihwoſchanu. Ari mums ir taſ ſwehts peenahłkums par to gaħdat, ta baſnižãſ, ſkolãſ un mahjãſ top mahzitaſ un apleezinaſ ſkaidraiſ ewangelijums beſ zilweku mahneem un meleem, beſ leekulibaſ un aħrigãſ iſliſſchanãſ. Sai tadehł ſargajameeſ no wiltigeem praweeſcheem un winu melu mahzibam. „Miħtee netizat ikkatram garam, bet paħrbaudeet toſ garuſ, waj tee no Deewa? Jo daudſ wiltigi praweeſchi ir iſgaħjuħchi paſaulê. (Zahna par. 4, 1).

Dtrà luhgſchono.

Lai naht tawa walſtiba.

Kas taſ ir?

Deewa walſtiba gan naht beſ muhſu luhgſchanas pati no fewis; bet mehſ luhſſam ſchini luhgſchanâ, lai ta naht ari pee mums.

Râ taſ noteek?

Kad taſ debefu Tehwſ mums fatwu fwehtu Garu dod, ka wina fwehteem wahrdeem zaur wina ſchehlaſtibu tizam un deewiſchſigi dſihwojam, ſche laiſigi tur muhſchigi.

§ 202.

Dtrà luhgſchana runâ par ſchehlaſtibas jeb debefu walſtibu. Schehlaſtibas walſtiba ir dibinata zaur Jeſu Kriſtu, ta ir taiſniba, meers un preekſ eekſch ta fwehtâ Gara¹⁾. Godibas walſtiba fahtfees pehz paſtara teefas; tanî Deewſ eewediſ wiſuſ toſ, kaſ ſcheit laiſigi pee wina ſchehlaſtibas walſtibas peederejuſchi un tizibâ paſtahwejuſchi lihſſi galam²⁾.

1) Luht. 17, 20. 21: Ta Deewa walſtiba nenahſ ahrigi nomanama. Un ari neſaſiſ: redſi ſche, jeb redſi tur; jo redſi, ta Deewa walſtiba ir eekſch jumſ. — Rom. 14, 17: Jo Deewa walſtiba naw ehdeens un dſehreens, bet taiſniba un meers un preekſ eekſch fwehtâ Gara.

2) Mat. 7, 21: Ne ikkattrſ kaſ uſ mani fafa: Kungſ! Kungſ! ee-ees debefu walſtibâ; bet taſ, kaſ mana debefſ Tehwa prahtu dara.

§ 203.

Pee Deewa walſtibas atnahſſchanas muhſu luhgſchanas gan maſ eephej; bet mums no wiſas firdſ jaruhpejaſ par to, ka ari mehſ ſchâſ walſtibas pateefi un pilnigi lozekti topam. To panahſſim, ja zaur fwehta Gara ſpehtu tizibâ palikſim un deewiſchſigi dſihwoſem¹⁾. Tâpat mums jaruhpejaſ par to, lai Deewa walſtiba ari paganu ſtarpâ iſplehſchâſ. Mums japaſlihſſi weizinat miſkoneſ darbu zaur dahwanâm un aiſluhſgchanâm, ka wiſur atſpihd ewangelijuma gaiſma un top drihſ weens ganſ un weens ganamſ pulkſ²⁾.

1) Tit. 1, 6: Tas, kas to labo darbu eefsch jums ir eefahjis, to pabeigs lihds Jesus Kristus deenai. — Mat. 6, 33: Bet dsenatees papreefschu pehz Deewa walsstibas un wina taisnibas, tad jums wifas schàs leetas taps peemestas.

2) Mat. 9, 37. 38: Tad winsch uf faweem mahzekteem fazija: plaujama gan dauds, bet mas plaweju. Tapehz luhdseet ta plaujama Rungu, lai isdsen strahdneekus fawa plaujama.

Kalna spredika fahkumâ Mat. 5, 3—12. Pestitajs apraksta tos, kas ir debefu walsstibas lozekki. Mat. ew. 18. nodakâ winsch nostahda mahzektu widû weenu behrnu un faka, ka tikai zaur pasemigu behrna prahtu warot nahkt debefu walsstibâ. Dîhwi Deewa walsstibas lozekki tad buhfm, ja labpraht ruhpefmees par kristigam basnijam un stolam, par mifiones darbu draudses widû, kâ ari juhdu un paganu starpâ.

Treschâ luhgshana.

Taws prahts lai noteek kâ debefis tâ ari jemes wirsû.

Kas tas ir?

Deewa labais un scheligais prahts gan noteek bes muhsu luhgshanas, bet mehs luhdsam schini luhgshana, lai tas noteek ari pee mums.

Kâ tas noteek?

Kad Deews wifu kaunu padomu un prahtu lausch un wakas nedod teem, kas Deewa wahrdu nelauj fwehtit un wina walsstibas atnahschanu aiskawe, proti wellam, pasauli un muhsu meefas prahtam; bet kad Deews muhs stiprina un pastahwigus ustur pee faweem wahrdeem un eefsch tizibas lihds pat muhsu galam. Tas ir wina scheligais un labais prahts.

§ 204.

Deewa labais un scheligais prahts ir, lai mehs wina bauschklus turam¹⁾, uf Jesu Kristu tizam²⁾ un zaur to fwehti topam. To mums buhs darit preezigi un ar labu prahtu³⁾, tâ kâ to dara engeti, un Deewa isredsetee debefis.

1) 3. Mos. 19, 2: Nunâ uf wifu Israela behrnu draudsi un faki teem: jums buhs fwehteem buht, jo es, tas Rungs, juhfu Deews, efmu fwehtis.

2) Jahna ew. 6, 40: Un schis ir ta prahts, kas mani fuhrijis, ka itweenam, kas to Dehlu redj un us winu tiz, ir muhschiga dsh-wiba, un es winu usmodinaschu pastara deenā.

2) Dahw. dj. 40, 9: Man ir preeks, darit tawu prahtu, mans Deews, un tawa haufliiba ir manā firds-dibinā.

Jiprians šaka: „Deewa prahts ir tas, ko Kristus ir darijis un mahzjis, proti pasemiba dshwē, pastahwiba tiziba, kauniba wahrdōs, taisniba un schehlfirdiba darbōs, schihstiba eerashās, netaisnibu nedarit un padarito netaisnibu panest, ar brahteem meeru turet, Deewu no wifas firds mihlet, tadeht ka winsch ir tehws, winu bihtees, jo tas ir Deews, nefa wairak nezeenit kà Kristu, jo tas naw nefa wairak zeenijis kà muhs, wina mihlestibai zeeschi peekertees, pee wina krusa ar pastahwibu un pataufchanos turetees, kad jazihnās wina wahrda un goda deht; winu wahrdeem apleezinot rahdit ustizibu; mokās ar palaufchanos eet zihninā un nahwē ar pazeetibu, jo ar to topam kroneti: tā buhšim Kristus lihdsmantineeki, darisim pehz Deewa hauschteem un peepildisim ta Tehwa prahtu“.

§ 205.

Welns, pafaule un muhsu meefas prahts nekauj Deewaprahtam pilnigi notitt¹⁾. Tadeht luhdsam, lai Deews wifu welna un pafaules padomu un muhsu meefas prahtu lausch, muhs turpretim lai stiprina zihninā pret scheem eenaidneekem un schaubischana muhs ustur pastahwigus pee saweem wahrdeem un eefsch tizibas lihds pat muhsu galam²⁾.

1) Lufh. 22, 31. 32: Un tas Kungs fazija: Sihmani, Sihmani, redsi, šahstanam ir koti eegribejees juhs šjāt kà kweeschus. Bet es esnu luhdsis par teui, ka tawa tiziba nemitetos. — Jahna ew. 15, 18: Ja pafaule juhs eenihst, tad sinait, ka ta mani papreeksch ir eenihdejst. — Gal. 5, 17: Jo meesai gribās pret garu un garam pret meefu, un tee stahw weens otram preti, ka juhs nedarat, ko gribat.

2) Dahw. dj. 143, 10: Mahzi man darit pehz tawa prahta, jo tu est mans Deews, taws labais Gars lai mani wada pa taisnu zeku.

Wihl. 2, 13: Jo Deews ir, kas eefsch jums padara ir to gribeschanu, ir to padarischanu pehz sawa laba prahta.

Ra Deews wisu wada pehz sawa prahta, pretim pafaules un welna padomam, redsams pee Jahsepa, Mofus, Dahwida un ziteem

Deewa wihtreem. Tas lai muhs pamudina padotees Deewa prahtam un ari behdās un wajaschanās neschaubitees, jo teem, kas Deewu mihle, wiśas leetas naht par labu (Rom. 8, 28). Zauts peemehrs ir ap. Bahwils Ap. d. 21, 8—14. Kad praweets Agabs fludinaja, ka juhti Bahwilu Jerusaleme faistisot un nodosot paganu rotās, tad wina draugi to luhdsja us Jerusalemi ne-eet. Bet Bahwils atbildeja: „Ko juhs darat, ka raudat un lauschat manu firbi? jo es esmu gataws par to Kunga Jesus Kristus wahrdu neween listees faistitees Jerusaleme, bet ari mirt“. Tad wina draugi palika klusu un fajija: „Ta Kunga prahts lai noteet“.

№ 556: Kungs ka tew tiht ar man ta dar!

Zeturta luhgšana.

Muhsu deenischku maiši dod mums schodeen.

Kas tas ir?

Deews gan dod deenischku maiši bes muhsu luhgšanas ir wiseem laumeem zilwekeem; bet mehs luhdsam schini luhgšana, lai winsch mums to leet atsiht un ar pateizibu muhsu deenischku maiši fanemt.

Kas tad ir deenischka maiše?

Wifs, kas peeder pee meesas uštufšanas un wajasibas, proti: ehdeens, dschreens, drehbes, kurpes, ehkas, mahjas, lauti, lopi, nauda, manta, labs laulats draugs, rahmi behrni, laba faime, lehni, ustizigi kungi, laba waldischana, labs gais, meers, weseliba, kauniga dschwoschana, gods, labi draugi, ustizigi kaimini un ta joprojam.

§ 206.

Par deenischku maiši fauzam wisu to, kas peeder pee muhsu apgehrba, uštura, dschwokta un pee tristigas, laimigas dschwoschanas. Muhsu deenischku maiši no Deewa luhdsot mehs atsihtam, ka mums pascheem gan buhs uszihtigi un tschakli strahdat un gahdat, bet tomehr Deews dod pee wifa fawu swehrtibu. Tadeht mums buhs Deewa schehlastibu atsiht un ar pateizibu fanemt deenischku maiši.

Ap. d. 14, 17: Winfch sewi naw pametis neapleezinatu, labu daridams, no debes mums leetu un augligus laikus dodams, muhfu firdis ar baribu un ar preeku pildidams. Dahw. dj. 145, 15. 16. — 1. Moj. 3, 19.

Zeturta luhgſchana Peditajs mums mahjijis, isluhgtees no Deewa laizigas mantas, jo bes gara mums ir ari meefa un meefas waja-dſibas. Wehl ziti, ka Augustins, Sawonarola, Brenzs, sem wahrda „maise“ ſapratuſchi garigu un meefigu baribu. „Luhſ Deewu un ſtrahda“. Schee wahrdi mums mahza, ka zilwekam buhs waiga ſweedrös ſtrahdat un par ſawu uſturu gahdat. Bet winam ari buhs isluhgtees deeniſchu maifi un Deewam par to pateikt, ka to Peditajs darija, 5000 wihrus tukſneſi ehdinadams un ſw. wakar-ehdeenu eestahdidams. Zaur to zilweks iſſchirfees no neprachtigeem kuſtoneem, kas nemahſ luhgt un pateikt un neſina, no kuzeenes nahſ wifas dahwanas.

§ 207.

Mums buhs katru deenu no jauna isluhgtees deeniſchu maifi, tadehl zeturtä luhgſchana ſtahw tas wahrdiſch „ſchodeen“. Kriſtigeem zilwekeem gan naw leegts, ari par rihtdeenu gahdat un preekſch nahſotnes ſtrahdat, bet aplam ir, welti ſuhdiſees¹⁾. Wahrdiſch „mums“ atgahdina, ka ari preekſch ziteem buhs luhgt un gahdat²⁾.

1) Mat. 6, 34: Tapehz neſuhdaitces nahkoſcha rihta pehz, jo rihtdeena pati par ſewi ſuhdiſees. Ir deefgan, ka ikweenai deenai ſawas paſchas behdas. — 1. Tim. 6, 6—8: Ta ir leela mantoschana, ja kas ir deewabijigs un peetizigs. Jo mehſ neneeka ne-efam eeneſuſchi paſaulê, tad ir ſinams, ka mehſ ari neneeka newaram iſneſt. Bet kad mums ſawa bariba un apgehrbs, tad lai mums peeteek.

2) Ej. 58, 7. — Ebr. 13, 16.

Zeturta luhgſchana praſa no mums peetizigu, deewbijigu prahtu un attura muhs no maſtizigas weltigas ſuhdiſchanas un mantas ſahribas. Ko lihdſeja bagatam zilwekam pilnee ſchkuhni? Luhf. 12, 20. Neaiſmirſſim gahdat ari par teem, kas truhtumu zeeſch. Labdariſchana jau ir upuris, kas Deewam labi patihf.

Beekta luhgſhana.

Un peedod mums muhsu paradus, kà mehs peedodam ſatweem paradneekem.

Kas tas ir?

Mehs luhdsam ſhinti luhgſhanà, ka tas debefu Tehws negribetu uſluhtot muhsu grehtus, nedj wimu deht tabdu luhgſhanu mums leegt, jo mehs eſam nezeenigi to dabut, ko luhdsamees, nedj eſam to nopelnijufchi, bet ka winsch no ſchehlaſtibas mums to wiſnotak gribetu dot; jo ikdeenas grehkojam daudj un tik fodibu ween pelnam. Tad mehs aridſan gribam no firde peedot un labu darit teem, kas pret mums apgrehkojäs.

§ 208.

Beekta luhgſhanà atſihtam, ka wiſt ikdeenas daudj grehkojam un eſam paradneeki Deewa preeſchà¹⁾. Tadeht luhdsam, ka tas debefu Tehws negribetu mums peelihdsinat muhsu grehtus, bet no ſchehlaſtibas mums atlaiſt paradus un grehtu fodu²⁾.

1) 1. Jahna 1, 8: Ja mehs ſakam, ka mums grehta newad, tad mehs paſchi peewilamees, un pateefiba naw eefſch mums.

2) Dahw. dj. 130, 3. 4: Ja tu, Kungs, gribi noſeegumus peelihdsinat, — ak Kungs, kas paſtahwès? Bet pee tewis ir peedoſchana, lai tewi bihſtää. — Dahw. dj. 51 un 130.

N 314: Es dſitäs behdäs noſaujos.

Zaur wahrdimu „un“ ſtahw 5. luhgſchana ar 4. zeeſchà ſakara. Neweens newar Deewa dahwanas nopelnit, jo ſawu grehtu deht neeſam zenigi dabut, ko luhdsamees; tadeht mums japakaujas tikai uſ Deewa ſchehlaſtibu. Laizigas dahwanas muhs daris tikai tad bagatus un preezigus, ja mums buhs grehtu peedoſchana. Kas maiſe ir meeſai, tas grehtu peedoſchana diwehſelei.

§ 209.

Rà Deews mums grehtus peedod, tà ari mums no wiſas firde buhs peedot teem, kas wahrdees un darbdees pret mums apgrehkojuſchees. Ja to nedariſim, tad lihdsinaſimees blehdigam kalpam lihdsiba (Mat. 18, 23—35).

Mat. 6, 14. 15: Jo kad juhs zilwekeem winu noseegumus peedodat, tad jums juhsu debesu Tehws aridsan peedos. Bet ja juhs zilwekeem winu noseegumus nepeedodat, tad jums juhsu debesu Tehws juhsu noseegumus aridsan nepeedos. — Lukt. 6, 37: Neteefajeet, tad juhs netapfeet teefati, nepasudinajeet, tad juhs netapfeet pasudinati, peedodeet, tad jums taps peedots. — Kol. 3, 12—14.

N° 267, 6: Peedod af Tehws ar lehnibu.

Peekto luhgſchanu ſkaidams apdomā, waj eſt peedewis ſaweem tuwakeem winu wainas un pahrkahpſchanas, waj naw firde eenaيدا, ſkaudibas waj atreebſchanas domas. Suters ſaka: „Ja tu nepeedod, tad nedomā, ka Deews tew peedos; bet ja tu peedod, tad tew ir preeks un droſchiba, ka tew debefis peedos.“

Muhsu peedoschana lai ir pilniga, tā ka nepaleet wairs firde duſmas un ruhgtums, bet ka duſmu weetā nahk mihleſtiba. Tadeht aplam ir ſajit: „Peedot gribu, bet aiſmirſt newaru“. „Kaunums lai tewi neufwar, bet uſwari tu kaunu ar labu“. Rom. 12, 21.

„Zilweks naw nekad ſkaistaks, ka kad winsch peedoschana luhds un pats peedod“ (Schans Pauls).

Sestā luhgſchana.

Un ne-eewed muhs kahrđinaschanā.

Kas tas ir?

Deews gan neweena nekahrđina, bet mehs luhdsam ſchini luhgſchanā, ka Deews muhs gribetu glahbt un paſargat, ka wels, paſaule un muhsu meesa muhs nepeewik nedj eewed netizibā, iſſamiſchanā un zitā leelā kaunā un grehkā, un kaut ar teem taptum kahrđinati, ka tomehr beidsot uſwaram un wirsroku dabujam.

§ 210.

Kahrđinaschana ir wilinaschana uſ kaunu. Ta nahk no welna¹⁾, paſaules²⁾ un muhsu meesas³⁾. Schee trihs cenaidneeti muhs gan newar peespeest grehkot, bet wini muhs wilina un maldina, tā ka waram nahk netizibā, iſſamiſchanā un zitā leelā kaunā un grehkā.

1) 1. Peht. 5, 8.

2) 1. Zahna 2, 15—17.

³⁾ Jesh. 1, 14: Bet ikweens top kahrdinats, kad tas no šavas pašča fabribas top škubinats un labinats.

Peektā luhgššana škatās uš pagahntni, uš padariteem grehšeem, festā uš nahotni, uš teem grehšeem, furds waram křist. Peektā luhgššana runā wairak no taisnosšanas, festā no šwehtiššanas un uštureššanas. Luters šaka: „Kahrdináššana wíšeem jazeesh, newis wíšeem weenadā mehrā, bet dasšeem wairak un gruhstak; jaunibai it ihpashči no meefas (2. Tim. 2, 22), peeaugusšeem un wezeem no pašaulēs, bet teem kas nodarbojas ar garigām leetām, t. i. štipreem křistigeem žilwekeem no welna.“

§ 211.

Šestā luhgššanā mehš luhšjam, lai Deewš muhs glahbj un pašargā no kahrdináššanām. Bet ja kahrdinati topam, tad lai muhs štiprina, ša beidsot ušwaram un wiršroku dabujam¹⁾. Mums paššeem buhs pret kahrdináššanām žihnitees, Deewu luhgt un nomodā buht²⁾.

¹⁾ Kor. 10, 13: Žums wehl nekahda kahrdináššana naw ušgahjušt, ša tikai žilwežiga; bet Deewš ir uštizigs, tas nekāus juhs wairak kahrdinat nekā špehjat, bet tai kahrdináššanai ari tahdu galu daris, ša warat panest.

²⁾ 1. Kor. 10, 12: Žapehž, kas šškeetās šahwots, tas lai peeluhko, ša nekřiht. — 1. Kor. 16, 13: Ešeet modřigi, šahweet tizibā, turaitees ša wihri, ešeet štipri. — Jesh. 4, 7: Tad nu padodatees Deewam, šahweet welnam preti, tad winsch behgs no žums.

Deewš daudšreis atkauj welnam un pašaulēi žilwekus kahrdinat, lai winu tizibu štiprinatu. (Peem. Šjabs). Bet Deewš ari šina, žif waram panest, tadeht winsch neleek wairak kahrdinat, nekā špehjam, un šneedš mums ištā laikā palihdšibas roku. Mums paššeem buhs behgt no grehšeem un kahrdináššanām, ša no kahdas tšchuhškas (Šir. 21, 2), nebuhs justees droššeem un negrošigeem, bet nomodā buht, žihnitees un Deewu luhgt. Welns war ušwaret tikai to, kas winam padodas. Křistus pats ir kahrdináššanu ušwarejis, ar Deewa wahrdeem žihnidamees (Mat. 4). Kad mums ušnahk tizibas kahrđináššanas, kur muhsu tiziba ššaubās, mihleštiba un žeriba šuhđ, kur mums išeekās, it ša Deewš muhs buhtu atšahjis un žilweki muhs buhtu aišmiršufšči, tad lai neaišmirštam, ša žaur daudš behdām un žeeššanām mums jaee-eet Deewa walštibā (Ap. d. 14, 22) un ša

„fwehtigs ir tas wihrs, kas kahrđinaschanā pastahw, jo pahrbaudits wińsch dabūs to dšihwibas-kroni, to tas Kungs ir folijis teem, kas winu mihlo.“ (Zehf. 1, 12.)

N° 463: Žihņijees ar wifu spehku.

N° 467: 1. 4. 5. un 6. pant.

Septitā luhgšchana.

Bet atpesti muhs no ta launa.

Kas tas ir?

Mehs luhdsam šchini luhgšchanā, ihšē fatot, ka tas debesu Tehws muhs atpestitu no wifa launa pee meefas un pee dwehseles, pee mantas un goda, un beidsot, kad muhsu stundina naht, mums dotu fwehtigu galu un muhs no šchis behdu pafaules schehligi pee fewis usnemtu debefis.

§ 212.

Septitā luhgšchanā mehs luhdsam, lai Deews muhs no launa pee meefas, dwehseles, mantas un goda pafarga, un kad launu fuhta, mums dod spehku, to panest. Kad muhsu nahwes stunda nahts, tad lai wińsch mums dod fwehtu galu, un muhs usnem no šchās behdu pafaules fawōs muhschigōs mahjoklōs.

Dahw. dj. 34, 18—20: Kad tee tairnee fauz, tad tas Kungs klausa, un toš isglahbj no wifam winu behdam. Tas Kungs ir tuwu teem, kam fatreektas firdis, un palihđi teem, kam sagrauštis prahts. Tam tairnam ir daudi behdu, bet no wifam tam tas Kungs to ispesti. — 2. Tim. 4, 18: Un tas Kungs mani israus no wifa launa darba un isglahbs us sawu debesu walslibu; tam ir gods muhschigi muhscham! — 2. Tim. 4, 7. 8.

N° 530. 538. 135, 9.

Reformeto Heidelbergas katkismōs 6. un 7. luhgšchanu saweeno par weenu un šaprot sem launa launo jeb welnu. Abu luhgšchanu šakars pastahw eeksch ta, ka festā luhgšchana galigi peepildās septitā, jo kahrđinaschana beigsees tad, kad buhs nahkusi atpestišchana no wifa launa. Tomehr katrai luhgšchanai ir ari sawa ihpafcha nosihme. Septitā luhgšchana fanem kopā wifas zitas luhgšchanas, jo kad wiš

kauns buhs beidsees, tad buhs ari Deewa waltstiba attihstijusees par godibas waltstibu un wijs pcepildijees, kas isteikts eepreekschejās luhgšchanās.)

Kauns pee meefas ir: wahjibas, bads, truhtums, nespehts; pee dwehfeles: kauna firdsapfina, issamishana; pee mantas: ugunšgrehts, uhdens pluhdi, krusa, sahdsibas, bada gadi, kazi; pee goda: apmelošchana, kauna flawa, aprunashana.

Wijs kauns ir grehta fods un der par tijibas pahrbaudishanu un pahrmahzishanu. (Jehk. 1, 2—4. Ebr. 12, 11). Tas beigsees tikai pehz nahwes muhschigā dšihwošchanā. Tapelz mums buhs walā raisitees no pasaules preekeem un kahribām, ka efam gatawi eet pee ta kunga, kad winsch muhs fauts.

Kahds eewehrojams wihrs no Deewa ir iisuhdsees trihs leetas:

- 1) lai wina pehdejais meelasts schint dšihwē buhtu fw. wafarehdeens;
- 2) pehdejās domas Jesus Kristus ruhgta zeešchana un miršchana un
- 3) lai wina pehdejais wahrds buhtu Jesus wahrds.

Gala wahrdi.

Jo tew peeder ta waltstiba, tas spehts un tas gods muhschigi muhscham. Amen.

Kas tas ir: Amen?

Mums buhs teescham tijet, ka tahda luhgšchana patihk tam debesu Tehwam un ka winsch to paklausa: jo winsch pats mums pawehlejis tā luhgtees un folijis muhs paklausit. Amen, Amen, — tas ir: pateesi, pateesi, tam buhs tā notikt.

§ 213.

Swehtās luhgšchanas gala wahrdds atrodas Deewa flaweschana. Ar teem wahrdeem: „jo tew peeder ta waltstiba“ mehš apleezinajam, ka Deews ir tas kungs pār wifu, kas ir debesis un wirs semes. Tadeht winam ir spehts paklausit muhsu luhgšchanas. Mums turpretim tam jadod gods, teikschana un peeluhgšchana. Tā Deews walda un gahda no muhschibas us muhschibu, jo winsch ir tas pats wakar un schodeen un muhschigi. Mal. 1, 6.

§ 214.

Wahrds „Amen“ stahw fw. luhgſchanas beigās. Ar to apleezinajam, ka muhſu ſirdi ir ta droſchā tiziba, ka debefu Tehwam tahdas luhgſchanas patihk, tadehk ka pats tā luhgt pawehlejis, un ka winſch tās paklausis, kā folijis.

Dahw. dj. 27, 8. — Ef. 65, 24. — 2. Kor. 1, 20: Jo jif ir Deewa apſoliſchanu, tās ir eefſch wina, ja un eefſch wina amen, Deewam par goda zaur mums.

Amen ir ebreju wahrds un noſimē: teeſcham. Tas ir kā mihlā Deewa leelais ſeegelis, turu uſſpeesch fw. luhgſchanai, ar to apſtipri- nodams, ka winſch paklausis ſchās luhgſchanas. Lai ſchis amen at- ſkan ari muhſu ſirdis un dod mums ſtipru pahrleezinatſchanos, ka Deewa behruu luhgſchanas eet ta debefu Tehwa auſis.

Par ſchehlaſtibas lihdsſkeem.

§ 215.

Schehlaſtibas lihdsſekti ir Deewa wahrdi un ſakramenti. Zaur teem kriſtigā draudſe naht un paleek dſihwā ſakarā un ſabeedribā ar Kriſtu un wina ſchehlaſtibu. Tadehk Deewa wahrdi un ſakramenti lihdsinajas trepēm, pa kuzām ſchehlaſtiba pee mums naht.

Tikai zaur Deewa wahrdeem un ſwehteem ſakramenteem fw. Gars naht kriſtigā draudſē un katrā dwehſelē. Kas ſchos ſchehlaſtibas lihdsſektus atſumj waj nizina, newar tiht ſadraudſibā ar Kriſtu un newar dabut peſtiſchanu.

Augsb. tij. apl. V.

Par Deewa wahrdeem.

§ 216.

Deewa wahrdi ir wijas kriſtigas atſihſchanas awots un ſatne. Wiſgudrakais newar iſſmelt winu dſitumus un wiſweentahrschakais war tur atraſt to, kas wajadſigs pee Deewa walſtibas ſaſneegſchanas. Zaur Deewa wahrdeem ſtrahdā fw. Gars zilweku ſirdis un wed tās pee grehku noſcheloſchanas, tizibas un peſtiſchanas¹⁾). Tadehk ir katra kriſtiga zilweka peenahkums, Deewa wahrds melet pamahziſchanu un

pamudinaſchanu²⁾, toſ turet par dwehſeles baribu³⁾ un winu gaiſmä dſihwot un ſtaigat⁴⁾).

¹⁾ Ef. 55, 10. 11: Zo it kà leetus un ſneegs naht no debefim un turp neatgreesſas, bet ſlapina ſemi un dara to augligu un ſatojam, ka ta dod fehflu fehjeam un maiſi ehdejam, tàpat buhſ mans wahrds, kaſ iſeet no manas mutes, taſ neatgreesſifees pee manis tufſchâ, bet daris to, kaſ man patihf, un iſdoſees labi, par ko es to fuhtu. — Zahna 6, 63: Tee wahrdi, ko es jums runaju, ir garſ un dſihwiba. — Rom. 1, 16: Zo es nekaunos Kristus ewangelijuma deht; jo taſ ir Deewa ſpehts par peſtiſchanu ikweenam, kaſ tij, papreekſchu juhdam un ari greekim.

²⁾ Zahna ew. 5, 39: Mellejeet rakſtòs, ja jums ſchteet, ka tur eekſchâ jums ir muhſchiga dſihwiba, un tee ir, kaſ leezibu dod no manim. Joſ. 1, 8. — 2. Tim. 3, 15—17.

³⁾ Mat. 4, 4: Zilwekſ nedſihwo no maiſes ween, bet no ikktra wahrda, kaſ no Deewa mutes iſeet.

⁴⁾ Mat. 7, 24: Tapehž ikweenu, kaſ ſchos manus wahrduſ dſird un dara, to es lihdsinaſchu kahdam gudram wihram, kaſ ſawu namu uſtaiſjijis uſ klints-kalna. — Zahna ew. 13, 17: Ja juhſ to ſinat, ſwehtigi juhſ eſat, kad juhſ to darat.

Deewa wahrdi ir fehfla, iſ kuras ſirdis dihgſt un aug debefu walſtiba (Luhf. 8, 11); tee ir fogis par ſirds domàm un ſirds prahtu, muhſu kahju ſpihdellis un gaiſchumſ uſ wiſeem zekeem. Wini lihdsinajaſ uhdenim, karâ behrnſ war briſt (un kur ſilonim japeld); ween-kahrſchi un tomehr dſiki.

Deewa wahrdu iſplattitaji naw tikai mahžitaji ween, ari ſkolotajeem, audſinatajeem un wezateem ir augſts un ſwehts uſdewumſ, to wineem uſtizeto behrnu ſirdis Deewa wahrdu fehflu kaiſit. Tàpat mahjaſ tehvam par to jagahdâ, ka winu ſaimet top ſneegta dſihwibaſ maiſe, lai Deewa wahrdi ir ta ſaite, kaſ weeno wiſuſ par weena Tehwa behrneem un debefu walſtibaſ mantineekeem.

Par ſakramenteem.

§ 217.

Sakramenti ir ſwehti Deewa eeſtahdijumi, kurdòs zaur Deewa wahrdeem ſem redſamàm ſihmem paſneeds neredſamaſ ſchehlaſtibaſ dahwanas.

Deewa wahrdi ſneeds peſtiſchanu tikai wiſpahrigi. Bet zilweka dwehſele pagehr, ka tai grehku peedoſchana un Deewa ſchehlaſtiba titku

fewifchki apstiprinata. Tadeht Kristus fawâ ſchehlaſtibâ eſtahdijis fw. ſakramentus, lai zaur winu baudifchanu katra dwehſele waretu buht droſcha, ka wina zaur grehku peedoſchanu un peſtiſchanas dabuſchanu nahtuſi dſihwâ ſakarâ ar fawu Peſitaju.

Pee katra ſakramenta jaiſſchkir trihs leetas: Kristus eſtahdifchanas wahrdi, ahrigâ ſihme (ſignum jeb elementum) un neredſamâ ſchehlaſtibas dahwana. Pehz Lutera mahzibas naw ahrigâ redſamâ ſihme tikai ſihme ween, bet ari ſchehlaſtibas dahwanas neſeja un widutaja. Jo zaur Kristus eſtahdifchanas wahrdeem redſamâ ſihme weenojas ar neredſamo ſchehlaſtibas dahwanu, tâ ka katrs, kas ſakramentu bauda eekſch un ſem ahrigâs ſihmes un lihds ar winu (in cum et ſub ſigno) dabu neredſamo ſchehlaſtibas dahwanu. Zwingli mahza, ka ahrigâs ſihmes eſot tikai par atgahdinafchanu, beſ ka buhtu zeeſchaks ſakars ar ſchehlaſtibas dahwanam. Kalwins uſſkata ahrigâs ſihmes tâ ſchehlaſtibas dahwanu ſeegeli.

§ 218.

Kristus eſtahdifchanas un apſoliſchanas wahrdi padara, ka ſakramentus ſanemot ſem redſamâm ſihmêm dabu debefchigas ſchehlaſtibas dahwanas. „ſakramenti ir ſpehzigi zaur Kristus eſtahdifchanu un pawehli, lai ari no ſauncem taktu paſneegi“. (Augsb. tiz. apl. VIII. gabals).

Luters ſaka: ſakraments nedibinajas uſ zilweka ſwehtumu, bet uſ Deewa wahrdeem; to gan war aplam leetot, bet newis pahrgroſit. Tapehz newajaga pee kriſtibas, wakarehdeena un grehku peedoſchanas raudſitees uſ to, zil deewbijigs, ſwehts un zeenigs ir tas, kas ſakramentu ſneeds un grehku peedoſchanu ſludina; jo tur nenoteek nekas ta zeenibas waj nezeenibas deht, kas dod waj ſanem, bet tadeht, ka ta ir Deewa pawehle un kahtiba.

Reformetee ſaka, ka netizigee dabujot tikai ahrigo ſihmi beſ ſchehlaſtibas dahwanas. Katoli turpretim apgalwo, ka ſakramenti katra atgadijumâ un ſem wiſeem apſtahlteem atneſot bauditajam ſwehtibu, ja tikai preeſteris toz pehz noteiktas baſnizas kahtibas iſdalot. Uſ to dibinajas winu miſchâs preekſch miruſcheem un ſakramenta paſneegſchana teem, kas jau beſ ſamanas.

Ir leels grehts ſakramentus nizinat un nebaudit. Bet ja kahds kriſtigs zilweks ar wiſu fawu ilgoſchanos un labo gribu newaretu tikt pee ſakramenta baudifchanas, tad tas Kungs to winam nepeerehkinâs, bet wina tizibas deht tam dos muhſchigu dſihwibu. Mark. 16, 16.

§ 219.

Zaur sakramenteem topam eestahditi un ušturetī fadraudsibā un dšihwā fakarā ar Kristu. Tadehł protestanteem jeb ewangelijuma tizigeem ir tikai diwi sakramenti: fw. křistiba, zaur ko topam Kristus draudšē eestahditi, un fw. wakarehdeens, kas muhs fšini draudšē uštur.

Katolu un greeku pareistizigo basnizai ir 7 sakramenti:

1. Křistiba. Ta isdeldē wišus eedšimtos grehkus un grehku paradus. Greeku pareistizigo basnizā behrnus pawisam eemehrzē ušdeni.

2. Swehts wakarehdeens. Katolu basnizā draudsei dod tikai fwehtito maiši, garidsneeki bauda maiši un wišnu. Greeku pareistizigo basnizā nem raudsetu maiši un jauz to kopā ar wišnu.

3. Firmazija jeb fwaidišhana (confirmatio). Katolu draudšē to isdara biskaps pee 7 waj 8 gadi wežeem behrneem, wišus ar ellu fwaididams un rofas teem uslidams. Zaur to zilweks dabujot finamas šehlastibas dahwanas un topot par pilnigu Kristus karotaju. Greeku pareistizigo basnizā fwaida katrs preesteris tuhlin pehž křistifšanas.

4. Grehku fuhdšefšana. Reformatori eesahkumā par to fšaubijās, waj ari grehku fuhdšefšana naw sakraments; bet tadehł ka fšje truhłst ahrigas fšmes, to pee sakramenteem nepeskaitija.

5. Preesteru fwaidišhana. Swaiditais preesteris paturot uš wišu muhschu fša sakramenta fšeku un atškřirotees zaur to no ziteem zilwekeem. Ewangelijuma draudšē mahžitajus gan eeswehti zaur rolu uslikschanu (ordinazija), tā to ari lašam Ap. d. 13, 3, bet par sakramentu to netura.

6. Lauliba. Ka lauliba ir sakraments, to grib peerahdit ar Ev. 5, 32, fur apustuls Pahwils Kristus fakaru ar draudši falihdšinā ar laulibu un to nosauz par noslehpumu, kas latinu walodā tulkots ar wahrdu „sacramentum“. Tomehr katolu basniza faweem preestereem aisleeds, laulibā dotees. Greeku pareistizigo basnizā preesteri nedrihłst otrreis dotees laulibā. Augstatee garidsneeki ir neprezejushees.

7. Pehdejā fwaidišhana (unotio extrema) esot pehž katolu mahzibas pawehleta jaunā deribā (Mark. 6, 13. Jesh. 5, 14. 15). Katolu draudšē fwaida tikai uš nahwi fašlimuschos, greeku pareistizigo draudšē drihłst fwaidit katru flimneeku.

Zeturtais mahzibas gabals.

Par svehtu kristibu.

I.

Kas ir ta kristiba?

Ta kristiba nav tikai uhdens ween, bet tahds uhdens, kas zaur Deewa pawehleschanu eestahdits un ar Deewa wahrdeem fatweenots.

Kahdi ir fchee Deewa wahrbi?

Muhfu Kungs Jesus Kristus faka: Eita pa wifu pafauli un darait par mahzekteem wifus laudis, tos kristidami eeksch Deewa ta Tehwa, ta Dehla un ta svehta Gara wahrda (Mat. 28, 19. Mark. 16, 15).

§ 220.

Kristit Deewa ta Tehwa, ta Dehla un svehta Gara wahrda nosihme: eestahdit trihs weeniga Deewa fadraudsiba un Kristus schelastibas draudse.

Jahna 3, 5. 6: Jesus atbildeja: pateest, pateest, es tew faku: ja kas nepeedssem zaur uhdeni un Garu, tad tas newar ee-eet Deewa walstiba. Kas peedsimis no meefas, tas ir meefa, un kas peedsimis no Gara, tas ir Gars.

Kristiba ir sakraments, tadeht ka Kristus pats wimu eezehlis (Mat. 28, 19). Tadeht fw. raksti runa par kristischanu us ta Kunga Jesus wahrdu (Ap. d. 19, 5. Rom. 6, 3). Redsamà sihme ir uhdens. Ka uhdens tihra, atdsihwina, auglibu un jaimu dsihwibu rada, ta ari kristibas schelastiba schkihsta no wiseem grehkeem un dod jaunu spehku, nosenesdiba un deewbijaschanà staigat (Mat. 28, 20). Zai gan kristiba stahw fatarà ar wezas deribas masgafchanam un schkihstischanam (3. Mos. 14, 7. Ez. 36, 25. Zaf. 13, 1), tad tomehr tai pawisam zitada nosihme, jo ta dod Deewa Garu, kas schkihsta un svehti. Wina isschkiràs ari no Jahna kristibas, ka to Jahnis pats apleezina Mat. 3, 11. (Ap. d. 19, 1—5).

Jahnis gribeja zaur fawu kristibu laudis tikai sagatawot us nahkamo Pestitaju; wina kristiba bija ahriга leeziba un sihme, ka grehtus noscheho un us pestischanu zere.

II.

Ko dod jeb ko palihdsj ta kristiba?

Ta dara, ka grehki top peedoti, ta pesti no nahwes un wella un dod muhschigu dsihwoschanu wiseem, kas to tiz, ka tee Deewa apsolischanas wahrdi mahza.

Rahdi ir scee Deewa apsolischanas wahrbi?

Muhsu Kungs Jesus Kristus faka: kas tiz un top kristits, tas taps swehrts, bet kas netiz, tas taps pasubinatš.

§ 221.

Kristiba dod zilwekam wisas tās sčehlastibas dahwanas, kuras Jesus Kristus ir fagahdajis zaur fawu zeeschanu, mirschanu un augšchamzelschanos, proti: grehku peedoschanu, atpestischanu no nahwes un wella un muhschigu dsihwibu.

Ap. d. 2, 38: Bet Pehteris us teem fazija: Atgreeschatees no grehkeem un leekatees ikweens kristitees Jesus Kristus wahrda us grehku peedoschanu, tad juhs dabuseet ta swehrta Gara dahwanu.

Kristiba ir katram nepeezeeschami wajadšiga. Tadeht wezakeem par to jagahda, ka wahji behrni dabu notes kristibu. To war isdarit katrs kristigs zilweks, trihs reis us behrna galwu tihru uhdeni leedams un fazidams: Kristiju tewi (wahrds) Deewa ta Tehwa, ta Dehla un ta fw. Gara wahrda. Amen. Tahda notes kristiba ir wehla no mahzitaja apstiprinama. Tomehr newaram fazit, ka tee, kas bes paschu wainas palikuschi nekristiti, pasuschana nahks. Deewa gudriba un sčehlastiba gan atradis lihdsjekus un zelus, ari tahduš west pee Kristus: „Contemptus, non defectus sacramenti damnat“ (sakramenta nizinaščana, newis truhkums pasubina). Tadeht newaram fazit, ka miljoni paganu waj ari nekristiti behrnini kristiga draudse buhs pasuduschi (1. Kor. 7, 14). Muhsu peenahkums ir, par to gahdat, ka ari ziti zaur sčho sakramentu top eestahditi Kristus draudse un dabu sčehlastibas dahwanas.

§ 222.

„Kas netiz, tas taps pasubinatš“. Scee wahrdi mahza, ka Kristiba dahwinatš sčehlastibas dahwanas zaur tizibu usturamas

Kas netiz un negrib fanemt schàs schelastibas dahwanas tas tomehr nahks pafufchanâ, lai gan ir kristiits (Mark. 16, 16).

Mat. 18, 3: Pateefi es jums faku, ja juhs neatgreeschatees un netopat kâ tee behrni, tad juhs nenahkfeet debefu walslibâ. — Mark. 10, 14, 15: Laideet tos behrninus pee manim un neleedseet teem, jo tahdeem peeder ta Deewa walsliba. Pateefi es jums faku, ja kas to Deewa walslibu nedabû kâ behrninsch, tas nenahks tur eefschâ. — Gal. 3, 26, 27: Jo juhs wisnotat efat Deewa behrni zaur to tizibu eefsch Kristus Jesus. Jo juhs wifit, kas efat kristiti uf Kristu, juhs Kristu efat apwillufchi.

Bezaku peenahkums ir, neween fawus behrnus nest pee kristibas, bet tos ari audfinat kristigâ garâ un wehlat winu jaunâs firdis tizibu modinat. Kuhmeem ir usdewums, pee scha audsinafchanas darba pehz eefpehjas palihdsjet, un kur behrni paleef bahrini, tos audfinat-un par teem gahdat. Ja peeaugufchus (juhds, muhamedanus, paganus) kristi, tad pamahzifchana nenoteef pehz kristibas, bet jau eepreefsch kâ fagatawofchana uf kristibu. (Ap. d. 8, 35—38). Birmâ kristigâ draudse peeaugufchos pehz eepreefschejas mahzibas kristija waj nu puhpoļu fwehtdeenâ, waj leeldeenas fwehtkôs. Kristamee gehrbâs baltâs drehbês un nehfaja tâs weselu nedetu pehz kristibas.

III.

Kâ uhdens war darit tahdas leelas leetas?

Uhdens to teefcham gan nedara, bet tee Deewa wahrdi, kas pee ta uhdens flahit, un ta tiziba, kas ustiz tahdeem Deewa wahrdeem uhdenti. Jo bes Deewa wahrdeem tas uhdens ir tif uhdens ween un naw nekahda kristiba, bet ar Deewa wahrdeem ta ir kristiba, proti tahds uhdens, kas schelastibas un dsihwibas pilns, un masgafchana uf atdsimfchamu eefsch ta fwehta Gara, kâ fwehtais Bahwils faka: Deews muhs ir isglahbis zaur to masgafchamu, kas atdsemdina un atjauno eefsch ta fwehta Gara, fo winsch bagatigi par mums islehhis zaur Jesu Kristu, muhsu Bestitaju, lai meh, zaur wina schelastibu taisnoti, paleekam par muhschigas dsihwibas mantineekeem pehz tâs zeribas. Tas ir pateefigs wahrds. (Tit. 3, 5—8).

§ 223.

Kristibas spēks nestahw uhdeni, bet Deewa apsolīšanas wārdōs. Zaur teem zilweks top atjaunots un atdsēdinats zaur fw. Gara spēku us jaunu, garīgu dšhwību. Tiziba turpretim ir ta roka, kas sanem šās šehlastibas dahwanas.

1. Kor. 6, 11: Bet juhs esat nomašgati, bet juhs esat šwehti dariti, bet juhs esat taisnoti eekš ta Kunga Jēsus wārda un eekš muhfu Deewa Gara. — Ēw. 5, 25—27. — 1. Pēst. 3, 21.

Luters šaka: „Beš tizibas sakraments nēkam neder, lai gan tas ir pats par fewi deewišķīga, bagata dahwana. Tāpeh; katram kristīgam zilwekam wīfu muhšū kristība arween no jauna jamahzas“.

Ra atdsimšana noteek jau kristībā, un ka to war dabut tikai zaur kristību, ir šķaidra un neaprašama fw. rakstu mahziba. (Zahua 3, 5. Tit. 3, 5. Rom. 6, 3. 4. Gal. 3, 26. 27 u. z.). Katram kristīgam zilwekam ir diwejada daba: wezais zilweks ar eedšinteem grehkeem (Ēw. 4, 22) un jaunais zaur uhdeni un fw. Garu raditais zilweks.

„Kas tikai weenreis dšimis, tam diwreis jamiršt. Bet kas diwreis dšimis, tas tikai weenreis mirs“.

IV.

Ko tad apšimē tahda uhdens kristība?

Ta apšimē, ka tam wezam Adamam eekš mums ikdeenas zaur noscheļošānu un atstahšanānu no grehkeem buhs noslihzinatam tapt un mirt ar wīseem grehkeem un launām kahribām un ikdeenas atkal buhs iszeltees jaunam zilwekam, kas taisnībā un šehlistībā Deewa preekšā dšihwo muhšģīgi.

Kur tas stahw rakstis?

Šwehtais Pahwils šaka: „Mehs lihds ar Kristu zaur to kristību esam aprakti eekš nahwes, lai, itin kā Kristus ir usmodinats no mironeem zaur ta Tehwa godību, tāpat ari mehš staigajam atjaunotā dšihwībā“. Rom. 6, 4.

§ 224.

Ra kristībā wezais zilweks eekš mums top nokauts, tā mums ikdeenas pret grehkeem šakaro, lai ari ikdeenas jaunais zilweks

wairaf augtu, un mehš tā taifnibā un šchihstibā Deewa preefchā dšihwotum.

Ebr. 3, 14: Jo mehš datu ešam dabujufchi pee Kristus, ja tikai to eefahkto buhšchanu lihds galam paturam stipru. Ew. 4, 22—24. 2. Tim. 2, 5: Un jebšchu kas zihnās, tas nedabus kroni, ja nebuhs pareisi zihnijees.

Mehš ešam kristiti uš Kristus nahwi (Rom. 6, 3). Tadeht wezam zilwekam buhš mirt un tapt apraktam no jaunā zilweka. „Bet mehš ešam kristiti ari uš Kristus augšchamzelschanos. Mums buhš ikdeenās leeldeenu fwehtit un uszeltees no grehtu kapa. Rā potes sarš neteef wis tadeht nolautis un eestahbits zitā zelmā, lai beš augleem nonihktu un nofalsu, bet tam ar to zelmū, kurā eepotets, kopā jaug, jafako un augli janef, tā ari mehš kristibā ešam eestahditi Kristus nahwē, lai winam eefsch augšchamzelschanās taptum lihdsigi, proti eefsch wina augtum, salotum un auglus nestum. Jo pee otrās augšchamzelschanās uš muhšchigu dšihwibu neweenam nebuhs dakas, kam nebuhs bijufi pirmā augšchamzelschanās no grehkeem (Kaspari).

§ 225.

Behrnu kristiſchana ir no kristigas draudseš eewešta kahrtiba. Winas wajadšibu ta arween pret baptisteem un zitām sektem ir peerahdijufi un aistahwejufi.

Apustuti buhš gan ſawā laikā pa leelakai dakai peeauguſchus ween kristijufchi, tā to wehl tagad wiſonari dara. Bet mehš laſam ſw. rakstōs, ka jau apustutu laikā wiſus nama peederigos kristija, tā tad ari behrnus (Ap. d. 16, 15. 33. 18, 8. 1. Kor. 1, 16). To apleezina wehlaſ baſnizās tehwi, Origenes, Irenejs un Tertulians, tā ka jau 3. gadu-ſimteni behrnu kristiſchana bija wiſpahriga eerafcha. Baptiſti ſaka, ka behrna tadeht newarot kristit, ka winam truhkſtot tizibas un kristibas fwehtuma atſiſchanas. Bet ſakraments paleef ſakraments ari beš zilweka tizibas, weenigi zaur Deewa wahrdu. Tizibai japarahdās wehlaſ, Deewa ſchehlaſtibas dahwanas uſturot un wairojot. Rā pee behrna meefas un gara iſglihtibas audſinot un mahzot wezaku griba ir nepeeauguſchā behrna griba, tā ari pee kristibas wezaku tiziba ir behrna tiziba. Tadeht kristi tikai kristigu lauſchu behrnus, paganu, muhamedanu un juhdu behrnus tikai tad, kad nahf pee atſiſchanas. Ka behrnus buhš kristit, redſam no ta, ka ari behrneem wajaga peſtiſchanas (Zahra 3, 6), ka Kristus pawehlejis, behrnus neſt pee fewis (Mark. 10, 14), ari behrneem peeder peſtiſchana

(Ap. d. 2, 39) un fw. Gars strahdà ari pee sikhameem behrneem (Dahw. dj. 8, 3. 22. 10). Bes tam wežàs deribas apgraisišchana 8. deenà ir kristibas preekschihme (Kol. 2, 11. 12). No ta wiša redsam, ka jau behrni ir kristami, lai jau wini taptu usnemti Kristus sčehlastibas deribà un pilditi ar swehtu Garu, kas war tad wehlafe eeksch wineem tizibu modinat. Ari peeauguscheem buhs tapt kà behrneem, ja grib nahst debefu walstibà. Tadehl Pestitajs faka Mat. 18, 3: „Pateest, es jums faku, ja juhs neatgreeschatees un netopeet kà tee behrni, tad juhs nenahfseet debefu walstibà“.

§ 226.

Cefwehtišchanas (konfirmazijas) deenà katrs eefwehtijamais behrns apleezina Deewa un draudses preekschà to tizibu, us kuru tas kristits. Zaur roku uslikšchanu mahzitajs wina folišchanos un tizibas apleezinaschenu apstiprina un to usnem par peeauguschu ewangelijuma draudses lozekli. Cefwehtišchana katram atgahdina kristiga zilwefa un Deewa behrna peenahfumus.

Mat. 10, 32: Tad nu ikkatru, kas mani apleezinàs zilweku preekschà, to ir es apleezinaschu fawa tehwa preekschà, kas ir debefis. — 1. Tim. 6, 12: Zihnees to labo tizibas zihnišchanos, fagrahb to muhschigo dšiwibu, us ko tu aridsan est aizinats un est apleezinajis labu leezibu daudš leezineeku preekschà. — Jahna par. 3, 11: Turi kas tew ir, ka neweens tawu fronti neatnem.

Cefwehtišchana gan naw sakraments, bet tomehr teizama un laba eerascha, kura jau 17. gadu-fimtent palikuš wišpahriga. Wina ir tà fakot kristibas deribas apstiprinashana un atjaunoschana, us kuru sagatawo eepreekschejà deewgaldneeku jeb eefwehtišchanas mahziba.

Peektais mahzibas gabals.

Swehtais wakarehdeens.

I.

Kas ir tas swehtais wakarehdeens?

Tas ir muhsu Kunga Jesus Kristus pateesa meesa un asinis, ar to maisi un wihnu mums kristiteem zilwekem ehst un dšert no pascha Kristus eestahdits.

Kur tas rakstīts?

Tā raksta tee svehtee preezas mahzitaji Mateūs, Markus, Luhkas un tas svehtais Pahwils: Muhfu Kungs Jēsus Kristus tant nakti, kad tas tapa nodots, nehma to maisi, pateiza, pahrlausa un dewa to faweem mahzeleem fazidams: „Nemeet un ehdeet, ta ir mana meefa, kas par jums top dota; to darait mani peeminedami. — Tapat winsch ari nehma to bikeri pehz ta wakarehdeena, pateiza un teem to dewa fazidams: „Nemeet un dsereet wist no ta; schis bikeris ir ta jaunā eestahdischana eefsch manam afinim, kas par jums un par daudseem top isleetas, par grehtu peedoschānu; to darait, zikkart juhs to dsereet, mani peeminedami (Mat. 26, 26—28. Mark. 14, 22—24. Luhk. 22, 19. 20. 1. Kor. 11, 23—25).

§ 227.

Swehtais wakarehdeens jeb altara sakraments muhs ustura un stiiprina fadraudsiā ar Kristu. Tas ir eestahdits no pascha Kristus, lai mehs sem maises un wišnā kā redsamam sihmem dabutum neredsamās schehlastibas dahwanas, proti muhsu Kunga Jēsus Kristus apskaidroto meesu un apskaidrotās afinis.

1. Kor. 11, 26: Jo zikkahrt juhs no schis maises ehdat un no schi bikera dserat, tad pasludinajeet ta Kunga nahwi, teekams tas nahk. — 1. Kor. 10, 16: Tas pateizibas bikeris, ko ar pateifschānu svehtijam, waj tas naw faweenoschana ar Kristus afinim? Ta maisē, ko lauscham, waj ta naw faweenoschana ar Kristus meesu?

Par wakarehdeenu scho sakramentu nosauz pehz wina eestahdischanas laika. Wahrs „altara sakraments“ stahw fatarā ar Kristus ubura nahwi, kuras augtus schini sakramentā dabujam. Par deewgaldu to tadeht fauzam, ka Kristus muhs no schehlastibas pee scha galda ar fawām meefām ehcina un ar fawām afinim dsirdina.

Swehto wakarehdeenu baudot gan baudam maisi un wišnu, bet lihds ar to ari Kristus meesu un afini par dwehseles stiiprinaschānu un faweenoschānos ar Pestitaju. Tas ir fw. wakarehdeena leelais noslehpums, brihmums, kura nespehjam faprašt, bet kur ar stiipru patauschānos jatz.

Sw. wakarehdeens ir peeminās un nihlestibas meelasts. Mehš peeminam sche ta Kunga nahwi un wina nihlestibu us mums, kas

muhš ar wimu un wifus tizigos fawâ starpâ ſchini ſakramentâ weeno pehz Beſtitaja wahrdeem: „Kaš manu meefu ehd un manas aſinis dſer, taš paleef eefſch manis un eš eefſch ta“ (Zahna 6, 56). Šw. wakarehdeena preekſſihme wežâ deribâ bija leeldeenas jehra baudiſhana (Mat. 26, 17—19. Luhf. 22, 7—16).

Pirms ſw. wakarehdeena iſdaliſšanas mahzitajs pehz ſwehtâš luhgſšanas noſkaitiſšanas rumâ eetahd-iſšanas wahrduš par maiſi (oblates) un tad par wiĥnu. Tad nem papreekſch maiſi un pehz tam wiĥnu un iſdala to ſtarp deewgaldneekem.

„Kriſtiba ir rihta ſwaigſne, eeſwehtiſhana, rihta ſahrtums, ſw. wakarehdeens ſaules uſlehkſhana. Kâ ſaule puſdeenâ ſpihd wiſ-gaiſchat, tâ Deewa mihleſtiba ſchini briĥniſkigâ meelaſtâ ſpihd wiſ-gaiſchat. Šhe ir atwehruſeš wina deewiſkigâ ſirbš, kâ roſe, kaš ſtaĥw pilnôš ſeedôš.“

Katoĥu baſniza mahža, ka zaur preeſtera ſwehtiſhanu (konſentraziju) maiſe un wiĥnš pahrwehrſchotees par Jeſus meefu un aſinim (trans ſubſtanziazija). Tur noteekot tahdš pats briĥnumš, kâ kaſhâš Kanas-piſhehtâ, kur uhdeni pahrwehrta par wiĥnu.

Pawiſam žitadi mahžija Žwingli. Wahrduš: „ta ir mana meeſa“ wiſſch ſaprata: „taš noſihme manu meefu“ un iſſkaidroja, ka maiſe un wiĥnš kâ aſrigaš ſihmeš tikai aiſrahdot uš Jeſus Kriſtus meefu un aſinim un ſwehtaiš wakarehdeens eſot tikai peeminas meelaſtš. Katoĥu un Žwingli mahžiba par altara mahžibu neſaetâš ar 1. Kor. 10, 16, kur ir runa par maiſeš un wiĥna ſaweenofchanu ar Kriſtus meefu un aſinim.

Kalwinš tuwojâš wairat Luteru mahžibai. Gan ari wiſſch mahžija, ka ſhe wiſſemes baidot tikai maiſi un wiĥnu, bet tizigâ diwehſele topot zaur ſw. Gara palihdſibu pazelta debefiš, uš pahr-dabiſku wiĥi topot tur ſaweenota ar Beſtitaju un dabujot zaur to dſihwiabas ſpehkus. Tâ tad pehz wina domam ir katreis diwejadš wakarehdeens: weens ſemes wiſſu, otrs debefiš. Ja pee kaĥda mee-laſta neweenam naw tizibas, tad taš naw wakarehdeens bijiš, bet tikai maiſeš un wiĥna baudiſhana.

Tâ tad pehz katoĥu mahžibas deewgaldneeki dabu tikai Jeſus Kriſtus meefu un aſiniš, pehz reformeto tikai maiſi un wiĥnu. Pehz ſw. rakſteem un pehz Luteru iſſkaidroſšanas turpretim abas leetaš ir ſaweenotaš un neſkſiramaš, tâ ka mehš ſw. wakarehdeenu baidot dabujam ar maiſi un wiĥnu Kriſtus meefu un aſiniš. Šhi ſaweenofšanaš noteek pee baudiſšanaš; preekſch tam un pehz tam bikeri ir tikai wiĥnš un maiſe.

II.

Ko palihds tahda ehščana un dserščana?

To mums mahza ſchee wahrdi: Par jums dota un isleetas par grehku peedoſčanu, proti, ka mums ſwehtâ wakarehdeenâ grehku peedoſčana, dſihwiba un muhſchiga ſwehtiba zaur tahdeem wahrdeem top dota: jo kur grehku peedoſčana, tur ari dſihwiba un muhſchiga ſwehtiba.

§ 228.

Swehtâ wakarehdeenâ mehs dabujam grehku peedoſčanu un zaur to dſihwibu un muhſchigu ſwehtibu.

Zahna ew. 6, 54. 56: Kaſ manu meefu ehd un manas aſinis dſer, tam ir muhſchiga dſihwiba, un eſ winu uſmodinaſchu paſtara deenâ. Kaſ manu meefu ehd un manas aſinis dſer, taſ paleef eefſch manis un eſ eefſch ta. — 1. Zahna 1, 7: Jeſuſ Kriſtuſ, wina Dehla aſinis muhſ ſchlihta no wiſeem grehkeem.

Kâ kriſtiba muhſ iſrauj no grehkeem un muhſ taiſno, tâ ſwehtâ wakarehdeenâ mehs arween no jauna topam ſwehtiti, ſawu grehku peedoſčanu arween no jauna dabudami. Ar to ſtahw fakarâ jauna, deewiſchiga dſihwiba, kura parahdâſ mihleſtibâ, lihgmibâ, meerâ, paſeetibâ, laipnibâ, labprahtibâ, tizibâ, lehnprahtibâ, ſahtibâ (Gal. 5, 22). Kriſtuſ top dſihwibaſ maiſe un nem ſirdiſ mahjaſ weetu (Zahna ew. 14, 23. 17, 23). Muhſchiga ſwehtiba paſtahw eefſch ta, ka mums ir meerſ un preekſ eefſch Kriſtuſ, ſinot, ka muhſ nekâſ newar ſchfirt no Deewa mihleſtibâſ. Tadeht ſwehtſ wakarehdeenſ baudamſ it ihpaſchi gruhtôſ behdu un pahrbaudičhanâſ brihſchôſ. Zaur to kriſtigi zilweki ari ſawâ ſtarpâ ſtiſprinajâſ un ſadraudſejaſ 1. Kor. 10, 17. Kaſ pee deewgalda nahf, rahda, ka taſ neween ahriſgi, bet ari eefſchigi peeder pee kriſtigâſ draudſeſ un griſ buht winâſ dſihwſ lozekliſ. Bet kaſ Kriſtu nizina un ewangelijumu apſmej, top iſſlehgts iſ deewgaldbneeku widuſ un ſadraudſibaſ 2. Kor. 6, 14. 18.

III.

Kâ meefiga ehščana un dserščana war darit tahdas leelas leetas?

Ehščana un dserščana ween to gan nedara, bet tee wahrdi, kaſ tur ſtahw: „Par jums dota un isleetas par

grehku peedofchanu." Schee wahrbi pee meefigàs ehfchanas un dserfchanas fwehtâ wakarehdeenâ ir loti zeenijami, un kas scheem wahrdeem tiz, tam noteef, fo tee sola un kâ tee fkan, proti grehku peedofchana.

§ 229.

Swehtâ wakarehdeena fwehtiba nenahf wis no ehfchanas un dserfchanas, bet no eestahdischanas un apfolifchanas wahrdeem. Ari fw. wakarehdeenâ tijiba ir ta rofa, kas fanem apfolito fwehtibu. Netizigais gan fanem Kristus meefu un afinis, bet newis few par fwehtibu, bet tikai par fodu.

Jahna ew. 3, 36: Kas tiz uf to Dehlu, tam ir muhschiga dshwiba: bet kas tam Dehlam neklaufa, tas dshwibu neredfès, bet Deewa dufmiba uf ta paleef. — 1. Kor. 11, 27. 29: Tad nu, kas nezeenigi ehd fcho maifi, jeb dser ta Runga bikeri, tas buhs noseefigs pee ta Runga meefas un afinim. Jo kas nezeenigi ehd un dser, tas ehd un dser few pascham fodu, neiffchirdams ta Runga meefu.

Katoku draudfê notura mischas, t. i. deewkalposchanu ar fw. wakarinu bes deewgalbneekem, fur tikai pats preesteris fw. wakarinu banda. Zaur fatwu nahwi Kristus esot atlihdsinajis tikai par eedfinto grehku, bet mischu eezehlis kâ upuri par wiseem ziteem grehkeem. Tadehf mischa deldejot dshwo un mirufcho grehkus, un tee, kas pee tàs nemot dalibu, darot labu darbu un dabujot grehku peedofchanu. Tâ katoku basniza fw. wakarehdeenu ir padarijuf par upuri, furu preesteris mischâ Deewam atnes preefsch fewis un ziteem, dshweem un mirufscheem grehku peedofchanas dehf. Schahda aplama mahziba nefa-eetas ar fw. raksteem, pehz kureem Kristus zeefchana un nahwe ir bijuf upuris un falihdsinafchana, neween par eedfimteem, bet ari par wiseem ziteem grehkeem, tâ kâ rakstis. Ebr. 10, 10. 14: „Pehz fchi prahtha mehš efam fwehtiti zaur Jesus Kristus meefas upuri weenreis. Jo ar weenu upuri winsch ir muhschigi pilnigus darijis toš, kas top fwehtiti“. Tas upuris, furu mehš fw. wakarehdeenâ atnesam tam Kungam, ir muhsu firds, pilna flawas un pateizibas par Deewa fchehlastibu un pilna apnemfchanas, winam kalpot garâ un pateefibâ.

Zif reises buhs eet pee deewgalda, par to newar dot nekahdus preefschraftus. Birmâ kristigâ draudfê fahkumâ gahja itdeenas, weh-lak katru fwehtdeenu. Pee mums eet diwreis, wifmasak weenreis gadâ pee deewgalda.

Luters faka: „Neweena nebuhs dsicht waj speest; bet tomehr wajaga to eewehrot, ka tahdi laudis, kas ilgaku laifu atturàs un atraujàs no sakramenta, naw turami par fristigeem zilweeem. Kristus naw wis to tadeht eezehlis, lai to turetu par neeku, bet faweem fristigeem pawehlejis, ka wini to ehd un dser un winu peemin. Kas ir ihsteni fristigi zilweti un sakramentu tura dahrgu un augstu, tee lai paschi fewi djen un lai klahht speeschas“.

IV.

Kà tad zeenigi bauda tahdu wakarehdeenu?

Gawet un ahrigi fataisfitees ir gan laba leeta, bet tas ir zeenigs un ihsti labi fataisfijees, kas tiz scheem wahrdeem: „Par jums dota un isleetas par grehtu peedoschana“. Bet kas scheem wahrdeem netiz, waj schaubàs, tas ir nezeenigs un naw labi fataisfijees, jo tee wahrdi: „par jums“ prasa wisai tizigas firdis.

§ 230.

Swehto wakarehdeenu baudis zeenigi tikai tas, kas to fanems ar tizibas pilnu firdi, pakaudamees us teem wahrdeem: „par jums dota“ un „isleetas par grehtu peedoschana“.

Wisa ahriga fataisfischana us fw. meelastu, kà gaweschana un fkaistu drehbju apwillfchana, naw no nekahda fwara. Te tikai palihds eefschiga fataisfichana.

§ 231.

Kas zeenigi grib nahkt pee fwehta wakarina, tas lai fewi pahrbauda un fawus grehtus noschello. Tadeht preefch fw. wakarehdeena baudischanas deewgaldneeki wispahriga waj fewifchka grehtu fuhdschana atsiht no wifas firds fawus grehtus. Teem, kas fawus grehtus atsinufchi, noschelofufchi nn issuhdsesufchi, top pasludinata grehtu peedoschana.

Dahw. ds. 51, 19: Deewa upuri ir fatreekts gar; falaustu un fagraustu firdi tu, Deews, nefmahdest. — Dahw. ds. 32, 5. — Jahna 20, 23: Kam juhs grehtus peedoseet, teem tee peedoti, un kam juhs grehtus patureseet, teem tee patureti.

N° 369: Taisfies mana firds un posees.

Grehkus noscheplot un issuhdsjet buhs gan itbeenas, bet fagatawojotees us fw. wakarehdeenu tas jadara ar fewischku ruhpihu un nopeetnibu. Ratra deewaldneeka peenahkums ir ari, falihdsinatees ar saweem lihdsilwekeem, peedofchanu luhdsot un wiseem ziteem peedodot. Kas tà nedaris, nebuhs zeenigi fataifijees (Mat. 5, 23—26).

Ratolu basniza pagehr, ka pee grehku fuhdseschanas jauffkaita wif grehki un japeemin wifas wainas ar wahrdu, bet tas zilwekam nemas naw eespehjams. „Kas nomana tàs apmaldischanàs“, faka Dahwids 19. dseefmâ 3. p. Ja peedofchanu dabutu par teem grehkeem ween, to war usfkaitit un isteikt, tad nebuhtu pilnigas grehku peedofchanas, un firds nelad newaretu meerâ dotees. Tomehr fewischka jeb priwata grehku fuhdseschana ir winas swehtibas deht eeteikta ari fw. rakstôs (Seht. 5, 16). Ja firdi nomahz kahds fewischki gruhst grehks, tad grehku aifihschana top weizinata un firdi drihsat meers naht, kad tahdu grehku mahzitajam issuhds un fewischku grehku peedofchanu dabu. Tahda grehku fuhdseschana paleef swehts mahzitaja noslehpums.

Kâ swehtdeenas meers aifrahda us to swehto dufeschanu, kuzâ reis ee-eesim, tà fw. wakarehdeens ir leelo wakarinu preekschihme, kuzas reis turesim debesis kopâ ar to Kungu un wiseem isredseteem.

„Swehtigi ir tee, kas ir aizinati us ta jehra kahsu meelastu“.
Amen.

